

КОМИСИЯ ЗА ФИНАНСОВ НАДЗОР

ГОДИШЕН ОТЧЕТ ЗА ДЕЙНОСТТА ПРЕЗ 2009 ГОДИНА

Списък на използваните съкращения

АББ - Асоциация на банките в България
АБЗ - Асоциация на българските застрахователи
АДВИ - Асоциация на директорите за връзки с инвеститорите
АДСИЦ - Акционерно дружество със специална инвестиционна цел
АКР - Агенции за кредитен рейтинг
АЛДДЗО - Асоциация на лицензираните дружества за доброволно здравно осигуряване
АПК - Административнопроцесуален кодекс
АУАН - Акт за установяване на административни нарушения
АФР - Агенция за финансово разузнаване
БАВИ - Българска асоциация по връзки с инвеститорите
БАДДПО - Българска асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване
БАЛИП - Българска асоциация на лицензираните инвестиционни посредници
БАУД - Българска асоциация на управляващите дружества
БВП - Брутен вътрешен продукт
БНБ - Българска народна банка
БФБ - Българска фондова борса
ГФ - Гаранционен фонд
ДДПО - Допълнително доброволно пенсионно осигуряване
ДЗПО - Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДПО - Допълнително пенсионно осигуряване
ДПФ - Доброволен пенсионен фонд
ДПФПС - Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми
ДФ - Договорен фонд
ДЦК - Държавни ценни книжа
ЕИП - Европейско икономическо пространство
ЕК - Европейска комисия
ЕО - Европейска общност
ЕП - Европейски парламент
ЗБ - Застрахователен брокер
ЗВО - Звено за вътрешен одит
ЗД - Застрахователно дружество
ЗДСИЦ - Закон за дружествата със специална инвестиционна цел
ЗИД - Закон за изменение и допълнение
ЗЗО - Закон за здравното осигуряване
ЗКИ - Закон за кредитните институции
ЗКФН - Закон за Комисията за финансов надзор
ЗМИП - Закон за мерките срещу изпиране на пари
ЗОД - Здравноосигурително дружество
ЗПЗФИ - Закон срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти
ЗППЦК - Закон за публичното предлагане на ценни книжа
ЗПФИ - Закон за пазарите на финансови инструменти
ИД - Инвестиционно дружество
ИП - Инвестиционен посредник
КЗ - Кодекс за застраховане
КЗК - Комисия за защита на конкуренцията
КИС - Колективни инвестиционни схеми
КСО - Кодекс за социално осигуряване
КФН - Комисия за финансов надзор
МВР - Министерство на вътрешните работи
МВФ - Международен валутен фонд
НП - Наказателно постановление
ОСА - Общо събрание на акционерите
ПАМ - Принудителна административна мярка

ПД - Публично дружество
ПКИПЦК - Предприятие за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа
ПОД - Пенсионноосигурително дружество
ППФ - Професионален пенсионен фонд
ПТП - Пътнотранспортни произшествия
СБ - Световна банка
СЕВ - Съвет по европейски въпроси
УД - Управляващо дружество
УПФ - Универсален пенсионен фонд
ФДПО - Фонд за допълнително пенсионно осигуряване
ФКИ - Фонд за компенсиране на инвеститорите
ЦД - Централен депозитар
СЕBS - Комитет на европейските органи за банков надзор
СЕIOPS - Комитет на европейските застрахователни и пенсионни осигурителни надзори
CESR - Комитет на европейските регулаторни органи по ценни книжа
ННI - Херфиндал-Хиршман индекс

Полезни връзки

Българска фондова борса – София АД	www.bse-sofia.bg
Централен депозитар АД	www.cdad.bg
Българска народна банка	www.bnb.bg
Министерство на финансите	www.minfin.bg
Министерски съвет	www.government.bg
Асоциация на българските застрахователи	www.abz.bg
Национален осигурителен институт	www.noi.bg
Национален статистически институт	www.nsi.bg
Агенция за приватизация	www.priv.government.bg
Фонд за компенсиране на инвеститорите	www.sfund-bg.com
Гаранционен фонд	www.guaranteefund.bg
Асоциация на директорите за връзки с инвеститорите	www.abird.info
Българска асоциация по връзки с инвеститорите	www.birsbg.org
Българска асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване	www.assoc.pension.bg
Българска асоциация на управляващите дружества	www.baud.bg
Национално бюро на българските автомобилни застрахователи	www.nbbaz.bg
Министерство на труда и социалната политика	www.mlsp.government.bg
Агенция за финансово разузнаване	www.fia.minfin.bg
Комисия за защита на конкуренцията	www.cpc.bg
Европейска комисия	http://ec.europa.eu/
Главна дирекция „Вътрешен пазар“	internal_market/index.htm
Европейски парламент	www.europarl.europa.eu
Комитет на европейските регулатори на ценни книжа (CESR)	www.cesr.eu
Комитет на европейските застрахователни и пенсионни надзорни органи (CEIOPS)	www.ceiops.org
Комитет на европейските банкови надзорни органи (CEBS)	www.c-eps.org
Международна организация на надзорните органи на ценни книжа (IOSCO)	www.iosco.org
Съвет на Европейския съюз	http://ue.eu.int/showPage.aspx?lang=bg&id=1
Европейска централна банка	www.ecb.int
Международен валутен фонд	www.imf.org

Съдържание

Обръщение на председателя.....	7
I. Дейност на КФН през 2009 г.	9
1. Регулаторна дейност.....	9
1.1. Промени в законовата нормативна уредба.....	9
1.2. Промени в подзаконовата нормативна уредба.....	12
2. Лицензионна дейност, разрешителни режими, нотификации и сертифициране.....	17
2.1. Инвестиционна дейност.....	17
2.2. Застраховане и доброволно здравно осигуряване.....	26
2.3. Допълнително пенсионно осигуряване.....	29
2.4. Сертифициране.....	31
3. Надзорна дейност.....	33
3.1. Инвестиционна дейност.....	33
3.1.1. Инвестиционни посредници.....	34
3.1.2. Публични дружества и други емитенти на ценни книжа, акционерни дружества със специална инвестиционна цел, колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества.....	37
3.2. Застраховане и доброволното здравно осигуряване.....	43
3.3. Допълнителното пенсионно осигуряване.....	52
4. Защита на потребителите на небанкови финансови услуги	58
4.1. Достъп до финансова информация.....	58
4.2. Образователна политика на КФН.....	59
4.3. Жалби и запитвания относно поднадзорните лица и предприети действия от страна на КФН.....	60
5. Европейско измерение в дейността на КФН.....	64
5.1. Нови моменти в политиката на ЕС.....	65
5.2. Комитети на европейско ниво.....	72
6. Международно и вътрешно сътрудничество.....	75
6.1. Международно сътрудничество.....	75
6.2. Международни проекти и инициативи.....	77
6.3. Вътрешно сътрудничество.....	79
7. Политика на човешките ресурси.....	83
8. Развитие на информационните технологии за нуждите на надзора.....	87

9. Отчет за изпълнение на бюджета на КФН за 2009 г.	89
10. Доклад за дейността по вътрешен одит на КФН за 2009 г.	90
11. Отчет на Инспектората.....	93
II. Пазарен анализ на небанковия финансов сектор.....	94
1. Външна среда и икономическа активност.....	94
1.1 Външна среда.....	94
1.2. Обзор на икономическата активност в България.....	99
2. Обзор на небанковия финансов сектор в България.....	106
2.1. Анализ на участниците на капиталовия пазар.....	110
2.1.1. Инвестиционни посредници.....	110
2.1.2. Колективни инвестиционни схеми.....	114
2.1.3. Дружества със специална инвестиционна цел.....	118
2.1.4. Публични дружества и емитенти.....	121
2.1.5. Места за търговия.....	123
2.1.6. Централен депозитар.....	126
2.1.7. Фонд за компенсиране на инвеститорите.....	126
2.2. Застрахователен и здравноосигурителен пазар.....	127
2.2.1 Общо застраховане.....	131
2.2.2. Животозастраховане.....	138
2.2.3. Презастраховане.....	145
2.2.4. Доброволно здравно осигуряване.....	145
2.2.5. Канали за дистрибуция.....	149
2.2.6. Гаранционен фонд	151
2.2.7. Обезпечителен фонд.....	152
2.3. Осигурителен пазар.....	153
2.3.1 Пенсионноосигурителни дружества.....	153
2.3.2 Фондове за допълнително пенсионно осигуряване.....	157
III. Стратегия за развитие на Комисията за финансов надзор (2010 г. – 2012 г.)	162
Организационна структура на КФН.....	169
Приложения.....	170
Приложение I.2.1А. Организиране и управление на нови договорни фондове от управляващи дружества.....	170

Приложение I.2.1Б. Инвестиционни посредници, КИС, публични дружества, емитенти и АДСИЦ, вписани и отписани през 2009 г. от публичния регистър, воден от КФН	170
Приложение I.2.1В. Проспекти за публично предлагане на ценни книжа	171
Приложение II.2.1А. Списък на банки - инвестиционни посредници	173
Приложение II.2.1.3А. Дружества със специална инвестиционна цел с регистриран капитал над 1 млн. лв. за периода 2008 - 2009 г.	173
Приложение II.2.1.3Б. Дружества със специална инвестиционна цел със собствен капитал над 1 млн. лв. за периода 2008 - 2009 г.	174
Приложение II.2.1.4А. Емисии дългови ценни книжа за 2009 г.	175
Приложение II.2.1.7А. Финансови отчети на Фонда за компенсиране на инвеститорите за периода 2008 - 2009 г.	176
Приложение II.2.2.1А. Брутен премиен приход на общо застраховане	178
Приложение II.2.2.1Б. Възникнали претенции и изплатени обезщетения от застрахователите по общо застраховане	178
Приложение II.2.2.1В. Технически и финансов резултат на общозастрахователните дружества	179
Приложение II.2.2.1Г. Сума на актива и собствен капитал на общозастрахователните дружества	180
Приложение II.2.2.2А Брутен премиен приход на животозастрахователите	180
Приложение II.2.2.2Б. Изплатени претенции от застрахователите по животозастраховане	181
Приложение II.2.2.2В. Технически и финансов резултат на животозастрахователите	181
Приложение II.2.2.2Г. Сума на актива и собствен капитал на животозастрахователите	182
Приложение II.2.2.4А. Реализиран премиен приход от дружествата по доброволно здравно осигуряване	183
Приложение II.2.2.4Б. Възникнали претенции и изплатени обезщетения от дружествата по доброволно здравно осигуряване	183
Приложение II. 2.2.4В. Технически и финансов резултат на здравноосигурителните дружества	184
Приложение II.2.2.4Г. Сума на актива и собствен капитал на здравноосигурителните дружества	185
Приложение II.2.3.1А. Собствен капитал и балансови активи на ПОД. Балансови активи и брой осигурени лица във фондовете за допълнително пенсионно осигуряване към 31.12.2009 г.	186
Приложение II.2.3.1Б. Акционерна структура на пенсионноосигурителните дружества	187
Приложение II.2.3.2А. Структура на инвестициите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване	188
Приложение II.2.3.2Б. Инвестиции фондове (общо)	189

Обръщение на Председателя на КФН

Уважаеми дами и господа,

За мен е удоволствие да ви представя годишния отчет за дейността на Комисията за финансов надзор за 2009 г. – една изключително динамична година за финансовите пазари, както в световен мащаб, така и у нас. Пренасянето на глобалната финансова криза върху реалния сектор, което води до спад в реалния растеж на световната икономика за първи път от 40 години насам, е доказателство за взаимовръзката между състоянието на финансовите пазари и икономическото развитие. Финансовата система и икономиката на България като страна – членка на Европейския съюз, също следват глобалните финансови процеси. В резултат на глобалната финансова криза и забавената икономическа активност чуждестранният инвеститорски интерес намалява, като инвестициите у нас се свиват.

В тази динамична ситуация усилията на КФН се насочват към запазване стабилността на пазарите и доверието на инвеститорите. Комисията, в качеството си на единен орган за регулиране и надзор на небанковия финансов сектор, продължава да провежда последователна политика, изразена в регулаторна, лицензионна и контролна дейност. През 2009 г. КФН предприе допълнителни надзорни мерки за завишаване на изискванията спрямо отчетността на инвестиционните посредници по отношение на капиталовата адекватност, като запази задълженията на поднадзорните лица да предоставят по-често и по-подробна информация, въведени с цел осъществяване на превантивен контрол и запазване на финансовата стабилност.

Промените в регулациите на международно ниво и обсъжданата нова надзорна архитектура поставят акцент върху усъвършенстването на аналитичния капацитет на КФН. Изграждането на експертиза за оценка на системния риск е важно условие за успешно съчетаване на надзора на макро- и микрониво. КФН не може да се разглежда изолирано от цялостната институционална рамка, като трудната икономическа ситуация поставя естествени ограничения и предизвиква осъзнаване на необходимостта от по-рационално използване на финансовия ресурс. Предприемат се необходимите мерки за оптимизиране на разходите на институцията, не се допускат просрочия, преизпълняват се приходите.

През изминалия отчетен период продължават усилията за усъвършенстване на правната рамка в посока повишаване на прозрачността, доверието и ефективността на финансовите пазари. Нараства броят на уведомленията за извършване на дейност на нейна територия при условията на свободно предоставяне на услуги или чрез създаване на клон при условията на свобода на установяване от европейски застрахователи, застрахователни и инвестиционни посредници и колективни инвестиционни схеми, регистрирани в държави членки, което, от своя страна, демонстрира засилен интерес към предоставянето на услуги на българския пазар. Съответно и регистрирани в България аналогични структури заявяват своето желание да работят на европейския пазар по линия на „единния паспорт”. Акцент се поставя на европейското измерение в дейността на комисията, която продължава да поддържа активни международни позиции и да участва ефективно в работата на европейските комитети, в които членува. Стартира успешно туининг проект в Черна гора съвместно с Българската народна банка и Холандската централна банка.

Отчетът за дейността на КФН се представя в две основни части. Първата част обхваща дейността на КФН във функцията ѝ на регулаторен, лицензиращ и надзорен орган на небанковия финансов сектор. В тази част се включва ролята на КФН за защита на потребителите на небанкови финансови услуги, европейското измерение в дейността на комисията, дейностите и процесите в рамките на международното и вътрешно сътрудничество и информационната осведоменост, която КФН осигурява на пазарните участници и на обществото като цяло. Разглеждат се политиката на управление на човешките ресурси, докладът за дейността по вътрешен одит, отчетът на Инспектората, както и подобренията в сферата на информационните технологии като значим инструмент за повишаване на ефективността на надзорната дейност на комисията. Отчетът за изпълнение на бюджета дава финансова картина за дейността на КФН през 2009 г.

Във втората част на отчета се представя пазарен анализ за развитието на небанковия финансов сектор у нас, очертавайки състоянието на световната и европейската икономическа среда и финансови пазари. Поради взаимовръзката между развитието на финансовото посредничество и икономическата активност се прави подробен динамичен анализ на икономическото състояние у нас. Обзорът на небанковия финансов сектор представя тенденциите в развитието на финансовото посредничество и рисковете, пред които са изправени участниците на финансовите пазари. Включени са подробни самостоятелни анализи за състоянието на капиталовия, застрахователния и здравноосигурителния пазари, както и за пазара на допълнително пенсионно осигуряване.

Надявам се отчетът да бъде интересен и полезен на читателите.

Петър Чобанов

I. Дейност на КФН през 2009 г.

1. Регулаторна дейност

Световната финансова криза насочва по естествен път усилията към стабилизиране на капиталовия, застрахователния и пенсионноосигурителния пазар, към по-голяма защита на потребителите и към оптимизиране на законовата рамка на базата на анализ на пазара и неговите участници, както и на съществуващите взаимоотношения помежду им. Придържайки се към своите стратегически цели, през 2009 г. Комисията за финансов надзор участва в разработването на законопроекти за изменение и допълнение на действащи закони и кодекси, регулиращи дейността по инвестиционната дейност, застраховането и допълнителното пенсионно осигуряване, както и редица подзаконовни нормативни актове, които вече са част от нормативната база.

1.1 Промени в законовата нормативна уредба

През 2009 г. Народното събрание приема **Закон за изменение и допълнение на Закона за публичното предлагане на ценни книжа**¹ (ЗИД на ЗППЦК), чиято цел е хармонизиране на българското законодателство с достиженията на правото на ЕС и по-специално с Директива 2007/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11.07.2007 г. относно упражняването на някои права на акционерите на дружества, допуснати до търговия на регулиран пазар.

Предвид съществената роля на акционерите за ефективното корпоративно управление на дружествата, чиито ценни книжа са допуснати до търговия на регулиран пазар, и широкото чуждестранно участие в тези дружества директивата си поставя като основни цели укрепване ролята на акционерите, осигуряване на реалното упражняване на техните права и улесняване на трансграничното гласуване в общото събрание. ЗИД на ЗППЦК въвежда изцяло основните принципи на директивата и предвижда мерки за осигуряване на реалното упражняване на правото на акционерите на достъп до пълна и точна информация относно въпросите, които ще се разглеждат и решават от общото събрание, правото на глас и правото да упълномощават лица, които да участват и да гласуват в общото събрание от тяхно име.

Чрез приетите от Народното събрание преходни и заключителни разпоредби към **Закона за изменение и допълнение на Закона за кредитните институции**² (ЗИД на ЗКИ) се правят изменения и допълнения в Кодекса за застраховането, в Закона за пазарите на финансови инструменти (ЗПФИ) и в Закона за публичното предлагане на ценни книжа, с които се въвеждат изискванията на Директива 2007/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5.09.2007 г. за изменение на Директива 92/49/ЕИО на Съвета и директиви 2002/83/ЕО, 2004/39/ЕО, 2005/68/ЕО и 2006/48/ЕО по отношение на процедурните правила и критериите за оценяване за предварителната оценка на придобиванията и увеличението на участия във финансовия сектор. С направените промени се прецизира понятието за квалифицирано участие, разширява се

---

¹ Изм., ДВ, бр. 23 от 2009 г.

² Изм., ДВ, бр. 24 от 2009 г.

регулацията на придобиването и увеличаването на квалифицирано участие, като се обхваща и придобиването от лица, действащи съгласувано. Уреждат се детайлно процедурите по оценка на придобиването и увеличаването на квалифицираното участие, както и на отражението му върху застрахователя, презастрахователя, инвестиционния посредник и управляващото дружество, като се въвеждат и критериите, въз основа на които ще се извършва оценката.

В областта на застраховането чрез предлагането на експертни решения КФН участва в разработването на допълнителни текстове на законопроекта на ЗИД на ЗКИ. Предложенията са в две основни направления: 1) създаване на организация за докладване пред органите на МВР на застрахователните претенции, представляващи „тотална щета“, по застраховка „Автокаска“ и по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите; и 2) създаване на нормативна основа за изграждане на информационна система за оценка, управление и контрол на риска, включително и за издаване на застрахователни полици по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите. Предлаганият режим за докладване на тоталните щети има за цел да съдейства за превенцията и противодействието на престъпленията, които се извършват с използването на идентификационни номера на рами и двигатели на МПС, претърпели увреждания, определени като тотални щети. Създадената нормативна основа за изграждане на информационна система за издаване на електронни застрахователни полици по застраховката „Гражданска отговорност“ на автомобилистите има за цел да създаде условия за разработване на съвременен механизъм за сключване на тази задължителна застраховка, който да ускори отчетността на сключените застрахователни полици и да намали обема на грешките при подаваната информация.

Освен това посредством преходните и заключителните разпоредби към ЗИД на ЗКИ се извършва и допълнение на чл. 18, ал. 3 от Закона за Комисията за финансов надзор. Изменението има за цел да разшири нейните правомощия до възможността да събира информация, представляваща банкова тайна относно авоарите и операциите по банкови сметки, свързани с извършването на сделки с ценни книжа, независимо от обстоятелството дали лицата, за които се отнася, са нарушили българското законодателство. Направената законодателна промяна позволява присъединяването на КФН към Многостранния меморандум на Международната организация на комисиите по ценни книжа (IOSCO). Чрез изменение на чл. 13, ал. 1, т. 19 се изпълнява препоръката на ЕКОФИН от 7.10.2008 г. относно включването на европейско измерение в мандатите на надзорните органи на страните членки.

В началото на 2009 г. КФН изготви предложение до Министерството на финансите на **законопроект за изменение и допълнение на Кодекса за застраховането (ЗИД на КЗ)**, с който се предвиждаше изискванията към здравноосигурителните дружества да бъдат съобразени със застрахователните директиви на ЕС. Това се налагаше от факта, че дейността по доброволно здравно осигуряване е идентична с дейността на застрахователите по застраховка „Заболяване“, поради което към нея следва да се приложат изискванията на застрахователните директиви, които пряко предвиждат такива дейности да бъдат регулирани от тях. За да приведат дейността си съгласно предлаганите нови изисквания, се предвиждаше заварените здравноосигурителни дружества да поискат издаването на лиценз за общо застраховане по застраховка „Заболяване“ в срок от една

година след влизане в сила на измененията. За дружествата, които не са поискали или не са получили лиценз за застраховател, се предвиждаше да се преобразуват или да прекратят дейността си по реда на Кодекса за застраховането. Отменяше се значителна част на уредбата по доброволно здравно осигуряване в Закона за здравното осигуряване. Допускаше се сегашните здравноосигурителни дружества да запазят наименованието си „здравноосигурително дружество“, като им се даде възможност за осъществяване на дейност, включваща изплащане на обезщетения за загуба на доход вследствие на злополука или заболяване, възможност да презастраховат поетите от тях рискове, както и да обезпечават финансово здравни услуги и стоки, свързани с профилактика на застрахованото лице, бременност, раждане и други. Създаваше се и подробна уредба на различните форми на здравно застраховане съобразно присъщите здравни рискове. Предвиждаше се въвеждането на новите понятия „медицинска застраховка“ и „застраховка срещу загуба на доход“, които да следват възприетата международна терминология и да дават по-точно описание на предлаганите продукти.

С цел съобразяване на дейността на застрахователите и презастрахователите с актуализираните изисквания на европейското законодателство за минимално изискуем капитал бе разработван и **проект на Закон за изменение и допълнение на Кодекса за застраховането**. Предлагат се и промени в режима на утвърждаване на бюджета на Гаранционния фонд (ГФ), с което се цели въвеждане на по-ефективен и превантивен контрол върху планирането и разходването на средствата на ГФ, като също така се създават условия на подзаконово равнище да се изгради детайлна и прозрачна бюджетна процедура по отношение на фонда. Със законопроекта се предлагат и конкретни срокове за подаване на информация от застрахователните брокери с цел гарантиране на възможността да се налагат ефективни санкции при непредставяне или забавено представяне на необходимата информация, което затруднява надзорната дейност, осъществявана от КФН.

КФН взема участие в работата на междуведомствена работна група, създадена със заповед на министъра на труда и социалната политика, по изготвяне на **законопроект за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (КСО)**³. Със законопроекта се урежда прехвърлянето на пенсионни права от и към пенсионната схема на Европейските общности. По този начин се въвеждат национални мерки в изпълнение на Регламент (ЕИО) 31/1962 и Регламент (ЕОАЕ) 11/1962, с които са приети Правилникът за длъжностните лица на Европейските общности и Условията за работа на другите служители на Общностите, и се създават необходимите предпоставки за упражняване на правото на прехвърляне на служителите на Европейските общности.

---

³ Изм., ДВ, бр. 19 от 2010 г.

1.2. Промени в подзаконовата нормативна уредба

През изминалата година водещ приоритет във връзка с осъществяване регулаторните функции на КФН е изготвянето и приемането на подзаконови нормативни актове в областта на пазарите на инвестиционни, застрахователни и осигурителни услуги. Направените промени в подзаконовата нормативна уредба имат за цел актуализиране на действащата правна рамка и повишаване ефективността на административното регулиране и контрол на дейността на поднадзорните лица.

Инвестиционна дейност

През 2009 г. се приемат следните нормативни актове, регулиращи инвестиционната дейност:

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 11 от 03.12.2003 г.** за лицензиите за извършване на дейност като регулиран пазар, за организиране на многостранна система за търговия, за извършване на дейност като инвестиционен посредник, инвестиционно дружество, управляващо дружество и дружество със специална инвестиционна цел⁴. С промените се цели привеждане на разпоредбите на наредбата в съответствие с промените в ЗПФИ и ЗППЦК (направени с преходните разпоредби на ЗИД на Закона за кредитните институции (обн., ДВ, бр. 24 от 2009 г.), с който се транспонира Директива 2007/44/ЕС за извършване на предварителна оценка на придобиването и увеличаването на участието в кредитни институции, застрахователи, презастрахователи и инвестиционни посредници). Въведени са допълнителни документи, изискуеми от лицето, което придобива или увеличава квалифицирано участие в инвестиционен посредник (съответно управляващо дружество). Целта е получаване на достатъчно информация за извършване оценка на придобиването с оглед въведените в закона пет критерия, въз основа на които се извършва преценката: 1) репутацията на лицето; 2) репутацията и опитът на лицата, които ще ръководят дейността на инвестиционния посредник; 3) финансовата стабилност на заявителя от гледна точка на видовете услуги, които инвестиционният посредник предлага; 4) ефективното включване на посредника в групата, ако става част от такава в резултат на придобиването, което не възпрепятства осъществяването на надзор върху него; 5) свързаността на придобиването с престъпления като изпиране на пари и финансиране на тероризма.

При определяне на документите, необходими за оценка на горепосочените критерии, се вземат предвид препоръките на Комитета на европейските регулаторни органи по ценни книжа (CESR), Комитета на европейските застрахователни и пенсионни надзорни органи (CEIOPS) и Комитета на европейските органи за банков надзор (CEBS) за оценка на придобиването и увеличаването на участието във финансовия сектор съгласно Директива 2007/44/ЕС.

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 13 от 22.12.2003 г.** за търговото предлагане за закупуване и замяна на акции⁵. С приетите изменения се цели да се приведат в съответствие разпоредбите на наредбата с изискванията на ЗППЦК, с

---

⁴ Изм., ДВ, бр. 28 от 2009 г.

⁵ Изм., ДВ, бр. 13 от 2009 г.

изискванията на Наредба № 41⁶ и с приложимото европейско законодателство в областта на търговото предлагане. Въвежда се подробна регламентация на условията и реда за осъществяване на правата по чл. 157а и чл. 157б ЗППЦК с оглед гарантиране интересите на мажоритарните и миноритарните акционери и установяване на стабилни и ясни стандарти за надлежно провеждане на процедурите по изкупуване на акции.

С наредбата се правят промени и в Наредба № 15⁷, продиктувани от необходимостта да се съгласуват текстове с промените, предложени в Наредба № 13, както и да се отстранят допуснати технически грешки.

• **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 35 от 17.10.2006 г.** за капиталовата адекватност и ликвидността на инвестиционните посредници⁸. Основна цел на направените промени е преодоляване на затрудненията, свързани преди всичко с упражняването на надзор върху концентрацията на експозициите на инвестиционните посредници. Във връзка с това се въвежда допълнение в съдържанието на уведомлението, което инвестиционните посредници са длъжни да подадат до КФН, в случаите, когато експозициите им надвишат някое от ограниченията в наредбата. По този начин в уведомлението трябва да се посочват освен причините, довели до превишението, и конкретни мерки, както и конкретен срок за привеждане на експозициите в съответствие с установените ограничения. При необходимост заместник-председателят може да даде друг срок или да задължи инвестиционния посредник да промени предвижданите мерки за привеждане на експозициите в съответствие с установените ограничения. Предприемат се изменения в някои разпоредби, чрез които се отстраняват някои констатирани в практиката несъвършенства и се отчита натрупаният опит по прилагането на нормативната уредба. Очакваният резултат от прилагането на наредбата е гарантиране защитата на интересите на инвестиционните посредници.

• **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 38 от 25.07.2007 г.** за изискванията към дейността на инвестиционните посредници⁹. С предложените изменения се въвежда възможността инвестиционните посредници да прехвърлят финансовите инструменти на клиенти, с които са прекратили договорни правоотношения, не само по сметки на други посредници (съответно други членове на депозитара), но и по лични сметки на клиентите в случаите, когато клиентът не е сключил договор с друг посредник. Това ще освободи инвестиционните посредници от разходи по отношение активи на клиенти, с които са прекратили правоотношения, но които посредникът е принуден да води по свои подсметки в Централния депозитар. Уреждането на правоотношенията между посредниците и техните клиенти е предмет на общите условия на посредника или на отделните договори, сключени с клиентите.

В допълнение на нормативната дейност през изминалата година КФН приема една практика и указания по прилагането на законови разпоредби в сферата на капиталовия пазар.

---

⁶ Наредба № 41 от 2008 г. за изискванията към съдържанието на обосновката на цената на акциите на публично дружество, включително към прилагането на оценъчни методи в случаите на преобразуване, договор за съвместно предприятие и търгово предлагане.

⁷ Наредба № 15 от 2004 г. за воденето и съхраняването на регистрите от Комисията за финансов надзор и за подлежащите на вписване обстоятелства.

⁸ Изм., ДВ, бр. 28 от 2009 г.

⁹ Изм., ДВ, бр. 39 от 2009 г.

Застраховане и доброволно здравно осигуряване

В областта на застрахователния и здравноосигурителния сектор се разработват две наредби през разглеждания период:

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 32 от 13.09.2006 г.** за изискванията към организацията и дейността на службата за вътрешен контрол на застрахователя и на лицата, включени в застрахователна група¹⁰. С направените промени се цели доразвиване на подзаконово равнище на режима на вътрешния контрол и вътрешния одит за презастрахователите чрез въвеждане на надеждни административни и счетоводни процедури и адекватни механизми. В наредбата се отразяват и последните изменения в областта на вътрешния одит, въведени с разпоредбите на Закона за вътрешния одит в публичния сектор.

- **Наредба № Из-41 от 12.01.2009 г.** за документите и реда за съставянето им при пътнотранспортни произшествия и реда за информиране между Министерството на вътрешните работи (МВР), Комисията за финансов надзор и Информационния център към Гаранционния фонд (ГФ)¹¹. Тя се приема съвместно от министъра на вътрешните работи и КФН, като проектът се подготвя от междуведомствената постоянно действаща работна група по въпросите на задължителната застраховка „Гражданска отговорност“.

Наредбата определя документите, които се съставят при настъпване на пътнотранспортни произшествия (ПТП), както следва:

1. Констативни протоколи за ПТП, съставени от органите на МВР (Пътна полиция), посетили ПТП. Органите на МВР съставят два протокола, когато има пострадали лица и са причинени материални щети.

2. Двустранен констативен протокол за ПТП, който се попълва от участниците, когато е постигнато разбирателство по обстоятелствата за ПТП и когато има причинени само материални щети и моторните превозни средства могат да се придвижват самостоятелно. Двустранният констативен протокол въвежда европейския двустранен протокол, приет от Асоциацията на европейските застрахователи, и може да бъде използван на територията на Европейското икономическо пространство.

Допълнително с наредбата се уреждат сроковете и информацията, която се обменя между МВР и Информационния център към ГФ. Данните от двустранните констативни протоколи се предоставят от застрахователите на МВР чрез Информационния център към ГФ. МВР, от своя страна, му предоставя данни за причинените ПТП, включително с кое МПС е причинено ПТП и снимки от мястото на ПТП и участниците в него. ГФ на своята интернет страница осигурява възможност за проверка с кои МПС са били причинени ПТП. Наредбата създава необходимите условия за ефективен обмен на данни, свързани с ПТП, и позволява по-точното и ефективно определяне на индивидуални премии в зависимост от това дали водачите са причинявали ПТП.

Представители на КФН участват в работата на работна група към Министерството на здравеопазването по Проект за Наредба за общите условия, минималната застрахователна сума, минималната застрахователна премия, реда и срока за застраховане на лицата, върху които се провеждат медицински научни

---

¹⁰ Изм., ДВ, бр. 4 от 2010 г.

¹¹ Обн., ДВ, бр. 8 от 2009 г.

изследвания. Наредбата е в изпълнение на законовата делегация на чл. 201 от Закона за здравето.

Допълнително през 2009 г. КФН приема 4 указания и 2 практики по прилагането на законови и подзаконови нормативни актове в сферата на застраховането.

Допълнително пенсионно осигуряване

През годината се приемат следните наредби в областта на допълнителното пенсионно осигуряване:

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 9 от 19.11.2003 г.** за начина и реда за оценка на активите и пасивите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване и на пенсионноосигурителното дружество, на стойността на нетните активи на фонда, за изчисляване и обявяване на стойността на един дял и за изискванията към воденето на индивидуалните партии¹². С направените изменения се предвижда в случаите, когато до 12 ч. в деня на оценката не е обявена цена на обратно изкупуване на акции, съответно дялове, издадени от колективна инвестиционна схема, оценяването им да се извършва по последната обявена цена, като пенсионноосигурителното дружество уведомява заместник-председателя на КФН за това. Промяната цели уеднаквяване на оценката, която извършват пенсионноосигурителните дружества за едни и същи акции или дялове на колективни инвестиционни схеми. Друга промяна засяга последващата оценка на инвестиционен имот по справедлива стойност, която се извършва към последния работен ден на всяко тримесечие от независим оценител с правоспособност за извършване на оценка на недвижими имоти съгласно Закона за независимите оценители. Съгласно досега действащите разпоредби тази оценка се осъществяваше само два пъти годишно. Промяната цели да се даде възможност на пенсионноосигурителните дружества да реагират по-гъвкаво и адекватно на промените в цените на пазара на недвижимите имоти.

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 9 от 19.11.2003 г.** за начина и реда за оценка на активите и пасивите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване и на пенсионноосигурителното дружество, на стойността на нетните активи на фонда, за изчисляване и обявяване на стойността на един дял и за изискванията към воденето на индивидуалните партии¹³. Промените отразяват натрупания опит по нейното прилагане и необходимостта от уреждане на реда и начина за оценка на инвестициите в нов вид финансов инструмент (инфраструктурни облигации), допустим съгласно последните промени в КСО (обн., ДВ, бр. 41 от 2009 г.). Разширява се обхватът на моделите, включени в метода на дисконтираните парични потоци, които могат да се използват по отношение на оценката на акциите, както и обхватът на видовете пазарни множители, използвани при прилагането на модела на пазарните множители на дружество аналог. Предвидено е новите методи и модели за оценка да започнат да се използват от 01.01.2010 г. с оглед постигането на съпоставимост на оценките през годината. Прави се редакция на някои текстове,

---

¹² Изм., ДВ, бр. 28 от 2009 г.

¹³ Изм., ДВ, бр. 74 от 2009 г.

касаещи оценката на акции и дялове на колективни инвестиционни схеми с цел по-голяма яснота и се синхронизира терминологията в наредбата с тази на ЗПФИ.

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 10 от 26.11.2003 г.** за изискванията към състава и структурата на собствения капитал (капиталовата база) на пенсионноосигурителното дружество и към минималните ликвидни средства на дружеството и на управляваните от него фондове за допълнително пенсионно осигуряване¹⁴. Измененията и допълненията в наредбата и в приложенията към нея са редакционни и произтичат, както от последните промени в КСО (обн., ДВ, бр. 41 от 2009 г.), така и от необходимостта от терминологично уеднаквяване на някои текстове.

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 29 от 12.06.2006 г.** за минималното ниво на кредитните рейтинги на банките и за определяне на държавите, регулираните пазари и индексите на регулираните пазари на ценни книжа, съгласно чл. 176, ал. 2 КСО¹⁵. С наредбата се актуализира списъкът на регулираните пазари в държави членки, на които се търгуват ценните книжа, в които е допустимо инвестирането на средства на пенсионните фондове, както и индексите на тези пазари. Уреждат се случаите, когато дадена банка има присъдени дългосрочни кредитни рейтинги от повече от една рейтингова агенция. Тогава средствата на фонд за допълнително пенсионно осигуряване могат да бъдат инвестирани в банков депозит в такава банка, ако минималното ниво на всеки един от присъдените ѝ рейтинги отговаря на определените от наредбата изисквания. Предвижда се ред за привеждане на инвестициите на фонд за допълнително пенсионно осигуряване в съответствие с нормативните изисквания, в случай че акциите по чл. 176, ал. 1, т. 12, буква ”в” КСО или ценните книжа по чл. 176, ал. 1, т. 13 КСО престанат да отговарят на тези изисквания поради обективни промени в тяхното качество.

- **Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 34 от 04.10.2006 г.** за условията за сключване на сделки за намаляване на инвестиционния риск, свързан с активите на фонд за допълнително пенсионно осигуряване, и за изискванията и ограниченията към тези сделки¹⁶. Промените целят усъвършенстване на изискванията към правилата на пенсионноосигурителните дружества относно процедурите за наблюдение, измерване и управление на риска и на изискванията и ограниченията към хеджиращите сделки. Добавя се изискване в правилата задължително да се посочват използваните методи за оценка на ефективността на хеджирането и източниците на информация за тази оценка.

---

¹⁴ Изм., ДВ, бр. 94 от 2009 г.

¹⁵ Изм., ДВ, бр. 98 от 2009 г.

¹⁶ Изм., ДВ, бр. 53 от 2009 г.

2. Лицензионна дейност, разрешителни режими, нотификации и сертифициране

2.1. Инвестиционна дейност

Лицензионна и разрешителна дейност

Лицензионната дейност представлява издаване на лиценз, което е предпоставка за осъществяване на определени видове дейности, изрично предвидени в законите, регулиращи дейността на участниците на българския капиталов пазар. Лицензът (пълен или частичен¹⁷) е акт на административен орган (КФН), въз основа на който заявителят, желаещ осъществяване на дейността под лицензионен режим, има право да я осъществява.

През 2009 г. лицензионната дейност в сферата на инвестиционните посредници не е интензивна, вследствие на което се отчита спад в общия им брой, като в края на годината у нас действат 86 български инвестиционни посредници. За разлика от това лицензионната дейност в сегмента на колективните инвестиционни схеми е по-динамична. Запазва се интересът към организирането на договорни фондове, като броят им нараства с 9 през изминалата година. Това, от своя страна, води до създаване на 2 нови управляващи дружества и лицензирането им от КФН. Въпреки това активността на инвестиционната общност към предлаганите услуги на колективните инвестиционни схеми не е значителна, което е в резултат на финансовата криза, обхванала и българския капиталов пазар. Активността при издаването на разрешения за извършване на дейност при акционерните дружества със специална инвестиционна цел е минимална подобно на инвестиционните посредници, като и при тях се отчита спад в броя на лицата, извършващи съответната дейност, до 68 към края на периода. При публичните дружества и емитентите се наблюдава динамика, но под влиянието на икономическата криза и те отчитат спад и общият им брой в края на годината е 385.

Таблица 1. Лицензионна дейност по отношение на инвестиционната общност

Поднадзорни лица	Брой към 31.12. 2008г.	Промяна през периода	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Отказ за издаване на лиценз	Брой към 31.12. 2009г.
Инвестиционни посредници, в т.ч.	88	-2	+2*	-4		86
Банки	25					25
Небанкови институции, в	63	-2	+2	-4		61**

¹⁷ При пълен лиценз инвестиционният посредник може да извършва сделки за собствена сметка, както и всички инвестиционни услуги и дейности, изброени в чл. 5, ал. 2 ЗПФИ. Изискуемият капитал в тези случаи е 1 500 000 лв. Инвестиционен посредник с частичен лиценз не може да извършва сделки за собствена сметка с финансови инструменти и поемане на емисии финансови инструменти и/или предлагане за първоначална продажба на финансови инструменти при условията на безусловно и неотменимо задължение за записване/придобиване на финансови инструменти за собствена сметка. Изискуемият капитал е 250 000 лв.

Т.ч.						
частичен лиценз*	38	0	+2	-2		38
пълнен лиценз*	25	-2		-2		23
Колективни инвестиционни схеми	94	+8	+11	-3		102
Инвестиционни дружества, в т.ч.	11	-1		-1		10
ИД от отворен тип	9	-1		-1		8
ИД от затворен тип	2					2
Договорни фондове	83	+9	+11***	-2		92
Управляващи дружества	38	+2	+2		1	40
АДСИЦ, в т.ч.	69	-1	+1	-2		68
АДСИЦ, секюритизиращи вземания	8	-1		-1		7
АДСИЦ, секюритизиращи недвижими имоти, в т.ч.	61	-	+1	-1		61
АДСИЦ, (зеделелска земя)	8					8
Публични дружества и емитенти	391	-6	+20	-26		385

Бележка: Данните са в брой, освен ако не е посочено друго. *В броя на издадените и отнети лицензи се включва и един частично отнет (променен) лиценз за извършване на дейност като инвестиционен посредник на ЕФГ Секюритис България ЕАД в частта му за сключване на сделки за собствена сметка на дружеството. ** ИП Кей Би Си Секюритис, клон България, и ИП Пайъниър Асет Мениджмънт, а.с. извършват дейност в България чрез клон при условията на свобода на установяване, а Dif Broker – Societate Cotetora, S.A., извършва дейност чрез използването на обвързан агент, приравнен на клон, и не са включени в бройката на инвестиционните посредници. Изменен/допълнен е издаденият лиценз за извършване на дейност като ИП на Бета Корп АД, а именно да извършва допълнителни услуги по чл. 5, ал. 3, т. 7 ЗПФИ в рамките на ЕС и Европейското икономическо пространство и на услуги и дейности по чл. 5, ал. 2, т. 5 и на допълнителните услуги по чл. 5, ал. 3, т. 2 – 7 ЗПФИ в трети държави. ***Издадено е разрешение на 8 УД да организират и управляват 11 ДФ.

Инвестиционни посредници

Във връзка с административните процедури при лицензионната дейност по отношение на инвестиционните посредници (ИП) през 2009 г. се работи по две незавършени производства за издаване на лиценз и разширяване на обхвата на издаден лиценз, останали от 2008 г. През годината е открито производство по издаване на лиценз за извършване на дейност като инвестиционен посредник на едно дружество, което към края на отчетния период не е приключено. Освен това не са приключени откритите производства по отнемане на издадения лиценз за извършване на дейност като инвестиционен посредник на три дружества. На едно дружество с пълен лиценз е частично отнет (променен) издадения лиценз за извършване на дейност като инвестиционен посредник в частта му за сключване на сделки за собствена сметка, на друго дружество с частичен лиценз е отнет издадения лиценз за извършване на дейност, а на две дружества с пълен лиценз са отнети издадените лицензи на 22.12.2009 г., като тези решения на КФН не са влезли в сила към 31.12.2009 г. През отчетната година са открити и прекратени две производства по отнемане на издадения лиценз за извършване на дейност като инвестиционен посредник. Също така през изминалата година се издаде положително становище по искане на БНБ във връзка с лицензиране на банка, която да извършва дейност и като инвестиционен посредник.

Таблица 2. Административни процедури при лицензионната дейност на ИП

	Незавършени производства през 2008 г.	Новооткрити производства през 2009 г.	Приключили производства през 2009 г.	Незавършени производства през 2009 г.
Инвестиционни посредници	2	11	7	6

Индивидуални административни актове

През 2009 г. във връзка с прилагането на лицензионните режими върху дейността на пазарните участници и регулирания пазар на ЦК комисията издаде:

- **20 решения за одобрения за избор на членове на управителен орган на инвестиционни посредници;**
- **един отказ за одобрение за избор на член на управителен орган на инвестиционен посредник;**
- **едно решение за прекратяване на производство за избор на член на управителен орган на инвестиционен посредник;**
- **5 одобрения за изменение на Правилника на БФБ – София АД;**
- **одобрения за избор на Асен Василев Ягодин, Бистра Николова Илкова, Виктор Тенчев Папазов, Людмила Кръстева Елкова, Тодор Людмилов Брешков и Андрей Иванов Пръмов за членове на съвета на директорите на БФБ – София АД.**
- **три решения за коригиране на допуснатата очевидна фактическа грешка на основание чл. 62, ал. 2 АПК.**

Постъпили уведомления

През отчетния период в комисията са разгледани уведомления за **придобиване на квалифицирани участия от капитала** или от гласовете в общото събрание на ИП, съответно за увеличаване на такова участие на:

- ХИМИМПОРТ ИНВЕСТ АД за придобиване на квалифицирано участие в инвестиционен посредник МЕТРИК АД;
- ХОЛДИНГ ВАРНА АД за придобиване на квалифицирано участие в инвестиционен посредник РЕАЛ ФИНАНС АД;
- Борислав Цонков Недялков за последващо придобиване на квалифицирано участие в инвестиционен посредник ФК ЕВЪР АД;
- СОФИЯ ОПЪРТЮНИТИ ООД за придобиване на квалифицирано участие в инвестиционен посредник ПЪРВА ФИНАНСОВА БРОКЕРСКА КЪЩА ООД;
- ВМ КАПИТАЛ ЕООД за последващо придобиване на квалифицирано участие в инвестиционен посредник КАПИТАЛ ФИНАНС АД;
- АСТРА ИНВЕСТМЪНТ АД;
- АДАМАНТ КЕПИТЪЛ ПАРТНЪРС АД;
- при СИИ СЕКЮРИТИС АД и БОЛКАН СЕКЮРИТИС ЕООД производствата са прекратени по искане на заявителя.

През 2009 г. са разгледани уведомления за **прехвърляне пряко или непряко на 10 и над 10 на сто от капитала** или от гласовете в общото събрание на ИП от:

- Божидар Иванов Григоров, ИЗИПЕЙ АД и Драгомир Николов Николчев относно прехвърляне на квалифицирано участие в инвестиционен посредник МЕТРИК АД;
- БЪЛГАРСКА ИНДУСТРИЯ ЕООД за прехвърляне на квалифицирано участие в инвестиционен посредник ФК ЕВЪР АД;
- ПРАТИКО ИНТЕР ЕООД относно прехвърляне на квалифицирано участие в инвестиционен посредник ПЪРВА ФИНАНСОВА БРОКЕРСКА КЪЩА ООД.

През отчетния период са разгледани промени в **общите условия**, приложими към договорите с клиенти, на 16 инвестиционни посредници.

Нотификации

Уведомленията от инвестиционни посредници от държави членки, които възнамеряват да извършват дейност на територията на Република България при условията на свободно предоставяне на услуги или чрез създаване на клон при условията на свобода на установяване към края на 2008 г. са общо 733 броя нотификации от 610 инвестиционни посредници. В рамките на отчетния период в КФН постъпват 198 нотификации от 189 ИП, като 195 от тях са при условията на свободно предоставяне на услуги, една нотификация е за извършване на дейност чрез създаване на клон при условията на свобода на установяване, а 2 нотификации са при условията на свободно предоставяне на услуги чрез използване на обвързан агент.

В същото време КФН получава **уведомления от инвестиционни посредници от Република България**, възнамеряващи да извършват дейност на територията на Европейския съюз. До края на 2008 г. изпратените нотификации като цяло от страна на комисията са 9 на брой, докато само за отчетния период КФН изпраща общо 34 броя нотификации към държави членки, от които 29 нотификации за извършване на дейност при условията на свободно предоставяне на услуги:

- БУЛБРОКЪРС ЕАД – на територията на Гърция, Унгария, Румъния и Словения;
- ДЕЛТАСТОК АД – на територията на 24 държави членки;
- ИНТЕРКАПИТАЛ МАРКЕТС АД – на територията на Полша (процедурата по нотификация не е приключила).

Комисията получава освен това 5 уведомления от инвестиционни посредници от Република България, възнамеряващи да извършват дейност на територията на държави членки чрез създаване на клон при условията на свобода на установяване:

- ВАРЧЕВ ФИНАНС ЕООД – на територията на Великобритания (процедурата по нотификация е прекратена по искане на заявителя);
- ДЕЛТАСТОК АД – на територията на Великобритания и Румъния;
- ДЕЛТАСТОК АД – на територията на Испания (процедурата по нотификация не е приключила);
- ГЛОБАЛ МАРКЕТС ООД – на територията на Унгария (процедурата по нотификация не е приключила).

Колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества

Във връзка с административните процедури при лицензионната дейност на колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества през 2009 г. се работи по 6 незавършени производства по отношение на договорните фондове (ДФ), като през отчетния период се откриват нови 11 процедури за лицензиране и 2 процедури за прекратяване на управлението на договорни фондове. С лицензирането на новите договорни фондове се потвърждават и проспектите им за публично предлагане на дялове и се вписват във водения от комисията регистър по чл. 30 ЗКФН.¹⁸ По отношение на управляващите дружества (УД) през изминалата година се откриват и се приключват 3 нови процедури, като една от тях е отказ за издаване на лиценз. Тенденцията продължава да бъде едно УД да организира и управлява по няколко договорни фонда, като целта в повечето случаи е да се създадат поне по един от трите основни ДФ (консервативен, балансиран и агресивен), които да предложат пълната гама от инвестиционни продукти. При инвестиционните дружества за поредна година не се отбелязва интерес от инвестиционната общност за лицензиране на ново дружество, като през годината се отнема лицензът за извършване на дейност от страна на едно ИД.

Таблица 3. Административни процедури при лицензионната дейност на ИД, ДФ и УД

	Незавършени производства през 2008 г.	Новооткрити производства през 2009 г.	Приключили производства през 2009 г.	Незавършени производства през 2009 г.
Инвестиционни дружества	-	1	1	-
Договорни фондове	6	13	13	6
Управляващи дружества	-	3	3	-

Индивидуални административни актове

С цел защита интересите на инвеститорите, съхраняване на доверието им в КИС и установяване спазването на нормативните изисквания законът регламентира издаването на предварително разрешение, потвърждение или одобрение от КФН за извършване на определени действия от поднадзорните лица. Във връзка с това през отчетния период се издават:

- **11 одобрения на изменения в уставите на 9 инвестиционни дружества;**
- **2 одобрения на промени в правилата за оценка на портфейла и определяне на нетната стойност на активите на 2 инвестиционни дружества;**
- **одобрение за промени в правилата за оценка и управление на риска на едно ИД;**
- **одобрение за замяна на банка депозитар на едно ИД;**

¹⁸ Подробна информация за организирането и управлението на новите договорни фондове може да намерите в приложение I.2.1А.

- **13 одобрения на 4 управляващи дружества за промени в договора за депозитарни услуги с банката депозитар и едно одобрение на едно УД за замяна на банката депозитар;**
- **едно одобрение за включването на банка в списъка на банките, които могат да бъдат банка депозитар;**
- **16 одобрения за промени в правилата за оценка на портфейла и определяне нетната стойност на активите на 16 ДФ;**
- **38 одобрения за промени в правилата на 33 ДФ;**
- **2 одобрения на програми с мерки за привеждане на активите на договорни фондове в съответствие с изискванията на закона на 2 ДФ;**
- **15 одобрения на правилата за оценка и управление на риска на 15 ДФ;**
- **потвърждения на проспекти за публично предлагане на дялове заедно с Резюме за дистрибуция в Република България на дяловете на два инвестиционен фонда.**

Постъпили уведомления

През 2009 г. постъпват общо 4 **уведомления за придобиване** пряко на квалифицирано участие в УД на основание чл. 210, ал. 5 във връзка с чл. 26, ал. 1 ЗПФИ в капитала на:

- СОМОНИ АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ АД;
- АСТРА АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ АД;
- КЕПИТЪЛ МАРКЕТС АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ АД – 2 броя.

Комисията разглежда и проекти за промяна в правилата на два ДФ относно допускане на нови класове дялове.

Общият брой на **разгледаните в КФН рекламни материали** през отчетния период е 27. На рекламните материали за ДФ, внесени в КФН от управляващите ги дружества, са наложени **7 временни забрани** за публикуването и разпространяването им от 5 УД.

Нотификации

Уведомленията за публично предлагане в България на КИС от държави членки към края на 2008 г. са общо 8 на брой. През отчетния период в КФН **постъпват уведомления** от четири **УД от държави членки**, които възнамеряват да извършват дейност на територията на Република България при условията на свободно предоставяне на услуги:

- Natixis Global Associates (Люксембург);
- DnB NOR Kapitalforvaltning AS (Норвегия);
- AXA Investment Managers Paris (Франция);
- KBC Asset Management NV/SA (Белгия).

През разглеждания период в комисията постъпват и две уведомления за прекратяване на предлагането на КИС в България.

През 2009 г. в КФН няма постъпили **уведомление от местни управляващи дружества**, възнамеряващи да извършват дейност на територията на държави членки,

както и на КИС за публично предлагане на дяловете си в ЕС. По този начин броят на нотификациите, изпратени от комисията, се запазва на 2.

Публични дружества, акционерни дружества със специална инвестиционна цел и други емитенти на ценни книжа

Във връзка с административните процедури при лицензионната дейност на акционерни дружества със специална инвестиционна цел през 2009 г. се работи по едно незавършено производство за издаване на лиценз, останало от 2008 г. През годината се открива едно производство за издаване на лиценз за извършване на дейност като АДСИЦ на едно дружество, което към края на отчетния период не е приключено. Освен това се работи и по 3 производства по отнемане на лиценз на дружества със специална инвестиционна цел, като едно от тях се прекратява и дружеството запазва разрешението си за извършване на дейност.¹⁹

Таблица 4. Административни процедури при лицензионната дейност на АДСИЦ

	Незавършени производства през 2008 г.	Новооткрити производства през 2009 г.	Приключени производства през 2009 г.	Незавършени производства през 2009 г.
Дружества със специална инвестиционна цел	1	4	4	1

Проспекти за публично предлагане на ценни книжа

През отчетния период КФН потвърждава проспекти за **първично публично предлагане на акции** на **13** новопоявили се, както и на вече търгуващи се на БФБ дружества. Потвърждава и един проспект за публично предлагане на емисия варанти, един проспект за публично предлагане на привилегирани конвертируеми акции и **15** проспекта за **допускане до търговия** на регулиран пазар на емисия акции. Освен това комисията потвърждава и **10** проспекта за **допускане до търговия** на регулиран пазар на емисии **корпоративни облигации**. **КФН отказва да потвърди** внесените проспекти за публично предлагане на ценни книжа на **едно публично дружество и един емитент**²⁰.

През отчетния период комисията взема решения за издаване на:

- **одобрение на допълнение към потвърден от КФН проспект на публично дружество;**
- **47 одобрения за изменения в устава на 42 АДСИЦ;**
- **два отказа за одобрение на промени в устава на 2 АДСИЦ;**
- **одобрение за замяна относно дейността по придобиване, управление и поддръжка на имоти на емитент на обслужващи дружества с ново обслужващо дружество;**

¹⁹ Подробна информация за вписаните и отписаните дружества може да намерите в приложение I.2.1Б.

²⁰ Подробна информация за потвърдените проспекти може да бъде намерена в приложение I.2.1В.

- одобрение за замяна на банка депозитар;
- одобрение за избор на обслужващо дружество по управление и поддръжка на недвижимите имоти на емитента;
- одобрение за замяна на 3 обслужващи дружества с ново обслужващо дружество;
- одобрение за замяна относно дейността по счетоводно обслужване на обслужващо дружество с ново обслужващо дружество;
- одобрение за ново обслужващо дружество относно дейността, свързана с комасация на земеделски земи и управление на комасираните недвижими имоти;
- одобрение за ново обслужващо дружество относно дейността по извършване на проучвания и анализи относно идентифициране на недвижими имоти, подходящи за развитие на ветроенергийни паркове, и управлението на тези недвижими имоти;
- одобрение за избор на ликвидатор на АДСИЦ;
- три отказа за отписване на дружества от регистъра по чл. 30, ал. 1, т. 3 ЗКФН;
- три одобрения за преобразуване чрез вливане на КИМИПЕКС – ТЪРГОВИЯ И ЛИЗИНГ ЕООД в БЪЛГАРСКА ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОННА КОМПАНИЯ АД; ЗММ МЕТАЛИК АД, КОРПОРАЦИЯ УНИМАШ АД, УНИМАШ ИНДЪСТРИС АД, ЛАЗЕРНИ И ОПТИЧНИ ТЕХНОЛОГИИ-2000 АД, МЕТАЛИК ПРИВАТ АД и НОРЕКС-1 ЕООД в ОПТЕЛА – ЛАЗЕРНИ ТЕХНОЛОГИИ АД; и на РОЯЛ РЕСОРТС АД и РОЯЛ ИНВЕСТМЪНТ АД в ЕНЕРГОНИ АД съгласно договори за вливане, подписани между дружествата.

Търгови предложения за закупуване на акции

За отчетния период КФН разглежда 23 търгови предложения, като **постановява издаване на 15 временни забрани** за публикуване на търгови предложения. След като разглежда постъпилите документи и регистрираните търгови предложения, респективно коригираните търгови предложения, комисията взема решение да **не издава окончателна забрана за публикуване на 17 търгови предложения** и на практика позволява да бъдат публикувани **търговите предложения** на:

- ЛЛИ ЮРОМИЛС ГМБХ (гр. Виена, Австрия) за закупуване чрез ИП РАЙФАЙЗЕНБАНК (БЪЛГАРИЯ) ЕАД на акции на СОФИЯ МЕЛ АД (2 решения за не налагане на окончателна забрана);
- БИ ДЖИ АЙ ГРУП АД за обратно изкупуване на акции от всички акционери на дружеството с оглед намаляване капитала на дружеството, чрез ИП ИНТЕРКАПИТАЛ МАРКЕТС АД;
- ПИ ЕФ ЕЙЧ СИ ЕСТАБЛИШМЪНТ (гр. Вадуц, Княжество Лихтенщайн) за закупуване чрез ИП ПЪРВА ФИНАНСОВА БРОКЕРСКА КЪЩА ООД на акции на БАЛКАНТУРИСТ ЕЛИТ АД;
- Transmet Holdings International Limited (Кипър) за закупуване чрез инвестиционен посредник АВАЛ ИН АД на акции на ВЕЛПА – 91 АД;
- ХИМИМПОРТ ИНВЕСТ АД за закупуване чрез ИП ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА АД на акции на АСЕНОВА КРЕПОСТ АД;

- ХИМИМПОРТ ИНВЕСТ АД за закупуване чрез ИП ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА АД на акции на ХОЛДИНГ АСЕНОВА КРЕПОСТ АД;
- БИЗНЕС ЦЕНТЪР ИЗГРЕВ ЕООД за закупуване чрез ИП ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА АД на акции на СЛЪНЦЕ СТАРА ЗАГОРА ТАБАК АД;
- АЛБЕНА ХОЛДИНГ АД за закупуване чрез ИП БУЛБРОКЪРС АД на акции на АЛБЕНА АД;
- БАЛКАНТУРИСТ ЛИМИТИД (гр. Вадуц, Княжество Лихтенщайн) за закупуване чрез ИП ПЪРВА ФИНАНСОВА БРОКЕРСКА КЪЩА ООД на акции на РИЛА БОРОВЕЦ АД;
- БАЛТИМОР ЕООД за закупуване чрез ИП АСТРА ИНВЕСТМЪНТ АД на акции на ЛАВЕНА АД;
- СИНЕРГОН ХОЛДИНГ АД за закупуване чрез ИП АВАЛ ИН АД на акции на ПЕТЪР КАРАМИНЧЕВ АД;
- Марчело Джаварини, Валентина Строкова и БАЛКАН КЕМИКАЛС ЕООД за закупуване чрез ИП ДИЛИНГОВА ФИНАНСОВА КОМПАНИЯ АД на акции на БАЛКАН ПРОДЖЕКТИ МЕНИДЖМЪНТ АД;
- Весела Огнянова Кюлева за закупуване чрез ИП ПЪРВА ФИНАНСОВА БРОКЕРСКА КЪЩА ООД на акции на СЕРДИКА ПРОПЪРТИС АДСИЦ;
- СТС ИНВЕСТ ХОЛДИНГ АД за закупуване чрез ИП ЕВРО-ФИНАНС АД на акции на НЕЗАВИСИМОСТ-40 АД;
- ТРЕНД ИНВЕСТ АД (гр. Вадуц, Княжество Лихтенщайн) за закупуване чрез ИП ПЪРВА ФИНАНСОВА БРОКЕРСКА КЪЩА ООД на акции на СЕРДИКОМ АД;
- Иван Калинков за закупуване чрез ИП БУЛБРОКЪРС ЕАД на акции на БРЯСТ - Д АД.

Комисията издава **една окончателна забрана** за публикуване на търгово предложение на РАДИТА ООД за закупуване чрез ИП ФК ЕВЪР АД на акции на ПОЛЯНИЦА АД.

Вписани и отписани емисии ценни книжа от регистъра, воден от КФН

През 2009 г. в регистъра, воден от КФН, се вписват **14 емисии акции в процес на емитиране, 35 последващи емисии акции** (вкл. 20 емисии, издадени в резултат на увеличение на капитала, 15 емисии, допуснати до търговия на регулиран пазар на ценни книжа), **10 емисии корпоративни облигации** и **11 емисии дялове**. От публичния регистър на комисията, за същия период, се **отписват 25 емисии ценни книжа**.

Нотификации на проспекти

До края на 2008 г. в КФН постъпват 8 броя нотификации на проспекти по чл. 18 от Директивата за проспектите, а уведомленията през отчетния период са от:

- BNP Paribas Arbitrage Issuance B.V. (Холандия) – нотификация на проспект;
- Hewlett-Packard Company (Люксембург) – нотификация на проспект;
- VMware, Inc (Германия) – нотификация на проспект;

- Societe Generale (Люксембург) – 8 допълнения към проспект;
- BNP Paribas Arbitrage Issuance B.V. (Холандия) – 6 допълнения към проспект.

През отчетния период в КФН няма постъпили нотификации на местни публични дружества и емитенти, желаещи да извършват дейност на територията на ЕС.

2.2. Застраховане и доброволно здравно осигуряване

Лицензионна и разрешителна дейност

Лицензионната дейност представлява издаване на лиценз за извършване на застрахователна, презастрахователна и здравноосигурителна дейност. Лицензът на застраховател се издава за застраховане и за отделни видове застраховки, като процедурите по лицензиране са уредени в Кодекса за застраховането (КЗ). Обхватът на лиценза на застраховател може да се разширява с допълнителен лиценз за вид застраховка, а на презастраховател може да се разшири с допълнителен лиценз за нови дейности.

Здравноосигурителните дружества са акционерни дружества, които са лицензирани по Закона за здравното осигуряване и се учредяват, извършват дейността си и се прекратяват по реда на Търговския закон. Лицензията на дружествата, извършващи дейност по застраховане и доброволно здравно осигуряване, се издава без срок.

Таблица 5. Лицензионна дейност по отношение на застраховането и доброволното здравно осигуряване

Поднадзорни лица	Брой към 31.12. 2008г.	Промяна през периода	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Отказ за издаване на лиценз	Брой към 31.12. 2009г.
Застрахователи, в т.ч	37					37
Общо застраховане	20					20
Животозастраховане	15					15
Взаимозастрахователни кооперации	2					2
<i>Клон на чуждестранен застраховател</i>	8	+1				9
Презастрахователи по общо застраховане	1					1
Застрахователни агенти*, в т.ч.	60 194	-6 572				53 622
Юридически лица	4 006	+1 914				5 920
Еднолични търговци	3 101	+580				3 681
Физически лица	53 087	-9 066				44 021
Здравноосигурителни дружества	20	+1	+1			21

Бележка: * Включително 836 агенти, извършващи посредническа дейност в полза на клонове на застрахователи от държави членки. Застрахователните агенти не се лицензират, а подлежат единствено на вписване в регистър за застрахователни агенти.

През отчетния период не се наблюдава нарастване на броя на лицензираните застрахователни и презастрахователни дружества, като към края на годината техният брой възлиза съответно на 37 застрахователни дружества и 1 презастраховател. От поднадзорните лица в областта на застраховането през 2009 г. се регистрира спад сред застрахователните агенти в резултат на отлив на физическите лица. В сегмента на здравноосигурителните дружества лицензионната дейност не е особено активна и броят им нараства на 21 поднадзорни лица в резултат на една получена лицензия през 2009 г.

Индивидуални административни актове

През 2009 г. във връзка с административните процедури по отношение на застрахователните дружества (ЗД), здравноосигурителните дружества (ЗОД) и застрахователните брокери (ЗБ) се работи по 28 незавършени производства, останали от 2008 г. и 166 новооткрити производства. Броят на приключилите производства (179) е по-голям от новооткритите, което може да се вземе като индикатор за ефективност на административните процедури при лицензионната дейност през изминалата година. Така към края на 2009 г. броят на незавършените производства намалява на 15 и те се прехвърлят за разрешаване за бъдещи периоди.

Таблица 6. Административни процедури по ЗД, ЗОД и ЗБ

	Незавършени производства през 2008 г.	Новооткрити производства през 2009 г.	Приключили производства през 2009 г.	Незавършени производства през 2009 г.
Застрахователни дружества	1	4	4	1
Здравноосигурителни дружества	7	15	20	2
Застрахователни Брокери	8	53	54	7
Други производства	12	94	101	5
ОБЩО:	28	166	179	15

През 2009 г. КФН издава следните решения при прилагане на разрешителни и одобрителни режими по Кодекса за застраховането, Закона за здравното осигуряване и подзаконовите нормативни актове по прилагане им:

- решения за **допълнителни лицензи** на ЗД БУЛ ИНС АД за извършване на дейност по застраховки „Плавателни съдове – всяка щета или загуба, нанесена на морски плавателни съдове” и „Гражданска отговорност, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове”;
- разрешение за **прехвърляне на застрахователния портфейл** от ЖЗК БЪЛГАРСКИ ИМОТИ АД на ЗАД БУЛСТРАД ЖИВОТ ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП;

- разрешение за преобразуване чрез вливане на ЕЙ АЙ ДЖИ БЪЛГАРИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ЕАД, в едноличния собственик на капитала му – ЧАРТИС ЮРЪП С. А., Франция;
- решение за издаване на лицензия за доброволно здравно осигуряване на едно дружество;
- разрешения за предлагане на 5 нови здравноосигурителни пакета от страна на 4 здравноосигурителни дружества, както и 13 решения за одобряване на промени във вече одобрени здравноосигурителни пакети;
- едно решение за **отказ за издаване на одобрение** за предлагане на нови здравноосигурителни пакети;
- решения за **вписването** в регистъра на КФН на **47 нови застрахователни брокери**;
- решения за **отнемане** на регистрацията на **6 застрахователни брокера**;
- отказ за вписване в регистъра на КФН на **2 застрахователни брокера**;
- **97** решения за одобрение на **членове на управителни и контролни органи** и на **ръководители на служби за вътрешен контрол** на застрахователи и здравноосигурителни дружества (68 одобрения за членове на управителни и контролни органи на застрахователи, 22 одобрения за членове на управителни и контролни органи на здравноосигурителни дружества и 7 одобрения за ръководители на служби за вътрешен контрол);
- решение за **отказ за одобрение** на едно лице за **член на управителен орган на застраховател**;
- решения за **прекратяване на 2 производства за одобрение на ръководители на служби за вътрешен контрол**;
- едно решение за признаване на частична правоспособност на отговорен актьор.

През разглеждания период в регистъра на комисията се вписват **двама нови одитори**, като на един одитор бе отказано включването в списъка.

Нотификации

През отчетния период продължава активното нотифициране от страна на застрахователите и застрахователните посредници от държави - членки на ЕС. През 2009 г. комисията **получава 44** нотификации за **застрахователи от държави членки** за намерението им да извършват дейност на територията на Република България при условията на свободата на предоставяне на услуги, с което общият им брой достига **280**.

Намерение за извършване на дейност по застрахователно посредничество на територията на Република България при условията на свободата на предоставяне на услуги през изминалата година изразяват и **223 застрахователни посредници от държави членки**, с което общият им брой нараства на **1151**.

Към края на 2009 г. КФН изпраща общо 7 нотификации от **застрахователи със седалище в Република България** по отношение на разширяване на териториалния обхват във връзка с правото на свободно предоставяне на услуги на територията на други държави членки. Това са: ЗД ЕВРО ИНС АД (за всички държави членки), ДЗИ – ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ АД и ЗАД ДЗИ (за Румъния), ЕЙ АЙ ДЖИ БЪЛГАРИЯ ЗД ЕАД и ЗАД БУЛСТРАД ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП (за Румъния и Гърция),

ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЗАЕД (за Белгия, Холандия, Гърция и Румъния) и ЗАД АРМЕЕЦ (за Белгия, Франция, Германия, Италия, Холандия, Дания, Великобритания, Гърция, Португалия, Унгария, Чехия, Австрия, Финландия, Швеция, Кипър, Полша и Румъния).

По отношение на българските застрахователни брокери през 2009 г. комисията изпраща една нотификация за осъществяване на застрахователно посредничество при условията на свободата на предоставяне на услуги на територията на държава членка, като с това общият им брой става **5**, а именно: АЙ ПИ ЕС СЪРВИСИС ООД – за Великобритания; МАРИНС ИНТЕРНЕСЪНЪЛ ЕООД (за всички държави - членки на ЕС), ИНСТРЕЙД ЕООД (за Франция, Гърция, Литва, Австрия и Румъния), КАПМАН БРОКЕР ООД (за Великобритания, Испания, Малта, Холандия, Германия, Австрия, Гърция, Белгия, Чехия и Ирландия) и МОБИКС БГ ООД (за Холандия).

От правото на установяване се възползва **един застраховател от държава членка** чрез свой клон на територията на Република България, с което общият им брой възлиза на **9**, а именно:

- КАРДИФ - ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ, КЛОН БЪЛГАРИЯ;
- КАРДИФ - ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ, КЛОН БЪЛГАРИЯ;
- ЗАД АЙ ЕН ДЖИ - КЛОН СОФИЯ;
- КЮ БИ И ИНТЕРНЕСЪНЪЛ ИНШУРЪНС (ЮРЪП) ЛИМИТИД - КЛОН СОФИЯ;
- ЧАРТИС ЮРЪП С.А.;
- КОФАС АВСТРИЯ КРЕДИТФЕРЗИХЕРУНГ (COFACE AUSTRIA KREDITVERSICHERUNG AG, Austria);
- АКСЕРИА ПРЕВОАЯНС (AXERIA PREVOYANCE, France);
- АКСЕРИА ИАРД (AXERIA IARD, France);

ОЛИМПИК ИНШУРЪНС КО ЛИМИТЕД, Република Кипър.

2.3. Допълнително пенсионно осигуряване

Лицензионна и разрешителна дейност

Лицензионната дейност представлява издаване на лиценз за осъществяване на определена професионална дейност, като процедурите по лицензиране на пенсионноосигурителните дружества са уредени в Кодекса за социално осигуряване (КСО). Пенсионната лицензия дава право за извършване на дейност по допълнително пенсионно осигуряване след получаване и на разрешение за управление на фонд за допълнително пенсионно осигуряване, което се издава поотделно за всеки фонд.

Дружеството, което кандидатства за лицензия, трябва да отговаря на определените в КСО условия и изисквания относно неговия вид, капитал, учредители и акционери и членове на управителни и контролни органи. В случай на отказ заявителят може да направи ново искане за получаване на пенсионна лицензия не по-рано от 6 месеца от датата на отказа, като самата лицензия се издава без срок.

Таблица 7. Лицензионна дейност по отношение на допълнителното пенсионно осигуряване

Поднадзорни лица	Брой към 31.12.2008 г.	Промяна през периода	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Отказ за издаване на лиценз	Брой към 31.12. 2009г.
Пенсионноосигурителни дружества	10				1	10
Фондове за допълнително пенсионно осигуряване	32					32

И през 2009 г. лицензионната дейност на КФН по отношение на пенсионноосигурителните дружества (ПОД) не е активна. Това се дължи преди всичко на слабия интерес от страна на бизнеса за учредяване на нови дружества поради насищане на пазара. През 2009 г. КФН отказва издаването на лиценз на едно кандидатстващо дружество. Общият брой на осъществяващите дейност пенсионноосигурителни дружества към края на годината остава 10. Броят на управляваните фондове за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО) (универсален, професионален, доброволен и доброволен пенсионен фонд по професионални схеми) също се запазва на 32.

Индивидуални административни актове

През отчетната година КФН приключва едно незавършено производство за лицензиране, останало от 2008 г. Новооткритите административни процедури през 2009 г. са 50 на брой, като 5 от тях касаят лицензионната дейност на КФН и всички те са приключени през отчетния период. В резултат на ефективната работа по производствата по лицензиране няма незавършени производства, останали за разрешаване през 2010 г.

Таблица 8. Административни процедури по отношение на ПОД и ФДПО

	Незавършени производства през 2008 г.	Новооткрити производства през 2009 г.	Приключили производства през 2009 г.	Незавършени производства през 2009 г.
ПОД и ФДПО	1	50	51	-

В рамките на своите компетенции през отчетния период комисията издава следните решения:

- разрешение за **преобразуване чрез вливане** на ПОД ЛУКОЙЛ ГАРАНТ – БЪЛГАРИЯ АД в ПОАД ЦКБ – СИЛА АД и съответно на управляваните от тях пенсионни фондове. В резултат на издаденото разрешение за вливане предстои през 2010 г. редуциране на броя на дружествата до 9, а фондовете на 29;
- **три** решения за отнемане на разрешението за управление на универсален, професионален и доброволен пенсионен фонд, управлявани от ПОД ЛУКОЙЛ ГАРАНТ – БЪЛГАРИЯ АД;
- **решение** за отнемане на пенсионната лицензия на ПОД ЛУКОЙЛ ГАРАНТ – БЪЛГАРИЯ АД поради вливане в ПОАД ЦКБ – СИЛА АД;
- решение за **отказ за издаване** на пенсионна лицензия;

- разрешение на ТИ БИ АЙ ЕЙЧ ФАЙНЕНШЪЛ СЪРВИСИЗ ГРУП Н.В. (Холандия) за **промяна в акционерното участие** на пенсионноосигурително дружество, а именно да придобие от настоящия акционер БЗП ГРУП ЕАД пряко 80,29 % от капитала на ПОК ДОВЕРИЕ АД;
- **8 решения за определяне на минимална доходност** от управлението на активите на универсалните и професионалните пенсионни фондове;
- **9 решения за одобрение на изменения и допълнения на правилници за организацията и дейността** на фондове за допълнително пенсионно осигуряване;
- **21 решения за одобрение на изменения и допълнения в правилата за оценка на активите и пасивите** на пенсионноосигурително дружество и на управляваните от него фондове за допълнително пенсионно осигуряване. Основна причина за извършените изменения и допълнения в правилата е привеждането им в съответствие с промените в **Наредба № 9** от 19.11.2003 г. за начина и реда за оценка на активите и пасивите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване и на пенсионноосигурителното дружество, на стойността на нетните активи на фонда, за изчисляване и обявяване на стойността на един дял и за изискванията към воденето на индивидуалните партии (изм., ДВ, бр. 28 и 74 от 2009 г.);
- **6 решения за утвърждаване на различни по вид документи, изисквания и образци.**

Нотификации

През годината няма постъпили в КФН нотификации за извършване на дейност на територията на Република България от пенсионноосигурителни институции, регистрирани в друга държава - членка на ЕС, както и няма постъпило уведомление за намерение на лицензирано от комисията пенсионноосигурително дружество да управлява професионална схема на предприятие осигурител от друга държава - членка на ЕС. Единственото уведомление, получено до момента, е от 2008 г. от пенсионноосигурителен фонд от Великобритания, като през 2009 г. процедурата по нотифициране е прекратена от страна на пенсионноосигурителния фонд.

2.4. Сертифициране

През януари 2009 г. КФН провежда изпити за придобиване на право за извършване на дейност като **брокер на ЦК** и като **инвестиционен консултант**. Резултатите от изпитите са, както следва:

- **15** кандидати успешно полагат изпита за придобиване на право за извършване на дейност като брокер;
- **10** кандидати успешно полагат изпита за придобиване на право за извършване на дейност като инвестиционен консултант.

През отчетния период в комисията постъпват заявления за признаване на придобита квалификация като инвестиционен консултант. След разглеждане на заявленията с решения на КФН се признава придобитата квалификация за **отговаряща на изискванията, включени в тематичния обхват на изпита** за придобиване на

право за извършване на дейност като инвестиционен консултант, **удостоверена с издаден от компетентен чуждестранен орган документ, на 6 лица.**

Таблица 9. Динамика на сертифицираните поднадзорни лица

Поднадзорни лица	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Инвестиционни консултанти*	23 (15)	68 (56)	87 (78)	36 (25)	23 (10)
Брокери на ЦК *	-18 (20)	4 (26)	58 (59)	29 (25)	17 (15)
Застрахователни брокери	27	39	52 (8)	49 (7)	47 (11)
Актьори			(8)	(9)	2

Бележка: Данните са в брой, освен ако не е посочено друго. *В таблицата е показан общият брой на лицата, придобили право през съответната година да извършват определената според закона дейност, като в скоби са отбелязани лицата, получили въпросната правоспособност след издържан изпит в КФН.*В промяната на броя на лицата, които притежават съответната квалификация, се включват както издадените, така и отнетите през отчетния период разрешения за извършване на дейност.

Към 31 декември 2009 г. в регистъра на физическите лица, които по договор непосредствено извършват сделки с ценни книжа и инвестиционни консултации относно ценни книжа, воден от комисията, има вписани **362 брокери и 322 инвестиционни консултанти**. В тази бройка са включени и **115 лица**, които имат едновременно сертификати и за брокери, и за инвестиционни консултации.

През отчетния период се проведе един **изпит за застрахователни брокери**, на който се явиха **16** кандидати за придобиване на професионална квалификация и 11 от тях издържаха изпита. Общо издадените лицензии на застрахователни брокери през изминалата година са 47, а отнетите разрешителни за дейност – 6, в резултат на което общият им брой към края на годината нараства на 316. Издават се и две решения за **признаване на правоспособност на отговорен актьор**, с което броят им към края на 2009 г. е 47.

3. Надзорна дейност

Във функцията си на надзорен орган Комисията за финансов надзор извършва дистанционен контрол и проверки на място на поднадзорните лица в рамките на небанковия финансов сектор.

Дистанционният контрол се изразява в проверка на представяните от поднадзорните лица в комисията нормативно изискуеми документи. Ако установи непълноти или несъответствия в представените документи, КФН изисква от поднадзорните лица да ги отстранят или коригират. Комисията извършва контрол и посредством **проверки на място**, които могат да бъдат планови или тематични, както и по сигнали и жалби, получени по отношение дейността на поднадзорните лица.

3.1. Инвестиционна дейност

Надзорът над инвестиционната дейност в КФН се изразява в извършване на специализиран надзор по отношение прилагането и спазването на изискванията на законите, регламентиращи инвестиционната дейност, и подзаконовите актове по прилагането им от страна на регулираните пазари на ценни книжа, Централен депозитар, инвестиционните посредници, брокерите и инвестиционните консултанти, публичните дружества и другите емитенти на ценни книжа, акционерните дружества със специална инвестиционна цел, договорните фондове, инвестиционните и управляващите дружества.

Таблица 10. Динамика на надзорната дейност на КФН върху инвестиционната общност

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Брой поднадзорни лица*	502	577	629	682	683
- ИП, БФБ и ЦД	90	87	85	90	88
- КИС, УД, АДСИЦ, ПД и емитенти	412	490	544	592	595
Общо проверки	5 425	6 326	14 240	16 803	17 292
- ИП, БФБ и ЦД	249	1 255	1 694	50	46
- КИС, УД, АДСИЦ, ПД и емитенти	5 176	5 071	12 546	16 753	17 246
Проверки на място	74	38	64	74	64
- ИП, БФБ и ЦД	52	19	35	28	30
- КИС, УД, АДСИЦ, ПД и емитенти	22	19	29	46	34
Издадени АУАН	249	186	302	281	281
- ИП, БФБ и ЦД	129	77	120	69	54
- КИС, УД, АДСИЦ, ПД и емитенти	120	109	182	212	227

Издадени НП	265	97	199	136	158
- ИП, БФБ и ЦД	197	50	123	59	37
- КИС, УД, АДСИЦ, ПД и емитенти	68	47	76	77	116
Стойност на издадени НП (в лв.)		328 400	1 020 300	470 900	540 800
Стойност на влезли в сила НП * (в лв.)	173 400	247 800	396 950	424 800	593 350
Открити производства по прилагане на ПАМ	575	370	159	579	203
Решение за прилагане на ПАМ **	127	100	0 ***	121	80

Бележка: Данните са в брой, освен ако не е посочено друго. Данните са към 31 декември на съответната година. * До решение за прилагане на ПАМ се стига, в случай че поднадзорните лица не се съобразят с откритото производство по прилагане на ПАМ. ** През 2007 г. поднадзорните лица са се съобразили с всички изисквания, посочени в откритите производства по прилагане на принудителни административни мерки, и впоследствие не се е стигнало до решение за прилагане на ПАМ.

И през 2009 г. надзорната дейност на КФН по отношение на инвестиционната общност се разширява, като броят на проверките продължава да нараства и в края на годината достига 17 292 проверки. Тази тенденция отчасти следва динамиката на увеличаване на броя на поднадзорните лица, чийто общ брой достига 683 в края на 2009 г. Постоянен ръст през последните години отбелязват и издадените актове за установяване на административни нарушения (АУАН) и наказателните постановления (НП), свързани с КИС, УД, АДСИЦ, ПД и други емитенти. Това увеличение на нарушенията говори за по-ефективен надзор, осъществен от страна на КФН през годините, който следва да продължава да се засилва с цел коригиране на поведението на поднадзорните лица към по-голямо съблюдаване на законодателната рамка.

Стойността на влезлите в сила НП продължава да нараства, като през 2009 г. тяхната стойност достига 593 350 лева²¹. Тъй като процентът на влезлите в сила НП остава почти постоянен през годините (около 80 % от издадените постановления), ръстът в стойността им в по-голямата си част е повлиян от нарастването на размера на паричните глоби и имуществени санкции. Причини за това са както по-високите минимални глоби (в сравнение със ЗППЦК), посочени във влезлия в сила през 2007 г. Закон за пазарите на финансови инструменти, така и фактът, че съществуващата нормативна рамка се прилага от известен период от време. С други думи, след като поднадзорните лица са добре запознати с новата нормативна рамка, се прилагат по-строги имуществени санкции и парични глоби при извършване на нарушения.

3.1.1. Инвестиционни посредници

Надзорът над инвестиционните посредници се извършва чрез проверка и анализ на отчетите за капиталова адекватност и ликвидност, счетоводните баланси и отчетите за приходите и разходите на ИП, постъпващи ежемесечно в КФН. Това позволява да се следи текущото финансово състояние на инвестиционните посредници. При констатиране на непълноти и несъответствия между записите по счетоводния баланс,

²¹ Разликата в стойността на издадените и влезлите в сила НП се дължи на факта, че след като те бъдат издадени от КФН, могат да бъдат обжалвани в съда.

отчета за приходите и разходите и отчета за капиталовата адекватност и ликвидността с писма се изисква от съответните ИП да отстранят грешките, като внесат коригирани документи. При установяване на нарушения на нормативните изисквания за капиталова адекватност и ликвидност се извършват допълнителни проверки на място на дейността на съответните инвестиционни посредници. Проверките се извършват за установяване спазването на Закона за пазарите на финансови инструменти (ЗПФИ), Наредба № 38 за изискванията към дейността на инвестиционните посредници, Наредба № 35 за капиталовата адекватност и ликвидността на инвестиционните посредници и приключват със съставяне на констативни протоколи и в случаите на нарушение на нормативните актове – със съставяне на актове за установяване на административно нарушение (АУАН) или с препоръка за предприемане на конкретни мерки.

През 2009 г. КФН извършва **46 проверки**, от които **на място** в офисите на съответните инвестиционни посредници са **21 планови** и **9 тематични**. В сградата на КФН се правят **дистанционно 12 документални** проверки на поднадзорни лица. Освен тях са осъществени **3 проверки на брокери** и **1 проверка на лице**, което **не е** инвестиционен посредник. Трябва да се отбележи фактът, че от общия брой тематични проверки една се извършва съвместно с ДАНС и една – съвместно с органите на МВР.

В резултат на направените от комисията проверки през годината са съставени **54 АУАН, които са последвани от 37** издадени наказателни постановления на стойност **71 600 лв.** Най-често срещаните **нарушения** в сферата на инвестиционното посредничество са следните:

Таблица 11. Най-чести нарушения в сферата на ИП

Вид и основание за нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2008 г.	2009 г.	2008 г.	2009 г.
Непредставяне в законоустановения срок на списък на лицата, които притежават пряко или непряко квалифицирано участие, както и данни за притежаваните от тях гласове в общото събрание на ИП (чл. 40, ал. 2, предл. първо ЗПФИ)	18	5	0	1
Нарушение на изискването ИП да отдели своите финансови инструменти и парични средства от тези на клиентите си (чл. 34, ал. 1, предл. първо ЗПФИ)	12	0	4	0
Неизвършена проверка в Централен депозитар АД от страна на ИП дали финансовите инструменти, за които се отнася нареждането за продажба, са налични по подсметка на клиента, дали са блокирани и дали върху тях е учреден залог или е наложен запор (чл. 35, ал. 2 Наредба № 38)	10	1	0	2
Непредприемане на необходимите действия от страна на ИП да подсигурят депозирания парични средства на клиентите да се водят по индивидуални сметки или сметка на клиентите, отделно от паричните средства на ИП (чл. 29, ал. 5 Наредба № 38)	10	0	2	0
Нарушение на изискването стойността на собствения капитал по счетоводен баланс да не е по-малка от минималния размер на началния капитал съобразно обхвата на издадения лиценз (чл. 19, ал. 3 Наредба № 35)	9	0	0	1
ИП не уведомява КФН в определения срок за настъпили	3	4	1	4

обстоятелства (чл. 85 Наредба № 38)				
Неуведомяване на КФН от страна на брокерите и инвестиционните консултанти относно прекратяване на договорите им с ИП, УД или ИД, като посочат и основаниято за прекратяването (чл. 14, ал. 5 Наредба № 7)	1	3	1	1
Експозицията на ИП към отделно лице или към група свързани лица надвишава 25 % от собствения му капитал (чл. 78, ал. 1 Наредба № 35)	0	16	0	15
Нарушение на изискването ИП да следи ежедневно своите експозиции към отделно лице или към група свързани лица, както и да отчита сумата на големите си експозиции с цел ограничаване на риска от прекомерната им концентрация (чл. 77, ал. 1 Наредба № 35)	0	7	0	4

Бележка: * Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

През 2009 г. в комисията са постъпили и са окомплектовани **26 жалби** срещу наказателни постановления и **4 жалби** срещу индивидуални административни актове на комисията.

С цел предотвратяване и преустановяване на административни нарушения КФН извършва превантивен контрол, като открива производства по прилагане на **принудителни административни мерки (ПАМ)**, прекратява или прилага ПАМ. През разглеждания период са **открити 7** процедури по прилагане на ПАМ, **приложени са 6** ПАМ, а **прекратени – 1**. Към края на годината няма неприключили производства.

В отговор на финансовата криза...

През годината КФН предприе допълнителни надзорни мерки по отношение на инвестиционните посредници във връзка с финансовата криза. Завишиха се изискванията спрямо отчетността им по отношение на капиталовата адекватност. От тях се изисква да предоставят периодичния си отчет в КФН на двуседмична вместо на месечна база. Освен това се задължиха да представят и 5 допълнителни справки към него: „Структура на задълженията”, „Структура на вземанията”, „Структура на инвестиционен портфейл”, „Структура на търговски портфейл” и „Клиенти по договори за управление на портфейли”.

Изиска се информация от 32 ИП, които заемат основна позиция на пазара, относно: 1) анализ на съществените рискове (пазарен, ликвиден и др.), пред които са изправени в условията на финансова криза; 2) краткосрочна стратегия за управление на тези рискове; 3) инвестиционните цели и стратегии за управление на търговския и инвестиционен портфейл в краткосрочен период.

Допълнително се проведе около 15 срещи с представители на посредници, имащи към съответния момент влошени финансови показатели.

3.1.2. Публични дружества и други емитенти на ценни книжа, акционерни дружества със специална инвестиционна цел, колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества

През 2009 г. експерти от комисията са осъществили специализиран надзор чрез провеждане на дистанционен контрол и проверки на място по отношение на дейността на общо 595 поднадзорни лица - 385 публични дружества и емитенти, 68 АДСИЦ, 40 управляващи дружества, 10 инвестиционни дружества и 92 договорни фонда (по данни към 31.12.2009 г.).

Дистанционен контрол

Дистанционният контрол, който КФН осъществява, се изразява в проверка на постъпващите в комисията документи от дружествата и в текущ мониторинг на публично разкриваната от поднадзорните лица информация. Процесът на вписването на обстоятелствата и на промените в тях в регистрите, водени от КФН, е свързан с преглед и анализ на внесените документи. Осъществяваният надзор от експертите от отдела се изразява в преглед на всички постъпващи в КФН документи, преценка от страна на експертите относно пълнотата на документите и предприемане на последващи действия по вписване на съответните обстоятелства във водените от КФН регистри.

На предварителна проверка подлежат и постъпващите в комисията заявления за вписване на промени в обстоятелствата за дружествата, уведомления за важната информация, влияеща върху цената на ценните книжа, уведомления за промени в дяловото участие, уведомления за дивидент, както и много други документи. През 2009 г. са внесени на хартиен носител в КФН около **3558** документа, които са прегледани и обработени от експертите и вписани в съответни разпореждания с цел даване на публичност на съответните обстоятелства. Прегледани и обработени са още **10 789** документа, изпратени до КФН чрез системата E-Register. Въз основа на гореспоменатите документи през отчетния период са вписани в регистрите на КФН и съответно се осъществи проверка на **5472** годишни и тримесечни отчети, консолидирани такива, месечни отчети, допълнения към тях, както и уведомления за текущия етап на производството по несъстоятелност и ликвидация на дружествата през 2009 г.

Допълнително са направени общо **2814 проверки** на представените в КФН отчети и допълнения към тях от поднадзорните лица относно пълнота и непротиворечивост на представената информация съгласно законовите изисквания. Освен това са осъществени още около **14 200** вписвания на емисионната стойност и цената на обратно изкупуване на договорните фондове и инвестиционните дружества от отворен тип.

Всички постъпили в КФН материали във връзка със свикването и провеждането на общите събрания на акционерите (ОСА) на публичните дружества (покани за свикване на ОСА, обявяването им в Търговския регистър, материали, мотивирани доклади, протоколи от ОСА, вземане на законосъобразни решения от ОСА) се проверяват от експертите на комисията. За отчетния период са извършени **1739** такива тематични документални проверки.

През 2009 г. са извършени общо **70** документални проверки във връзка с подадени от управляващи дружества и инвестиционни дружества заявления за одобряване на програма с мерки за приваждане на активите на управляваните от тях КИС в съответствие с изискванията на закона. Това се изисква в случаите, когато УД или ИД констатира нарушения на инвестиционните ограничения по отношение на портфейлите на управляваните от тях ДФ и ИД и тези нарушения са по причини извън контрола им. В резултат на тези документални проверки КФН издаде:

- 63 индивидуални административни акта, с които одобрява съответната програма с мерки за приваждане на активите в съответствие с нарушеното законово изискване;
- 5 индивидуални административни акта, с които прекратява откритото административно производство за одобрение на програмата;
- 2 индивидуални административни акта, с които не одобрява програмата.

Във връзка с осъществяване на надзорните функции по разкриването на важната информация, влияеща върху цената на ценните книжа, в КФН е установен процес на **текущ мониторинг** на публично разкриваната от поднадзорните лица информация („ad hoc” информация). Този процес включва ежедневен преглед на публикуваната в средствата за масово осведомяване, в т. ч. и електронни медии, информация от и за публичните дружества и другите емитенти на ценни книжа. Извършва се документална проверка на база наличните в КФН документи относно разкриването на вече оповестената информация съобразно изискванията на ЗППЦК и Наредба № 2. При наличие на данни за възможни закононарушения до съответните лица се изпращат писма, с които се изискват допълнителна информация и документи и се извършва документална тематична проверка. Периодично (на всеки две седмици) се изготвя докладна записка до председателя на комисията за извършените действия във връзка с установения процес на текущ мониторинг. През отчетния период са извършени **154** такива проверки на наличните в КФН данни.

По отношение на изискванията на чл. 145 ЗППЦК относно **разкриването на дялово участие** в капитала на публично дружество, друг емитент на ценни книжа или АДСИЦ комисията извършва проверка на постъпващата от „Централен депозитар” АД информация и представените уведомления по гореспоменатия член от закона и при необходимост предприема действия. При наличие на данни за възможни закононарушения до съответните лица се изпращат писма-покани за съставяне на АУАН. В резултат на извършените през отчетния период **51 тематични проверки** на наличната в КФН информация и установените нарушения на изискванията на закона са съставени АУАН по чл. 145 ЗППЦК.

През 2009 г. са извършени **78 тематични документални проверки** на УД за спазване от тяхна страна на разпоредбите на чл. 40 ЗПФИ да уведомяват комисията за всяко придобиване или прехвърляне на квалифицирано участие в срок един ден от узнаването и да предоставят на КФН два пъти годишно (към 30 юни и 31 декември) в 10-дневен срок от посочените дати списък на лицата, които притежават пряко или непряко квалифицирано участие, както и данни за притежаваните от тях гласове в общото събрание. Освен това са направени **210 тематични документални проверки** на **КИС** относно задължението им да представят в КФН и да публикуват актуализирани пълни и кратки проспекти.

За периода отделът към КФН, който се занимава с разследване на пазарни злоупотреби, извърши **17 проверки** за спазване разпоредбите на **Закона срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти (ЗПЗФИ)** във връзка със забраните за недобросъвестна търговия с ценни книжа, манипулиране на пазара, вътрешна информация и вътрешни лица. Към края на 2009 г. в процес на приключване са още 8 проверки.

През годината са осъществени **546 други документални проверки**, които по своята същност са тематични и са извършени на място в КФН. **45** от тях са инициирани от постъпили жалби и сигнали, а **13** са във връзка със запитвания на граждани и институции. Допълнително КФН се самосезира при съмнения за закононарушения и извърши **302** обстойни проверки, по които са изисквани допълнително документи във връзка с чл. 114 ЗППЦК, с провеждане на ОСА, с данни в отчетите, с назначаване на ДВИ и т.н. Освен това са направени **186** проверки и обработка на заявления за допускане до E-Register. Обикновено при всичките проверки се изискват допълнително документи, пояснения или обяснения от съответното поднадзорно лице, правят се допълнителни справки в Централния депозитар, Агенцията по приходите, МВР и други държавни органи с цел изясняване на фактичестката обстановка. Повечето проверки завършват с докладни записки до зам.-председателя на КФН, ръководещ управление „Надзор на инвестиционната дейност”, с които той се информира за констатациите по извършените проверки и предприемането на съответни действия – ангажиране на административнонаказателна отговорност, предприемане на конкретни действия с цел защита интересите на акционерите. Проверките, при които няма констатирани нарушения, приключват единствено със събирането на доказателствен материал. За резултатите от проверките по сигнал или жалба съответните лица се уведомяват с писма.

В отговор на финансовата криза...

През 2009 г. във връзка с продължаващата финансова криза и нестабилността на местния и на международните капиталови пазари се запази задължението за управляващите дружества да представят в КФН допълнителна информация относно: 1) брой и абсолютна стойност на продадените и обратно изкупените дялове/акции от управляваните ДФ и ИД; промяна на НСА, дължаща се единствено на преценка на активите; 2) обем на паричните средства на управляваните ДФ и ИД в разплащателни и депозитни сметки, както и данни за банките, в които те са разкрити. Тази мярка се въведе с цел осъществяване на превантивен контрол върху финансовата стабилност на КИС. Това задължение отпадна през декември 2009 г. в резултат на стабилизирането на финансовото състояние на КИС.

Проверки на място

През отчетния период са открити и приключили общо **34** проверки на място по седалище на дружествата, като от тях са:

- **16** планови проверки на 6 АДСИЦ и 10 обслужващи ги дружества;
- **2** планови проверки на УД и **3** на управляваните от тях ДФ и ИД;
- **4** извънредни тематични проверки на УД и **6** на управляваните от тях ДФ и ИД;
- **3** извънредни тематични проверки на ПД и АДСИЦ.

Една от проверките на място на УД и управляваните от него КИС се извърши съвместно с ДАНС. Всички проверки са приключени със съставяне на констативни протоколи.

Принудителни административни мерки, актове за установяване на административно нарушение и наказателни постановления

При констатирани нарушения на ЗКФН, ЗППЦК, ЗДСИЦ, ЗПФИ, ЗПЗФИ и подзаконовите нормативни актове по прилагането им нарушителите се поканват с писмо в КФН за изясняване на фактическата обстановка и ангажиране на административнонаказателна отговорност. В случай на неявяване на същите се съставят актове за установяване на административно нарушение (АУАН) при условията на чл. 40 от Закона за административните нарушения и наказания в отсъствие на нарушителя.

През 2009 г. са съставени общо **29 АУАН** за извършени нарушения в сферата на **колективните инвестиционни схеми и управляващите дружества**. Като резултат са издадени **5 наказателни постановления** на стойност **27 500 лв.** В повечето случаи нарушенията се отнасят до:

Таблица 12. Най-чести нарушения в сферата на КИС и УД

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2008 г.	2009 г.	2008 г.	2009 г.
Неизпълнение в законоустановения срок на задължението УД да информира КФН за определени обстоятелства (чл. 37, ал. 2 Наредба № 26)	3	0	0	0
Непредставяне от страна на УД на годишен и тримесечни финансови отчети в КФН в законоустановения срок (чл. 38 Наредба № 26)	1	1	0	0
Непредставяне в законоустановения срок на списък на лицата, които притежават пряко или непряко квалифицирано участие, както и данни за притежаваните от тях гласове в общото събрание на УД (чл. 40, ал. 2 ЗПФИ)	0	17	0	1
Нарушение на инвестиционните ограничения от страна на ИД и неприлагане на програма с мерки за привеждане на активите в съответствие с изискванията на закона (чл. 196 ЗППЦК)	1	3	0	0
Непредставяне от страна на ИД и ДФ на тримесечни финансови отчети пред КФН и пред обществеността в законоустановения срок (чл. 73в, т. 2 Наредба № 25)	0	6	0	0

Бележка: * Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

Поднадзорните лица са подали 5 жалби през 2009 г. срещу наказателните постановления. Производства по прилагане на ПАМ с цел предотвратяване на нарушения не са открити през годината.

Съставените актове за установяване на административно нарушение при публичните дружества (ПД), АДСИЦ и другите емитенти на ценни книжа са **199** на брой. През разглеждания период са издадени общо **116 наказателни постановления** на стойност **441 700 лв.** за установените с актове нарушения, като най-срещаните са:

Таблица 13. Най-чести нарушения в сферата на ПД, АДСИЦ и други емитенти

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2008 г.	2009 г.	2008 г.	2009 г.
Непредставяне или представяне със закъснение на годишен и тримесечни финансови отчети за дейността на ПД и емитенти (чл. 31 Наредба № 2)	37	58	23	33
Несъобразяване с приложена ПАМ по чл. 212 ЗППЦК (чл. 221, ал. 6 ЗППЦК)	30	9	14	9
Неразкриване на дялово участие в капитала на публично дружество, друг емитент на ценни книжа и АДСИЦ (чл. 145 ЗППЦК)	10	6	4	5
Сключване на сделки от мениджмънта на публичните дружества и емитентите на ценни книжа, надвишаващи законоустановените прагове, без изрично упълномощаване от страна на ОСА (чл. 114, ал.1 ЗППЦК)	9	11	1	3
Непредставяне на всички изискуеми материали за ОСА и неоповестяване на поканата за ОСА на обществеността по законоустановения ред (чл. 115 ЗППЦК)	7	21	1	12
Непредставяне или представяне със закъснение на годишен и тримесечни финансови отчети за дейността на АДСИЦ (чл. 40 Наредба № 2)	7	6	4	3
Непредставяне в протокола от заседанието на ОСА на пълната, изискуема от закона, информация относно резултатите от гласуването и непредставяне на протокола пред КФН и пред обществеността по законоустановения ред и срок (чл. 117 ЗППЦК)	0	11	1	9

Бележка: * Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

Според динамиката на най-често срещаните нарушения по отношение на ПД, АДСИЦ и други емитенти броят на съставени АУАН, отнасящи се до несъобразяване с приложена ПАМ, намалява през 2009 г. спрямо предходната година, което говори за подобряване на дисциплината на поднадзорните лица.

За разглеждания период са постъпили **31 жалби** срещу наказателни постановления и **2 жалби** срещу индивидуален административен акт на зам.-председателя, ръководещ управление „Надзор на инвестиционната дейност”.

Същевременно през годината с цел превенция КФН откри **196 процедури** по прилагане на ПАМ. Прекратени са **154** и приложени **74 ПАМ**, като в тези бройки влизат и мерки, открити през 2008 г. Към края на 2009 г. всички производства са приключени.

Освен посочените проверки в рамките на разглеждания период КФН извърши и редица проверки за спазване разпоредбите на Закона срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти във връзка със забраните за **недобросъвестна търговия с**

ценни книжа, манипулиране на пазара, вътрешна информация и вътрешни лица. В резултат на проверките са съставени актове за установяване на следните констатирани нарушения:

Таблица 14. Най-чести нарушения, свързани с недобросъвестната търговия с ценни книжа, манипулирането на пазара, вътрешната информация и вътрешните лица

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2008 г.	2009 г.	2008 г.	2009 г.
Нарушение на задължението от страна на лицата, които изпълняват ръководни функции в емитент, и лицата, тясно свързани с тях, да уведомят писмено КФН в законоустановения срок за сключените за тяхна сметка сделки на стойност над 5000 лв. в рамките на една календарна година с акции, издадени от емитента (чл. 16 ЗПЗФИ)	69	18	11	10
Неизпълнение на задължението от страна на ИП да действа честно, справедливо и като професионалист в съответствие с най-добрите интереси на своите клиенти и да ги уведомява за рисковете от сделките с финансови инструменти (чл. 27, ал. 2 ЗПЗФИ)	3	0	3	0
Манипулиране на пазара на финансови инструменти чрез действия и сделки, споменати в чл. 6, ал. 1, т. 1 ЗПЗФИ (чл. 11 ЗПЗФИ)	2	6	3	5
Използване от дадено лице на вътрешна информация за придобиване или прехвърляне на финансови инструменти (чл. 8, ал. 1 във връзка с чл. 4, ал. 1 ЗПЗФИ)	2	1	2	1
Неизпълнение на задължението от страна на инвестиционния посредник да завежда в специален дневник по реда на постъпването им всички нареждания на своите клиенти и да ги изпълнява, като спазва този ред (чл. 72, ал. 1 ЗППЦК)	2	0	2	0
Неразкриване от страна на емитент на вътрешна информация, пряко отнасяща се до него, по законоустановения ред и срок (чл. 12 ЗПЗФИ)	0	1	1	0

Бележка: * Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

3.2. Застраховане и доброволно здравно осигуряване

Надзорната дейност, която КФН осъществява в тази сфера, се изразява в контрол върху дейността на застрахователите и здравноосигурителните дружества за спазване изискванията на Кодекса за застраховането и Закона за здравното осигуряване, както и на подзаконовите нормативни актове по тяхното прилагане.

Таблица 15. Динамика на надзорната дейност на КФН в застраховането и доброволното здравно осигуряване

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Поднадзорни лица*, в т.ч.					
Застрахователни дружества	31	36	37	37	37
Презастрахователни дружества	-	-	-	1	1
Здравноосигурителни дружества	12	13	15	20	21
Застрахователни брокери	182	215	235	275	316
Застрахователни агенти		над 31 000	49 802	69 093	53 622
Общо проверки, в т.ч.	1482	1434	1568	2010	2309
- проверки на място	101	32	101	43	68
- проверки по документи**	1381	1402	1 467	1967	2241
Издадени АУАН	65	71	208	390	335
Издадени НП	31	40	93	302	153
Стойност на влезли в сила НП	26 400	121 700	266 400	1 675 880	529 360
Открити производства по ПАМ		19	26	16	25
Решение за прилагане на ПАМ***	7	5	8	12	16
Заведени съдебни дела		20	49	177	176

Бележка: *В броя поднадзорни лица не е включен Гаранционният фонд. ** В броя извършени проверки по документи са включени единствено извършените проверки на периодичните отчети и справки на поднадзорните лица и жалбите. *** До решение за прилагане на ПАМ се стига, в случай че поднадзорните лица не се съобразят с откритото производство по прилагане на ПАМ.

През последните пет години се наблюдава променлива динамика на осъществените проверки на място. Това се дължи на увеличението на обема на извършени дистанционни проверки, свързани с нарастания брой поднадзорни лица и най-вече със значителното увеличение в броя на застрахователните посредници и здравноосигурителните дружества.

Извършваните планови проверки нарастват успоредно с броя на провежданите съвместни проверки, които са както с други европейски надзорни органи по инициатива на груповия надзорен орган, така и с местни институции (предимно с ДАНС). По своето естество тези проверки са тематични и са фокусирани върху

определена област, като целта е да се открият както проблемните части, така и да се добие по-ясна представа за организацията на дейността.

През последните две години се увеличава броят на проверките, фокусирани върху системата за вътрешен контрол, финансовото състояние, вътрешната организация и управление на риска и политиката на съответствие в проверяваните дружества. В същото време обемът на провежданите проверки по застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите на застрахователни дружества и застрахователни посредници по време на кампанията по същата застраховка се запазва.

Най-често срещаните нарушения, установени при извършване на текущия контрол, са следните:

- неспазване на срока за определяне и изплащане на застрахователно обезщетение или изготвяне на мотивиран отказ по заведени застрахователни претенции;
- неспазване от страна на застрахователи на срока за отчитане на сключени полици по застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите към КФН;
- неспазване на изискванията за инвестиране и за диверсификация на активите за покритие на здравноосигурителните резерви.

Дистанционен контрол

Дистанционният надзор се базира на годишни и периодични отчети на застрахователите, презастрахователите, здравноосигурителните дружества, застрахователните и презастрахователните брокери и Гаранционния фонд, както и на изисквана допълнителна информация за определени сфери от тяхната дейност. Чрез него се извършва пълен анализ на дейността и резултатите от нея за всички поднадзорни лица. Вследствие от упражнявания дистанционен надзор се предприемат действия по извършване на проверки на място, налагане на принудителни административни мерки, издаване на актове за установени нарушения или се дават предписания за привеждане на дейността съобразно изискванията. През 2009 г. въз основа на годишни и периодични финансови отчети, справки и изисквана допълнителна информация са извършени над **2 370 проверки** по документи (само броят на проверките на периодичните отчети и справки на поднадзорните лица и жалбите е 2 241).

Въз основа на представени презастрахователни програми за 2009 г. на застрахователните дружества са изготвени **35 становища**. Също така са изготвени **5 становища** относно представени отчети от застрахователни дружества в ликвидация и несъстоятелност.

Дистанционен надзор и мерки, свързани с платежоспособността на застрахователите, презастрахователите и здравноосигурителните дружества

На база справките, получавани от застрахователите и здравноосигурителните дружества към края на всяко едно тримесечие, за размера на границата на платежоспособност и собствените средства се извършва проверка на начина на определяне на техния размер и спазването на законовите изисквания за платежоспособност. В резултат на извършените проверки по документи през 2009 г. са

установени отклонения от нормативните изисквания за минимален размер на собствените средства за **4 застрахователни дружества и едно презастрахователно дружество**. Като следствие от приложените надзорни мерки са представени 5 плана за допълнително набиране на собствени средства, 4 от които към момента са изпълнени.

За 6 здравноосигурителни дружества през годината са установени отклонения от нормативните изисквания на чл. 252 от Търговския закон относно чистата стойност на имуществото. След приложените надзорни мерки и шестте дружества изпълняват разпореденията и предприемат мерки, свързани с привеждане на капитала си съобразно изискванията.

Дистанционен надзор и мерки, свързани с достатъчността на премиите

Въз основа на представените в КФН периодични справки и отчети се определя техническият резултат за последните 3-годишни периода по видове застраховки. На база на тези резултати към края на всяко тримесечие се извършва анализ на достатъчността на премиите, като от застрахователите, при които е констатиран отрицателен технически резултат по даден вид застраховка за гореспоменатите периоди, се изисква обяснение за мерките, които ще бъдат предприети за изпълнение на законовите изисквания за съответствие на размера на премиите на поетия риск и разходите по съответния вид застраховка.

Предвид отрицателния технически резултат по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите от застрахователите, предлагащи застраховката, се изисква допълнителна информация за броя на застрахованите моторни превозни средства по отделни категории, в зависимост от които е диференцирана премията, средният размер на щетите, честотата на събитията и коефициентът на щетимост. Въз основа на тези данни за всеки застраховател се анализират структурата на портфейла и средният размер на премията за едно МПС по действащите тарифи. В обобщен вид информацията за цитираните показатели по отделни категории МПС се предоставя на застрахователите.

От всички застрахователи, предлагащи застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, при които спечелените премии се оказват недостатъчни да покрият възникналите искове и разходите по застраховката (14 от общо 16 дружества), текущо през годината се изисква план за достигане на достатъчност на премиите и изменение на тарифите, отразяващ промяната в пазарните условия и тенденции по застраховката. През декември 2009 г. са наложени ПАМ на дружествата, които не са предприели действия за осигуряване достатъчност на премията.

Дистанционен надзор и мерки, свързани с достатъчността на заделените технически резерви

Достатъчността на техническите резерви към края на всяко тримесечие се установява чрез система от показатели и съотношения, определени на база представените тримесечни данни. През юли 2009 г. се извършва дистанционно контролно преизчисление на образувания към 31.12.2008 г. пренос-премиен резерв от всички застрахователи, извършващи дейност по общо застраховане. Допълнителна информация се изисква от някои от застрахователите относно видовете застраховки, при които са установени съществени различия между получения резултат и размера на

образувания резерв. Освен това се преизчислява размерът на резерва за всяка една действаща към края на 2008 г. полица.

На база на резултата по видове застраховки за всяко едно тримесечие се извършва анализ на необходимостта от образуване на резерв за неизтекли рискове и се определя неговият размер, като този размер се сравнява с образувания резерв от всеки застраховател към края на съответното тримесечие. За необразуване на резерв за неизтекли рискове или заделяне на по-нисък от необходимия размер се съставят АУАН.

По отношение резерва за разходи по уреждане на претенции от застрахователите се изисква информация за видовете разходи, които се включват в този резерв, разпределението им по видове застраховки и относителния дял на отделните разходи в размера на изплатените претенции. На база на получените данни се извършва анализ на достатъчността на образувания от дружествата резерв.

Във връзка с определяне размера на резерва за възникнали, но непредявени претенции по всички видове застраховки, от застрахователите, извършващи дейност по общо застраховане, се изисква агрегирана и публикувана на интернет страницата на КФН информация за броя и стойността на предявените и изплатени до края на 2008 г. претенции по година на събитие и година на предявяване (изплащане) на претенциите. По повод прилаганите методи за образуване на резерва за възникнали, но непредявени претенции по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, в края на всяко тримесечие се обобщава и предоставя на застрахователите информация за размера и броя на изплатените и предявени претенции по застраховката, стойността на факторите на развитие, пазарния дял на всяко едно дружество в броя на застрахованите МПС и общия за пазара размер на резерва за възникнали, но непредявени претенции. От КФН са одобрени прилаганите от застрахователите към края на 2008 г. и текущо през 2009 г. методи за образуване на резерва за възникнали, но непредявени претенции по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите.

Надзор, базиран на риска, и присъждане на рисков рейтинг на застрахователите

С цел провеждане на надзор, базиран на риска, се разработва методика за определяне на рисковия рейтинг на отделните застрахователи, извършващи дейност по общо застраховане. На база на данни за последните 5 години се оценяват показателите, отразяващи отделните рискове – подписвачески риск, инвестиционен риск, кредитен риск, ликвиден риск, оперативен риск и др. Въз основа на честотен анализ се определят граничните стойности на всеки един показател. Съставя се рисковата матрица, в която се определя мястото на всяко едно дружество в зависимост от вероятността за настъпване на риск и пазарното му влияние. За да се усъвършенства оценката на отделните рискове, е необходимо да се извърши анализ и да се съберат допълнителни данни, като методиката се развие и за застрахователите, извършващи дейност по животозастраховане, и за здравноосигурителните дружества.

Дистанционен надзор, свързан с предлагани застрахователни продукти

Проведено е изследване за въздействието на финансовата криза върху максималния размер на техническата лихва по животозастрахователните договори,

използвана при изчислението на премиите и резервите, определен на 3,5 %. Поискана и получена е информация за предлаганите от животозастрахователите продукти, техните специфични условия и прилаганата техническа лихва. Поискано е и становище от застрахователите относно необходимостта от коригиране на максималния ѝ размер. В резултат от проведеното изследване се установи, че не е необходимо да се коригира максималният размер на техническата лихва.

Дистанционен надзор, свързан с отчетността към КФН на застрахователите, презастрахователите и здравноосигурителните дружества

През последното тримесечие на 2009 г. са поискани становища и коментари от Асоциацията на българските застрахователи (АБЗ), Асоциацията на лицензираните дружества за доброволно здравно осигуряване (АЛДДЗО), всички (пре)застрахователи и здравноосигурителни дружества във връзка с оценка на необходимостта от извършване на промени в разпоредбите на *Наредба № 30 от 2006 г. за изискванията към счетоводството, формата и съдържанието на финансовите отчети, справките, докладите и приложенията на застрахователите, презастрахователите и на здравноосигурителните дружества*, или на практиките по нейното прилагане. Поисканите становища са предоставени и въз основа на резултатите от проучването предстои изготвянето на предложение за изменение на наредбата.

Дистанционен надзор и мерки, свързани със застрахователните посредници

При извършените прегледи на представените от застрахователните брокери отчети и справки за 2008 г. и за първото шестмесечие на 2009 г. се установява неправилно разпределение на данните за застрахователните договори по видове застраховки съгласно утвърдените такива в КЗ, некоректно попълване на образците, неподаване на отчета и справките във формата на електронен документ, подписан с електронен подпис, некоректно представяне на обобщената информация. С цел да се даде яснота по отношение на правилното отчитане на дейността на застрахователните брокери към КФН са изготвени пояснения, които са публикувани на страницата на комисията в интернет.

При осъществяване на дистанционен надзор върху дейността на застрахователните брокери КФН извършва мониторинг и на прилагането на правото на Европейската общност, като следи за изпълнението на разпоредбите във връзка с извършването на посредническа дейност на територията на други държави членки при свободата на предоставяне на услуги. Във връзка с това се изискват допълнителни документи, свързани с извършваната от застрахователните брокери дейност при свободата на предоставяне на услуги, както и за дейността им по посредничество на застрахователи със седалище в други държави.

В отговор на финансовата криза...

Във връзка с финансовата криза и с цел ранно адресиране на евентуалните ефекти от нея се предприемат следните мерки:

- застрахователите представят допълнителна информация за размера на собствените средства и границата на платежоспособност за по-кратък период (за всяко тримесечие);
- застрахователите по общо застраховане представят ежемесечно

информация за застрахователните суми по видовете застраховки „Кредити”, „Гаранции” и „Разни финансови загуби” (финансови застраховки). На базата на тази информация, съпоставена с информацията за премиите, техническите резерви и обезщетенията при прилагането на съответни коефициенти, се следи за ранната проява на неблагоприятни отклонения в развитието на този вид застраховки. Също така извършват се проверки на общите условия и тарифите на застрахователите по общо застраховане, свързани с превантивен анализ на тенденциите в развитието на пазара на финансовите застраховки;

- провеждат се стрес тестове на застрахователите на тримесечна база. По отношение на един застраховател се констатира, че свободните собствени средства (капиталовият буфер) не биха покрили евентуална загуба при промяна в стойността на инвестициите вследствие на неблагоприятното развитие на регулираните капиталови пазари, което би довело до нарушаване на изискванията за платежоспособност. Прямо този застраховател са взети превантивни мерки, свързани с предприемане на действия за ограничаване на риска и представяне на информация за текущата стойност на инвестициите на всеки две седмици.

Проверки на място

През 2009 г. са извършени **68 планови и тематични проверки на място** (включително и неприключили) на (пре)застрахователи, здравноосигурителни дружества и застрахователни посредници, от които 43 проверки са относно задължителната застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите. Направени са и 2 проверки на дружества по съмнение, че извършват дейност, без да са получили необходимото разрешение.

Тенденцията, която се забелязва за последните 5 години, е, че броят на провежданите съвместни проверки нараства, както на европейско ниво (с други европейски надзорни органи по инициатива на груповия надзорен орган), така и на местно ниво по инициатива на ДАНС. Тези проверки са тематични и са фокусирани върху определена област, като целта е да се открият проблемните области и да се добие по-ясна представа за организацията на дейността на поднадзорните лица.

През последните две години се увеличава броят на проверките, фокусирани върху системите за вътрешен контрол, финансовото състояние, вътрешната организация, управлението на риска и политиките на съответствие в проверяваните дружества, докато интензитетът на проверките по застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите на застрахователни дружества и застрахователни посредници по време на кампанията по гражданска отговорност се запазва.

Нараства ангажираността на КФН при организацията и провеждането на съвместни европейски проверки.

Проверки на застрахователи и здравноосигурителни дружества

През 2009 г. се осъществяват следните проверки:

- **2 планови и една тематична проверки** (открити през 2008 г.), отнасящи се до застрахователни дружества. В обхвата на проверките се включват:
  - проверка на цялостното състояние на застрахователя, обхващаща: 1) оценка на застрахователния портфейл на база данните за всички сключени

полицейски, начисления по тях премиен приход и достатъчността на образувания пренос-премиен резерв; 2) оценка на разходите и другите приходи от дейността; 3) оценка на задълженията и процеса на предявяване и уреждане на претенциите на база данни за всички предявени и изплатени претенции за период не по-кратък от 5 години; 4) оценка на активите; 5) оценка на достатъчността на образувания резерв за предявени, но неизплатени претенции, и възникнали, но непредявени претенции; 6) оценка на политиките на дружествата и мерките, свързани с осигуряване на организационната и финансова стабилност; 7) оценка на изпълнението и своевременното актуализиране на програмите за дейността;

- проверка и оценка на размера на образувания технически резерви и на финансовото състояние, насочени към установяване на достоверността на данните, представяни с периодичните отчети и справки, и към установяване дали образувания технически резерви са адекватни за посрещане на бъдещи задължения за изплащане на обезщетения;
- проверка на дейности, които биха могли да окажат влияние върху организационната и финансова стабилност на застрахователя;
- **11 проверки** (открити през 2009 г.) на 8 застрахователи, на един презастраховател и на две здравноосигурителни дружества. **Приключени са 9** от проверките.

Част от посочените 11 проверки се извършват съвместно с други институции, а именно:

- **3 съвместни проверки с Държавна агенция „Национална сигурност” (ДАНС)**, в т.ч. 2 проверки на застрахователни дружества и една проверка на здравноосигурително дружество. В обхвата на проверките се включват:
  - установяване изпълнението на задълженията съгласно Закона за мерките срещу изпиране на пари (ЗМИП);
  - установяване на финансовото състояние на застрахователните дружества съгласно КЗ;
  - проверка на касовата наличност на здравноосигурителното дружество съгласно ЗЗО;
- **4 тематични съвместни проверки** на общозастрахователно, животозастрахователно, презастрахователно и здравноосигурително дружества, инициирани от Италианския надзорен орган (ISVAP) с участието на 11 държави членки. Целта на проверките е оценка на системата за вътрешен контрол, управление на риска и политиката на съответствие в проверяваните дружества, като в същото време се засилва сътрудничеството между различните надзорни органи. При приключване на проверките за италианския надзор се изготвя обобщена информация за резултатите от проверката и справка за основни финансови показатели на проверяваните дружества;
- **една съвместна общеевропейска проверка** на животозастрахователна компания - в края на 2008 г. представител на КФН е избран от Холандската банка за член на Европейска проектна група, която има за цел да организира и

подпомага провеждането на втора съвместна общеевропейска проверка на една от животозастрахователните компании. В обхвата на проверката влизат организационната структура, инвестиционната политика и управлението на риска на дружеството. Европейската проектна група се състои от 4 членове – 2 представители на Холандската банка, представител на Унгарския надзорен орган и представител на КФН. През 2009 г. групата извършва цялостната подготовка на проверката на въпросното дружество в 7 европейски държави, като изготвя необходимите въпросници и съпътстващи документи, шаблони за доклади и т.н. През септември и октомври 2009 г. се осъществява и самата проверка на компанията, като в България тя протича в началото на септември. След проведена контролна среща в Амстердам, на която се извършва цялостен преглед и съпоставимост на оценяваните принципи, проверката приключва, като на проверяваното дружество се изпраща писмо с констатации и препоръки. През декември от Холандската банка на компанията се връчва груповият доклад, към който се прилагат и докладите на отделните страни;

- **една тематична проверка** на застрахователно дружество, инициирана от надзорната институция на Австрия, обхващаща процеса по уреждане на претенции и образуване на резерв за предстоящи плащания по застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите и „Каско” на моторни превозни средства.

Проверки на застрахователни посредници

За разглеждания период се извършват общо **11 проверки** на застрахователни посредници, от които:

- **4 тематични проверки** на застрахователни брокери по прилагането и сключването на застраховка „Сухопътни превозни средства” във връзка с прилаганите общи условия на застраховката;
- **4 проверки** за спазването на разпоредбите на КЗ и предотвратяването и разкриването на закононарушения;
- **2 съвместни проверки** с ДАНС на един застрахователен агент и един застрахователен брокер за установяване на изпълнението на задълженията съгласно КЗ;
- **една проверка** на застрахователен агент по сигнал.

Проверки и предприети мерки, свързани със задължителната застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите

Извършват се **43 проверки** на застрахователи и застрахователни посредници във връзка със застраховка „Гражданска отговорност”, при които се проверяват:

- предлаганите тарифи по застраховката и тяхното спазване;
- възлагането на дейности по застрахователно посредничество на други лица, които нямат право да извършват такава дейност;
- извършването на дейност като застрахователен агент за повече от един застраховател.

Принудителни административни мерки, актове за установяване на административно нарушение и наказателни постановления

В резултат от извършените проверки се съставят констативни протоколи в случаите, когато не се установяват нарушения. При нарушения на правните норми се съставят и връчват АУАН и се налагат принудителни административни мерки.

През 2009 г. са съставени **335 АУАН** на поднадзорни лица, от които **236** на **застрахователи по общо застраховане**, **14** на **животозастрахователи**, **67** на **здравноосигурителни дружества**, **13** на **застрахователни брокери** и **5** на **други лица**. Най-често срещаните нарушения в актовете и издадените вследствие НП са следните:

Таблица 16. Най-чести нарушения в застраховането и доброволното здравно осигуряване

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2008 г.	2009 г.	2008 г.	2009 г.
Неплащане в срок на предявени претенции за изплащане на застрахователни обезщетения (чл. 107 КЗ)	114	133	121	56
Непредставяне в срок на информация за сключените договори по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите (чл. 294 и 317а КЗ)	59	6	50	4
Извършване на дейност по застрахователно посредничество от застрахователен агент за повече от един застраховател (чл. 166 КЗ)	47	0	2	0
Неспазен срок за произнасяне по претенции по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите (чл. 271 КЗ)	27	31	25	11
Неспазване на срок за уведомление и за представяне на годишни и периодични отчети и справки от застрахователни брокери (чл. 162 КЗ)	26	0	31	0
Неспазване на изискването здравноосигурителното дружество да инвестира здравноосигурителните резерви в определени активи и при определени съотношения (чл. 90д ЗЗО)	24	7	12	2
Здравноосигурителен пакет, различен от лицензирания (чл. 105б ЗЗО)	0	53	0	31
Непредставена презастрахователна програма (чл. 319 КЗ)	0	12	0	0

Бележка: * Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

За периода се издават **153 наказателни постановления**, като **105** от тях са на **застрахователни дружества**, **42** на **здравноосигурителни дружества**, **2** на **застрахователни брокери**, **3** на **застрахователни агенти (2 за физически и едно за юридически лица)** и едно за **Гаранционния фонд**. През 2009 г. по влезли в сила наказателни постановления се налагат административни наказания в размер на **529 360** лв.

През отчетната година се откриват **26 производства** по прилагане на **ПАМ**, от които **14** на **застрахователи по общо застраховане**, **1** на **животозастраховател**, **9** на **здравноосигурителни дружества**, **1** на **застрахователен брокер** и **1** на **застрахователен агент**.

3.3. Допълнително пенсионно осигуряване

Надзорната дейност върху законосъобразното упражняване на дейността на пенсионноосигурителните дружества и управляваните от тях фондове за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО) с цел защита на интересите на осигурените лица и гарантиране на стабилността на пазара се осъществява чрез провеждане на дистанционен контрол и проверки на място. За законосъобразното упражняване на дейността се извършват проверки и в банките попечители на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване. За резултатите от извършените проверки на място на дейността на ФДПО, банките попечители и ПОД се изготвят констативни протоколи, съответно резултатите от дистанционния контрол се систематизират в седмични, месечни, тримесечни и годишни доклади в съответствие с утвърдената „Методика за дистанционен контрол и проверки на място на дейността на ПОД и управляваните от тях ФДПО и банките попечители” по Кодекса за социално осигуряване (КСО).

Надзорната дейност на КФН в сегмента на допълнителното пенсионно осигуряване продължава да нараства през 2009 г. въпреки запазването на броя на поднадзорните лица. Общият брой на проверките се увеличава на 8080, за което най-голям принос има ежедневният надзор, където проверките достигат 7572 броя. Броят на издадените АУАН през изминалата година не се променя съществено, като по-малка част от тях водят след себе си издадени наказателни постановления. Въпреки спада в броя на издадените наказателни постановления стойността им почти се удвоява вследствие на по-високите наложени санкции. Липсата на открити производства по ПАМ, както и на решения за прилагане на ПАМ през последните две години са показател за ефективността на надзорната дейност на КФН в насока дисциплиниране на поднадзорните лица на пазара на допълнителното пенсионно осигуряване.

Таблица 17. Динамика на надзорната дейност на КФН в допълнителното пенсионно осигуряване

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Поднадзорни лица, в т.ч.	40	41	47	50	50
- Пенсионноосигурителни дружества	8	9	9	10	10
- Фондове за допълнително пенсионно осигуряване	24	24	29	32	32
- Банки – попечители по КСО	8	8	9	8	8
Общо проверки, в т.ч.	6 461	6 435	7 410	7 442	8 080
- Проверки на място	29	14	16	15	16
- Ежедневни проверки	6 048	6 048	6 972	6 979	7 572
- Периодични проверки	384	373	422	448	492
Издадени АУАН	77	39	28	36	34
Издадени НП	64	35	32	35	29

Стойност на издадените НП (в лв.)	98 100	20 300	105 200	212 000	409 200
Стойност на влезли в сила НП* (в лв.)	55 800	20 100	85 500	112 600	125 300
Открити производства по ПАМ	9	1	1	0	0
Решение за прилагане на ПАМ**	9	1	1	0	0

Бележка: * В предходните отчети на КФН данните за стойност на НП се отнасят за стойността на издадените през съответната година НП, а не на влезлите в сила през годината НП. Стойността на влезлите в сила НП е винаги по-малка, тъй като по-голямата част от наложените глоби и имуществени санкции се обжалват, поради което не влизат в сила през годината, в която са издадени. ** До решение за прилагане на ПАМ се стига, в случай че поднадзорните лица не се съобразят с откритото производство по прилагане на ПАМ.

Дистанционен контрол

Дистанционният контрол се осъществява на базата на финансовите отчети и справки за дейността на 10 ПОД, 32 фонда за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО) и 8 банки-попечители със следната периодичност на представяне:

- ежедневно – за дейността на ФДПО и банките-попечители;
- месечно, тримесечно и годишно – за дейността на ПОД и ФДПО.

Дистанционният контрол се осъществява в три основни направления – ежедневен контрол, периодичен контрол и мониторинг на информационната и рекламна дейност на ПОД.

Ежедневен контрол

КФН получава ежедневно по електронен път от ПОД справки и отчети за дейността на ФДПО, както и справки от банките-попечители. На базата на тези справки през 2009 г. се извършват **над 7572 ежедневни проверки** и анализи на получената информация за дейността на ФДПО и банките-попечители относно законосъобразността на сключваните сделки с активите на пенсионните фондове, съотношението на инвестициите в отделни видове финансови инструменти спрямо активите на пенсионните фондове, начина на извършване на оценката на активите и правилното им отразяване в ПОД и по регистрите на банките - попечители. Също така се извършва контрол относно изменението на стойността на нетните активи, правилното отчисляване на инвестиционната такса във фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО) и правилното определяне на броя дялове, съответстващ на постъпилите и изтеглени суми, и на стойността на един дял, както и оповестяването на информация за стойността на един дял по реда и в сроковете, предвидени съгласно Наредба № 9 на КФН.

Периодичен контрол

През разглеждания период са извършени **120 проверки** на представените месечни, тримесечни и годишни финансови отчети и справки за дейността на всяко от десетте лицензирани ПОД и **372 проверки** на представените месечни, тримесечни и годишни финансови отчети и справки за дейността на управляваните от пенсионните дружества ФДПО. За всяко ПОД са установени равнищата на нормативно определените показатели като капиталова адекватност, ликвидност и др., чрез които се следи за законосъобразното осъществяване на дейността на ПОД. Същевременно са

анализирани и общите финансови показатели, свързани с капитала, активите, приходите и разходите на ПОД, активите, участниците и доходността на пенсионните фондове.

Мониторинг на информационната и рекламната дейност на ПОД

През годината са извършвани ежемесечни проверки на електронните страници на ПОД във връзка със спазването на разпоредбите на КСО и Изискванията към съдържанието на рекламните и писмени информационни материали на пенсионните фондове и на пенсионноосигурителните дружества по чл. 123и, ал. 2, чл. 180, ал. 2 и чл. 249 във връзка с чл. 180, ал. 2 КСО. При проверките не са констатирани съществени несъответствия или пропуски. В случай на установяване на някакви непълноти и неточности, те са отстранявани своевременно.

В отговор на финансовата криза...

Дейността на едно ПОД и управляваните от него ФДПО се подлага на постоянен и задълбочен мониторинг през годината във връзка с нееднократно недостигане на минималната доходност в задължителните фондове и застрашената финансова стабилност на дружеството. Изисква се и се представя Програма за финансово стабилизиране на дружеството и управляваните от него ФДПО за едногодишен период, считано от 01.02.2009 г. В съответствие с приетия от КФН план за действие в условията на криза от дружеството се изисква да представя в КФН два пъти месечно актуална справка за размера на собствения капитал и на ликвидните средства, баланс и отчет за приходите на дружеството, считано от началото на месец септември 2009 г.

През разглеждания период във връзка с установени проблеми в дейността на ФДПО и ПОД са проведени срещи с мениджмънта на някои от дружествата и са дадени множество препоръки за завишаване на контрола и извършване на по-прецизни разчети при инвестиране средствата на ФДПО.

Проверки на място

По време на осъществявания оперативен контрол през 2009 г. по отношение на спазването на разпоредбите на КСО и действащите подзаконовни нормативни актове, а също така и на Закона за мерките срещу изпирането на пари и Правилника по прилагането му, са извършени общо **16 проверки на място**, от които 6 пълни планови проверки и 7 тематични в ПОД и управляваните от тях ФДПО. От тематичните проверки 4 са планови и 2 са във връзка с постъпили в КФН сигнали и информация за допуснати нарушения. Осъществена е една съвместна проверка с ДАНС. Съвместно с управление „Банков надзор” на БНБ са извършени и **3 проверки в банки-попечители**, в резултат на които са дадени 12 препоръки относно дейността им. Всички започнати проверки са завършени преди края на годината в съответствие с утвърдените планове.

По време на проверките в ПОД и управляваните от тях ФДПО са дадени общо 219 препоръки предимно за подобряване на организацията на работа, защита на интересите на осигурените лица и ограничаване на риска. По време на пълните планови проверки са дадени 151 препоръки, а по време на тематичните проверки - 68.

Най-многобройни са препоръките по отношение на инвестиционната дейност (59), процедурите по прехвърляне и дейността на осигурителните посредници (39) и дейността на службите за вътрешен контрол (21). Преобладаващата част от препоръките по отношение на инвестиционната дейност и риска са насочени към по-бързото преодоляване на тежките последици от световната финансова криза. Всички препоръки за предприемане на конкретни действия от ПОД са изпълнявани в определените от КФН срокове.

Таблица 18. Динамика на проверките на място при ПОД и ФДПО по тематика

Година	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Общ брой, в т.ч.:	29	14	16	15	16
Пълни (спазване на КСО, подзаконовите нормативни актове по прилагането му и ЗМИП)	5	7	8	9	6
Тематични* (спазване на КСО и/или подзаконовите нормативни актове по прилагането му)	21	3	2	3	7
Съвместни с БНБ (спазване на КСО и Наредба № 36 на БНБ от банките-попечители)	3	4	6	3	3

Бележка: * През 2005 г., 2006 г. и 2009 г. са извършени паралелни проверки с органите на ДФР на ДАНС (предишна АФР), които са включени в общата бройка на тематичните проверки за съответните години, както следва: 2005 г. – 2 проверки; 2006 г. – 2 проверки; 2009 г. – 1 проверка.

Динамиката на извършените проверки на място на ПОД и ФДПО показва стабилизиране на броя им на средно 15 проверки годишно от 2006 г. до края на 2009 г. Необходимо е да се обърне внимание, че през 2005 г. от общия брой 29 проверки на място 21 проверки са тематични и само 5 проверки са пълни. През 2005 г. броят на тематичните проверки е значително по-голям от извършените тематични проверки през следващите години, тъй като през тази година са извършени множество проверки относно спазването на приетите нови подзаконови нормативни актове по прилагането на КСО. В следствие на променената от 2006 г. политика в надзорната дейност на пенсионноосигурителния пазар, с която се определя приоритетно извършването на пълни проверки, през следващите години броят на тематичните проверки спада на средно 4 проверки годишно, а пълните се увеличават на средно 8 проверки годишно. Пълните проверки обхващат цялостната дейност на пенсионноосигурителните дружества и изискват значителен кадрови ресурс, както и по-дълъг период за тяхното извършване, което също оказва влияние върху спада в общия брой на проверките през 2009 г.

През периода 2005 – 2009 г. са извършени общо 19 проверки съвместно с БНБ за спазване на разпоредбите на КСО и Наредба № 36 на БНБ от банките-попечители. Най-много проверки са извършени през 2007 г. във връзка установяване изпълнението на дадените на банките-попечители препоръки от предходните проверки, като динамиката им се запазва на три проверки годишно за последните две години.

Принудителни административни мерки, актове за установяване на административно нарушение и наказателни постановления

Общо през годината са съставени **34 акта за установяване на административни нарушения** на разпоредби на КСО и на подзаконовите нормативни актове за неговото прилагане. С тях са установени 74 нарушения на нормативните разпоредби по допълнително пенсионно осигуряване. Въз основа на съставените актове са издадени **29 наказателни постановления и 5 резолюции за прекратяване** на административнонаказателните преписки. Обобщена информация за най-срещаните нарушения се съдържа в следната таблица:

Таблица 19. Най-чести нарушения в допълнителното пенсионно осигуряване

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2008 г.	2009 г.	2008 г.	2009 г.
Предлагане и сключване на осигурителни договори в срок извън нормативноопределения (чл. 7, ал. 1 Наредба № 3)	6	3	6	2
ПОД инвестира средства на ФДЗПО и ФДДПО в ценни книжа, издадени от свързани с него лица (чл. 177, ал. 1, т. 2 КСО)	5	5	5	5
ПОД не развива дейност в съответствие с правилника за организацията и дейността на пенсионните фондове (чл. 121, ал. 6 КСО)	5	2	5	2
ПОД инвестира средства на ФДЗПО в банкови депозити в банки с кредитен рейтинг в разрез с нормативните изисквания и в корпоративни облигации извън нормативно разрешените (чл. 176, ал. 1, т. 5 във вр. с чл. 176, ал. 2, т. 1 КСО, чл. 176, ал. 1, т. 8 КСО)	2	4	2	4
ПОД не привежда активите на ФДДПО в съответствие с нормативните изисквания и количествените ограничения на тези активи, определени в правилниците на съответните фондове (чл. 251а, ал. 1 КСО).	1	6	1	4
ПОД сключва от името и за сметка на управлявани от него ФДЗПО и ФДДПО репо сделки и обратни репо сделки с ценни книжа над 5 % от активите на фонда (чл. 179а КСО)	0	3	0	3

Бележка: * Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

От общия брой актове, съставени през годината, **21 АУАН** са съставени при осъществявания през 2009 г. **дистанционен контрол**, с които са установени **42 нарушения** на КСО. Най-съществените от тях са свързани със:

- неспазване на регламентираните в КСО забрани за инвестиране и ограничения на сделките с активи на ФДПО;
- нарушаване на инвестиционните ограничения;
- непривеждане на активите на ФДПО в съответствие с количествените ограничения за тези активи в тримесечен срок от датата на превишението;
- неполагане грижата на добър търговец при управление на средствата на пенсионните фондове.

По време на извършените проверки на място в ПОД и управляваните от тях ФДПО са съставени **10 акта** от общо 34 АУАН за 2009 г. за установяването на **29 административни нарушения**. Най-съществените нарушения, констатирани по време на проверките, се отнасят до:

- прекратяване на изплащането на срочни пенсии в доброволен пенсионен фонд преди изтичането на договорения срок;
- сключване на осигурителни договори, в които таксите и удръжките са различни от регламентираните в правилника на пенсионния фонд;
- неизпращане на годишни извлечения от индивидуалните осигурителни партии на осигурени лица.

С издадените наказателни постановления са наложени глоби и имуществени санкции в общ размер на **409 200 лв.** Наложените имуществените санкции са в размер на 400 000 лв., а наложените глоби на физически лица - 9200 лв. Сумата на влезлите в сила НП е 125 300 лв.

От издадените наказателни постановления 13 не са обжалвани и са влезли в сила. Обжалвани пред съда са 16, като 2 от тях са влезли в сила, след като са потвърдени от него. През годината не са прилагани **принудителни административни мерки** спрямо пенсионноосигурителни дружества.

4. Защита на потребителите на небанкови финансови услуги

През последните години в България се установява трайна тенденция на увеличаване на потреблението на финансови услуги. Настоящата финансова криза акцентира върху необходимостта от осигуряването на адекватна потребителска защита като необходима мярка за развитието на финансовия сектор. Високото равнище на защита на потребителите, която може да се осигури чрез добри регулации и финансово обучение, може да доведе до намаляване на финансовите рискове и да допринесе за финансовата стабилност на пазарите.

Защитата на потребителите и повишаване на доверието на обществото към използването на финансови продукти и услуги остава една от стратегическите цели на Комисията за финансов надзор. Във връзка с това КФН стриктно следва политиката за осигуряване на **достъп до актуална информация** относно небанковия финансов сектор и пазарните участници, както и **повишаване на познанията** и информираността на обществеността.

4.1. Достъп до финансова информация

През 2009 г. комисията продължава да следва установената практика по ефективно и навременно разпространяване на информацията относно дейността на институцията във функцията ѝ на надзорен и регулаторен орган, както и за пазарите на небанкови финансови услуги и пазарните субекти. Информационната политика на КФН изцяло е основана на принципите на публичност, прозрачност и равнопоставеност.

Интернет страницата на КФН е един от основните канали за разпространение на публичната информацията за всички аспекти от дейността на комисията, разделена в различни рубрики и по пазари. Всекидневно се публикуват актуални новини относно взетите от комисията решения, както и обобщени статистически данни за трите вида пазари – капиталов, застрахователен и пенсионноосигурителен пазар.

Освен 3-месечни, 6-месечни и годишни отчети за трите сегмента на небанковата сфера в рубриката **Статистика** се публикуват и обобщени месечни данни в областта на инвестиционната дейност, застраховането и доброволното здравно осигуряване. Рубриката **Събития** представя всички инициативи на комисията, свързани с образователни програми, семинари, кръгли маси, конференции, дискусии, срещи с бизнеса, както и други обществени прояви. В рубриката **Въпроси и отговори**, чийто фокус е насочен главно към потребителите на финансови услуги, се разглеждат конкретни казуси и могат да се намерят отговори на въпроси от сферата на застраховането, инвестициите и допълнителното пенсионно осигуряване. В рубриката **ЕС информация** през отчетния период са публикувани около 200 предупреждения към инвеститорите в България от европейски институции, свързани със злоупотреби на европейските пазари от нелицензирани компании, които предлагат различни сделки с ценни книжа, нямащи финансово покритие.

Подробна информация за поднадзорните лица – статус, информация за контакти, периодични отчети, раздавани дивиденди, наложени имуществени санкции и

други, се предоставя чрез **публичния регистър**, достъпен както на място в комисията, така и чрез интернет страницата – Електронен регистър и картотека (ERiK) и **Новини от e-Register**.

С оглед удобство на потребителите, КФН продължава да поддържа и актуализира **електронния портал за подаване на информацията по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите**. Чрез портала се осигурява възможност за извършване на проверка относно наличието или не на застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите чрез въвеждането на регистрационния номер на моторното превозно средство.

През 2009 г. продължи да работи информационният телефонен център²² (Call Center), на който гражданите получават информация за пазарните участници, за продуктите и услугите, а също и консултации по конкретни казуси. През 2009 г. са регистрирани 5350 обаждания в информационния център и 500 въпроса са зададени по електронната поща, като повечето от тях са в областта на капиталовия пазар и застраховането.

КФН публикува три издания през 2009 г. – две печатни – Годишен отчет и Официален месечен бюлетин (12 броя) и един месечен електронен бюлетин, който в синтезиран вид обобщава дейността на надзорната институция. Бюлетинът се разпространява по електронен път и се публикува на страницата на КФН в рубриката **Публикации**, където се публикуват и Годишният отчет, и Официалният бюлетин.

Освен чрез своите издания и интернет страница важните аспекти от дейността на КФН достигат до широката публика и **чрез медиите**. КФН провежда комуникационна политика, която е основана на принципите на прозрачност и откритост, своевременно предоставя информацията на медиите, организира брифинги, свързани с обществено значими аспекти от дейността на институцията. Комисията разпространява с помощта на медиите препоръки към потребителите на финансови услуги и полезна информация за участниците на пазарите.

4.2. Образователна политика на КФН

През 2009 г. КФН отново е инициатор на редица образователни прояви, насочени към повишаване на финансовата култура на широката публика по отношение на небанковия сектор. Тези инициативи са предназначени за различни обществени групи и съобразени с техните специфични потребности. Отново сред приоритетите на КФН е работата с учениците. За тази цел институцията е разработила специализирани програми и модули, които съдействат за повишаване на финансовите познания на младите хора и подпомагат тяхното професионално ориентиране.

От 30 юни до 3 юли 2009 г. се проведе седмото издание на **образователната програма за ученици „Развитие на небанковия финансов сектор в България“**. Превърнала се вече в традиция, тази програма се радва на голям успех сред участниците и седма поредна година отчита отлични резултати в бъдещата професионална реализация на младите хора. Чрез тази инициатива КФН се утвърди

---

²² През април 2010 г. Информационният телефонен център прекрати своята дейност, но продължава да работи Информационният център в сградата на комисията, който предоставя на място оперативна устна и писмена информация за дейността на поднадзорните лица, както и за дейността на комисията.

като социално отговорна институция и в голяма степен допринесе за активното взаимодействие между младите хора, държавната администрация и бизнеса.

В образователната инициатива през 2009 г. са взели участие 20 ученици и 5 учители от 20 професионални гимназии с икономически профил от цялата страна. Програмата, организирана от КФН, се реализира със съдействието и подкрепата на Министерството на образованието и науката и Фондация „Атанас Буров”.

В резултат от големия интерес към образователната програма, КФН разработи и **еднодневни образователни модули**. Те представляват допълнение към учебния план и имат за цел да подпомогнат практическото обучение на учениците, като обикновено в тези модули участват отделни класове от икономическите училища в страната

През 2009 г. КФН и браншовите организации в сферата на капиталовия пазар, застраховането и пенсионното осигуряване продължават сътрудничеството си. През годината са проведени редица срещи, дискусии и семинари по актуални теми и проблеми, свързани с развитието на тези пазари. Всеки последен четвъртък от месеца продължава традицията да се организират **срещи на инвестиционната общност с домакинството на КФН**. На тях пазарните участници дискутират в неформална обстановка най-актуалните въпроси, нововъзникнали тенденции и проблеми, свързани с капиталовия пазар.

През март 2009 г. КФН съвместно с Българската асоциация на лицензираните инвестиционни посредници и Българската асоциация на управляващите дружества организира еднодневен **семинар за инвестиционната общност** на тема „Една година след MiFiD”. На събитието присъстваха над 120 души от отделите за вътрешен контрол на инвестиционните посредници, управляващите дружества и банките инвестиционни посредници.

През 2009 г. отдел „Връзки с обществеността” организира **две срещи на специалистите по комуникации**, работещи във финансовата сфера, и финансовите журналисти. Съорганизатори на инициативата са Българската народна банка и Фондът за гарантиране на влоговете в банките, като основната цел на тези срещи е да се изградят ползотворни професионални контакти и по този начин да се подпомогне по-ефективната комуникация и успешно взаимодействие.

4.3. Жалби и запитвания относно поднадзорните лица и предприети действия от страна на КФН

Таблица 20. Динамика на подадените жалби към КФН

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Надзор на инвестиционната дейност	1245	282	91	298	127
Застрахователен надзор	780	565	460	814	943
Осигурителен надзор	609	291	172	236	226

В областта на инвестиционната дейност през 2005 г. жалбите са значителни по обем, което се дължи на големия брой злоупотреби с ценни книжа. Поради тази причина през същата година се допълва Наредба № 1 от 15.09.2003 г. с изискването при сключване на договор за предоставяне на брокерски услуги копие от документа за

самоличност на клиента, заверено от него и от лице от отдела за вътрешен контрол, да остава в архива на инвестиционния посредник. В резултат на направените регулаторни промени този проблем постепенно отшумява през 2006 г., поради което се наблюдава и резкият спад в броя на подадените жалби. През периода 2007 – 2009 г. подадените жалби запазват относително постоянен обем, като нарастването им през 2008 г. се дължи на понижението на цената на ценните книжа, търгувани на „Българска фондова борса – София” АД в резултат на ефектите от финансовата криза върху българския капиталов пазар.

В областта на застраховането голям брой жалби се наблюдават през 2005 г., което се дължи на финансовите проблеми на две от застрахователните дружества и последващото им обявяване в несъстоятелност. Това, от своя страна, довежда до съществено намаляване на броя на изплатените претенции. От 2008 г. подадените в КФН жалби почти се удвояват, като една от причините е и по-добрата информираност на потребителите за техните права, както и доказалата се ефективност на КФН при защитата на потребителите. Така през 2009 г. общият им брой чувствително нараства до 943.

В областта на пенсионното осигуряване през 2005 г. най-многобройни са жалбите с оплаквания, че осигурените лица не са подписвали и подавали заявления за промяна на участие, а такива са подадени без тяхно знание и съгласие. С цел защита правото на осигурените лица на личен избор на фонд за допълнително пенсионно осигуряване КФН прие изменения и допълнения в Наредба № 3 за реда и начина за промяна на участие и за прехвърляне на натрупаните средства на осигурено лице от един ФДПО в друг съответен фонд, управляван от друго ПОД. С изменението на наредбата се въведе изискването подписът на осигуреното лице върху първия екземпляр на заявлението за промяна на участие да се удостоверява с нотариална заверка, което е и административната гаранция за удостоверените от заявителя обстоятелства в подаденото заявление за промяна на участие до пенсионноосигурителното дружество, управляващо фонда, в който лицето желае да премине. Това доведе и до значителното намаляване на броя на жалбите през периода от 2006 г. до 2009 г.

През 2009 г. са постъпили и **127 жалби и запитвания** на граждани и институции относно поднадзорни лица на КФН в областта на капиталовите пазари, като 64 от тях са по отношение на инвестиционни посредници, 4 жалби касят колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества, а 59 засягат публични дружества, акционерни дружества със специална инвестиционна цел и други емитенти на ценни книжа.

По-голямата част от постъпилите жалби от граждани представляват запитвания относно притежаваните от лицата финансови инструменти, съответно движението по личните им партии, водени от „Централен депозитар” АД, като през годината има единични случаи на жалби относно:

- упражняване на дейност като инвестиционен посредник без дружеството да притежава лиценз – извършва се проверка и вследствие се връчват АУАН;
- жалба от клиент на ИП относно предоставени услуги/търговия с ценни книжа на борса в САЩ – по време на проверката не са констатирани нарушения;

- жалба от физическо лице относно отказ на ИП да извърши регистрация в ЦД – по време на проверката се разбира, че отказът е основателен;
- жалба от физическо лице относно решения на общо събрание на акционерите – не са констатирани нарушения;
- жалба-запитване относно изплащан през годините дивидент от конкретно дружество.

Съответните лица, подали жалбите и сигналите, се уведомяват с писма относно резултатите от проверките.

През 2009 г. в КФН са подадени **943 жалби**, отнасящи се до застрахователния сектор. Най-често срещаните оплаквания, установени при разглеждане на жалбите, са следните:

- отказ за изплащане на застрахователно обезщетение или несъгласие с определено обезщетение по заведени застрахователни претенции пред застрахователните дружества;
- липса на информация на официалната страница на КФН относно сключени полици по застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите;
- ненавременен отчитане на застрахователни полици от застрахователните посредници на застрахователните дружества.

За разглеждания период са постъпили **184 жалби** от осигурени лица, **42 сигнала** и **18 запитвания** по въпроси, свързани с допълнителното пенсионно осигуряване. Голяма част от жалбите на осигурените лица (125 броя) се отнасят до промяна на участие и прехвърляне на средства от един в друг фонд за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО), регламентирани в Наредба № 3 на КФН, като основните групи оплаквания на лицата са следните:

- подадени без тяхно знание и съгласие заявления за промяна на участие;
- заявленията за промяна на участие не са подписани в присъствие на нотариус/кмет;
- подписани са едновременно заявления за прехвърляне и осигурителни договори;
- злоупотреба с лични данни;
- липса на информация за възможността средствата на осигурените лица да намалее и за чия сметка е рискът от инвестирането им.

По всички постъпили жалби са извършени проверки по документи, а при необходимост и проверки на място. На осигурените лица са изпратени подробни отговори на конкретно поставените въпроси, в които са дадени разяснения относно нормативната уредба по допълнително пенсионно осигуряване. При проверките са констатирани **3 нарушения** и са съставени **3 АУАН**.

За всички случаи на оплаквания от осигурени лица, че не са подписвали заявление за промяна на участие и/или осигурителен договор, КФН е уведомила органите на прокуратурата за извършване на проверка по компетентност. При съмнения за нарушения на Закона за защита на личните данни КФН информира Комисията за защита на личните данни.

Основните проблеми, поставени в получените сигнали, са свързани със:

- неприемане на заявления за промяна на участие;
- постановени откази по заявления;
- даване на невярна или подвеждаща информация относно дейността на друго конкурентно дружество;
- предоставяне на облаги на осигурени лица при или по повод промяна на участие.

Във връзка с констатирани проблеми при проверки по жалби на осигурени лица и поради липсата на законови текстове са предприети действия за защита на интересите на осигурените лица, като КФН задължава пенсионноосигурителните дружества да предоставят на осигурените лица възможност за осъществяване на информиран избор на ФДДПО.

5. Европейско измерение в дейността на КФН

Фокус тема: Доклад на групата Де Ларозиер

Финансовата криза разкри сериозни слабости по отношение на финансовия надзор, както в конкретни случаи, така и по отношение на финансовата система като цяло. В резултат на това през ноември 2008 г. Европейската Комисия инициира създаването на Работна група с председател г-н Жак Де Ларозиер. Целта на групата е да изработи препоръки за подобряване на европейската надзорна рамка в областта на финансовите пазари, така че да се постигне по-висока степен на защита интересите на гражданите и за възстановяване на доверието във финансовата система.

Финалният доклад за дейността на групата се представя на 25.02.2009 г. Докладът съдържа констатации и препоръки, които обхващат широк кръг от въпроси в областта на регулирането, надзора и управлението на кризи. В доклада е представена цялостна и балансирана визия за създаването на нова Европейска система за финансов надзор. В основата на тази нова рамка ще бъде засилването на сътрудничеството и координацията между националните надзорни институции. *Новата европейска финансова надзорна система, ще функционира на базата на единни хармонизирани правила, задължителни за надзорните органи на страните членки.*

Докладът предвижда създаването на **Европейски съвет за системен риск (ЕССР)** в рамките на структурата на Европейската централна банка с председател Президента на ЕЦБ и включващ всички членове на Генералния съвет на ЕЦБ/ЕСЦБ, председателите на Комитета на европейските банкови надзорници, Комитета на европейските застрахователни надзорници и Комитета на европейските регулатори на ценни книжа и представител на ЕК. Предвижда се този орган да има строго макро-надзорни функции.

Докладът предлага изграждането на единна **Европейска система за финансов надзор (ЕСФН)** чрез постепенно трансформиране на съществуващите надзорни комитети от трето ниво в нови европейски надзорни органи. Основните правомощия на новите органи съгласно доклада следва да включват: създаване на хармонизирани правно задължителни надзорни правила, стандарти и политики, конвергенция на надзорните практики, контрол и координация на надзорните колегии, посредничество при разрешаване на спорове между отделните национални надзорни органи с правно задължителен характер на решенията при балансирано отчитане на националните интереси на всички страни, участващи в спора; участие в инспекции на място, тясно сътрудничество и единодействие с новосъздадения ЕССР.

Докладът Де Ларозиер получи широко одобрение от различните европейски институции и през месец октомври и ноември 2009 г. на заседания на съвета на министрите във формат ЕКОФИН са приети четири нови регламента, чрез които в голяма степен се изпълняват препоръките от доклада.

5.1. Нови моменти в политиката на ЕС

Директива 2009/138/ЕО (Платежоспособност II)

На 17.12.2009 г. в Официалния вестник на Европейския съюз се публикува Директива 2009/138/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 г. относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност.

Платежоспособност II е широкомащабен проект, който включва законодателни мерки на две равнища и мерки от трето равнище, които имат характера на надзорни указания:

- Рамкова Директива 2009/138/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 година относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност, която е гласувана на 22 април 2009 г. и публикувана в Официалния вестник на Европейските общности (първо ниво);
- Законодателни мерки от второ ниво, които се разработват съвместно от Европейската комисия (ЕК), Комитета на европейските застрахователни и пенсионни надзорни органи (CEIOPS) и с участието на други заинтересувани лица.

Директивата Платежоспособност II обобщава разпоредбите на повечето действащи сега директиви и същевременно въвежда изцяло нови изисквания към платежоспособността, системите за корпоративно управление, отчетността, публичното разкриване на информация и надзора върху застрахователната и презастрахователната дейност.

CEIOPS е натоварен от ЕК да изготви предложения за мерки от ниво 2 по прилагането на директивата Платежоспособност II. Броят на тези мерки е значителен и обхваща всички аспекти на предлагания нов режим за оценка на платежоспособността на застрахователите и презастрахователите. Предложенията на CEIOPS са съпроводени от оценка на въздействието с цел да се предостави аналитична основа, която да гарантира, че направените предложения за политики са обосновани.

След подготвянето на съответните документи от CEIOPS започва процедура по тяхното приемане от страна на ЕК, като мерките по прилагането, съгласно директивата, са в следните сфери:

- оценка на техническите резерви;
- собствени средства;
- процикличност;
- отчети за надзорни цели;
- публично разкриване на информация;
- квалифицирани участия;
- нормативно изискуема платежоспособност – стандартна формула;
- нормативно изискуема платежоспособност – вътрешни модели;
- налагане на мерки за увеличаване на капитала;
- актюерска функция;
- сътрудничество и координация между надзорните органи.

В завършващата фаза на проекта Платежоспособност II се предвижда изготвянето на т. нар. надзорни указания (мерки от трето ниво) от CEIOPS, които да позволят всеобхватното и хармонизирано прилагане на директивата в рамките на целия Европейски съюз. Мерките от ниво 3 по принцип нямат задължителен характер.

Доколкото обаче се очаква, че при тяхното изготвяне участват всички държави членки и в дискусиите при изготвянето се обсъждат и вземат предвид вижданията на отделните държави членки, то те са обвързани с тяхното прилагане – по силата на договореното помежду им. Ако все пак някоя държава членка впоследствие не прилага приетите мерки, то тя трябва подробно и аргументирано да обоснове своето поведение.

Това положение ще се промени с приемането на регламенти, чрез които надзорните комитети (включително Комитета на европейските застрахователни и пенсионноосигурителни надзори) се трансформират в Европейски агенции, което се очаква да е факт от началото на 2011 г.

Директивата влезе в сила на 06.01.2010 г. Текстовете, които подлежат на транспониране от държавите членки са изброени в чл. 309, като срокът за транспониране на тези текстове е 31 октомври 2012 г.

Директива 2009/65/ЕО

Новата Директива 2009/65/ЕО относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби относно предприятията за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа (ПКИПЦК) отменя Директива 85/611/ЕИО, считано от 1 юли 2011 г. В обхвата на Директива 2009/65/ЕО влизат общи основни правила за разрешаване, надзор, структура и дейност на ПКИПЦК, установени в държавите членки, както и правила за информацията, която такива предприятия трябва да публикуват.

Тъй като част от текстовете на старата Директива 85/611/ЕИО остават в сила (въпреки че е сменена номерацията им в Директива 2009/65/ЕО), няма необходимост от тяхното повторно транспониране. Новите моменти в процедурата по предоставянето на разрешение на управляващото ПКИПЦК дружество в неговата държава членка по произход гарантират защитата на инвеститорите и платежоспособността на управляващите дружества и допринасят за стабилността на финансовата система. Приетият в директивата подход цели да осигури съществена хармонизация, необходима за успеха на взаимното признаване на разрешения и на системите за пруденциален надзор, така че да позволяват предоставянето на едно разрешение, валидно в цялата Общност, и прилагането на принципа на надзор от страна на държавата членка по произход.

За достигането на по-високо ниво на защитата на инвеститорите директивата предвижда да се осигури вътрешният контрол на всяко управляващо дружество посредством система за управление от двама души и адекватни механизми за вътрешен контрол.

С новата Директива на ПКИПЦК се дава възможност в рамките на тяхната обща инвестиционна политика или за целите на хеджирането с оглед постигане на определена финансова цел или профилът на риска, посочен в проспекта, да инвестират в деривативни финансови инструменти. За осигуряване на защитата на инвеститорите се ограничава максималната потенциална експозиция, произтичаща от деривативните финансови инструменти, така че да не надхвърли нетната обща стойност на портфейла на даденото ПКИПЦК. Също така, за да се осигури защитата на инвеститорите чрез оповестяване на информация, ПКИПЦК следва да опишат стратегиите, техниките и ограниченията за инвестиране, прилагащи се за техните транзакции с деривативни инструменти.

Нов момент в уредбата на ПКИПЦК е необходимостта от изготвяне на документ, наречен Ключова информация за инвеститорите. Управляващите дружества следва да предоставят ключовата информация за инвеститорите на съответните субекти съгласно използвания метод на дистрибуция (преки продажби или продажби чрез посредник). Посредниците следва да предоставят ключова информация за инвеститорите на клиенти и потенциални клиенти.

Директивата влезе в сила на 8 декември 2009 г. и следва да бъде приложена до 30 юни 2011 г.

Директива 2009/44/ЕО (Изменения в Директива 98/26/ЕО)

На 10.06.2009 г. в Официалния вестник на Европейския съюз се публикува Директива 2009/44/ЕО за изменение на Директива 98/26/ЕО относно окончателността на сетълмента в платежните системи и в системите за сетълмент на ценни книжа. Основните промени в Директива 98/26/ЕО са свързани с развитието в областта на пазарната инфраструктура след влизането в сила на Директива 2004/39/ЕО (MiFID) и Европейския кодекс на поведение при клиринг и сетълмент и по-конкретно с увеличаващия се брой връзки между европейските системи за сетълмент. С цел адаптирането на правната рамка към това развитие на пазара новата директива изяснява понятията “оперативно съвместима система”, “системен оператор”, както и отговорността на системните оператори.

Според новото определение за “оперативно съвместими системи”, такива системи са две или повече системи, чиито системни оператори са сключили споразумение, предвиждащо изпълнение на нареждания за превод между различните системи. Във връзка с това определение е въведено и понятието “системен оператор”- субект или субекти, които носят юридическа отговорност за функционирането на дадена система.

Като се има предвид, че при оперативно съвместимите системи липсата на съгласуване относно приложимите правила за момента на въвеждане и неотменимост може да изложи участниците в една система или дори самия системен оператор на риск от неизпълнение в рамките на друга система, директивата предвижда системните оператори на оперативно съвместими системи да съгласуват своите правила относно момента на въвеждане и неотменимост в оперираните от тях системи.

С новата директива се правят и някои технически изменения във връзка с влизането в сила на Директива 2004/39/ЕО (MiFID) и Директива 2006/48/ЕО (за кредитните институции). Въвежда се също така определение за “работен ден”, което включва сетълмент както през деня, така и през нощта.

Директивата влезе в сила на 30.06.2009 г., а срокът за транспонирането ѝ е 30.12.2010 г.

Изменения в Директива 2006/49/ЕО

На 17.11.2009 г. в Официалния вестник на Европейския съюз се публикува Директива 2009/111/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за изменение на директиви 2006/48/ЕО, 2006/49/ЕО и 2007/64/ЕО по отношение на банки - филиали на централни институции, определени елементи на собствения капитал, големи експозиции, надзорна уредба и управление при кризи.

Директивата изменя основно Директива 2006/48/ЕО (директивата за кредитните институции), като въвежда разпоредби, свързани с хибридните капиталови

инструменти, колегиите от надзорни органи и големите експозиции към един клиент или група свързани клиенти. Измененията в директивата за кредитните институции налага да се направят съответните изменения и в Директива 2006/49/ЕО (директивата за капиталовата адекватност) в частта, регулираща инвестиционните посредници. Директива 2009/111/ЕО влиза в сила на 8.12.2009 г. Срокът за транспониране е 31 октомври 2010 г., като нормите от националното законодателство трябва да влязат в сила на 31 декември 2010 г.

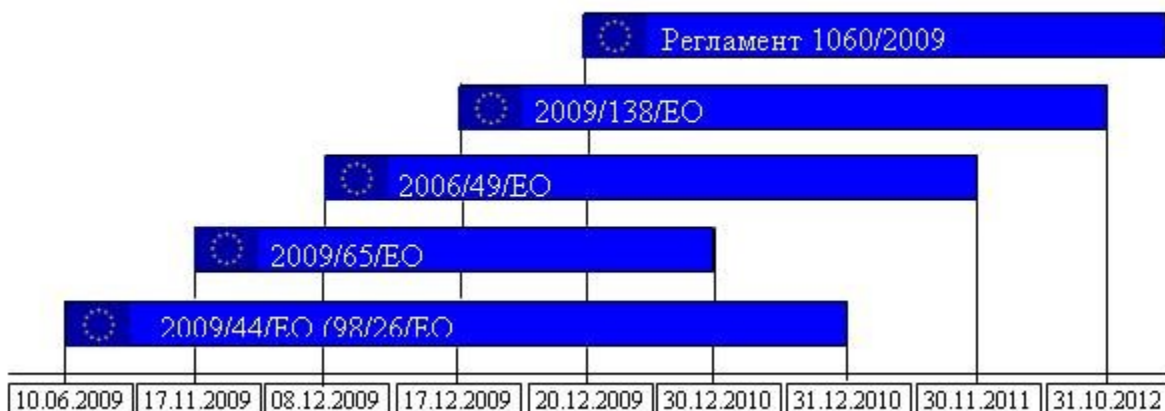
Регламент № 1060/2009

Новият регламент създава *обща рамка от правила по отношение на Агенциите за кредитен рейтинг и повишаването на качеството на кредитните рейтинги*, които се използват от финансовите институции и лица, чието поведение се регулира от хармонизирани правила в ЕС. За да се гарантира високото ниво на доверие на инвеститорите и потребителите, агенциите за кредитен рейтинг, които присъждат кредитни рейтинги в Общността, ще подлежат на регистрация. *Такава регистрация е основната предпоставка за това агенциите за кредитен рейтинг да присъждат кредитни рейтинги, предназначени за използване за регулаторни цели.* Надзорът над агенциите за кредитен рейтинг ще се осъществява от компетентния орган на държавата членка по произход в сътрудничество с компетентните органи на другите заинтересувани държави членки чрез съответната колегия и като се осигурява подходящо участие на CESR.”

Регламент № 1060/2009 влезе в сила на 20.12.2009 г. Регламентът следва да се прилага от тази дата, с изключение на разпоредбите относно:

- задължението да се използват кредитни рейтинги за регулаторни цели само ако те са присъдени от агенции, които са установени в Общността и са регистрирани в съответствие с регламента. Това задължение се прилага от 7 декември 2010 г.;
- процедурата по признаване на кредитни рейтинги, присъдени в трета държава. Тези разпоредби се прилагат от 7 юни 2011 г.

Нови моменти в политиката на ЕС (публикуване и срок за транспониране)

Препоръка 2009/384/ЕО

В преамбюла към Препоръка 2009/384/ЕО относно политиката на възнаграждения в сектора на финансовите услуги е посочено, че една от основните причини за глобалната криза е прекомерното поемане на рискове основно от страна на банките и инвестиционните дружества. Водената до момента политика за определяне на възнаграждения в сектора на финансовите услуги се оценява като една от предпоставките (макар и не най-важната), която е довела до поемането на неоправдани рискове от страна на участниците на финансовите пазари. Част от прилаганите практики в областта на определянето на възнагражденията провокират склонност да се възнаграждава печалбата в краткосрочен план и персоналът да се стимулира за извършване на прекомерно рискови дейности, които осигуряват по-големи приходи в краткосрочен план, но същевременно излагат финансовите предприятия на опасност от по-големи потенциални загуби в по-дългосрочна перспектива.

Новата препоръка предвижда политиката на възнаграждения да е насочена към обвързване на личните цели на членовете на персонала с дългосрочните интереси на съответното финансово предприятие. Оценката на основаващите се на получените резултати елементи на възнаграждението следва да се базира на дългосрочните резултати и да отчита оставащите рискове, свързани с дейността.

Формулираните в Препоръка 2009/384/ЕО принципи се прилагат спрямо всички финансови предприятия (кредитни институции, инвестиционни посредници, застрахователни и презастрахователни компании), чието седалище или централно управление е на територията на съответната държава членка. Основните принципи, въведени, с Препоръка 2009/384/ЕО, са свързани с определянето на възнагражденията (Раздел II), разкриването на информация (Раздел III) и надзора (Раздел IV).

Препоръка 2009/385/ЕО за изменение и допълнение на препоръки 2004/913/ЕО и 2005/162/ЕО

Основната цел на измененията на този етап препоръки (2004/913/ЕО и 2005/162/ЕО по отношение на режима за възнагражденията на директорите на дружества, чиито ценни книжа са допуснати до търговия на регулиран пазар) е да се осигури прозрачност на практиките при възнагражденията на директорите на дружества, чиито ценни книжа са допуснати до търговия на регулиран пазар, контрол на акционерите върху политиката по отношение на възнагражденията, ефективен и независим надзор и поне консултативна роля на комитета по възнагражденията (установен съгласно разпоредбите на Препоръка 2005/162/ЕО). На този етап ЕК е взела решение, че съществуващият режим за възнагражденията на директорите на дружества, чиито ценни книжа са допуснати до търговия на регулиран пазар, следва да се засили с принципи, които допълват съдържащите се в Препоръка 2004/913/ЕО и Препоръка 2005/162/ЕО. В препоръките за изменение и допълнение въпросите, свързани с политиката по отношение на възнагражденията, са разгледани в Раздел II, а новите моменти в уредбата на комитета по възнагражденията са установени в Раздел III.

Структурата на възнагражденията на директорите следва да стимулира дългосрочната устойчивост на дружеството и да гарантира, че възнагражденията са въз

основа на резултатите от дейността. Вследствие на това променливите компоненти на възнаграждението следва да бъдат обвързани с предварително определени и измерими критерии за резултатите от дейността, включително с критерии от нефинансов характер.

Проекти на Регламенти за новите Европейски надзорни органи - Европейски орган за ценни книжа и пазари (ESMA - European Securities and Markets Authority) и Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (EIOPA - European Insurance and Occupational Pensions Authority)

Проектите за регламенти за създаване на ESMA и EIOPA целят подобряване на функционирането на вътрешния пазар в ЕС, включително и чрез подобряване на надзора и регулацията във финансовата сфера, по-ефективна защита на интересите на потребителите на финансови услуги, постигане на сигурност и стабилност на финансовата система, подобряване на координацията и уеднаквяване на надзорните практики между националните надзори. Новите Европейски надзорни органи в областта на небанковия финансов сектор – ESMA и EIOPA (ЕНО) ще са инструмент за постигане на тези цели. Предвижда се ЕНО да поемат по-широки задачи и отговорности и да придобият конкретни правомощия, както за нормотворчество, така и за налагане на конкретни мерки спрямо националните надзори и спрямо участниците на финансовия пазар. Предлага се също така новите органи да бъдат упълномощени да се произнасят при спорове между членовете си, както и да правят оценки на капацитета и практиките на националните надзорни органи и да дават препоръки за подобряване на тези практики.

ЕНО ще поемат всички задължения от съществуващите комитети от трето ниво, като освен това ще имат значително по-големи отговорности, определени законови правомощия и по-голяма власт. По-съществените правомощия на ESMA и EIOPA са следните:

- Разработване на технически стандарти - тези стандарти представляват ефективен инструмент за засилването на ниво 3 от структурата Ламфалуси, което в момента е ограничено до приемането на незадължителни указания. Проектът за технически стандарти ще се приема от ESMA и EIOPA с квалифицирано мнозинство от членовете. Правният режим на Общността изисква Европейската Комисията да одобрява тези проектостандарти под формата на регламенти или решения, така че от тях да произтичат преки правни последици;
- Правомощия за осигуряване на последователното прилагане на правилата на Общността - установява се механизъм, който да следи за отклоняване на националните надзорни органи от съществуващото законодателство на Общността (включително техническите стандарти). Този механизъм се състои от три отделни стъпки:
  - новите ЕНО ще разследват тези случаи по собствена инициатива или по молба на един или повече национални надзорни органи или на

Комисията и, ако е необходимо, ще приемат препоръка за предприемане на действия, отправена към националния надзорен орган;

- ако препоръката не бъде взета под внимание, Европейската комисия може, след като е била информирана от ЕНО, по своя инициатива да вземе решение, с което да изиска от националния надзорен орган или да предприеме определено действие, или да се въздържа от действия. В рамките на десет работни дни от получаването на решението националният надзор информира Комисията и ЕНО относно мерките, които е предприел или възнамерява да предприеме, за да приложи това решение;
  - в случай, при който надзорният орган не се съобрази с решение на ESMA или ЕЮРА, ЕНО могат като крайна мярка да приемат решение, насочено към финансовите институции, като се съобразят с пряко приложимото към тях законодателство на Общността (напр. регламенти). Тази мярка се прилага, без да се засягат правомощията на Комисията да изпълнява свое собствено решение.
- Уреждане на разногласия между национални надзорни органи – предлага се механизъм, който да подsigури, че съответните национални надзорни органи отчитат в достатъчна степен интересите на други държави членки, включително в рамките на колегиумите на надзорните органи. Ако даден национален надзорен орган не е съгласен с процедурата или същността на действие или бездействие от страна на друг надзорен орган в областите, в които съгласно съответното законодателство се изисква сътрудничество, координация или съвместно вземане на решение, ЕНО може да реши спора между националните надзори, като решението на европейския орган ще е задължително за тях.
  - Събиране на информация – по искане на ЕНО националните надзорни органи и други публични органи на държавата членка ще са длъжни да предоставят на ESMA и ЕЮРА цялата информация, която им е необходима, за да изпълнят възложените им задължения.

Всеки от новите Европейски надзорни органи ще се състои от:

- Съвет на надзорните органи – основният орган за вземане на решения на ЕНО и като такъв ще бъде отговорен за приемането на проекти за технически стандарти, становища, препоръки и решения;
- Управителен съвет – ще гарантира, че ЕНО осъществява мисията си и изпълнява възложените му задачи. По-специално УС ще отговаря за подготвянето на работната програма на Органа, за приемането на процедурния правилник, както и ще играе централна роля при приемането на неговия бюджет;
- Председател и изпълнителен директор – всеки ЕНО ще бъде представян от ангажиран на пълен работен ден независим председател, който ще отговаря за подготовката на работата на Съвета на надзорните органи и ще председателства както заседанията на Съвета на надзорните органи, така и на Управителния съвет. Текущата дейност на ЕНО обаче ще се управлява от изпълнителен директор, който също ще бъде независим специалист, ангажиран на пълно работно време;

- Апелативен съвет – Апелативната система ще подsigури възможност на всяко физическо или юридическо лице, включително националните надзорни органи, да може да обжалва на първа инстанция пред Апелативния съвет решение на ЕНО.

Очаква се приемането на новите регламенти за Европейски надзорни органи да повиши качеството и последователността на националния надзор, да укрепи контрола върху трансграничните групи и да създаде Единен европейски правилник на ЕС, приложим към всички участници на финансовия пазар в рамките на Единния пазар.

5.2. Комитети на европейско ниво

Финансовата криза още веднъж доказва необходимостта от ефективно сътрудничество и обмен на информация между европейските надзорни органи в рамките на изградения процес на комитология. В качеството си на регулаторен и надзорен орган КФН участва в дейността на комитетите от II ниво (Европейският комитет по ценни книжа (ESC) и Европейският комитет по застраховане и професионални пенсионни схеми (EIOPC)) и III ниво (Комитета на европейските регулатори на ценни книжа (CESR) и Комитета на европейските застрахователни и пенсионни надзорни органи (CEIOPS)). През изминалата година комисията чрез свои представители взе участие в работата на всички комитети, в които членува, както и в работните групи към тях.

Основни моменти в работата на CESR

На свое пленарно заседание, проведено на 16.10.2009 г., CESR прие решение за промяна на структурата на работните групи, функциониращи в рамките на комитета.

До този момент към Комитета имаше обособени повече от 70 работни групи (временни, постоянни, експертни и други). Целта на реорганизацията на групите в Комитета бе да се предоставят повече правомощия за вземане на решения и отговорности на ниво група. По този начин се даде възможност на участниците в пленарните заседания на комитета да се занимават основно със спорни и стратегически въпроси, като например годишната програма и бюджета на CESR.

След реорганизацията статусът на работните групи се повишава от експерти на **Постоянни комитети** със съответно повишено ниво на представителството от страните членки, така че експертите в тях да могат да вземат решения на място и да поемат отговорности от името на институцията си за целите на постигане на консенсус. Настоящите работни групи и подгрупи на CESR, които основно следваха темите на директивите в областта, се преобразуват в 2 постоянни групи, 8 постоянни комитети (на тематична основа), 3 временни групи с конкретен мандат, 2 групи за техническа поддръжка и 5 оперативни мрежи.

Очаква се настоящата промяна да доведе до намаляване на излишното припокриване в дейността на досега действащите работните групи, както и до повишаване капацитета на групите да предоставят продукта от работата си в предварително определените срокове.

След приемането на решението за промяна на структурата на работните групи в CESR функционират:

Постоянни групи:

- Работна група за контрол (Review Panel);
- Панел за медиация (Mediation Panel).

Постоянни комитети:

- Корпоративна отчетност CCSR-FIN (Corporate reporting CCSR-FIN);
- Корпоративни финанси (Corporate Finance);
- Агенции за кредитен рейтинг (Credit Rating Agencies);
- CCSR-Pol;
- Вторични пазари (Secondary Markets);
- Клиринг и сетълмент (Post trading);
- Защита на инвестиционните посредници (Investor Protection and Intermediaries);
- Инвестиционно управление (Investment Management).

Временни групи

- Post- ECOFIN;
- Взаимно признаване (Mutual Recognition);
- Инвестиционни продукти на дребно (Retail Investment Products).

Технически групи

- Икономически и пазарни анализи (Economic and Markets Analysis);
- ИТ управление (IT Management).

Оперативни мрежи

- Правна мрежа (Legal Network);
- Надзорна култура (Supervisory Culture);
- Търгови предлагания (Takeover Bids);
- Комуникация (Communications);
- Инвеститори на дребно (Retail Investors).

Представителите на КФН взеха активно участие по време на дискусиите във връзка с промяната на работните групи в CCSR. Вследствие на изменената структура и функции на работните групи КФН направи промяна и във вътрешната си организация на работа, така че нивото на основните представители на комисията в постоянните комитети на CCSR да бъде адекватно на новите отговорности на комитетите.

Основни моменти в работата на CEIOPS

През юли 2009 г. КФН бе домакин на редовната среща на Експертната група за вътрешни модели към CEIOPS. На срещата присъстваха 30 представители от различни европейски надзорни застрахователни институции. Предмет на обсъждане бяха мерките от второ ниво по прилагане на Рамковата директива Платежоспособност II. Тези мерки представляват подробни изисквания към използването на вътрешни модели за изчисляване на необходимия капитал на застрахователите и тяхното одобрение от надзорните институции, включително взаимодействието между

надзорите, когато се касае до одобряване на вътрешни модели, които ще се прилагат от цялата застрахователна група.

Освен това КФН участва в упражнението по самооценка по прилагането на протоколите за обмен на информация, провеждано от Работната група по контрол към CEIOPS. До секретариата на CEIOPS са попълнени и изпратени два въпросника:

- въпросник във връзка с прегледа на прилагането на Ревизирия Сиенски протокол (Общ протокол за взаимодействието на институциите за застрахователен надзор на държавите - членки на ЕС);
- въпросник във връзка с прегледа на прилагането на Хелзинкския протокол (Протокол за взаимодействието на надзорните органи на държавите - членки на ЕС, във връзка с прилагане на Директива 98/78/ЕО за допълнителния надзор на застрахователните предприятия в застрахователна група).

Наред с това КФН изготви и изпрати до Временната работна група относно гаранционните схеми в застраховането към CEIOPS отговори по въпросник, свързан с изследване на гаранционните схеми в застраховането в държавите от Европейското икономическо пространство.

Допълнително комисията участва и в проучване на CEIOPS относно предприетите надзорни мерки във връзка с финансовата криза. Предоставена бе информация за формите за противодействие, предприети на национално равнище.

КФН участва и в изготвянето на отговори на въпросници, изпратени от Европейският комитет по застраховане и пенсионно осигуряване (EIOPS) и Комитета на европейските застрахователни и пенсионноосигурителни надзори (CEIOPS):

- въпросник относно прилагането на чл. 5 от Директива 2004/113/ЕО;
- въпросник относно обмена на служители;
- въпросник относно жалбите, подадени срещу поднадзорните лица;
- въпросник за надзорни органи относно корпоративното управление във финансовите институции;
- въпросник относно вътрешните модели.

През годината беше изпратена на CEIOPS количествена и качествена информация за развитието на застрахователния пазар у нас през 2008 г. за целите на изготвянето на анализ за финансовата стабилност и развитието на европейския застрахователен сектор.

КФН има по един основен представител във всички нови постоянни и временни групи и комитети на CESR, както и по един представител в досега действащите двадесет и една работни групи на CEIOPS. Представителите на КФН в комитетите са отговорни за защитата на интересите на участниците от българския небанков финансов сектор, както и за укрепването на авторитета на КФН като компетентна институция в процесите на вземане на решения в CESR и в CEIOPS.

6. Международно и вътрешно сътрудничество

Фокус тема: Многостранен меморандум на IOSCO

На своето заседание, проведено на 28.10.2009 г., КФН прие решение за подписването на Многостранния меморандум за сътрудничество и обмяна на информация на Международната организация на комисиите по ценни книжа (Меморандумът на IOSCO). Меморандумът представлява международно признание за качествена надзорна рамка в областта на ценните книжа и дава възможност на подписалите го институции да обменят надзорна информация помежду си и по този начин да преследват и разкриват закононарушения извън границите на собствената си юрисдикция. Тази възможност е от изключително значение за надзора в условията на глоболизиращи се финансови пазари. След задълбочен преглед на актуализираната информация и допълнителна обстойна проверка на българското законодателство и надзорните практики на КФН, проверяващата Комисия на IOSCO излезе с положително становище и отправи покана на КФН за присъединяването ѝ към меморандума.

Меморандумът в настоящата му редакция е изготвен през май 2002 г. и през следващите няколко години този документ се утвърди като *най-високия глобален стандарт за ефективно международно сътрудничество в областта на ценните книжа*. До момента към меморандума са се присъединили 55 държави, между които 19 държави – членки на ЕС, САЩ, Индия, Китай и Япония. Много важна група страни, подписали меморандума на IOSCO, са и редица офшорни центрове. По силата на меморандума надзорните органи в тези центрове също са длъжни да разкриват информация за фирмите, регистрирани в тяхната юрисдикция, включително и данни за структурата на собствеността на тези фирми.

Още през 2005 г. след двугодишен период на оценка на кандидатурата ни, КФН е приета като непълноправен член на меморандума. За да може да стане пълноправен член на споразумението (и съответно да може да обменя информация с другите му членове), КФН трябваше да получи по-големи правомощия и възможности за достъп до информация, които да отговарят на изискванията на меморандума. Това наложи редица изменения на ЗКФН, последното от които се приема от Народно събрание в началото на 2009 г. (обн., ДВ, бр. 24 от 2009 г.). След влизането в сила на последните изменения в законодателството, през месец април тази година КФН поднови кандидатурата си и получи одобрение.

6.1. Международно сътрудничество

Предвид глобализацията на финансовите пазари и условията на настоящата криза сътрудничеството в рамките на международни организации и отношенията с международни финансови институции е от особено значение за България. Комисията за финансов надзор се стреми към активно участие в международни инициативи, насочени към създаване на оптимални условия за излизане от кризата и еквивалентни условия на третиране на небанковите финансови услуги в световен мащаб.

КФН участва в множество международни организации на надзорните органи в небанковия финансов сектор. Комисията е член на **Международната организация на**

комисиите по ценни книжа (International Organization of Securities Commissions - IOSCO). През 2009 г. председателят на КФН подписа Многостранния меморандум за сътрудничество и обмяна на информация на Международната организация на комисиите по ценни книжа (Меморандумът на IOSCO), като по този начин комисията постигна една от най-важните си международни цели. КФН участва и в работата на IOSCO като член на Комитета за развиващите се пазари (Emerging Markets Committee) и Европейския регионален комитет (European Regional Committee).

През 2009 г. КФН участва активно в работата и организираните форуми в качеството си на пълноправен член на **Международната асоциация на застрахователните надзорни институции** (International Association of Insurance Supervisors - IAIS). През октомври 2009 г. се проведе 16-ата годишна конференция на асоциацията, на която се постави акцент върху финансовата криза и бъдещето на застрахователните пазари. Темите, които се дискутираха, разглеждаха застраховането като средство за социално-икономическо развитие.

Комисията е член-учредител на **Международната организация на пенсионните надзори** (International Organization of Pension Supervisors – IOPS). През 2009 г. представител на КФН взе участие в заседанието на техническия комитет на IOPS, където се обсъдиха предприетите от надзорните органи на страните - членки на IOPS, надзорни мерки и действия в отговор на протичащата финансова криза. Основен акцент се постави върху засилената координация и взаимодействие между пенсионните надзори и правителствата в отделните държави с цел обсъждане и предприемане на адекватни мерки за запазване на доверието в капиталовата пенсионна система.

Като институция, отговорна за техническите аспекти на държавната политика в областта на небанковия финансов сектор, КФН е партньор от българска страна на редица международни финансови институции. Комисията активно участва във формулирането на българската позиция при преговорите с **Международния валутен фонд (МВФ) и Световната банка (СБ)**. Сътрудничеството с тези организации е свързано в значителна степен с обмяна на информация и опит във връзка с функцията им да наблюдават и анализират развитието и функционирането на капиталовите, застрахователните и пазарите на допълнително пенсионно осигуряване.

През отчетния период се проведеха срещи с представители на **Световната банка**. Основна тема в тях бяха отворените въпроси от доклада за защита на потребителите, изготвен от СБ със съдействието на КФН и други институции. На една от срещите се обсъдиха въпроси, свързани с изследване на MiFID, извършено от СБ, в което отново бе потърсено съдействието на комисията.

В края на 2009 г. се проведе среща с **МВФ**, на която се разгледаха тенденциите на развитие на трите пазара, с акцент върху развитието на капиталовия пазар и напредъка по **Програмата за оценка на финансовия сектор (FSAP)**. Също така се дискутираха мерки за справяне със ситуацията, в т.ч. законови промени, готвени от КФН – проекта на КЗ, промени в наредби на КФН и в ЗППЦК.

6.2. Международни проекти и инициативи

През 2009 г. КФН продължи своята активна политика по отношение на укрепване на административния си капацитет, от една страна, а от друга страна, изграждането на стабилни връзки на сътрудничество с надзорните органи в Югоизточна Европа. Тази политика се реализира успешно чрез осъществяването на проекти, финансирани от Европейския съюз (ЕС), основно в рамките на три туининг проекта.

- **Туининг проект BG/2007/IB/ЕС/02 „Допълнително укрепване на административния капацитет на Комисията за финансов надзор с цел ефективно прилагане на Европейското законодателство”**

Туининг проектът е насочен към институционално укрепване на Комисията за финансов надзор и е съфинансиран от Преходния финансов инструмент на Европейския съюз. Изпълнява се съвместно с Министерството на икономиката и финансите на Италия, Дирекция „Държавно съкровище”, както и с няколко техни партньори като Banca d'Italia (Централната банка на Италия), CONSOB (Националната комисия за ценни книжа), ISVAP (Института за застрахователен надзор) и COVIP (Комисията за надзор на пенсионните фондове).

Проектът е с продължителност 12 месеца и е на стойност 495 000 евро, от които 450 000 евро са осигурени от ЕС и 45 000 евро се финансират от националния бюджет.

Основните цели на проекта включват постигането на напълно функциониращ сектор на финансовите услуги, както и укрепване на мерките за защита от злоупотреби с финансови услуги за пране на пари. Проектът е насочен към допълнителното хармонизиране на практиките на КФН за регулация и надзор с европейските такива и обхваща дейността на трите управления: надзор на инвестиционната дейност, застрахователен и осигурителен надзор. Предвидените дейности в работния план на проекта са свързани с обучения за служителите на КФН в областта на интеграцията на пазарите на ценни книжа, прилагането на Европейското законодателство, както и предизвикателствата на „процеса Ламфалуси” и актуалните европейски инициативи. По отношение на застрахователния и осигурителния надзор се предвиждат дейности, които да засилят административния капацитет на КФН в контекста на промените в законодателството на Европейско ниво (в частност развитието на проекта Платежоспособност II), както и да запознаят представители на бизнеса, медиите и други заинтересувани страни с новостите в застрахователния и пенсионния надзор, наложени от тези промени.

Официалното откриване на проекта се състоя на 30 октомври 2009 г. в София и беше съчетано с провеждането на конференция на тема „Отговорът на кризата от страна на регулаторите /Укрепване на надзора чрез обмяна на опит”. Като лектори в конференцията участваха високопоставени представители на Европейската комисия, на Комитета на европейските регулатори на ценни книжа (CESR), както и на всички италиански институции за финансов надзор.

До края на 2009 г. в рамките на проекта КФН съвместно с Министерството на икономиката и финансите на Италия организира и проведе редица обучения и семинари, насочени не само към персонала на комисията, но и към поднадзорните лица, представители на бизнеса, медиите и други заинтересувани страни.

Изпълнението на туининг проект BG/2007/IB/EC/02 ще приключи в края на м. септември 2010 г.

- **Туининг проект MN 08 IB FI 01 „Укрепване на надзорния и регулаторния капацитет на финансовите регулаторни органи”**

Изпълнението на Туининг проект MN 08 IB FI 01 се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на предприєдинителния процес (IPA) в Черна гора за 2008 г. на Европейския съюз. Проектът е на стойност 1,2 млн. евро и е с продължителност 18 месеца. Бенефициенти по проекта са Централната банка, Комисията за ценни книжа и Агенцията за застрахователен надзор на Черна гора. Туининг проектът се реализира от консорциум от трима партньори, който включва Българската народна банка (водещ партньор), Холандската централна банка и Комисията за финансов надзор.

Дейностите в рамките на компонент 2 от работния план на проекта са насочени към укрепване на административния капацитет на черногорската Комисия за ценни книжа и изпълнението им е възложено на Комисията за финансов надзор. Компонентът включва 21 дейности, чието реализиране цели транспониране на европейските директиви в областта на финансовия надзор на капиталовия и пенсионния пазар, подобряване на надзорните практики и повишаване на обществената информираност относно капиталовия и пенсионния пазар.

Официалното откриване на проекта се състоя на 15 декември 2009 г. в гр. Подгорица, Черна гора. До края на 2009 г. експертите на КФН реализираха две експертни мисии в гр. Подгорица, чиято цел бе обучение на черногорските експерти в областта на европейския законодателен процес и ги консултираха относно създаването на национален координационен механизъм във връзка с процеса на предприєдиняване към ЕС, включително изготвяне на таблици за транспониране на директивите в ЕС. На българските експерти се възлага и допълнителната задача да изготвят Доклад за несъответствията между черногорското законодателство и практика в областта на финансовия надзор на капиталовия и пенсионния пазар с тези на ЕС.

- **Туининг проект BA 07 IB FI 01 „Подкрепа от ЕС за устойчиво изграждане на капацитета на Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина, Агенцията за застрахователен надзор на Федерация Босна и Херцеговина и Застрахователната агенция на Република Сръбска”.**

В отговор на кандидатурата на Комисията за финансов надзор да изпълнява Туининг проект BA 07 IB FI 01 „Подкрепа от ЕС за устойчиво изграждане на капацитета на Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина, Агенцията за застрахователен надзор на Федерация Босна и Херцеговина и Застрахователната агенция на Република Сръбска” на 28 април 2009 г. Делегацията на ЕК в Босна и Херцеговина изпрати уведомление, че комисията е избрана за партньор от страна – членка на ЕС. Проектът се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на предприєдинителния процес (IPA) за 2007 г. на Европейския съюз и е на обща стойност 800 000 евро. Проектът ще се изпълнява през 2010 и 2011 г. и е насочен основно към следното:

- укрепване на административния капацитет на застрахователните агенции;
- развитие на информационната обмяна на информация и статистически услуги;
- развитие на регулаторните и надзорните практики;
- застраховка „Гражданска отговорност“ и взаимодействие бюро „Зелена карта“.

Проектът предвижда командироването на Постоянен туининг съветник (Resident Twinning Adviser) в гр. Подгорица, Босна и Херцеговина, за целия период на изпълнението му. Постоянният туининг съветник носи отговорност за организирането и успешното провеждане на дейностите от работния план на проекта. Одобреният работен план на проекта включва над четиридесет дейности, които са разделени в четири компонента. По желание на един от бенефициенти (Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина) в проекта са включени шест дейности, насочени към развитие на функциите на агенцията в областта на експортното застраховане и са поканени експерти от Българската агенция за експортно застраховане (БАЕЗ) за участие в проекта. Привличането на външни експерти (местни и чуждестранни) е често срещана практика при изпълнението на туининг проекти с цел осигуряване на обмяна на опит и добри практики и от други надзорни органи.

Туининг проект ВА 07 IB FI 01 е третият проект, в който КФН участва като надзорна институция, която изнася своя опит и подпомага институции от други държави в осъществяването на надзорната им дейност. Подписването на договора за изпълнение на проекта показва положителната оценка от страна на ЕС по отношение на дейността на българската надзорна институция. В резултат на своята дейност КФН се утвърди като компетентен партньор от ЕС в региона на Югоизточна Европа и като най-активната българска институция в осъществяването на туининг проекти с трети държави.

6.3. Вътрешно сътрудничество

С цел увеличаване ефективността на контрола и регулирането на финансовата система в България от създаването си до момента КФН поддържа и задълбочава сътрудничеството и активното си взаимодействие с множество държавни органи и национални организации. Осъществяването сътрудничество се изразява в извършването на съвместни проверки, консултации и оказване на експертна помощ по конкретни случаи, обмен на налична информация, касаеща извършвания надзор, създаване на междуведомствени работни групи, обсъждане и съгласуване на предложения за промени в нормативната рамка, регулираща дейността на участниците на финансовия пазар, провеждане на съвместни семинари и др.

През 2009 г. управление „Надзор на инвестиционната дейност“ обсъди с представители на АДСИЦ и инвестиционната общност промени в Закона за дружествата със специална инвестиционна цел. Освен това се проведе работни срещи и семинари с Българската асоциация по връзки с инвеститорите (БАВИ) и Асоциацията на директорите за връзки с инвеститорите (АДВИ) във връзка с промените в ЗППЦК и практическото прилагане на съответните разпоредби по отношение на провеждането на общо събрание на акционерите.

Обменът на информация е насочен към подобряване на съдържанието и коректността на периодично разкриваната информация с цел повишаване доверието в пазара като цяло. Обмен на информация се извършва с БФБ, Българската асоциация на лицензираните инвестиционни посредници (БАЛИП), Българската асоциация на управляващите дружества (БАУД), БАВИ, АДВИ, като се дават разяснения за практическото приложение на промените в законодателството, касаещо капиталовия пазар.

През 2009 г. се проведе работна среща между експерти от Агенцията по вписванията и експерти от КФН, на която се обсъдиха проблеми, свързани с оперативната комуникация на експертно ниво между служителите от двете институции, както и проблеми, свързани с измененията в ЗППЦК, касаещи свикването на ОСА на публичните дружества и в частност разширения обем на минимално изискуемото съдържание на текста на поканата, както и новите моменти във връзка с упълномощаването за участие в ОСА на тези дружества. Също така се обсъди и предложение за изграждане на канал за трансфер на данни между двете институции. В резултат на проведената работна среща, на страницата на КФН се публикува съобщение относно изискванията на Агенцията по вписванията във връзка с удостоверяване представителната власт на пълномощниците при заявяване вписването, заличаването на обстоятелства или обявяването на актове по партидата на публично дружество в Търговския регистър.

Експерти от управление „Надзор на инвестиционната дейност” взеха участие като лектори в семинар – обучение на директори за връзки с инвеститорите на тема „Прозрачност в дейността на публичните компании и защита на правата на акционерите”, организиран от Асоциацията на индустриалния капитал в България и Асоциацията на директорите за връзки с инвеститорите (АДВИ) в България по проект „Укрепване капацитета на структурите на гражданското общество за подобряване на корпоративното управление и развитие на корпоративната социална отговорност”. Освен това участваха в Годишна международна Конференция за връзки с инвеститорите и Годишните им награди, организирана от АДВИ, както и в **проект „Повишаване на знанията и уменията за качествена и ефективна комуникация при разкриване на информация пред държавните регулаторни органи и инвестиционната общност” по Оперативна програма „Административен капацитет”**, изпълнявана от фондация „Атанас Буров” и Българската асоциация за връзки с инвеститорите. Също така експерти от управлението взеха участие в презентация на тема „Отражение на принципите за добро корпоративно управление в нормативната уредба в Република България”.

Управление „Застрахователен надзор” участва през 2009 г. в работата на Междуведомствена работна група със задача формулиране на обща позиция на Република България по Писмо на Европейската комисия, Генерална дирекция „Вътрешен пазар и услуги”, с което са поставени въпроси, свързани с характеристиките и правната уредба на дружествата, извършващи дейност по доброволно здравно осигуряване.

В процеса на разработване на допълнителните текстове, които се внесоха в Закона за изменение и допълнение на Закона за кредитните институции между първо и второ четене, се проведеха срещи на постояннодействащата работна група по въпросите на задължителната застраховка „Гражданска отговорност” на

автомобилистите с участието на представители на управление „Застрахователен надзор”, МВР, застрахователната общност, Гаранционния фонд и Националното бюро на българските автомобилни застрахователи. Постояннодействащата работна група обсъди по предложение на МВР предложения за реформиране на системата на санкциониране на случаите на управление на МПС без сключена задължителна застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите, включително чрез въвеждане на специална вноска в полза на Гаранционния фонд за всеки ден, в който превозното средство е било без сключена и действаща задължителна застраховка.

Във връзка с поставени въпроси от страна на застрахователно дружество относно наличие на колизия между разпоредбите на КЗ, които задължават застрахователя да разкрива данни за МПС пред Информационния център при Гаранционния фонд, и разпоредбите на действащото законодателство, уреждащо сключването на задължителните застраховки „Гражданска отговорност” на автомобилистите по реда на „специални обществени поръчки”, в КФН се проведе среща на представители на застрахователното дружество, Гаранционния фонд, ГД „Охранителна полиция”, Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната и КФН. В хода на проведената дискусия се извърши анализ на поставените проблеми и се набелязаха необходимите мерки. През 2009 г. се предприеха и действия за сформирание на работна група с представители на Гаранционния фонд и на застрахователите, които извършват дейност по задължителна застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите *за изграждане на информационна система за оценка, управление и контрол на риска, в т.ч. за издаване на полици съгласно изискването на чл. 295а КЗ.*

През разглеждания период представители на управлението се включиха в състава на работна група за изготвяне на проект на Наредба за общите условия на минималната застрахователна сума, минималната застрахователна премия, реда и срока за извършване на застраховане по чл. 201 от Закона за здравето.

Създаде се и работна група между представители на КФН и БНБ, която работи по въпросите, свързани с допълнителния надзор върху финансовите конгломерати и предстоящите промени в Директивата за финансовите конгломерати.

Във връзка с осъществяваните от управление „Осигурителен надзор” дейности и функции продължи да се извършва непрестанен обмен на информация с цел подобряване на съдържанието и коректността на периодично разкриваната от поднадзорните лица информация, повишаване на прозрачността и стабилността на финансовия пазар като цяло, а оттам и нарастване на доверието в сектора. През 2009 г. се проведе среща с представители на всички ПОД по проблеми, свързани с изплащането на срочни пенсии. Във връзка с поставени по време на срещата въпроси относно счетоводното отчитане и данъчно третиране на средствата, изплащани от ПОД за срочни пенсии, с писмо до МФ се изиска официално становище и след неговото получаване ПОД бяха информирани.

За целите на упражнявания от КФН надзор обмен на информация се осъществява и с БФБ – София АД, Централния депозитар, Агенцията за приватизация, БНБ, ДАНС, МВР и съдилищата. Сътрудничеството с МВР е особено засилено в областта на задължителната застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите. Освен това с министерството се осъществява кореспонденция относно наличието на данни за извършени нарушения и престъпления при търговията

с финансови инструменти. Предоставяне на информация и сезиране на прокуратурата се извършва във връзка с постъпили жалби в КФН и осъществени проверки.

Чрез подписания през 2003 г. меморандум с БНБ стана възможно да се усъвършенства координацията между КФН и БНБ по въпроси от взаимен интерес в сферата на надзора върху участниците на финансовите пазари, а именно упражняване на надзорните им функции, усъвършенстване на практиката по стриктно прилагане на законите, съдействие за подобряване на нормативната уредба, регламентираща дейността на поднадзорните им лица, и др.

Меморандумът, сключен същата година с ДАНС (бивша АФР) към Министерството на финансите, и инструкцията към него предвиждат договарящите се страни да си сътрудничат при събирането, съхраняването, проучването и разкриването на информацията, с която разполагат, относно финансови трансакции, за които има съмнение, че са свързани с изпирането на пари или с финансиране на тероризма.

КФН е подписала и споразумение за сътрудничество и обмен на информация с КЗК. Целите на споразумението са подпомагане на взаимодействието между страните съобразно сферата им на дейност чрез обмен на информация, създаване на междуведомствени работни групи, съвместно организиране на семинари, работни срещи и други мероприятия.

Изхождайки от необходимостта от координиране на дейностите на КФН и Министерството на вътрешните работи по въпроси от взаимен интерес, свързани с финансовия надзор и противодействието на организираната престъпност в сферите на икономическата и финансовата система, двете институции имат подписано споразумение за сътрудничество и взаимодействие. Чрез него се улеснява обменът на информация и процесите, изискващи извършване на съвместни действия.

Много важен момент в сключените от КФН споразумения е предвидената възможност за извършване на съвместни проверки от работни групи от експерти, представляващи различните организации.

7. Политика на човешките ресурси

Комисията за финансов надзор полага целенасочени усилия за подобряване и прилагане на правила и механизми за управлението на човешките ресурси, което води до повишаване на качеството и ефективността на административните услуги.

Основните стратегически цели на КФН, свързани с управлението на човешките ресурси, са:

- превръщане на управлението на човешките ресурси в приоритетен и целенасочен процес за подбор на служители, тяхното обучение, мотивиране и развитие чрез създаване на нова актуална политика по отношение на човешките ресурси;
- ефикасно изпълнение на организационните цели при рационално използване на публичните средства, основаващо се на разбирането, че хората са определящ фактор за институционалния авторитет и конкурентните предимства на организацията;
- ефективно управление на човешките ресурси чрез подобряване качеството на изпълнението и оперативното съвършенство в служба на обществения интерес;
- създаване на предпоставки за кариерно развитие на ръководители, носители на ценности и модели на поведение, които допринасят за престижа на работата на КФН;
- стимулиране на екипната работа и приемствеността при планиране и изпълнение на задачите, оценявайки значимия ефект от подобряване на качеството и усъвършенстване на системата за управление на човешките ресурси;
- усъвършенстване и подобряване на корпоративното управление, повишаване на професионализма и квалификацията на служителите на основата на сравнителни анализи;
- разработване на обективни системи за оценка, заплащане и стимулиране на индивидуалния принос на служителите.

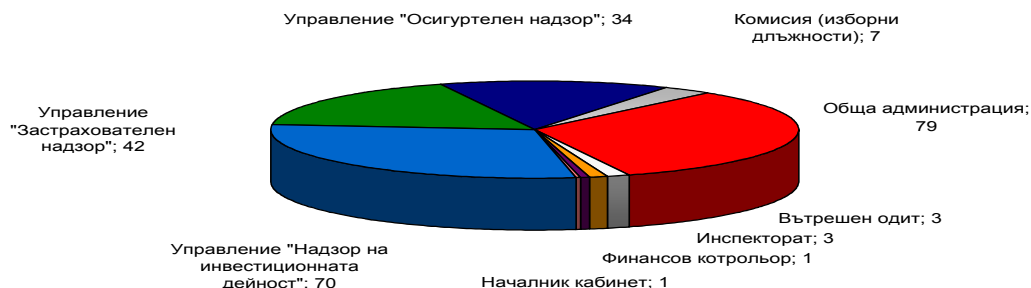
Структурата и функциите на комисията са определени от Закона за Комисията за финансов надзор и специалните закони, регулиращи инвестиционната, застрахователната и осигурителната дейност. Съгласно приетия устройствен правилник през 2007 г. щатната численост на персонала на КФН е 240 щатни бройки. Броят на заетите лица нараства на 231 души през 2009 г., като делът на незаетите работни места намалява до 4% от щатната бройка.

Дейността на КФН като регулаторна и надзорна институция основно се реализира от трите специализирани управления: „Надзор на инвестиционната дейност“, „Застрахователен надзор“ и „Осигурителен надзор“. Дирекциите и отделите в тях са формирани на функционален принцип според основните функции на регулиране – лицензиране, надзор и принудителни административни мерки.

Важен елемент на единната структура е добре работещата обща администрация, тясно свързана с всяко едно от специализираните управления и подкрепяща тяхната дейност. От 2009 г. в общата администрация на КФН функционират седем дирекции, след като организационно-управленската структура се допълни с дирекция „Икономическа и финансова стабилност“. Основни функции на дирекцията са извършване на анализи на основните сектори на българската икономика, следене за състоянието на международните финансови пазари, изготвяне на общи допускания и

прогнози за развитието на българската икономика, анализ и оценка на системния риск и изработване на система за ранно предупреждение.

Графика 1. Разпределение на персонала на КФН по структурни звена през 2009 г.

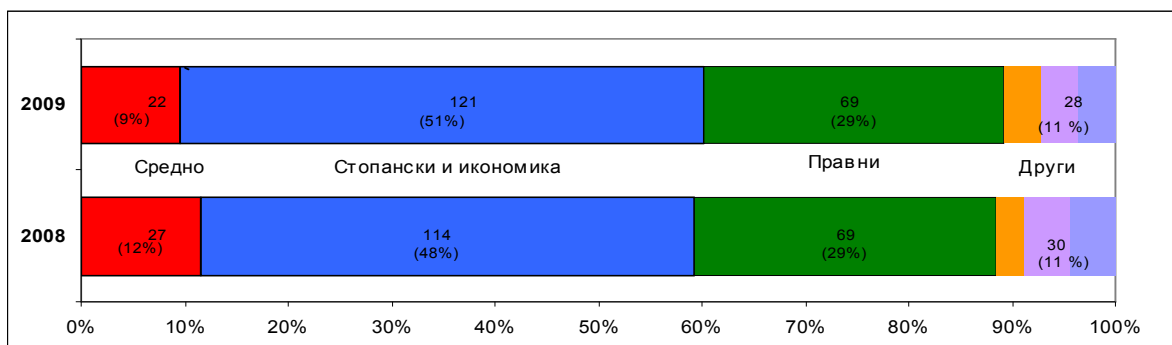
През 2009 г. чрез ефективно планиране са определени организационните потребности от човешки ресурси и са формулирани действията за тяхното задоволяване чрез разработване на съответните планове за подбор на персонал, за обучение и развитие, за заплащане на труда, за оценяване на трудовото представяне, за подобряване на условията на труда, за усъвършенстване на трудовите отношения. Чрез осъществяването на политиката по подбор на персонала се осигури дейността на КФН със стойностни специалисти, които са в състояние да посрещат адекватно високите изисквания за професионализъм, работа в екип, личностно и организационно развитие.

Структурата на персонала **по образователно равнище** и тип образование съответства на целите и задачите на КФН, като служителите с висше образование доминират, представлявайки 91% от заетите през 2009 г., а дялът на служителите със средно образование остава непроменен (9%). Близко 10% от специалистите с висше образование притежават и по-висока квалификация – научна степен /звание, второ висше образование и др. Служителите с висше образование, притежаващи образователно квалификационна степен „магистър”, са 95% от общия брой висшисти.

През отчетната година разпределението на персонала на КФН по вид образование се запазва, като дялът на служителите с икономическо образование нараства незначително до 50 %, а дялът на служителите с юридическо образование остава 30%²³. От служителите с друго висше образование 4% са с природо-математическо и информатика, а 7% - с друго висше образование.

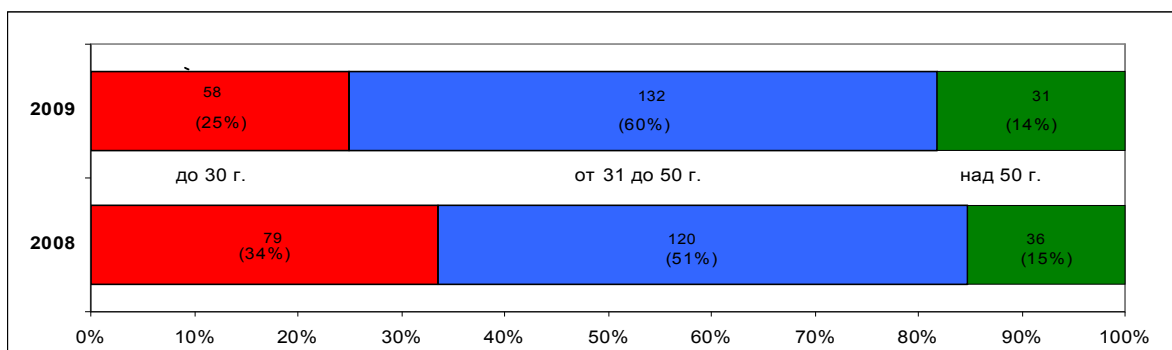
²³ Относителният дял се определя на база средносписъчния брой на служителите в КФН към края на годината.

Графика 2. Динамика в структурата на персонала на КФН по образование

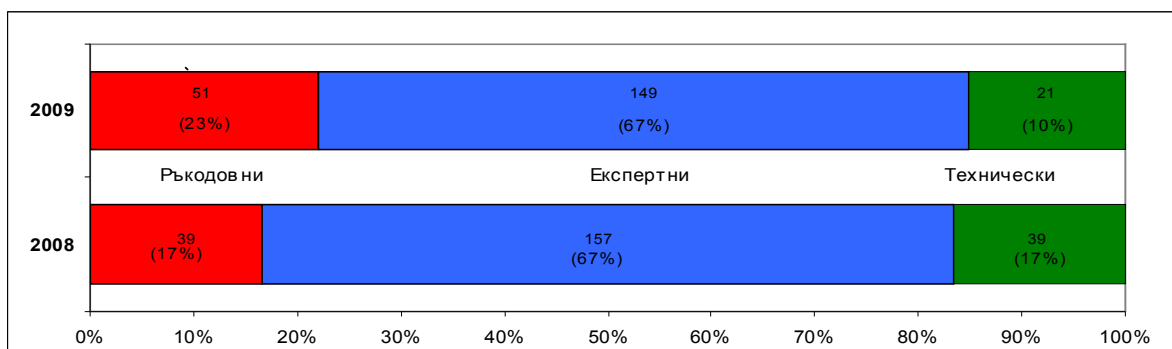
През 2009 г. се наблюдава плавно изместване на **възрастовата структура** в посока по-висока възрастова група в резултат на задържане на вече изградени специалисти, като средната възраст на служителите в КФН нараства на 38 г.

Графика 3. Динамика в структурата на персонала по възраст

В **професионалната структура** на КФН преобладава дялът на експертите, който през 2009 г. представлява 63% от общия брой на служителите. Броят на заемащите ръководни длъжности нараства на 51 души, а техническият персонал намалява до 35 души. Две трети от ръководителите са на възраст от 31 до 50 години, след тях се нареждат ръководителите на възраст над 50 години (24%) и най-малко са младите ръководители на възраст до 30 години (10%).

Графика 4. Динамика в структурата на персонала по длъжност

През 2009 г. са усвоени 81% от отпускните финансови средства за специализирано обучение на служителите. За нуждите на образователния процес КФН

е развила ползотворни партньорски отношения с редица национални и международни институции.

През отчетния период в **различни форми на обучение и повишаване на квалификацията** участват 89 служители на КФН, което е над три пъти по-малко от персонала, преминал обучение през предходната година. Отчитайки неблагоприятните икономически и финансови фактори през 2009 г., КФН положи усилия за повишаване на нивото на компетентност на своите служители. Най-много обучения през 2009 г. са направени по програма „Тясноспециализирани обучения“ (61 служители), следвана от програмата „Комуникация, практики и опит в държавите от Европейския съюз“, където са били обучени 9 служители.

Графика 5. Брой лица, преминали обучение по съответната тематика

Системата за стимулиране на персонала се фокусира върху дългосрочното индивидуално трудово изпълнение, което гарантира, че служителите получават признание за дейността си, поставят се на определени длъжности и получават възнаграждение, което е съизмеримо с техния принос и способности. Резултатите от оценките се прилагат за структурата на компенсация и за кариерния план, за да могат най-добрите изпълнители да бъдат идентифицирани, възнаградени и поставени на длъжностите, където ще могат да донесат най-голяма полза за КФН.

Стратегията за развитие на човешките ресурси е изключително важна за превръщането на КФН в модерна и ефективна надзорна институция. Качеството на надзора е неразривно свързано с качествата, уменията и опита на служителите в КФН. Въздействието на човешките ресурси достига до всеки аспект в организацията - от развитието на служителите до оптималното разпределение на лидерските умения.

За да се привлекат и задържат служители с необходимите качества в дългосрочен план, КФН ще продължи да насочва усилията си към създаването на климат и култура, които да осигурят стимулираща работна среда, включваща фокусирано обучение, възможност служителите непрекъснато да поставят нови предизвикателства пред себе си, признание и стимулиране за изключителни резултати в работата.

8. Развитие на информационните технологии за нуждите на надзора

Развитието на инфраструктурата на информационните технологии в Комисията за финансов надзор през 2009 г. мина под знака на устойчивост и съхранение на инвестициите. Следвайки актуалните тенденции за развитие на информационните технологии, комисията продължи да развива и интегрира своите програмни системи.

Внедряването на новости подпомогна повишаването на ефективността на работата на институцията. Постигна се много в насока на интегрирането на разнородните информационни системи, координиране на дейностите между отделните дирекции и управления в рамките на комисията, автоматизиране на рутинната дейност, извършвана от експертите в нея, на подаването и обработката на информация, необходима за осъществяване на надзора.

През 2009 г. се допълни и усъвършенства системата на целия документооборот и организация на груповата работна среда, както и единният склад за данни /Datawarehouse/, генериращ информация от всички изградени в КФН база данни.

В комисията функционира публичен регистър **e-Register**. С въвеждането му в експлоатация през 2008 г. отпадна необходимостта от подаването на документи на хартия, тъй като подписаните с универсален електронен подпис по смисъла на Закона за електронния документ и електронния подпис форми на e-Register имат силата на подаваните подписани собственоръчно документи. Това допринесе за осигуряване на по-бърз достъп до пазара на ценни книжа и осъществяване на стремежа на комисията за пресичане на опитите за финансови злоупотреби чрез търговията с вътрешна информация посредством своевременното разкриване на информация.

През 2009 г. КФН даде възможност да се подобри качеството на комуникиране за участниците на капиталовия пазар при изпълнение на законовите им задължения при разкриване на информация. Разработи се технологична процедура за обмен на съобщения между комисията и информационните посредници с цел въвеждане на данни в електронния регистър на КФН. Единната система за предоставяне на информация стартира своята дейност през юли 2009 г. След внедряването на системата се отчита голям брой подаване на данни от поднадзорни лица с помощта на медийни агенции.

Електронната страница на КФН бележи голяма посещаемост от разнородни групи потребители – поднадзорни лица, представители на медиите и широката общественост. Тя има нова визия, по-голяма функционалност и предоставя повече информация и статистика за дейността на комисията и за небанковия финансов сектор. Всяка година страницата се обогатява с нови модули и допълнително съдържание. Поддържа се осъвременяване на визията и съдържанието на интернет сайта, като се използват съвременните постижения в информационните технологии.

През 2009 г. продължи успешното развитие на регистъра на застрахованите моторни превозни средства, като освен това получи и по-голяма публичност. Чрез него от страницата на КФН могат да бъдат направени справки за задължителните застраховки „Гражданска отговорност“ по различни критерии.

През ноември 2009 г. се направи промяна в страницата в рубриката „Стойност на един пенсионен дял“. В рубриката „Доходност“ вече се публикува информация за

доходността на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване независимо от начина на достъп до рубриката.

Комисията е ориентирана към единна платформа за електронна обработка на обмена/съхранението на потоците от данни. За целта се изготви техническо задание за проектиране и изграждане на информационна система за получаване и обработка на ежедневната и месечна отчетност от поднадзорните лица на управление „Осигурителен надзор”.

През изминалата година се разработи нова вътрешна страница, обслужваща ежедневните дейности на всички служители. Тя предоставя помощна информация и връзки към основните вътрешни информационни системи за общо ползване, връзки на често използвани сайтове, съдържа тематично разпределение на документи и информация по управления, както и общи вътрешни документи.

Продължи активното участие на страната ни и на КФН в дейността на съответните европейски регулаторни органи. В съответствие с изискванията на директивата за пазарите на финансови инструменти успешно се актуализира старата системата TREM с нова обновена версия, която включва въвеждането на нови кодове за обмен на трансакции на няколко основни пазара на деривати. Новата версия на TREM (2.0) включи и подобрения във връзка с „чистотата” на подаваните данни.

9. Отчет за изпълнение на бюджета на КФН за 2009 г.

Съгласно Закона за КФН комисията е юридическо лице на бюджетна издръжка²⁴, със самостоятелен бюджет, който е част от републиканския бюджет на Република България²⁵. Чрез бюджета на КФН се финансира и дейността на комисията за публичен надзор над дейността на регистрираните одитори.

Бюджетът на КФН се формира от собствени приходи и субсидия от републиканския бюджет. През 2009 г. реализираните **собствени приходи** са в размер на **4 003 680 лв.**, което надхвърли планираните приходи за годината с 29,99 %. Най-голям относителен дял в структурата на собствените приходи (72,63 %) заеха **държавните такси**, които постъпват съгласно Тарифата за таксите, събирани от КФН на основание чл. 27 ЗКФН. Те са в размер на **2 907 820 лв.** Друг източник на собствени приходи са постъпленията от **глоби, наказателни лихви и обезщетения**. За отчетния период постъпилите от тях средства по сметката на комисията са в размер на **1 083 283 лв.**, които формират 27,06 % от собствените приходи. **Останалите приходи** (0,31 %) през 2009 г. са от продажба на периодичното издание на КФН „Бюлетин“, продажба на конкурсна и тръжна документация при провеждане на процедури по ЗОП и приходи от вторични суровини. Общият им размер е **12 577 лв.**

През 2009 г. по бюджета на КФН се получи финансиране в размер на 7 514 лв. във връзка с изпълнението на Туининг проект „Укрепване на надзорния и регулаторния капацитет на финансовите регулаторни органи” в Черна гора, по който водещ партньор е Българската народна банка, а КФН участва като младши партньор в изпълнението на проекта.

Във връзка с приключване изпълнението на Туининг лайт проект „Подпомагане на Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина”, за който КФН получи финансиране от Европейския съюз през 2008 г., се възстанови неизразходвана сума в размер на 46 682 лв. след извършена финансова заверка на отчета и представена дебитна нота от Европейската комисия. Възстановената сума се отрази в намаление на приходната част в отчета за касовото изпълнение на бюджета на КФН за 2009 г.

За покриване на разходната част по бюджета комисията ползва през годината 49,31 % собствени приходи, 50,60 % субсидия от републиканския бюджет и 0,09 % финансиране от Европейския съюз. Комисията извърши **разходи** на обща сума **8 040 520 лв.**, включваща разходи за заплати, възнаграждения за персонала и осигурителни вноски, административни разходи за издръжка на ведомството и изпълнение на Туининг проекта, годишни вноски за членски внос в международни организации на органите за финансов надзор и разходи за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи. Основното предназначение на придобитите дълготрайни активи е свързано с подпомагане на административната дейност на комисията чрез информационното ѝ обезпечаване и обновяването на компютърното и хардуерно оборудване.

---

²⁴ Съгласно чл. 2, ал. 3 ЗКФН.

²⁵ Съгласно чл. 28 ЗКФН.

10. Доклад за дейността по вътрешен одит на КФН за 2009 г.

Одитната дейност в КФН се осъществява съгласно изискванията на Закона за вътрешния одит в публичния сектор, Стандартите за вътрешен одит в публичния сектор, Етичния кодекс на вътрешните одитори, Статута на звеното за вътрешен одит (ЗВО) в КФН и методологията, издадена от министъра на финансите.

През 2009 г. дейността по вътрешен одит в комисията се осъществи от трима вътрешни одитори, включително ръководителя на вътрешния одит. При планирането и изпълнението на одитните ангажменти се приложи преди всичко функционалният подход, при който предмет на одит са основни дейности на КФН, осъществявани от трите управления. Ползата, която носи одитната дейност при използвания подход, е насърчаване въвеждането на единни вътрешни процедури и популяризиране на добрите практики. С докладите на ЗВО се предостави информация и сравнителни анализи за осъществяването на съответната дейност, нивото на контрол, допуснатите пропуски и доброто представяне на различните управления. Така установените проблеми и дадените препоръки са сведени до знанието на ръководството на КФН и ръководителите на структурни звена, осъществяващи сходни функции.

През отчетния период са извършени одитни ангажменти за предоставяне на увереност, както следва:

- одит с цел оценка на ефективността на дейностите по поддържане на публичните регистри на КФН за периода от 01.01.2008 г. до 31.05.2009 г. Одитът обхваща процеса по вписване на обстоятелства в публичните регистри на трите управления, изграждането и въвеждането в експлоатация на новата автоматизирана система за разпространение на информация от регистрите e-Register и оповестяване на данни в стария електронен регистър ERiK;
- одит на приходите от такси по чл. 27 ЗКФН за периода от 01.01.2009 г. до 30.09.2009 г. Одитният ангажмент е с цел оценка на нормативните възможности за въвеждане на нови такси за лицензионни и разрешителни производства и за осъществяване на общ финансов надзор, с което ще се осигури изпълнението на бюджета на КФН за 2010 г., и оценка на ефективността при администрирането и контрола на таксите на комисията. Одитът обхваща преглед на нормативната уредба, регламентираща таксите, събирани от КФН, бюджетния процес за 2009 г. и 2010 г., внасяне, отчитане и контрол на държавните такси, събиране на просрочените задължения от минали години и възстановяване на надвнесени и недължимо внесени държавни такси;
- одит за проследяване изпълнението на препоръките от предходен одитен ангажмент с цел подобряване на дейностите по управление и разпореждане с имуществото на КФН;
- одит за проследяване изпълнението на препоръките от предходен одитен ангажмент с цел подобряване на дейността по командироване на служителите на комисията в чужбина.

През 2009 г. вътрешните одитори са изпълнили следните ангажменти за консултиране:

- подпомагане на ръководството на КФН при разработване на Стратегия за управление на риска и съставяне на **Риск – регистър** за 2009 г., съдържащ най-съществените рискове, които биха могли да застрашат постигането на целите на комисията през годината;
- подпомагане на ръководството при извършване на самооценка, попълване на въпросник и изготвяне на доклад за състоянието на системите за финансово управление и контрол (СФУК) в КФН за 2008 г.;
- анализ на необходимостта и подпомагане при разработването на нови правила в съответствие с изискванията на Закона за обществените поръчки и Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор.

За периода 01.01.2009 г. – 31.12.2009 г. вътрешните одитори са извършили неофициални одитни ангажименти за консултиране, по-съществените от които са свързани с участие в работни срещи и обсъждания на проекти за изменение на подзаконовни нормативни актове и вътрешни документи, уреждащи дейността на КФН (Наредба № 32 за изискванията към организацията и дейността на службата за вътрешен контрол на застрахователя, презастрахователя и на лицата, включени в застрахователна или презастрахователна група; Стратегия за развитие на КФН за 2010 г. – 2012 г.; Вътрешни правила за определяне на участници и отчитане на командировките в чужбина).

Всички одитни ангажименти, заложи в Годишния план на ЗВО за 2009 г., са изпълнени. В резултат на одитната дейност могат да се направят следните основни изводи за функционирането на системите за финансово управление и контрол:

- в КФН са налице много добре функциониращи СФУК;
- в комисията е въведен адекватен и ефективен управленски процес, част от който е планирането на целите, определянето на приоритетите, извършването на периодични проверки на изпълнението и докладване резултатите на ръководството. В резултат на това целите, поставени пред КФН, като цяло са постигнати;
- в КФН се въведе адекватен процес по управление на риска, в резултат на който са идентифицирани и оценени най-съществените рискове, които биха могли да застрашат постигането на целите на комисията през 2009 г., и ръководството е избрало подходяща реакция на риска;
- въведените контролни дейности като цяло се осъществяват достатъчно ефективно и осигуряват спазването на законодателството, вътрешните актове и договорите;
- отчетността и прилаганите контролни механизми осигурява създаването и предоставянето на надеждна и всеобхватна финансова и оперативна информация;
- дирекциите от трите основни управления и от общата администрация на КФН осъществиха своите функционални задължения на необходимото ниво;
- в КФН се упражнява ефективен вътрешен контрол, който осигурява опазването на активите и информацията и действа превантивно срещу кражби, загуби, унищожаване и други неправомерни действия.

С оглед подобряване на одитираните процеси вътрешният одит даде общо 17 на брой препоръки, всичките от които са приети от ръководството на КФН. ЗВО

подпомогна ръководството по отношение мониторинга върху изпълнението на препоръките, като оказва съдействие при съставянето на планове за действие за изпълнението им, поддържа единна база данни на дадените препоръки, приложи процедури за наблюдение статуса на резултатите и чрез периодичните доклади за дейността на ЗВО представи информация на председателя на КФН за действията, предприети по изпълнение на препоръките. В резултат на извършените проверки и последващите одити може да се направи изводът, че като цяло препоръките на вътрешния одит се изпълняват.

С цел предоставяне на разумна увереност, че вътрешният одит осъществява своите функции по ефективен и ефикасен начин и в съответствие с действащото законодателство, е прилагана Програма за осигуряване на качеството на одитната дейност. За подобряване дейността на ЗВО в КФН е използвана и информацията от формулярите за обратна връзка, предоставени от ръководителите на одитираните структури.

Укрепването на административния капацитет на ЗВО през 2009 г. се постигна посредством увеличаване броя на вътрешните одитори (от двама на трима вътрешни одитори, считано от 01.01.2009 г.) и повишаване на техните професионални знания и умения чрез разработване и изпълнение на план за обучение, съобразен с индивидуалните нужди на одиторите и финансовите възможности на комисията.

11. Отчет на Инспектората

Инспекторатът е специализирано структурно звено към Комисия за финансов надзор и е създаден в съответствие с Протокол № 36 от 19.07.2006 г., с който е приет новият чл. 43а от Правилника за устройството и дейността на КФН. Основната функция на Инспектората е да осъществява вътрешен контрол по отношение на действията на служителите от администрацията на комисията, предприети във връзка с изпълнение на служебните им задължения. Той е на пряко подчинение на председателя на комисията и предлага мерки за премахване на констатираните нарушения и за подобряване работата на служителите на КФН.

През отчетния период служителите от Инспектората, в съответствие с разпоредбите на Правилника за устройството и дейността на КФН и Правилата за работа на Инспектората и в изпълнение на заповеди на председателя на комисията, са осъществили проверки по отношение дейността на служителите на комисията, както следва:

- комплексна проверка по отношение на дейността през 2008 г. на служителите от дирекция „Регулаторни режими” към управление „Надзор на инвестиционната дейност”;
- тематична проверка по отношение на осъществения през 2008 г. дистанционен контрол от служителите на дирекция „Контролна дейност” към управление „Осигурителен надзор”;
- тематична проверка по отношение спазване от служителите от администрацията на КФН на разпоредбите на чл. 12 от Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси;
- комплексна проверка по отношение на дейността през 2008 г. на служителите от дирекция „Регулаторна политика и анализи” към управление „Застрахователен надзор”;
- тематична проверка по отношение на изготвените през 2008 г. от служителите на дирекция „Регулаторни режими и оценка на риска” към управление „Осигурителен надзор” предложения и становища, свързани с регулаторната политика, и проекти на индивидуални административни актове.

II. Пазарен анализ на небанковия финансов сектор

1. Външна среда и икономическа активност

1.1. Външна среда

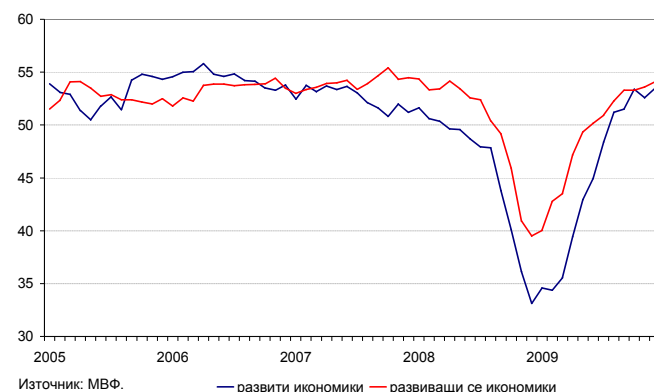
Негативните ефекти от световната финансова криза от края на 2007 г. обхванаха и реалния сектор през 2009 г., като растежът на БВП за световната икономика отчете отрицателна стойност от -0,6% за първи път от 40 години насам. Спасяването на големи финансови институции със системен ефект, както и прилагането на фискални стимули за ограничаване на негативните ефекти върху икономическата активност водят до задълбочаване на фискалните дисбаланси. През втората половина на изминалата година се наблюдава стабилизиране на финансовите пазари, както и оптимизъм относно възстановяването на икономическата активност, като евентуалното бързо възстановяване крие рискове пред устойчивото икономическо развитие. Липсата на съблюдаване на устойчива фискална политика в рамките на еврозоната поставя на изпитание стабилността на единната европейска валута.

В края на 2009 г. се появяват първите положителни сигнали за стабилизиране на икономическата активност в световен мащаб, след като водещите индикатори за международния бизнес климат обръщат негативната тенденция в положителна посока. Въпреки че конюнктурата в промишлеността на развитите икономики е по-засегната от задълбочаването на икономическата криза в началото на изминалата година, перспективите ѝ за по-бързо възстановяване изравняват позициите им с развиващите се икономики²⁶.

Наблюдава се повишение на оптимизма относно производството, заетостта и новите поръчки, като по-високите очаквания за развитие в промишлеността, отколкото в

сектора на услугите, измерени чрез индекса PMI (Purchasing Manager Index), поставят в несигурност устойчивото възстановяване на световната икономика.

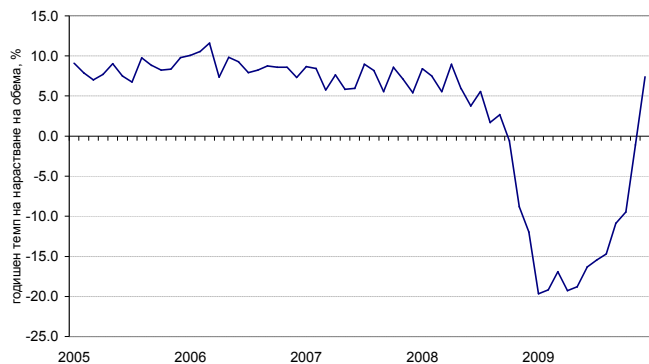
Графика 1. Индекс PMI за промишлеността

През 2009 г. динамиката на обема на световната търговия навлезе във фаза на отрицателни растежи, която успя да обърне в края на годината, когато отчете годишен темп на растеж от 7,4% през декември. Икономическата активност в Азиатските икономики се характеризира с по-бързи темпове на възстановяване от САЩ и еврозоната, като растежите на развитите страни се засилват в края на годината.

²⁶ В методологията на МВФ развитите страни обхващат Австралия, Канада, Чехия, Дания, еврозона, Хонконг, Израел, Япония, Корея, Саудитски арабски емирства, SAR, Нова Зеландия, Норвегия, Сингапур, Швеция, Швейцария, китайската провинция Тайван, Великобритания и САЩ, а групата на развиващите се икономики (или нововъзникналите пазари) включва Аржентина, Бразилия, България, Чили, Китай, Колумбия, Естония, Унгария, Индия, Индонезия, Латвия, Литва, Малайзия, Пакистан, Перу, Филипините, Полша, Румъния, Русия, Република Южна Африка, Тайланд, Турция, Украйна и Венецуела.

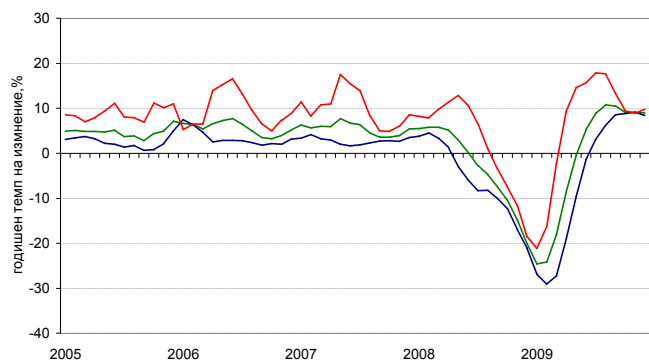
Графика 2. Световна търговия

Източник: МВФ.

Индустиалното производство, което е най-силно засегнато от световната икономическа криза, също показва признаци на възстановяване през втората половина на 2009 г., като отчита положителни темпове на изменение. Развиващите се икономики, където директните отрицателните ефекти от кризата се отразяват в по-малка степен, отчитат ръст от 9,8% на годишна база, докато развитите страни регистрират по-малки темпове на растеж на промишленото производство (8,4%).

Графика 3. Индекс на индустриалното производство

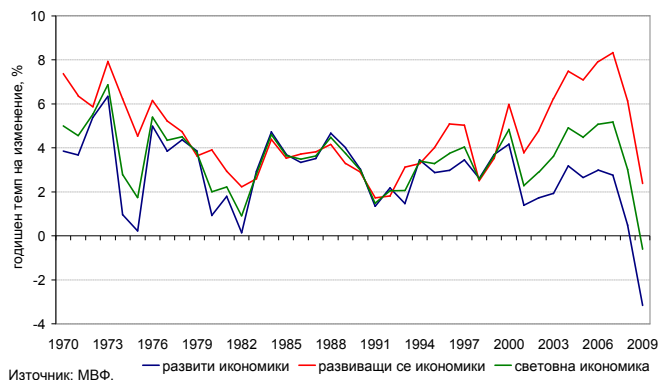

Източник: МВФ. — световна икономика — развити икономики — развиващи се икономики

Задълбочаването на икономическата криза в началото на изминалата година води до отрицателен ръст на световната икономика от -0,6% в реално изражение, което се случва за първи път от 40 години. Поради големия спад в индустриалното производство развитите икономики отчитат свиване на БВП от -3,2%, а

развиващите се страни намаляват положителните си растежи до 3,4%.

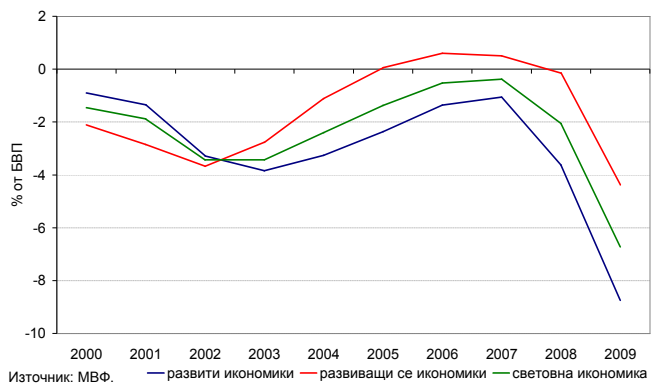
Графика 4. Реален растеж на БВП

Източник: МВФ. — развити икономики — развиващи се икономики — световна икономика

В резултат на правителствената намеса за спасяване на финансови институции със системен ефект състоянието на публичните финанси се влошава още през 2008 г., което се наблюдаваше най-вече в САЩ и някои европейски страни, и рефлектира върху големия бюджетен дефицит от -3,6% в развитите икономики. Задълбочаването на фискалните дисбаланси през изминалата година обхваща и развиващите се страни (-4,4%), което се дължи, от една страна, на забавената икономическа активност, пряко рефлектираща върху приходната част на бюджета, а от друга, на фискалните стимули за намаляване на негативните ефекти върху реалния сектор.

Графика 5. Баланс на публичните финанси

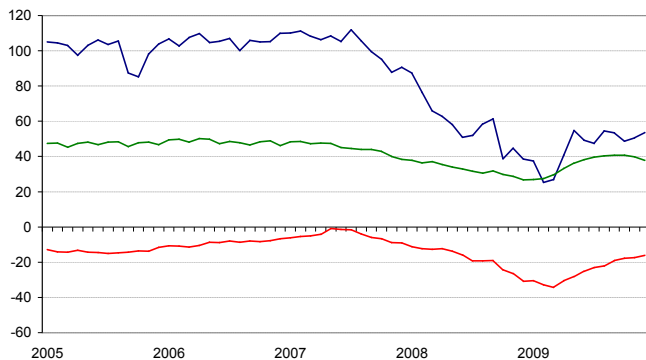

Източник: МВФ. — развити икономики — развиващи се икономики — световна икономика

В резултат на финансовата и икономическа криза доверието на

потребителите също се влоши в началото на 2009 г., като най-голям спад на доверието се отчита в САЩ. Въпреки индикациите за оптимизъм сред потребителите през втората половина на годината в Япония и еврозоната, домакинствата в САЩ остават по-песимистични относно бързото възстановяване на икономиката до предкризисните ѝ равнища.

Графика 6. Индекс на потребителското доверие

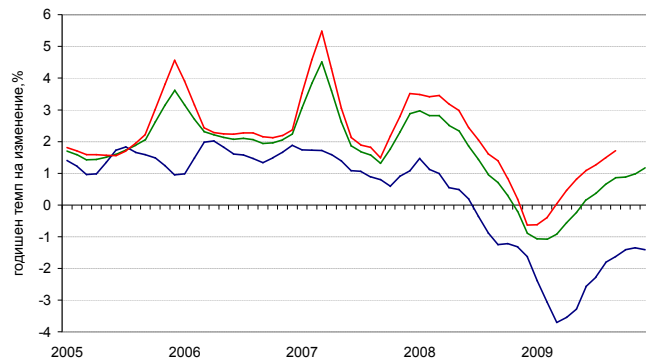
Източник: МВФ.

— САЩ — Евро зона — Япония

Бележка: Индексът за доверието на потребителите в Япония представлява индекс на дифузия, където стойности, по-високи от 50, показват подобрене в потребителското доверие.

Песимизмът сред потребителите е свързан най-вече с развитието на пазара на труда, където безработицата през 2009 г. нараства.

Графика 7. Динамика на заетостта в световен мащаб

Източник: МВФ.

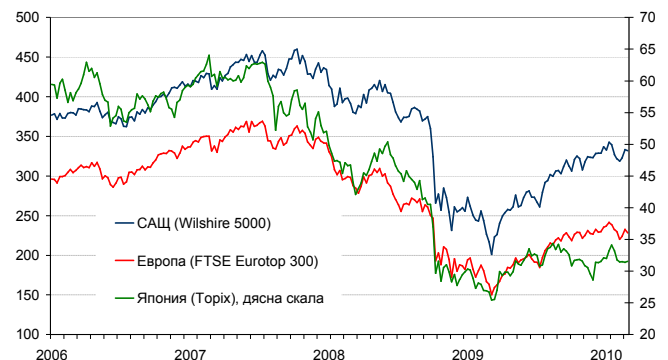
— световна икономика — развити икономики — развиващи се икономики

Въпреки че заетостта в световен план възвръща положителните си темпове на изменение през втората половина на годината (0,8%), което се дължи предимно на

гъвкавостта на трудовите пазари в развиващите се страни (1,5%), тя продължава да спада при развитите икономики, като към края на 2009 г. се отчита намаление от -1,4% на годишна база.

През 2009 г. при капиталовите пазари се наблюдава стабилизиране след големия спад на индексите през октомври 2008 г. Пренасянето на финансовата криза върху реалната икономика се отразява негативно на състоянието на търгуваните публични дружества, като борсовите индекси достигат минимални стойности през март 2009 г. Оптимистичните очаквания от втората половина на изминалата година за бързо възстановяване рефлектират върху подобряващия се инвестиционен климат и водят индексите в посока на повишение въпреки рисковете, които крие бързият и неустойчив икономически растеж.

Графика 8. Капиталови пазари в развити икономики

Източник: МВФ.

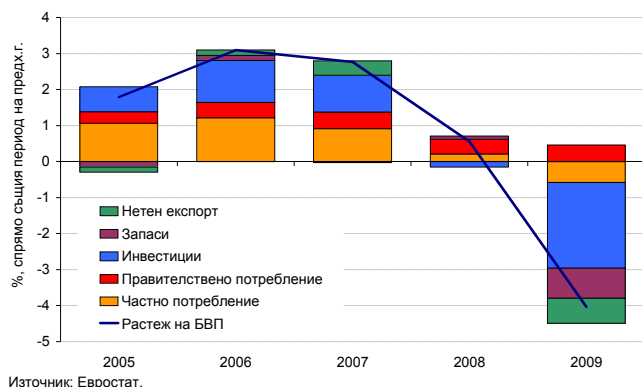
Бележка: индекс, януари 1990=100.

Като част от развитите икономики, през 2009 г. еврозоната също отчита отрицателен темп на растеж на БВП от -2,4%. Най-голям принос за свиването има намалението на инвестициите (-2,8 пр. п.), което се дължи на ограничените финансови възможности за инвестиции и несигурността, породена от финансовата криза година преди това. В резултат на фискални стимули правителственото потребление продължава да има положителен принос (0,3 пр. п.), което до

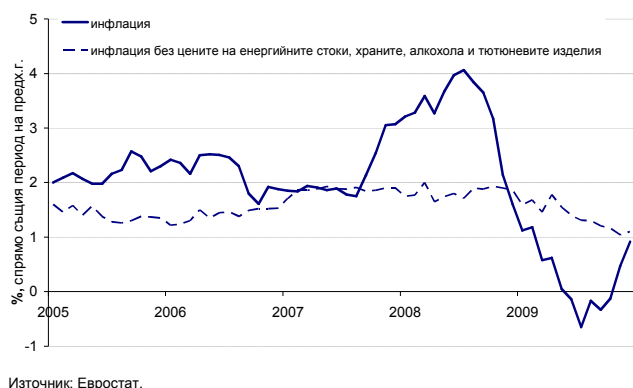
известна степен подкрепя по-малкия темп на свиване на частното потребление, чийто отрицателен принос за растежа на БВП достига -0,4 пр. п.

Графика 9. Растеж на БВП в еврозоната

В резултат на понижената икономическа активност и свитото вътрешно търсене инфлацията в еврозоната започва да намалява от средата на 2008 г. и достига дефлационни стойности от -0,7% на годишна база в средата на изминалата година. С оптимистичните очаквания на потребителите от втората половина на 2009 г. за бързо възстановяване на икономиките в еврозоната инфлацията бързо излиза над отрицателните стойности и приключва годината с 0,9% на годишна база.

Графика 10. Инфлация в еврозоната

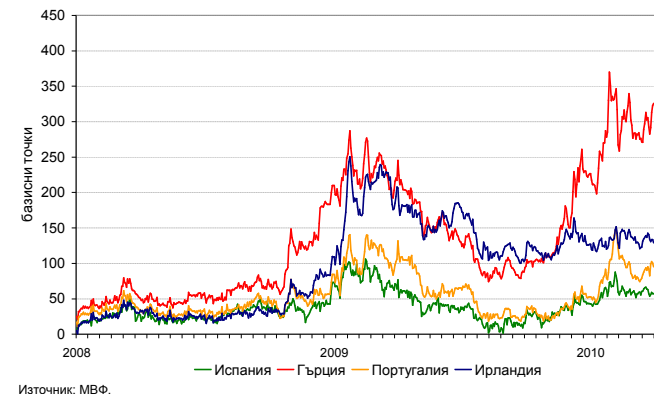

Изменението в потребителските цени без цените на енергийните стоки, храните,

алкохола и тютюневите изделия²⁷, което се характеризира с по-слаба волатилност, намалява през 2009 г., посочвайки, че все още не е налице възходящият тренд на икономическата активност.

Наличието на големи фискални дисбаланси в страните - членки на еврозоната, се проявява през изминалата година и поставя на изпитание целия паричен и икономически съюз. В условията на ограничено финансиране, се наблюдава ескалиране на дълговите проблеми на Гърция, Исландия, Ирландия, Великобритания, Португалия и Испания, където дългосрочните лихвени равнища²⁸ надхвърлят в пъти тези в Германия. Проблемът с големия публичен сектор и реалното състояние на публичните финанси на Гърция излиза извън контрол и налага прилагането на извънредни мерки по спасяването на икономиката.

Графика 11. Отклонение на доходността по 10-годишни ДЦК спрямо доходността в Германия

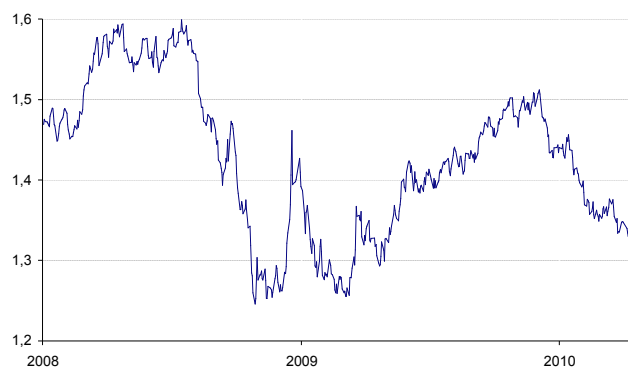
Отразявайки ранните положителни очаквания за стабилизиране на икономическата активност, цената на еврото спрямо щатския долар се покачва през 2009 г. след достигнатите минимални равнища в края на 2008 г. (1,246 щ. д). Опасенията, че състоянието на публичните

²⁷ Този подиндекс се нарича същинска инфлация (core inflation) и е изчистен от административни и циклични промени в цените.

²⁸ Дългосрочните лихвени равнища се определят по доходността на 10-годишни ДЦК.

финанси и произтичащите от това проблеми с публичния външен дълг на Гърция могат да се пренесат и върху други страни от еврозоната, поставят и въпроса за стабилността на европейската валута. Чувствителните на лоши новини финансови пазари непосредствено отразяват тези очаквания, като общата европейска валута отново поема по пътя на обезценяването от края на изминалата година.

Графика 12. Валутен курс щ. долар/евро

Източник: ЕЦБ.

В резултат на финансовата и икономическа интеграция влошеното икономическо състояние на еврозоната се пренася и върху страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ).

Таблица 1. Реален растеж на БВП в ЦИЕ

	2006	2007	2008	2009
Чехия	6.8	6.1	2.5	-4.2
Унгария	4	1	0.6	-6.3
Полша	6.2	6.8	5	1.7
Румъния	7.9	6.3	7.3	-7.1
Турция	6.9	4.7	0.9	-4.7
Сърбия	5.6	6.9	5.5	-3
Хърватия	4.7	5.5	2.4	-5.8

Бележка: Изменение спрямо предходната година (%).

Източник: Евростат, Национални статистически институти.

Забавянето на темпа на инвестициите, който е основен фактор за растежа в тези икономики, в най-голяма степен повлиява на отрицателните растежи на БВП в повечето страни от региона, като най-голям спад се наблюдава в Румъния (-7.1%). Изключение прави Полша, която сред страните с гъвкав валутен курс успява да запази положителен

ръст на вътрешното потребление и съответно да отчете положителен растеж на БВП от 1,7%.

Въпреки че в страните от ЦИЕ не се налага спасяването на финансови институции чрез национализация, фискалните дисбаланси се задълбочават в резултат на фискалните стимулите за реалния сектор, като най-голям бюджетен дефицит отчита Румъния (-8,3% от БВП). Поради намаляването на данъчните приходи, което е следствие на забавената икономическа активност в региона, се налага необходимостта от провеждането на мерки за намаляване на разходната част на бюджета.

Таблица 2. Бюджетен дефицит в ЦИЕ

	2006	2007	2008	2009
Чехия	-2.6	-0.7	-2.7	-5.9
Унгария	-9.3	-5	-3.8	-4
Полша	-3.6	-1.9	-3.7	-7.1
Румъния	-2.2	-2.5	-5.4	-8.3
Турция	-0.1	-1.2	-1.8	-5.5
Сърбия	1.5	-1.6	-2	-4.2
Хърватия	-2.4	-1.6	-1.4	-3.9

Бележка: Данните са в % от БВП.

Източник: Евростат, Национални статистически институти.

Поради свитото вътрешно търсене и ограничените възможности за финансиране инфлацията във всички страни от ЦИЕ забавя темповете си на нарастване през 2009 г. Най-бързо това се реализира в Чехия, където инфлацията спадна от 6,3% през 2008 г. до 0,6% за изминалата година. Сърбия е страната от региона с най-високи темпове на инфлация, която през 2009 г. се забавя до 8,4% на годишна база.

Таблица 3. Инфлация в ЦИЕ

	2006	2007	2008	2009
Чехия	2.1	3	6.3	0.6
Унгария	4	7.9	6	4
Полша	1.3	2.6	4.2	4
Румъния	6.6	4.9	7.9	5.6
Турция	9.3	8.8	10.4	6.3
Сърбия	12.7	6.5	11.7	8.4
Хърватия	3.3	2.7	5.8	2.2

Бележка: Средногодишен темп на инфлация (%).

Източник: Евростат, Национални статистически институти.

Негативните ефекти от икономическата криза върху трудовия пазар се проявяват през

2009 г. и в страните от ЦИЕ. Най-високо равнище на безработица се наблюдава в Сърбия (16,1%), докато темпът на нарастване на нормата на безработица е най-голям в Турция (2,8 пр. п.). Очакванията на домакинствата за нарастване на безработицата и несигурността в бъдещите доходи ограничават инвестиционните разходи на потребителите.

Таблица 4. Равнище на безработицата в ЦИЕ

	2006	2007	2008	2009
Чехия	7.2	5.3	4.4	6.7
Унгария	7.5	7.4	7.8	10
Полша	13.9	9.6	7.1	8.2
Румъния	7.3	6.4	5.8	6.9
Турция	8.7	8.8	9.7	12.5
Сърбия	20.9	18.1	13.7	16.1
Хърватия	11.2	9.6	8.4	9.1

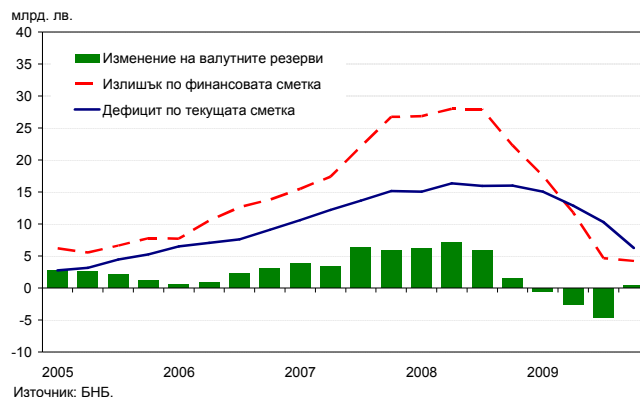
Бележка: Данните са към края на годината (% от раб. сила).
Източник: Евростат, Национални статистически институти.

1.2. Обзор на икономическата активност в България

Финансовата криза се отразява негативно и на икономическата активност у нас, като през 2009 г. реалният растеж на brutния вътрешен продукт отбелязва отрицателни стойности (-5,1%). Ако забавянето на стопанската активност отчасти се явява като корекция на високите темпове на икономически растеж през последните няколко години, който надхвърля потенциала си, то свиването на икономиката се дължи най-вече на косвените ефекти от пренасяне на финансовата криза върху реалния сектор. В условията на ограничено външно и вътрешно финансиране поддържането на фискална стабилност поставя допълнително ограничение върху възможността на правителството да стимулира забавената икономическа активност.

В резултат на световната финансова криза притокът на капитали у нас намалява, като нарастващият през последните пет години излишък по финансовата сметка започна да се свива от средата на 2008 г. Негативната тенденция се дължи главно на оттеглянето на краткосрочни финансови потоци и намаляването на притока от дългосрочни инвестиции в условията на глобална финансова и икономическа несигурност, като излишъкът през 2009 намалява с 80,9% на годишна база. От друга страна, свитото вътрешно потребление у нас успоредно със стабилизирането на икономиките на основните европейски търговски партньори води до свиване на дефицита по текущата сметка от 24% от БВП през 2008 г. до 9,5% през изминалата година. В резултата на тези противоположни динамики на развитие валутните резерви на БНБ нарастват с 402 млн. лв. за изминалата година, като в края на декември 2009 г. стойността им е 25,3 млрд. лв.

Графика 13. Динамика на текущата, финансовата сметка и валутните резерви

Нетните преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в страната също са засегнати от финансовата криза, като през 2009 г. обемът им достига 3213 млн. евро, което е спад от 52% спрямо притока през предходната година. Сред компонентите на ПЧИ реинвестираната печалба реагира първа на кризата, като достига отрицателни стойности от -184 млн. евро през 2008 г. Дяловият капитал, който има най-голям дял в ПЧИ (приблизително 60%), продължава да

спада и намалява с 28,9% през изминалата година.

Таблица 5. Динамика на ПЧИ

	2005	2006	2007	2008	2009
Общо	3152	6222	9052	6697	3213
Реинвестирана печалба	409	958	1547	-184	309
Дялов капитал	1789	3234	4765	4129	2204
Друг капитал	954	2030	2740	2751	700

Бележка: данните са млн.евро.

Източник: БНБ.

В отрасловата структура на ПЧИ през последните пет години не се наблюдава промяна в секторите, които са на челните три места. Разпределението на дяловете помежду им обаче е белязано от силна динамика. С раздвижването на пазара на недвижими имоти този сектор става по-привлекателен за чуждестранните инвеститори и през 2006 г. той измества секторът 'Преработваща промишленост' от челното й място за три поредни години.

Таблица 6. Отраслова структура на ПЧИ

	2005	2006	2007	2008	2009
Финансово посредничество	21.2	13.3	24.0	24.4	22.9
Други дейности, обслужващи обществото и личността	0.6	1.0	1.0	0.8	-0.6
Преработваща промишленост	27.5	17.3	11.7	9.2	18.3
Хотели и ресторанти	1.7	1.7	1.9	1.4	1.5
Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнесуслуги	16.9	28.9	28.7	29.6	20.3
Транспорт, складиране и съобщения	-3.4	7.2	2.8	-4.1	9.4
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	9.8	5.7	3.1	3.5	8.0
Строителство	5.4	8.1	9.0	9.0	6.1
Некласифицирани	0.5	0.5	1.8	5.0	5.6
Селско, ловно и горско стопанство	0.3	0.4	0.8	1.0	0.3
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	18.3	15.5	14.5	20.1	7.6
Добивна промишленост	1.2	0.3	0.7	0.0	0.5

Бележка: Структурата не обхваща секторите, които са с дял по-малък от 1%.

Източник: БНБ.

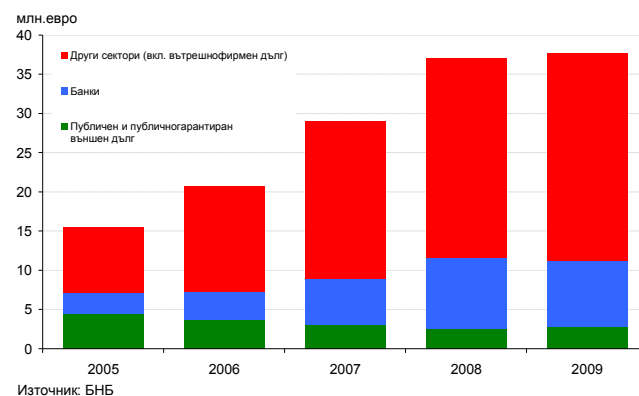
С високите темпове на развитие на финансовото посредничество, свързани както с банковото кредитиране, така и с развитието на небанковите финансови услуги у нас, и в резултат на отрицателните корекции в сектора на недвижимите имоти, дялът на привлечените от финансовото посредничество ПЧИ непрестанно нараства, като през 2009 г. той заема най-голям дял от 22,9%.

Териториалната структура на нетните ПЧИ е белязана от силна динамика при определяне на първите три държави по привлечени инвестиции. След спада в активността на

сектора недвижими имоти, където през 2007 г. водещи са Великобритания и Ирландия, през 2008 г. дялът на инвестициите от Австрия, Холандия и Германия нараства съответно на 17,3%, 15,9% и 11,1%. Същите държави запазват мястото си сред първите три и през 2009 г., като водеща позиция заема Холандия с около 30,9% от общия размер на ПЧИ, следвана от Германия (15,2%) и Австрия (7,1%).

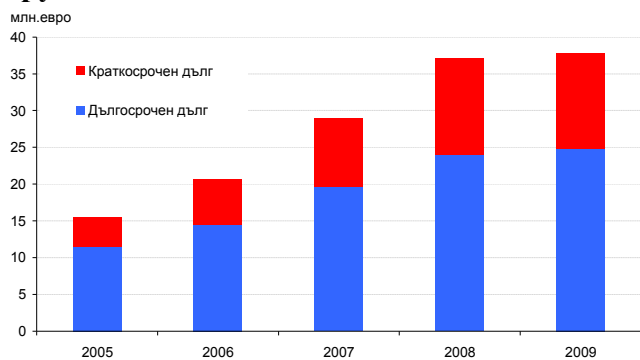
Брутният външен дълг на България през 2009 г. се стабилизира на равнищата си от предходната година. Общият му размер в края на годината достига 37,7 млрд. евро, което е 113% от БВП. Публичният и публично гарантираният дълг следват трайна тенденция на намаляване, като в края на 2009 г. достига 2,8 млрд. евро, или 16% от БВП.

Графика 14. Брутен външен дълг

Най-голям дял има частният небанков външен дълг (70%), като вътрешнофирмените заеми следват стабилен растеж, породен от дългосрочния интерес на чуждестранните собственици на местни предприятия към българската икономика. Краткосрочният външен дълг на България намалява с 0,3 млрд. евро през 2009 г., за което най-голям принос имат банките, които успяват да намалят външните си задължения, освобождавайки ресурс от минималните задължителни резерви.

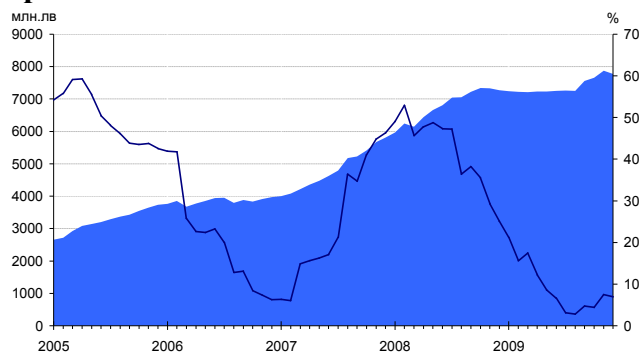
Графика 15. Матуритетна структура на brutния външен дълг

Източник: БНБ.

Кредитната активност на банките у нас продължава да се забавя от началото на предходната година, като в края на 2009 г. ръстът на кредитите за предприятията се установява на около 2% на годишна база, а за домакинствата – на 6%.

Графика 16. Динамика на потребителските кредити

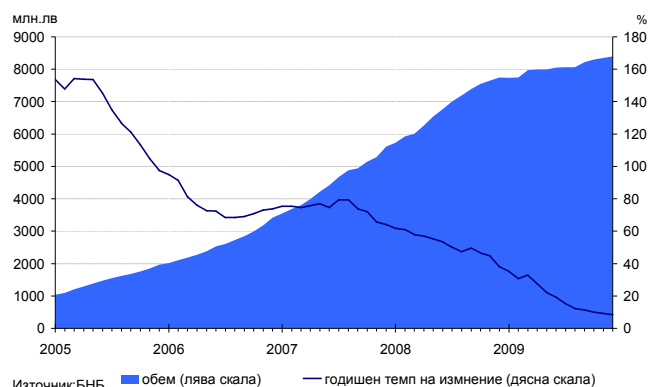
Източник: БНБ.

Плавното нарастване на обема на жилищните кредити се отразява на забавящия се ръст на тези кредити от края на 2007 г. Наблюдаваната динамика може да се обясни по-скоро със спада на цените на жилищата, които служат като обезпечение на тези кредити, отколкото с лихвената политика на банките.

Обемът на потребителските кредити се стабилизира от средата на 2008 г. до средата на изминалата година, когато банките отново активизират дейността си по предоставянето на средства на домакинствата за

потребителски нужди, като променят лихвената си политика в посока на понижение.

Графика 17. Динамика на жилищните кредити

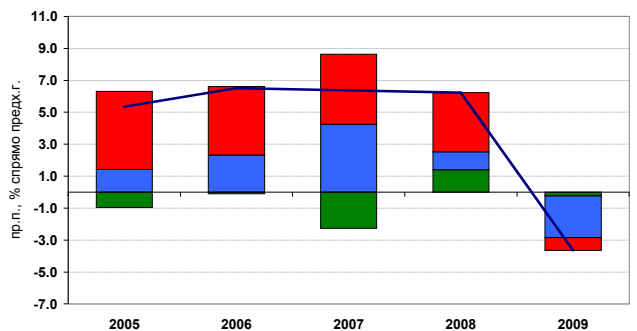
Източник: БНБ.

Качеството на портфейлите на банките към неправителствения нефинансов сектор за последните пет години е силно динамично, но въпреки това делът на лошите и преструктурирани кредити остава постоянен на 3% до края на 2008 г. От началото на изминалата година се наблюдава тенденция на влошаване, която се ускорява до 11% дял на лошите и преструктурирани кредити в общия обем на отпускати средства за предприятията и домакинствата. Основен фактор за това влошаване има създалата се неблагоприятна ситуация на забавена икономическа активност и взаимозадлъжнялост между икономическите агенти.

Въпреки че икономическата криза достига България с известно закъснение в сравнение с другите европейски икономики, у нас тя се отразява на всички сектори през 2009 г. Индустрията е засегната в най-голяма степен, като индексът на индустриалното производство отчита спад от 18,3%. Секторът „добивна и преработваща промишленост, производство и разпределение на електроенергия, газ и вода” регистрира спад на добавената стойност от 8,5%, а строителството се свива със 7,2%. В резултат на отрицателните темпове на растеж на отделните индустриални сектори индустрията

има най-голям принос (-2,6 пр. п) към отрицателния растеж на икономиката.

Графика 18. Растеж на добавената стойност и принос по сектори

Източник: НСИ.

Секторът на услугите също отбелязва значителен спад през 2009 г., чийто принос към отрицателния икономически растеж възлиза на -0,8 пр. п. Най-засегнати от икономическата криза са търговията и транспортните услуги, чиято добавена стойност спада с 6,2%. Единствено секторът на финансово посредничество и операции с недвижими имоти регистрира положителен растеж от 1,8%.

Таблица 7. Динамика на добавената стойност и принос по сектори

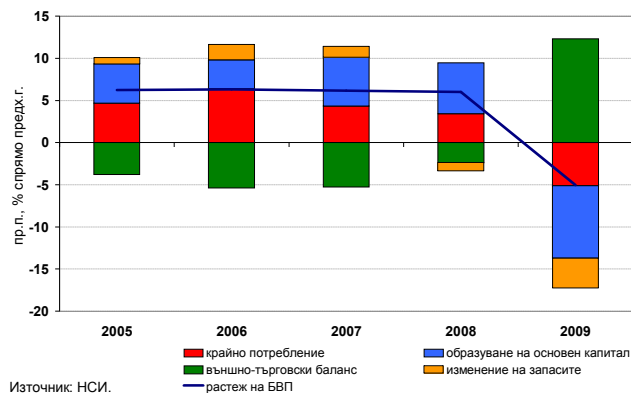
	2005	2006	2007	2008	2009
Общо по базисни цени	5.3	6.6	6.3	6.1	-3.8
Селско и горско стопанство	-1.0	-0.1	-2.3	1.4	-0.2
Индустрия					
Добив	0.1	0.1	-0.2	-0.1	-0.4
Преработка	1.2	1.5	2.6	0.4	-1.3
Електроенергия, топлоенергия	-0.4	0.0	0.7	0.1	-0.2
Строителство	0.5	0.8	1.1	0.7	-0.6
Услуги					
Търговия	1.6	0.9	0.6	0.5	-0.6
Хотели и ресторанти	0.4	0.0	0.3	0.1	-0.1
Транспорт, складиране и съобщения	0.4	-0.2	0.5	0.4	-0.7
Финанси, кредит и застраховки	2.2	1.5	1.9	2.3	0.5
Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнесуслуги	0.0	1.8	0.4	0.9	0.2
Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване	0.5	-0.1	0.4	-0.5	-0.1
Образование	0.1	0.2	-0.1	-0.1	0.1
Здравеопазване и социални дейности	-0.5	-0.2	0.1	0.1	0.1
Други дейности, обслужващи обществото и личността	0.3	0.4	0.3	0.1	-0.1

Бележка: Данните за общата добавена стойност са спрямо предходната година (%), а приносите в пр. п.

Източник: НСИ.

В резултат на пренасяне на негативните ефекти от кризата върху икономическата активност брутният вътрешен продукт отчита спад от -5,1% през 2009 г. Поради ограничените възможности за финансиране най-голям е отрицателният ефект върху инвестициите, които се свиват с -26,9%. В отговор на понижено търсене фирмите намаляват наличностите на материали, стоки и продукция, което рефлектира върху отрицателното изменение на запасите, чийто принос към отрицателния растеж на БВП възлиза на -3,5 пр. п.

Графика 19. Растеж на БВП и принос на компонентите на крайно използване

Източник: НСИ.

Сред компонентите на крайното използване положителен ръст през изминалата година бележи единствено външотърговското ни салдо, чийто принос към БВП е 12,3 пр. п., като намаляване на дефицита по текущата сметка се отчита и през 2008 г. Тази динамика, от една страна, е в резултат на свитото вътрешно търсене, което рефлектира върху отрицателните темпове на вноса на стоки и услуги у нас. Най-голям спад през изминалата година се наблюдава при инвестиционните (39,2%) и енергийните стоки (38,4%). От друга страна, постепенното възстановяване на европейските икономики стимулира износа към тези основни търговски партньори на България, като най-малък е спадът при потребителските стоки за износ (-3,5%).

Таблица 8. Принос на основни групи стоки за динамиката на износа и вноса през 2009 г.

	Износ		Внос	
	растеж, %	принос, пр.п.	растеж, %	принос, пр.п.
Потребителски стоки	-3.5	-0.8	-19.5	-3.4
Суровини и материали	-25.7	-11.4	-32.9	-11
Инвестиционни стоки	-23.1	-3.8	-39.2	-10.7
Енергийни ресурси	-39.3	-6.5	-38.4	-8.4
Общ растеж	-22.5		-33.4	

Източник: БНБ.

Крайните потребителски разходи на домакинствата отбелязват спад от 6,3% в реално изражение в резултат на несигурността в доходите и отлагане на разходи за бъдещи периоди. Разходите на правителството нямат съществено влияние върху динамиката на БВП, като приносът им достига -0,4 пр. п.

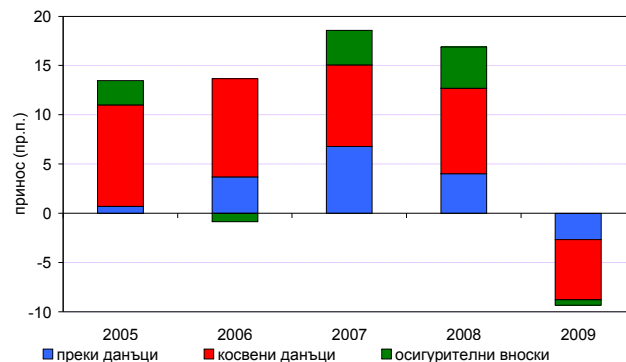
Таблица 9. Растеж на БВП и на компонентите на крайното използване

	2005	2006	2007	2008	2009
Потребление на домакинствата	6.1	9.6	5.3	4.9	-6.3
Индивидуално потребление на правителството	0.6	0.1	2.8	1.9	-5.3
Колективно потребление	4.1	-2.5	3.4	-1.4	-5.7
Бруто образуване на осн. капитал	23.3	14.7	21.7	20.4	-26.9
Износ на стоки и услуги	8.5	8.7	5.2	2.9	-9.8
Внос на стоки и услуги	13.1	14.0	9.9	4.9	-22.3
БВП, реален растеж	6.3	6.3	6.2	6.0	-5.0

Бележка: Данните за растежа са спрямо предходната година (%), а приносите в пр.п.
Източник: НСИ.

След няколко поредни години на бюджетни излишъци салдото по консолидираната фискална програма през 2009 г. се променя в отрицателна посока и отчита дефицит от 576,4 млн. лв. Тази промяна в състоянието на публичните финанси се дължи на по-големия спад в бюджетните приходи в сравнение с положителния ефект от усилията на правителството за ограничаване на разходната част. Най-голям принос за спада на приходите имат косвените данъци (-6,1 пр. п.) поради забавената икономическа активност и свитото вътрешно потребление. В резултат на неблагоприятните перспективи за нарастване на доходите намалението на приходите от преки данъци възлиза на 11,6% на годишна база.

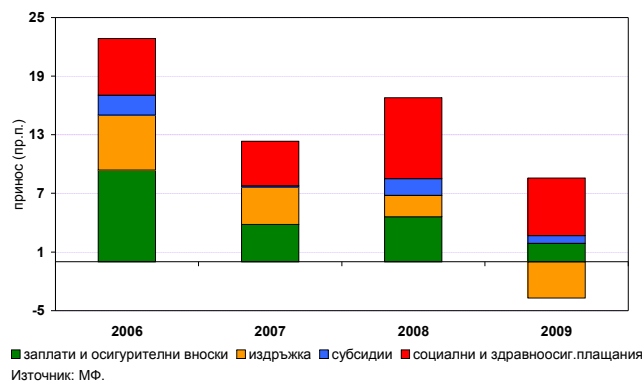
Графика 20. Принос на компонентите в динамиката на данъчните приходи

Източник: МФ.

Негативното влияние на финансовата криза върху публичните финанси налага прилагането на мерките за ограничаване на разходите на бюджета. През 2009 г. най-голям спад от 16% отчитат капиталовите разходи, като ефектът от приложените мерки по отношение на нелихвените текущи разходи, които заемат около 80% от общите разходи, се проявява най-вече при разходите за издръжка, чийто принос възлиза на -3,7 пр. п.

Графика 21. Принос на компонентите в динамиката на нелихвените текущи разходи

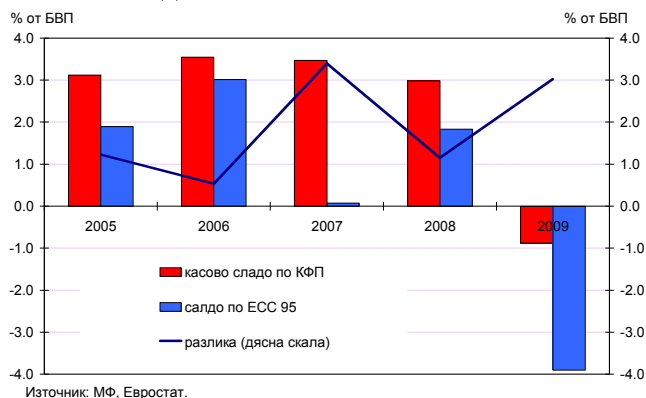

Източник: МФ.

Ограничаването на разходите в края на 2009 г. е свързано предимно с отлагането на поети в предходни периоди задължения за плащане. Поради това се получава разлика между касовия дефицит по консолидираната фискална програма (КФП), който възлиза на 0,9% от БВП, и отрицателното салдо от 3,9% по ЕСС 95 (Европейска система за сметки). Макар подобна разлика да се наблюдава и през

предходни години²⁹, тя възлиза на 3,0 пр. п. за 2009 г., като натрупванията на задължения към неправителствения сектор може да създаде затруднения в засегнатите фирми и сектори на икономиката.

Графика 22. Динамика на касовото салдо по КФП и салдото по ЕСС 95

Тенденцията за ограничаване на потребителското търсене от края на 2008 г. продължава и през 2009 г. се задълбочава, като домакинствата се въздържат от разходи за нехранителни продукти и стоки за дълготрайна употреба. По-ниският темп на нарастване на потреблението се дължи главно на повишената склонност на домакинствата към спестяване.

Таблица 10. Динамика на разходите на домакинствата

	2005	2006	2007	2008	2009
Общо	7.6	12.6	20.4	12.3	3.7
Общ разход	6.5	11.3	20.9	12.5	1.7
Потребителски общ разход	7.6	11.1	19.5	12.7	2.3
Данъци	2.0	4.6	32.9	23.8	2.3
Домашно стопанство	-8.3	0.9	25.0	-5.7	-17.4
Други разходи	1.1	18.2	29.7	11.5	-0.2
Влог	18.3	41.7	13.0	22.3	25.5
Изплатен дълг и даден заем	33.7	22.1	14.8	-1.0	33.1

Бележка: Данните за растежа са спрямо предходната година (%)
Източник: НСИ.

Доходите на домакинствата през 2009 г. продължават да нарастват, макар и с по-бавни темпове (5%), като в резултат на нарасналата безработица най-голям ръст бележат обезщетенията за безработни (194%). Ограниченото потребителско кредитиране

²⁹ През 2007 г. 3,3 пр. п. от разликата се дължи на операцията по канселиране на Иракския дълг, която е отчетана като капиталов трансфер по ЕСС 95.

оказва негативно влияние върху приходите на домакинствата от заеми и кредити, като несигурността в бъдещите доходи рефлектират върху отрицателния ръст от -26,7% на върнатите през годината заеми.

Таблица 11. Динамика на доходите на домакинствата

	2005	2006	2007	2008	2009
Общо	3.5	8.6	18.1	10.3	2.7
Общ доход	3.9	8.1	17.4	11.1	5.0
Приходи от спестявания	2.3	13.6	27.9	-0.3	-13.8
Взети заеми и кредити	-7.8	16.3	24.4	0.4	-48.6
Върнати заеми	-11.1	37.5	36.4	0.0	-26.7

Бележка: Данните за растежа са спрямо предходната година (%)
Източник: НСИ.

През 2009 г. ефектите от икономическата криза се отразяват и на пазара на труда у нас, където заетостта спада с 2,9%. В резултат на очерталите се негативни тенденции на пазара на труда средногодишната работна заплата нараства с по-бавни темпове (8,6%) в сравнение с преходните години. Свиването на търсенето на работна сила от страна на фирмите води до нарастване на броя на безработните лица в икономиката, като в края на 2009 г. равнището на безработица достига 9,1% (като процент от работната сила).

Таблица 12. Динамика на заетостта и доходите

	2005	2006	2007	2008	2009
Заети лица	2.7	3.3	2.8	3.3	-2.9
Наети лица	3.7	4.3	3.7	3.7	-3.7
Средно годишна работна заплата	10.7	11.3	19.5	26.5	8.6
Безработица*	10.7	9.1	6.9	6.3	9.1

Бележка: Данните за динамиката са спрямо предх.г. (%); * равнище на безработица е в края на г. (% от раб.сила)
Източници: НСИ, Агенция по заетостта.

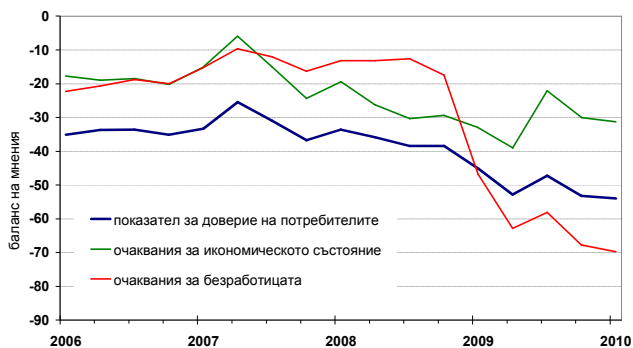
Състояние на пазара на труда през изминалата година се влошава, като очакванията на икономическите агенти са за последващо задълбочаване. Докато броят на наетите лица в общественения сектор намалява средно с 3% на година за периода от 2005 до 2009 г., то през 2009 г. частният сектор също регистрира отрицателно изменение на наетите от -5,1%.

Доверието на потребителите се влошава от началото на изминалата година в синхрон с влошаването на общата икономическа ситуация. От началото на 2009 г. нарастват

опасенията от повишаване на безработицата. Това, от своя страна, влияе върху очакванията за евентуален спад в доходите, в резултат на което оценките на домакинствата за очакваното финансово състояние и бъдещата икономическа ситуация запазват ниските си равнища от началото на годината.

Графика 23. Показател на доверие на потребителите

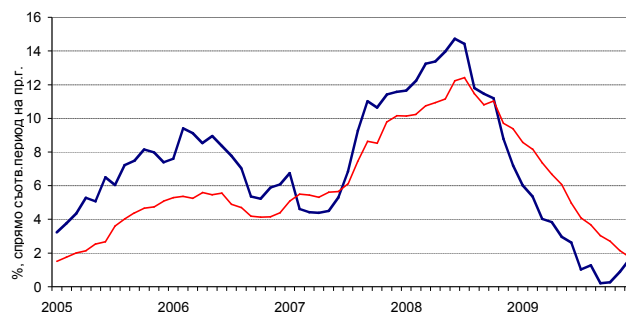

Източник: НСИ.

Бележка: очакванията за безработица се взимат с отрицателен знак.

Тенденцията от края на 2008 г. за понижаване на инфлацията, измерена чрез хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ), продължава и през изминалата година. След като достигна най-ниската си стойност от 0,2% на годишна база през септември 2009 г., тя нарасна до 1,6% в края на годината. Поради административния или силно волатилен характер на някои стоки и услуги инфлацията, без цените на храните, енергийните продукти, контролираните цени и тютюневите изделия (съществена инфлация), показва по-точно ефекта от потребителското търсене върху поведението на цените. Динамиката на съществената инфлация е по-малка в периоди на нарастване на общия индекс на потребителските цени, което е показател за големия принос на силно волатилните или контролирани цени към общата инфлация. От началото на 2009 г. съществената инфлация намалява с по-бавни темпове от общата инфлация, което до известна степен се дължи на изключването на базисни ефекти от еднократното повишаване на административните цени.

Графика 24. Инфлация

— инфлация — ХИПЦ без храни, енергийни продукти, контролирани цени и тютюневи изделия

Източник: НСИ.

Цените на хранителните стоки имат най-голям принос към инфлацията, като през 2009 г. той е в посока на намаление (-0,7 пр. п.). След като през 2008 г. услугите регистрират най-голям темп на нарастване, през изминалата година те продължават да поддържат положителен темп на изменение, чийто принос към натрупаната в края на годината инфлация достига 0,9 пр. п. В резултат на спадналото потребителско търсене на промишлени стоки цените им се запазват на равнището от края на 2008 г. Поради повишаването на акциза върху тютюневите изделия се наблюдава еднократен инфлационен ефект през месец април 2009 г., като приносът му към годишния темп на инфлация в края на годината възлиза на 0,7 пр. п.

Таблица 13. Принос на основни групи стоки и услуги към инфлацията

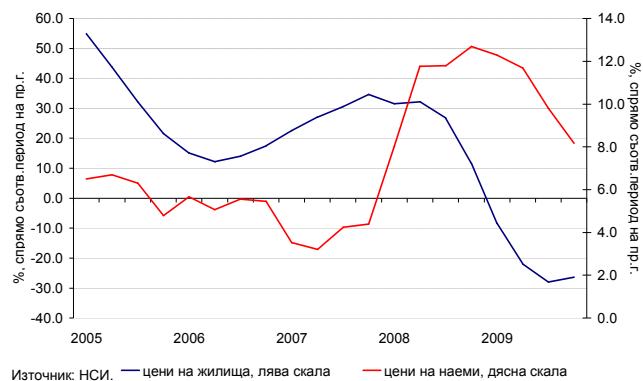
	2007	2008	2009
Инфлация (% , спрямо дек. на предх.г.)	11.6	7.2	1.6
	приноси (пр.п.)		
Храни	5.1	1.5	-0.7
Преработени храни	4.1	0.8	-0.4
Непреработени храни	0.9	0.6	-0.3
Услуги	3.4	3.4	0.9
Обществено хранене	2.0	1.6	0.5
Транспортни услуги	0.6	0.8	-0.1
Телекомуникационни	0.0	-0.1	0.0
Други услуги	0.9	1.1	0.5
Енергийни продукти	1.2	-0.8	0.5
Транспортни горива	1.2	-1.0	0.5
Промислени стоки	1.1	1.0	0.0
Административни цени	1.1	1.7	0.3
Тютюневи изделия	-0.3	0.5	0.7

Източник: НСИ.

След големия си ценови пик през първата половина на 2008 г. динамиката на

цените на жилищата се променя в посока на намаление. Основна причина за това е слабото търсене от страна на домакинствата в резултат на несигурността в бъдещото им и ограничените възможности за финансиране. Динамиката на цените на наемите, от друга страна, показва обратна тенденция. Като алтернатива на закупуването на собствено жилище те намаляват, когато цените на жилищата нарастват през 2007 г. Поведението им се променя от средата на 2008 г., когато регистрират скок с повече от 12% на годишна база, а от началото на 2009 г. следват спада на цените на жилищата, но с по-умерени темпове.

Графика 25. Динамика на цените на жилищата и наемите

2. Обзор на небанковия финансов сектор в България

Влияние върху финансовите пазари оказват различни рискове, които могат да се групират в пет основни категории: пазарен, кредитен, ликвиден, оперативен и макроикономически. **Пазарният** риск е възможността стойността на една инвестиция да намалее поради движения на пазарни фактори като цени на финансови инструменти, лихви, валутни курсове и други. Според произхода на различните фактори, които биха довели до отклонения от очакваната стойност на една инвестиция, пазарният риск може да се раздели на няколко подриска, които имат различна степен на влияние върху съответния финансов продукт или участник на пазара. *Лихвеният* риск е възможността промените в лихвените проценти да се отразят неблагоприятно върху дохода или стойността на инструмента. *Валутният* риск произтича от волатилността на валутните курсове, като инвестициите в инструменти, деноминирани в чуждестранна валута, могат да бъдат неблагоприятно засегнати от поскъпване на чуждестранната валута спрямо местната. Към пазарните рискове се причислява и *ликвидният* риск, който възниква в ситуации, в които страна, заинтересована да продаде даден актив, не може да го направи, тъй като никой на пазара не желае да закупи този актив.

Освен пазарните рискове основен риск във финансовата система е **кредитният**, който описва вероятността контрагентът да не изпълнява съзнателно или да е в невъзможност да изпълни поетия от него ангажимент по сключения договор. Друг основен риск, който е специфичен за различните видове финансово посредничество, е **оперативният**. Той се изразява във вероятността да се понесат директни или индиректни загуби в резултат на неадекватен вътрешен контрол, човешки акт, организация или друго събитие.

Към изброените специфични рискове голямо влияние има и **макроикономическият** риск, който произтича от взаимната връзка между финансовото посредничество и стопанското развитие. Рискове се крият и в пренасянето на проблеми от реалната икономика във финансовата сфера, като например спад в растежа на БВП, повишаване на безработицата, липсата на чуждестранни инвестиции, спад в износа и др.

Преди световната финансова криза участниците на небанковия финансов пазар у нас бяха относително слабо изложени на изброените рискове, като се наблюдаваше тенденция на постоянно покачване на цените на активите, достъпът до финансиране бе почти без никакви ограничения. Сривът на международните пазари, който започна през втората половина на 2007 г., промени условията на финансово посредничество и у нас. Първи реагираха краткосрочните чуждестранни инвестиции, които се изтеглиха от страната, а притокът на свежи дългосрочни инвестиции бе преустановен до стабилизиране на условията на световните пазари. Драстичното свиване на преките чуждестранни инвестиции, започнало през 2008 г., продължи и през изминалата година, което постави участниците на финансовите пазари едновременно в условията на ликвиден и кредитен риск.

Въпреки че в България не се реализира финансова криза от мащаба на тази в САЩ, БВП отчете спад от -5,1% през 2009 г. Задълбочаването на проблемите в реалната икономика, като високата взаимозадлъжнялост на фирмите, свитото вътрешно потребление, несигурността на доходите на домакинствата обусловиха и рисковете пред финансовите пазари. Основният проблем бе от липсата на свежи пари, като през 2009 г. българската икономика продължи да преминава през процес на бързо пренастройване към среда на рязко намаляло и посъпнало външно финансиране.

През двете години, предхождащи кризата, годишният темп на нарастване на кредитите в България бе един от най-високите в Централна и Източна Европа. С пренасянето на финансовата криза върху реалната икономика тенденцията се обърна, като размерът на отпусканите кредити рязко намалая, а процентът на необслужваните кредити започна да се увеличава. При несигурността от бъдещи постъпления в домакинствата допълнително нараснаха

рисковете пред финансовите посредници и участниците на пазара за устойчиво възстановяване. Повишаването на лихвените равнища по депозитите с цел привличане на свежи пари от страна на банките доведе до засилено свиване на парите в обращение и до спад в цените на някои финансови активи.

Ограниченото вътрешно потребление и спадът в износа, въпреки по-малките темпове в сравнение с вноса, отразяват намалената икономическата активност и рефлектират върху нарастването на безработицата. Това, от своя страна, повишава риска малките и средни инвеститори да се оттеглят от капиталовите пазари, повлияни от липсата на стабилна пазарна конюнктура и свободни средства за инвестиране.

Небанковият финансов сектор в България продължава да се развива неустойчиво след големия спад от предходната година. Намалялото доверие в българския капиталов пазар (в качеството му на развиващ се пазар) и продължаващият спад на приток на капитали в икономиката, дължащ се до голяма степен на изтеглянето на инвестициите от недвижими имоти, води до понижение на основните показатели, характеризиращи небанковата финансова сфера.

Поради ограничения инвеститорски интерес, който рефлектира върху намалението на цените на ценните книжа, търгувани на българския капиталов пазар, активите на инвестиционните посредници отбелязват спад през изминалата година. В структурата на финансовото посредничество през 2009 г. делът на активите на колективните инвестиционни схеми (КИС) отчита нарастване от 0,06 пр. п., отразявайки положителните сигнали за стабилизиране на инвестиционния климат на финансовите пазари от втората половина на годината. При дружествата със специална инвестиционна цел (АДСИЦ) се наблюдава нарастване на активите през изминалата година с 1,2%, макар това да не води до нарастване на

относителния им дял във финансовото посредничество.

Икономическата ситуация през изминалата година се отразява негативно върху развитието на застрахователния пазар, където brutният премиен приход отчита спад до 1 681 млн. лв. След голямото намаление на активите на пенсионните фондове през 2008 г., те отбелязват растеж през 2009 г., като повечето от тях завършиха годината с положителна доходност и компенсираха част от загубите си. В резултат на това положително развитие относителният дял на пенсионноосигурителните дружества в сектора на финансовото посредничество нарасна на 3,86%.

Делът на банковата дейност в сферата на финансовото посредничество нараства относително, макар и с по-бавни темпове. Това до голяма степен се дължи на факта, че ефектите от финансовата криза се отразяват директно върху небанковия финансов сектор у нас, докато възстановяването на активността му се забавя поради вторичните ефекти от икономическата криза. В банковата дейност, която доминира финансовото посредничество у нас, както и в континентална Европа, остава потенциалният риск от влошаване на кредитните портфейлите поради слабото нарастване на доходите и перспективите за увеличаване на безработицата.

Таблица 14. Структура на финансовото посредничество по институционални инвеститори (%)

Показатели	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Активи на ИП	3.6	6.19	10.56	6.81	5.46
Активи на КИС	0.26	0.64	1.23	0.4	0.46
Активи на АДСИЦ	0.35	1.30	1.92	2.00	1.91
Застрахователни и здравноосигурителни премии	3.46	2.59	2.10	2.26	2.09
Активи на пенсионните фондове	3.02	3.10	3.15	2.84	3.86
Активи на банките	89.32	86.17	81.04	85.69	86.06
ОБЩО:	100	100	100	100	100

Източник: БНБ, КФН.

Въпреки различната динамика на развитие на секторите на финансово посредничество относителната структура на дълбочината на финансово посредничество се запазва. През изминалата година продължава намаляването на пазарната капитализация на БФБ, макар и с по-бавни темпове, като през 2009 г. е отчетен спад от 5,1% в сравнение с предходната година. Осъществяването на небанковото финансово посредничество у нас чрез фондовата борса традиционно е по-ограничено от развития банков пазар, като структурата им като дял от БВП през изминалата година се доближава до относителните им дялове през 2005 г.

Продължение на тенденцията за спад се наблюдава и в застрахователния сектор, където дълбочината на финансово

посредничество намалява от 2,75% през 2008 г. до 2,59% през изминалата година поради тясната зависимост на сектора от развитието на вътрешната макроикономическа среда. Преки фактори за наблюдаваната динамика в застрахователния сектор са свитото вътрешно търсене и несигурността на доходите на домакинствата.

От друга страна, акумулираните нетни активи в системата на допълнителното пенсионно осигуряване отбелязват ръст от 37,3% на годишна база, като стойността им в края на 2009 г. се равнява на 3 156 млн. лв. Положителното развитие при пенсионните фондове се дължи както на увеличените brutни постъпления от осигурителни вноски, така и на постигнатата положителна доходност при управление на активите.

Таблица 15. Дълбочина на финансовото посредничество (% от БВП)

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Пазарна капитализация на БФБ - София	20.11	31.2	51.29	18.63	17.80
Застрахователни и здравноосигурителни премии	3.03	2.59	2.71	2.75	2.59
Нетни активи на пенсионните фондове	2.65	3.09	4.21	3.45	4.76
Активи на банките	78.31	85.95	104.60	104.20	107.00

Източник: БНБ, КФН, НСИ.

Докато директните загуби от проявлението на финансовата криза в България са относително по-малки в сравнение с други европейски държави, то вторичните ефекти от забавената икономическа активност и влошената обща макроикономическа ситуация от изминалата година поставят финансовото посредничество, и в частност небанковия финансов сектор у нас, пред предизвикателството за устойчиво възстановяване успоредно с европейските пазари.

Макроикономическите рискове, произтичащи от **външната среда**, започват да намаляват с очакванията за възстановяване на световната икономика, което се отразява положително най-вече върху свиването на дефицита по текущата сметка. Поради търговската ни интеграция с държавите - членки на ЕС, част от рисковите, пред които са изправени тези страни, автоматично ще се пренесат и у нас. Сигналите за крехкото стабилизиране на европейските икономики, рискът от евентуално задълбочаване на свитото потребление и спадът в растежа се отразяват негативно върху българския износ и растеж в икономиката ни. Това, от своя страна, повишава **ликвидния** и **кредитния** риск, пред който са изправени финансовите пазари у нас.

През изминалата година продължава задълбочаването на фискалните дисбаланси, като сред част от европейските страни възникват сериозни проблеми с бюджетните дефицити. Финансирането на недостига в

бюджета и нарасналите разходи, свързани с обслужването на поети от правителствата задължения, поставят фокуса върху развитието на **риск**, произтичащ от **управлението на публичните финанси**. Поради връзката между публичния сектор и частните банки този риск бързо може да се пренесе на финансовите пазари, което да доведе до спадане на доверието на инвеститорите.

Възстановяването на икономическата активност у нас зависи от запазването на макроикономическата стабилност чрез балансиран бюджет, като това може да даде положителни резултати по отношение на очакванията на инвеститорите на небанковия финансов пазар в средносрочен и дългосрочен период. От друга страна, в условията на ограничено кредитиране отлагането на дължимите плащания на бюджета към бизнеса има и своите негативни ефекти върху реалната икономика, като засилва високата вътрешнофирмена задлъжнялост. Нарастването на безработицата поставя в несигурност бъдещите доходи на домакинствата, което ограничава инвестиционните им способности. В условията на финансова стабилизация на международните пазари, която се наблюдава отчасти и у нас в края на 2009 г., поддържането на **финансова и икономическа стабилност** е от основно значение за темповете на развитие на небанковия финансов сектор у нас.

2.1. Анализ на участниците на капиталовия пазар

Състоянието на финансовите пазари намери отражение и върху характера на капиталовия пазар у нас, както и върху поведението на участниците в него. През 2009 г. единствено при публичните дружества и емитенти на ценни книжа, в които се включват и акционерните дружества със специална инвестиционна цел, се наблюдава спад в броя им спрямо предходната година, докато при небанковите инвестиционни посредници, колективните инвестиционни схеми и управляващите дружества е налице ръст на вписаните в регистъра на КФН поднадзорни лица.

От всички пазарни участници най-значително намалява активността при инвестиционните посредници както по отношение на сключения брой сделки (-48,8%), така и по отношение на реализирания оборот (-59,2%). При публичните дружества и емитенти на ценни книжа се наблюдава активизиране в броя на издадените през 2009 г. проспекти за първично публично предлагане на ценни книжа, което надвишава броя на потвърдените проспекти през предходните две години, взети заедно. Свидетелство за проявения интерес от страна на пазарните участници е и обстоятелството, че през разглежданата година от 15 потвърдени проспекта на емисии акции, допуснати до търговия на регулиран пазар, 14 са проспекти на нови емитенти на ценни книжа. Значителна е и активността при колективните инвестиционни схеми, при които размерът на притежаваните от тях активи се е увеличил с 16% спрямо 2008 г. При акционерните дружества със специална инвестиционна цел също се наблюдава растеж в размера на притежаваните от тях активи в сравнение с 2008 г., независимо от намаления им брой спрямо предходната година.

2.1.1. Инвестиционни посредници

Към края на 2009 г. в България са вписани 88 инвестиционни посредници (ИП), като 25 от тях са банки, а 63 – небанкови финансови институции. След първоначално наблюдаваната тенденция на намаляване на небанковите ИП, от септември 2007 г. броят им започва да се увеличава, като се стабилизира на 63 от октомври 2008 г. до края на 2009 г. В регистъра, воден от КФН, са вписани и два чуждестранни инвестиционни посредника, извършващи дейност чрез клон при условията на свобода на установяване и един чуждестранен инвестиционен посредник, извършващ дейност на територията на България чрез използването на обвързан агент, приравнен на клон.

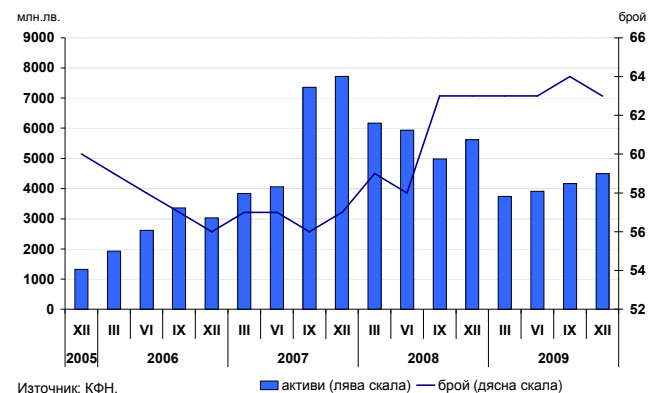
В зависимост от издадените разрешения ИП – небанкови институции, се делят на две групи: (1) ИП с пълен лиценз³⁰, за които изискуемият капитал е 1 500 000 лв., като към 31 декември 2009 г. в регистъра на КФН са вписани 24 ИП с пълен лиценз, и (2) ИП с частичен лиценз³¹, за които изискуемият капитал е 250 000 лв. Към 31 декември 2009 г.

³⁰ Те могат да извършват всички инвестиционни услуги и дейности, изброени в чл. 5, ал. 2 ЗПФИ.

³¹ Те не могат да извършват сделки за собствена сметка с финансови инструменти и поемане на емисии финансови инструменти и/или предлагане за първоначална продажба на финансови инструменти при условията на безусловно и неотменимо задължение за записване/придобиване на финансови инструменти за собствена сметка.

в регистъра на КФН са вписани 38 дружества с частичен лиценз.

Графика 26. Динамика в броя и активите на небанковите ИП

Източник: КФН.

■ активи (лява скала) — брой (дясна скала)

Сумата на активите на небанковите инвестиционни посредници към 31 декември 2009 г. е 4,501 млрд. лв., което е понижение от 18,6% спрямо края на 2008 г., когато стойността им е 5,530 млрд. лв. След достигането на най-високата си стойност през декември 2007 г., сумата на активите на небанковите ИП започва да намалява с разрастването на глобалната финансова криза в резултат на ограничения инвеститорски интерес и отлива на чуждестранен инвеститорски капитал, което рефлектира и върху цените на ценните книжа, търгувани на българския капиталов пазар. С появяването на първите положителни сигнали за стабилизиране на международните финансови пазари, от март 2009 г. до края на годината се наблюдава тенденция на стабилизиране на общата стойност на активите.

В рамките на 2009 г. сключените сделки, в които поне една от страните е системата **COBOS** (Client order Book on-line System), чрез която се следи търговията на БФБ - София в реално време и се подават поръчки за сключване на сделки, които след потвърждаване от борсов посредник се въвеждат в системата за търговия на фондовата борса, са около 160 хил., което представлява 80,25% от всички сделки, сключени на борсата.

Таблица 16. Сделки на ИП и оборот чрез системата COBOS

	2005	2006	2007	2008	2009
Оборот (млрд.лв)				4.259	1.736
Брой сделки	122 384	141 415	389 784	333 142	159 908

Данните са към 31 декември на съответната година.

Източник: БФБ-София АД, КФН.

За периода 31 декември 2008 – 31 декември 2009 г. се забелязва значителен спад в обема на сключените сделки от инвестиционните посредници, с изключение на месец август 2009 г. Броят на сключените през 2009 г. сделки, в които поне една от страните е COBOS, е по-малък от броя им през предходната година. Една от основните причини за наблюдаваната динамика е увеличената предпазливост от страна на

инвеститорите. Тенденцията за спад на обема и оборота на сделките на ИП, сключени чрез системата COBOS, също се обуславя от инвестиционната активност в условията на финансова криза, като най-голям брой сключени сделки е регистриран през 2007 г., когато е отчетено и засилено участие на дребни инвеститори, които използват електронната система за търговия COBOS.

През 2009 г. броят на инвестиционните посредници³², в чийто капитал има чуждестранно капиталово участие от страна на физически и юридически лица (пряко и непряко) от страни - членки на ЕС, остава непроменен на 13.

Таблица 17. ИП с чуждестранно участие

	2008		2009	
	Пряко	Непряко	Пряко	Непряко
Чуждестранно участие от ЕС	6	7	8	5
Чуждестранно участие от трети страни	1	4	1	3

Бележка: Данните са към 31 декември на 2008 и 2009 г.

Източник: КФН

Към края на 2009 г. прякото чуждестранно участие от страни - членки на ЕС, в капитала на небанковите инвестиционни посредници се равнява на 5,692 млн. лв. (или 5,65% от собствения им капитал), което представлява ръст от 1,12% спрямо края на 2008 г., когато тази стойност е 5,629 млн. лв. Прякото чуждестранно участие на физически и юридически лица от трети страни в капитала на небанковите инвестиционни посредници към 31 декември 2009 г. е 105 хил. лв., или 0,10% от капитала им.

Таблица 18. Активи, основен и собствен капитал на ИП

	2008	2009	Изменение
ИП с пълен лиценз			
активи	4 876	3 766	29.5%
основен капитал	71	67	6.0%
собствен капитал	87	83	4.8%
ИП с частичен лиценз			
активи	654	734	-10.9%
основен капитал	13	15	-13.3%
собствен капитал	17	18	-5.6%
Общо ИП			
активи	5 530	4 500	-10.9%
основен капитал	84	82	-13.3%
собствен капитал	104	101	-5.6%

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго. Посочената информация е към 31 декември на 2008 и 2009 г.

Източник: КФН

³² Данните за инвестиционните посредници за 2008 г. са с корекция спрямо тези в миналогодишния отчет.

През 2009 г. се наблюдава спад в сумата на активите от 22,8% при инвестиционните посредници с пълен лиценз, които към края на годината достигат 3766 млн. лв. Намаление бележи и размерът на основния капитал, който спада с 5,6% на годишна база, което основано се дължи на факта, че през изминалата година са отнети лицензите на два инвестиционни посредника. При инвестиционни посредници с частичен лиценз се наблюдава увеличение от 12,2% в сумата на активите. От общия брой на небанковите инвестиционни посредници само един има собствен капитал, по-малък от минимално изискуемия към края на 2009 г.

Според направения преглед и анализ на отчетите за **капиталова адекватност** на инвестиционните посредници поднадзорните лица във всеки един момент през 2009 г. притежават капиталова база, покриваща нормативните изисквания и даваща възможност за покриване на присъщите на дейността рискове.

Инвестиционните посредници разполагат с действащи правила по управление на търговските си портфейли, като основната част от тях прилагат и последователни механизми за прехвърлянето на експозиции между търговски и инвестиционен портфейл. Това дава възможност на инвестиционните посредници да задържат риска в разумни граници независимо от флукуациите на пазара.

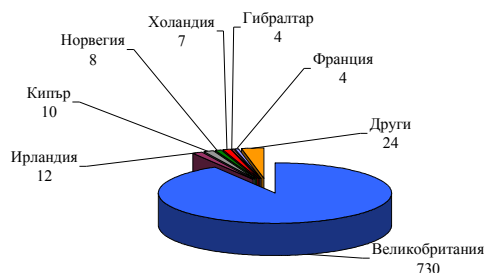
Във връзка с концентрацията на експозиции на инвестиционните посредници между 10 и 20 посредника отчитат големи експозиции през различни периоди на 2009 г. В основната си част те са в нискорискови инструменти, като не се наблюдава негативна тенденция във връзка с встъпването в експозиции към свързани лица.

Към края на 2009 г. сумата на привлечените клиентски активи е 4,131 млрд. лв., от които 3,422 млрд. лв. се падат на ИП с пълен лиценз, а 709 млн. лв. – на ИП с частичен лиценз. Четирите инвестиционни посредника с най-голяма сума привлечени

клиентски активи държат 2,542 млрд. лв., или 61,54% от общата сума на клиентските активи, държани от всички инвестиционни посредници. Въпреки че над половината от общата сума на клиентските активи се държи от четири инвестиционни посредника, при останалите инвестиционни посредници не се наблюдава подобна концентрация.

През 2009 г. са постъпили нотификации от 198 инвестиционни посредници от държави членки, които възнамеряват да извършват дейност на територията на Република България. Общият им брой достига 799 към края на годината, като се запазва относителното териториално разпределение на нотификациите, получени от държави - членки на ЕС. То е доминирано от нотификации на инвестиционни посредници със седалище Великобритания, като техният брой в края на годината достига 730, следвани от Ирландия (12) и Кипър (10).

Графика 27. Географска карта на нотификациите от ИП от ЕС

Източник: КФН.

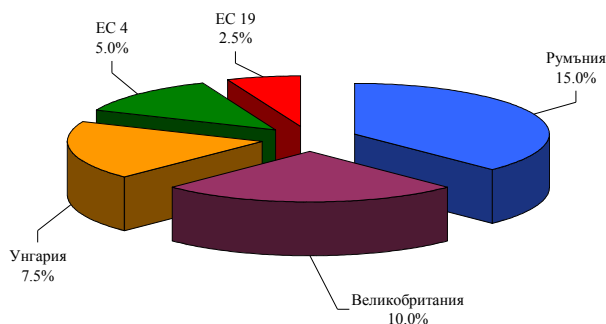
Бележка: На графиката е показано териториалното разпределение на броя нотификации, получени от съответната държава членка. В 'Други' се включват: Гърция (3 нотификации), Чехия (3), Унгария (3), Германия (3), Словакия (3), Австрия (2), Белгия (1), Малта (1), Естония (1), Дания (1), Финландия (1), Люксембург (1) и Румъния (1).

През 2009 г. броят на изпратените нотификации за инвестиционни посредници със седалище в България, възнамеряващи да извършват дейност на територията на Европейския съюз, нараства с 34, като година по-рано той е 9. Значителното увеличение е показател за сериозен интерес от страна на местните ИП за разрастване на дейността им

извън територията на България. Териториалното им разпределение е сравнително балансирано, като най-голям е интересът към пазарите в Румъния (15%), Великобритания (10%) и Унгария (7,5%).

Графика 28. Географска карта на нотификациите от български ИП

Източник: КФН.

Бележка: На графиката е показано процентното съотношение между държавите, на които са изпратени нотификации от страна на КФН. ЕС 4 представляват група от 4 страни членки (Полша, Гърция, Германия и Испания), всяка от които има дял от 5%, а ЕС 19 – респективно 19 страни членки (Словения, Чехия, Австрия, Белгия, Дания, Естония, Ирландия, Италия, Кипър, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Португалия, Словакия, Финландия, Франция, Холандия и Швеция) с по 2,5% дял.

ФОКУС ТЕМА: Динамика на борсовите индекси и обемите на европейските фондови пазари

През 2009 г. европейските фондови пазари предлагат изключителна динамика. Индексите на борсите в региона регистрират спадове през първите три месеца на 2009 г., като през II и III тримесечие започват да се появяват и първите сигнали за излизане на водещите световни икономики от рецесията. В условията на финансова интеграция голяма част от борсовите индекси в Централна и Източна Европа отчитат повишения през 2009 г. Най-силен е ръстът на основния борсов измерител в Унгария, BUX, който се повишава с почти 74% на годишна база. Българският пазар изостава от темповете на възстановяване на голяма част от пазарите в Югоизточна и особено на борсите от Централна Европа, като се има предвид и сериозният спад на SOFIX от почти 80% през 2008 г. Основните причини са както ниската ликвидност, така и липсата на интерес на чуждестранните инвеститори към българския капиталов пазар през 2009 г.

Показателна за динамиката на фондовите борси е и стойността на пазарната капитализация. През 2009 г. пазарната капитализация на фондовите борси в Букурещ, Будапеща, Прага и Виена нараства съответно с 64%, 12%, 20% и 38%, докато тази на БФБ - София е намалява с 5%. Една от основните причини за спада на БФБ - София се дължи на намалението на цените на някои от слабо ликвидните дружества с висока пазарна капитализация, които са включени в борсовия индекс SOFIX. Това, от своя страна, води и до сключването на по-малко сделки. Също така капитализацията на 5-те водещи дружества по този показател отчита спад с повече от 22% през годината. През 2009 г. обемът лотове на БФБ - София намалява с 34%, а на фондовите борси в Будапеща и Прага съответно с 8% и 14%, като от разгледаните фондови борси единствено тази в Букурещ бележи ръст от 12% в обема лотове.

През 2009 г. финансовата криза дава отражение и в оборота – той бележи спад на фондовите борси в София, Букурещ, Будапеща, Прага и Виена съответно от 60%, 27%, 14%, 34% и 49%. За сравнение намалението в реализирания оборот през 2008 г. спрямо 2007 г. е най-голямо на фондовите борси в София и Виена (с около -75%), като най-малък спад от около -16% отчита фондовата борси в Прага за същия период.

Таблица 19. Динамика на БФБ и други европейски фондови борси

	2009	2008	изменение (%)
БФБ-София			
Пазарна капитализация (млн. евро)	6 031	6 357	-5,1
Обем (лотове) (млн.)	325	490	-33,8
Оборот (млн. евро)	444	1 089	-59,23
Основен борсов индекс - SOFIX			19,1
Фондова борса Букурещ (Румъния)			
Пазарна капитализация (млн. евро)	19 053	11 630	63,83
Обем (лотове) (млн.)	14 431	12 848	12,3
Оборот (млн. евро)	1 204	1 644	-26,7
Основен борсов индекс - BET			61,7
Фондова борса Будапеща (Унгария)			
Пазарна капитализация (млн. евро)	64 540	57 700	11,9
Обем (лотове) (млн.)	2 747	2 972	-7,6
Оборот (млн. евро)	19 682	22 944	-14,2
Основен борсов индекс - BUX			73,4
Пражка фондова борса (Република Чехия)			
Пазарна капитализация (млн. евро)	48 996	40 996	19,5
Обем (лотове) (млн.)	968	1 123	-13,8
Оборот (млн. евро)	39 677	59 962	-33,8
Основен борсов индекс - PX			30,2
Виенска фондова борса (Австрия)			
Пазарна капитализация (млн. евро) ¹	98 961	71 630	38,2
Обем (лотове) (млн.)	-	-	-
Оборот на регулиран пазар (млн. евро) ¹	74 691	145 107	-48,5
Основен борсов индекс - ATX			35,1

Бележка: използвани валутни курсове към 31.12.200: 1 EUR = 4.2282 RON (Национална банка на Румъния), 1 EUR = 26.465 CZK (Чешка национална банка), 1 EUR = 270.42 HUF (Унгарска национална банка).

Източник: БФБ-София, Фондова борса Букурещ, Фондова борса Будапеща, Пражка фондова борса, Виенска фондова борса

2.1.2. Колективни инвестиционни схеми

През 2009 г. няма промяна на тенденцията от последните пет години за увеличаване броя на управляващите дружества, които към 31 декември 2009 г. управляват дейността на 103 колективни инвестиционни схеми (КИС): 11 от тях са инвестиционни дружества (ИД), а 92 - договорни фондове (ДФ). Най-значително е увеличаването на броя на ДФ, които през 2009 г. нарастват с 9 и общият им брой достига 92. Две от инвестиционните дружества са от затворен тип (бивши приватизационни фондове), а 9 - от отворен тип.

Поради липса на промяна в броя на ИД през последните пет години динамиката на броя на КИС е резултат изцяло на нарастващия брой на ДФ. Независимо от влошената пазарна

конюнктура през 2008 г. и 2009 г., стабилният растеж на договорните фондове основно се дължи на по-големия интерес от страна на инвеститорите към този тип КИС. Основната причина за това е, че те предоставят

възможност за по-достъпен начин на инвестиране на свободните парични средства в сравнение с високорисковите дялови ценни книжа и/или „скъпите” дългови финансови инструменти.

Таблица 20. Динамика в броя на УД, ИД и ДФ.

	2005	2006	2007	2008	2009
Управляващи дружества	13	23	30	38	40
Инвестиционни дружества	10	11	11	11	11
Договорни фондове	15	34	60	83	92

Източник: КФН

През 2009 г. в КФН са получени общо 4 броя нотификации от дружества, регистрирани в европейски държави, които възнамеряват да извършват дейност на територията на Република България при условията на свободно предоставяне на услуги. През годината няма постъпили уведомления от местни управляващи дружества, които възнамеряват да извършват дейност на територията на държави членки и на КИС, които възнамеряват публично да предлагат дяловете си в ЕС през 2009 г.

Таблица 21. Динамика в броя на чуждестранните КИС

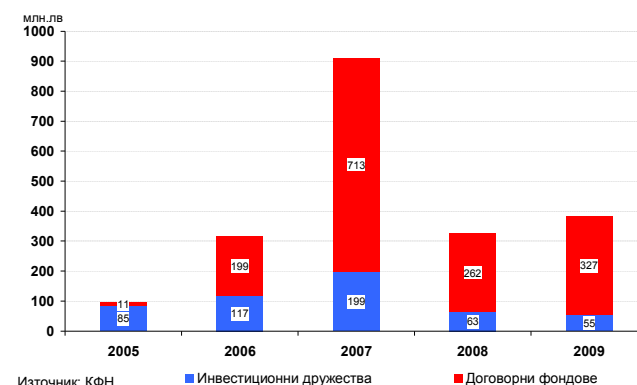
	2005	2006	2007	2008	2009
Взаимни фондове - чуждестранни КИС	3	6	18	29	27
Фондове/подфондове	29	39	59	93	84

Източник: КФН

По отношение на публично предлаганите в страната дялове на фондове и подфондове от чуждестранни КИС до края на 2008 г. се наблюдава нарастване на техния брой, респективно и в броя на чуждестранните взаимни фондове. През 2009 г. е регистриран спад от 9 чуждестранни КИС, с което броят им към края на годината е 84. Следвайки същата динамика, броят на фондовете и подфондовете намалява до 27 през изминалата година, като този спад е вследствие на спадналия интерес от страна на чуждестранните инвеститори към развиващите се пазари като нашия в условията на нестабилност и несигурност на международните капиталови пазари от края на 2007 г.

Движението на активите на КИС може да се раздели на два периода – преди и след световната финансова криза, като до края на 2007 г. се наблюдава тенденция на нарастване стойността на активите на КИС. След големия им спад през 2008 г., те бележат известно нарастване в края на 2009 г., непосредствено отразявайки положителните сигнали от стабилизиране на инвестиционния климат на финансовите пазари. Най-голям принос за тази динамика имат договорните фондове, които към 31 декември 2009 г. са привлекли активи на стойност 327 млн. лв., което е с 24,8% повече от предходната година.

Графика 29. Динамика в активите на КИС

При инвестиционните дружества продължава да се наблюдава редуциране в размера на акумулираните от тях активи с 13,3% спрямо 2008 г. Най-голям принос за тази динамика имат инвестиционните дружества от отворен тип, където са концентрирани 85,3 % от общите активи на всички ИД (47 млн. лв.), като спадът при тях е 18,3%. По отношение на инвестиционните дружества от затворен тип се наблюдава спад от 3,7% в размера на притежаваните от тях активи на годишна база.

Колективните инвестиционни схеми се класифицират в три основни групи от гледна точка на риска и доходността, а именно – агресивни (високорискови), балансирани и консервативни (нискорискови). Във връзка с това броят на КИС с агресивна инвестиционна

стратегия е 41, с балансирана – 38, а с консервативна – 22, като през разглежданата година броят на новорегистрираните договорни фондове с балансиран и консервативен рисков профил превишава тези, провеждащи агресивна инвестиционна политика.

Най-голяма част от активите на КИС са концентрирани в дружествата и фондовете с агресивен инвестиционен портфейл (39,3%), следвани от тези с балансирана инвестиционна стратегия (33,7%), и колективните инвестиционни схеми с предпочитания към нискорисковите ценни книжа и инструменти на паричния пазар (27%). Единствено последните отчитат през последните две години увеличение в дяловото им участие по отношение на притежаваните от тях активи (от 23,3% за 2008 г. на 27% през 2009 г.). Това се дължи на консервативния рисков апетит на инвеститорите, които предпочитат да не рискуват, влагайки средствата си в по-високорискови финансови инструменти в условията на нестабилност на финансовите пазари.

Таблица 22. Стойност на активите на КИС

	2005	2006	2007	2008	2009
Парични средства	25.6	90.0	197.2	114.0	144.3
<i>Срочни депозити</i>	21.9	68.0	156.7	93.2	113.8
Финансови активи и инструменти в т.ч.	68.4	221.9	677.8	211.7	234.4
<i>Акции</i>	26.9	138.6	528.6	117.4	153.2
<i>Права</i>	0.0	0.0	0.0	0.0	2.7
<i>Дългови ЦК</i>	31.7	60.5	89.0	76.0	59.5
<i>Дългове на КИС</i>	0.0	0.0	0.0	8.8	11.2
<i>Инструменти на паричния пазар</i>	8.3	7.1	6.9	6.1	6.6
<i>Деривативи</i>	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
<i>Други финансови инструменти</i>	1.5	15.6	53.3	3.3	0.8
Нефинансови активи в т.ч.	1.1	3.9	34.5	2.6	3.7
<i>Вземания</i>	1.1	3.9	34.4	2.3	2.8
Други	0.0	0.2	1.9	0.0	0.0
ОБЩО	95.1	316.1	911.4	328.3	382.5

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго. В статия "Други финансови инструменти", в периода 2005-2008 г., са включени чуждестранни ценни книжа и компенсаторни записи.
Източник: КФН

Към 31 декември 2009 г. най-съществен е делът на инвестициите в акции, които спрямо 2008 г. се увеличават с 4,3 пр. п. от 35,8% за 2008 г. на 40,1% за 2009 г. През разглеждания период паралелно с това се увеличава и делът на държаните от КИС парични средства. Прави впечатление, че независимо от увеличения през изминалата година брой на КИС с балансиран и консервативен профил размерът на средствата,

инвестирани в дългови ценни книжа и в инструменти на паричния пазар, намалява. При дълговите ценни книжа този спад е със 7,6 пр. п. за 2009 г., а при инструментите на паричния пазар – с 0,1%. Това е продиктувано от реструктурирането на портфейла на ДФ с агресивен рисков профил, които значително увеличават дела на притежаваните от тях капиталови ценни книжа (от 66,7 млн. лв. през 2008 г. на 98,4 млн. лв. за 2009 г.). Тази динамика директно рефлектира и върху стойността на разглеждания финансов инструмент в агрегираната структура на портфейла на всички КИС.

Таблица 23. Дял на активите на КИС

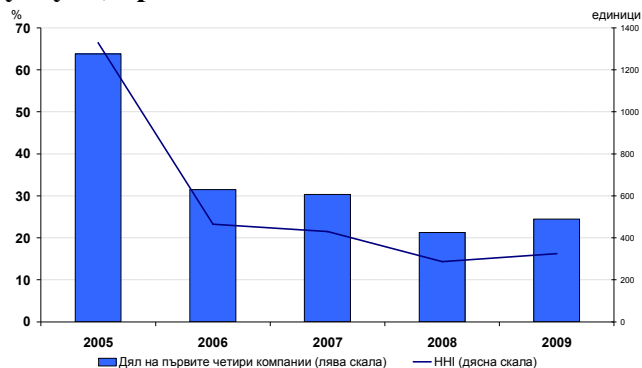
	2005	2006	2007	2008	2009
Парични средства	27	28	22	35	38
<i>Срочни депозити</i>	23	22	17	28	30
Финансови активи и инструменти в т.ч.	72	70	74	64	61
<i>Акции</i>	28	44	58	36	40
<i>Дългови ЦК</i>	33	19	10	23	16
<i>Дългове на КИС</i>	0	0	0	3	3
<i>Инструменти на паричния пазар</i>	9	2	1	2	2
<i>Деривативи</i>	0	0	0	0	0
<i>Други финансови инструменти</i>	2	5	6	1	0
Нефинансови активи в т.ч.	1	1	4	1	1
<i>Вземания</i>	1	1	4	1	1
Други	0	0	0	0	0
ОБЩО	100	100	100	100	100

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. В статия "Други финансови инструменти", в периода 2005-2008 г., са включени чуждестранни ценни книжа и компенсаторни записи.
Източник: КФН

През 2009 г. се наблюдава нарастване на пазарната концентрация при КИС, като стойностите на индекса на Херфиндал-Хиршман (ННН)³³ и на дела на първите четири дружества на пазара на колективните инвестиционни схеми се увеличава от 287 съответно 21% през 2008 г. до 324 и 24% за 2009 г. Това показва, че конкуренцията между участниците на пазара намалява в резултат на реструктурираните активи на КИС, което може да се обясни със засиленото пазарно влияние на част от дружествата спрямо останалите.

³³ Индексът Херфиндал – Хиршман (ННН) се изчислява като сума на квадратите на пазарния дял на всеки участник на пазара, като неговата стойност варира между 0 и 10 000. При стойност под 1000 единици пазарът се определя като силно конкурентен, между 1000 и 1800 единици - умерена конкурентна среда, а над 1800 единици – пазарът се характеризира със силна концентрация.

Графика 30. Концентрация на пазара на услуги, предлагани от КИС³⁴

Източник: КФН.

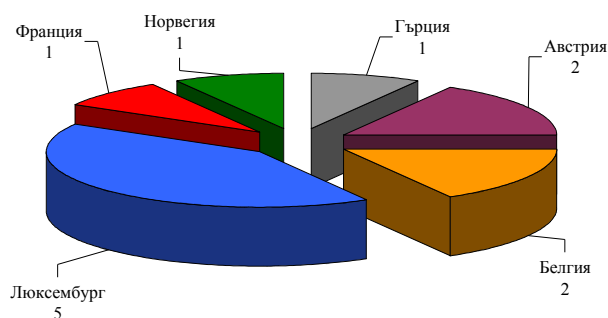
През 2009 г. концентрацията на пазара на услуги, предлагани от инвестиционните дружества от отворен тип, намалява. Лидер по пазарен дял на база нетните активи на ИД от отворен тип е ИД „Адванс Инвест“ АД, който запазва позицията си от предходната година, като делът му от нетните активи на ИД от отворен тип се увеличава от 18,5% през 2008 г. до 18,8% през изминалата година. Най-голям ръст бележат нетните активи на ИД „Златен лев“ АД, чийто дял от нетните активи на ИД от отворен тип нараства от 10,8% на 13,6% към края на 2009 г., с което той заема втората позиция в разглеждания пазар. Най-голям спад е регистриран при ИД „Ти Би Ай Евробонд“ АД, чийто нетни активи са се свили до 6,5 млн. лв. спрямо 11,6 млн. лв. през 2008 г. По отношение на инвестиционните дружества от затворен тип въпреки отчетения спад в размера на притежаваните от тях активи от 2,9% на годишна база в сравнение с предходната година няма значителна промяна в дяловото им разпределение на пазара. При договорните фондове новорегистрираният ДФ „Райфайзен (България) Фонд Паричен пазар“ заема първото място на пазара с дял от 11,1%,

³⁴ В частта от отчета, касаеща концентрацията на пазара на услуги, предлагани от КИС, са използвани активите на ИД и ДФ за 2009 г. на агрегирана база, а не активите, получени чрез акумулиране на дезагрегираните им стойности на всяка колективна инвестиционна схема.

измествайки лидера от предходната година ДФ „ДСК Баланс“ (6%).

Към края на 2009 г. в КФН са регистрирани общо 12 управляващи дружества от държави членки, които предлагат дялове на 27 КИС с общо 84 фонда и подфонда. Въпреки общия им малък брой, териториалното им разпределение показва, че към местния пазар най-голям е интересът на УД, регистрирани в Люксембург (5), следвани от тези със седалище Австрия (2) и Белгия (2).

Графика 31. Географска карта на нотификациите на УД от ЕС

Източник: КФН.

Бележка: На графиката е показано териториалното разпределение на броя нотификации, получени от съответната държава членка.

През 2009 г. не са постъпили уведомления от местни УД, възнамеряващи да извършват дейност на територията на държави членки, като броят им се запази на 2.

2.1.3. Дружества със специална инвестиционна цел

В края на 2009 г. общият брой на лицензираните дружества със специална инвестиционна цел е 68, от които 7 са за секюритизация на вземания и 61 за секюритизация на недвижими имоти, като 8 от тях са специализирани в сделки със земеделска земя. Стойността на активите на всички дружества със специална инвестиционна цел в края на 2009 г. възлиза на 1580 млн. лв., което представлява 2,4% от БВП, като се наблюдава ръст от близо 1,2% на акумулираните активи спрямо тези от 2008 г. въпреки влошените икономически условия в международен и национален план. Директен принос за това имат нарастването на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания, и активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти без земеделска земя, които се увеличават съответно с 19,4% и 4,3% спрямо 2008 г.

Акумулираните активи на дружествата със специална инвестиционна цел, извършващи секюритизация на недвижими имоти, нарастват несъществено през 2009 г., като стойността им достига 1482 млн. лв. в края на годината³⁵. Най-голямо увеличение бележат компонентите ‘Инвестиционни имоти в земи и терени’, които нарастват със 72,2%, и ‘Имоти в процес на изграждане/придобиване’, чийто ръст възлиза на 32,8%. Най-голям спад се наблюдава при ‘Паричните наличности’ (54,0%), което се дължи на факта, че дружествата със специална инвестиционна цел са започнали да инвестират свободните си средства в инвестиционни имоти. Друг елемент от портфейла на тези дружества, който намалява, са ‘Финансовите активи’ (39,49%), което се дължи на спада на цените на финансовите инструменти вследствие на световната финансова криза.

Таблица 24. Активи на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти

	2008	2009
Инвестиционни имоти (земя, терени)	102.6	176.7
Инвестиционни имоти (сгради, съоръжения)	457.1	518.4
Инвестиционни имоти (земеделска земя)	336.9	301.2
Имоти в процес на изграждане (придобиване)	121.0	160.7
Финансови активи	2.2	1.3
Парични наличности	166.9	76.7
Вземания	101.8	79.1
Други	191.3	167.8
ОБЩО	1 479.7	1 482.0

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

³⁵ Данните за АДСИЦ за 2008 г. са с корекция спрямо тези в миналогодишния отчет.

Активите на дружествата, извършващи секюритизация на недвижими имоти без земеделска земя, нарастват с повече от 4% (на годишна база) през 2009 г., за което най-голям принос има увеличението на ‘Инвестиционни имоти в земи и терени’ с близо 60%. Намалението на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти, специализирани в земеделска земя, в размер на 7,5% се дължи предимно на намалението на паричните им наличности с близо 61% на годишна база.

В резултат на различната динамика на елементите на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти, се наблюдава известно пренареждане в относителната структура на агрегираните активи през 2009 г. Най-голям дял (35%) имат активите в сгради и съоръжения, които се увеличават с 61,3 млн. лв. за изминалата година. ‘Инвестиционните имоти в земеделска земя’ запазват втората си по големина позиция въпреки отчетеното намаление от 11% на годишна база. Инвестиционни имоти в земя и терени се нареждат трети в относителната структура на активите в резултат на големия им прираст от 72% спрямо 2008 г., като делът им през изминалата година достигна 12%. Значителното намаляване на ‘Паричните наличности’ с 90 млн. лв. им определя най-малкият дял от 5,2% в структурата на агрегираните активи на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти.

Таблица 25. Структура на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти

	АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти без земеделска земя		АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти специализирани в земеделска земя	
	2008	2009	2008	2009
	Инвестиционни имоти (земя, терени)	98.5	156.4	4.1
Инвестиционни имоти (сгради, съоръжения)	394.2	460.7	62.9	57.7
Инвестиционни имоти (земеделска земя)	58.0	13.1	278.9	288.2
Имоти в процес на изграждане (придобиване)	119.6	155.4	1.5	5.4
Финансови активи	0.2	0.2	2.0	1.1
Парични наличности	64.8	36.4	102.1	40.3
Вземания	84.5	63.5	17.2	15.6
Други	141.0	116.3	50.3	51.5
ОБЩО	960.8	1 002.0	518.9	479.9
	<i>изменение (%)</i>			-7.52

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

Към края на 2009 г. дружествата със специална инвестиционна цел, извършващи секюритизация на вземания, са акумулирали 98 млн. лв., което представлява ръст от 19,4% спрямо предходната година. Основен принос за това имат нарастванията на ‘Вземания над 1 г.’ и ‘Вземания до 1 г.’, които се увеличават съответно с 32,1% и 22,8%. По-големият ръст на дългосрочните вземания е положителен признак за развитието на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания. Противоположна динамика отчитат ‘Паричните наличности’, които намаляват с 5,3% (подобно на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти), което показва, че дружествата инвестират свободните си средства във вземания.

Таблица 26. Активи на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания

	2008	2009
Финансови активи	30	33
Парични наличности	4	3
Вземания до 1 г.	19	23
Вземания над 1 г.	28	38
Други	1	1
ОБЩО	82	98
	<i>изменение (%)</i>	
		19.41

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

Противоположната динамика на елементите на агрегираните активи на АДСИЦ, извършващи секюритизация на

вземания, води до промяна на относителните им структура през 2009 г. спрямо предходната година. В резултат на съществения ръст на ‘Вземания над 1 г.’, те се нареждат на първо място, като заемат дял от 38,5%. Поради големия спад в стойността на притежаваните ‘Финансови активи’ в края на 2009 г. ‘Финансовите активи’, които намаляват с 2,6 млн. лв., заемат второто място в дяловата структура.

Таблица 27. Структура на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания

	2008	2009
Финансови активи	36.8	33.4
Парични наличности	4.4	3.5
Вземания до 1 г.	23.3	23.9
Вземания над 1 г.	34.8	38.5
Други	0.7	0.6
ОБЩО	100.0	100.0

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

За цялата общност на АДСИЦ регистрираният капитал нараства с близо 3,5% на годишна база, което е доминирано от ръста му от 7,6% при АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти без земеделска земя. Динамиката на собствения капитал бележи намаление с близо 2% през 2009 г., което се дължи на реализирания отрицателен финансов резултат в дружествата, извършващи секюритизация на недвижими имоти, специализирани в земеделска земя. В същото време общо активите на АДСИЦ като цяло се увеличават с близо 1,2%, за което най-голям принос има нарастването на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания, с 19,4%. Тази противопосочна динамика на собствения капитал и активите предопределя увеличаването на финансовия ливъридж от 1,66 през 2008 г. на 1,71 през изминалата година.

Таблица 28. Регистриран, собствен капитал и натрупани активи на АДСИЦ

	Регистриран капитал		Собствен капитал		Общо активи	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
АДСИЦ, извършващи секоритизация на недвижими имоти без земеделска земя	262.8	282.9	496.7	485.6	960.8	1 002.0
АДСИЦ, извършващи секоритизация на недвижими имоти специализирани в земеделска земя	297.6	297.6	433.3	418.0	518.9	479.9
ОБЩО за АДСИЦ, извършващи секоритизация на недвижими имоти	560.4	580.5	930.0	903.6	1 479.7	1 482.0
АДСИЦ, извършващи секоритизация на вземания	6.2	6.0	12.7	22.0	81.8	97.7
ОБЩО	566.6	586.6	942.7	925.6	1 561.5	1 579.6
	изменение (%)					
		3.52		-1.81		1.16

Бележка: Данните са в млн. лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

През 2009 г. собственият капитал на две дружества нараства над 1 млн. лв. на годишна база. В резултат на реализиране на отрицателен финансов резултат през изминалата година 4 дружества със специална инвестиционна дейност намаляват сумата на собствения си капитал под 1 млн. лв.

Динамиката на акционерната структура на АДСИЦ през 2009 г. отчита намаление на притежаваните акции на застрахователните дружества (-57% на годишна база), юридическите лица от ЕС (-28.9%) и други чуждестранни физически лица (-18.6%).

Таблица 29. Акционерна структура на АДСИЦ

	2008	2009
Инвестиционни посредници	8.2	10.8
Колективни инвестиционни схеми	22.5	25.4
Застрахователни дружества	10.3	4.4
Пенсионни фондове	59.3	72.4
Други български юридически лица	192.0	206.7
Български физически лица	80.0	90.0
Чуждестранни физически лица	6.3	5.1
Юридически лица от ЕС	101.0	71.8
Юридически лица от САЩ	21.6	21.9
Юридически лица от трети страни	34.2	33.2
ОБЩО	535.2	541.8

Бележка: Данните са брой притежавани акции (в млн.бр.), освен ако не е посочено друго.

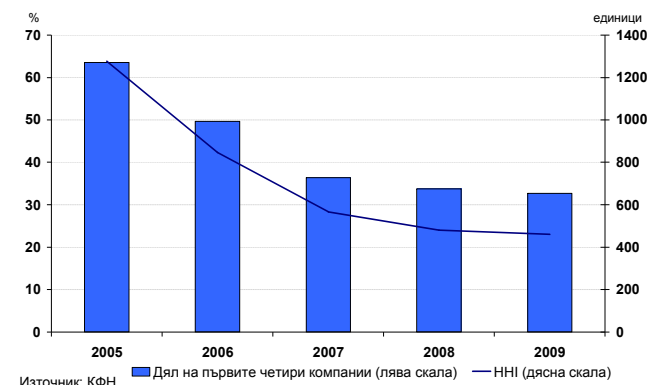
Източник: КФН

Спадът на инвеститорския интерес сред тези дружества е компенсирал от увеличаване на дела на боря притежавани акции в АДСИЦ от страна на инвестиционните посредници, пенсионните фондове и колективните инвестиционни схеми. Наблюдаваната разнопосочна динамика директно се отразява на относителната акционерна структура на АДСИЦ, като 'Други български юридически лица' продължават да притежават най-много

акции в АДСИЦ (38,2%), следвани от 'Български физически лица' (16,6%), и пенсионните фондове, чийто дял нараства до 13,4% през 2009 г.

Сегментът на дружествата със специална инвестиционна цел се характеризира с умерена конкурентна среда, която нараства във времето с навлизането на нови играчи на пазара. В резултат на световната финансова криза интересът за лицензиране на нови АДСИЦ намалява, като стойностите на индекса Херфиндал – Хиршман (ННІ)³⁶ за 2008 г. са 480 единици, а в края на 2009 г. 460. Относително по-малкият по размер спад от 3% в дела на първите четири компании през изминалата година означава, че първите четири компании запазват водещите си позиции на този сегмент.

Графика 32. Пазарна концентрация при АДСИЦ

Източник: КФН. ■ Дял на първите четири компании (лява скала) — ННІ (дясна скала)

³⁶ Индексът Херфиндал – Хиршман (ННІ) се изчислява като сума на квадратите на пазарния дял на всеки участник на пазара, като неговата стойност варира между 0 и 10 000. При стойност под 1000 единици пазарът се определя като силно конкурентен, между 1000 и 1800 единици - умерена конкурентна среда, а над 1800 единици – пазарът се характеризира със силна концентрация.

2.1.4. Публични дружества и емитенти

Всички публични дружества и емитенти през изминалата година са 385, като спрямо предходната година броят им е намалял с 6 дружества. През 2009 г. дружествата, вписани като публични в регистъра, воден от КФН, както и издадените от тях емисии ценни книжа, са две. Потвърдени са 15 проспекта на емисии акции, допуснати до търговия на регулиран пазар, 14 от които са проспекти на нови емитенти на ценни книжа. За същия период са вписани 10 проспекта на емисия корпоративни облигации, 4 от които са проспекти на нови емитенти на ценни книжа. Броят на отписаните публични дружества и емитенти от водения от КФН регистър по чл. 30, ал. 1, т. 3 от Закона за КФН са 26, а броят на издадените откази за отписване на дружества от регистъра – 3.

Въпреки задълбочаващата се икономическа криза през 2009 г. са потвърдени 15 проспекта за първично публично предлагане на ценни книжа, което надвишава броя на потвърдените проспекти през 2007 г. и 2008 г., взети заедно. Размерът на емисиите за изминалата година е 129 млн. лв., което е 7 пъти по-висока стойност спрямо 2008 г., но е с 63% по-малко от стойността на емисиите през 2007 г. През 2009 г. са разгледани 17 търгови предложения, като броят им също бележки значителен ръст спрямо 2008 г. и се приближава до нивото си от 2007 г. Въпреки това оборотът (изчислен като общ брой акции, придобити в резултат на търговото предложение, умножен по цената им) за изминалата година е значително под нивото си от 2007 г.

Таблица 30. Разгледани проспекти и търгови предложения

	2007	2008	2009
Проспектите за първично публично предлагане (бр.)	11	3	15
Размер на емисията	351.4	18.4	129.2
Търговите предложения (бр.)	19	3	17
Оборот	171.7	2.8	29.6

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

Пазарната капитализация на водещите 10 публични дружества е приблизително 53% за 2009 г., като нараства спрямо предходната година (45%). На първо място по пазарна капитализация е „Българска телекомуникационна компания” АД, чийто дял като процент от общата борсова капитализация намалява от 11,6% през 2008 г. до 7,8% през изминалата година. Динамиката

на пазарната капитализация по отделни дружества показва, че през 2009 г. липсват дружества с пазарна капитализация над 1 млрд. лв., докато през предходната година е имало две дружества с такава капитализация.

Таблица 31. Топ 10 публични дружества по пазарна капитализация

Емитент/Пазарна капитализация	2008	Емитент/Пазарна капитализация	2009
Българска телекомуникационна компания АД - София	1 444.1	Българска телекомуникационна компания АД - София	919.7
Петрол АД - София	1 201.6	ТБ Сиббанк АД - София	769.3
ТБ Сиббанк АД - София	769.3	Петрол АД - София	763.7
ЗАД ДЗИ - София	725.7	Арко Тауърс АДСИЦ - София	682.5
Арко Тауърс АДСИЦ - София	650.0	ЗАД ДЗИ - София	598.3
ТБ Корпоративна търговска банка АД - София	390.0	Софарма АД - София	522.7
Химимпорт АД - София	312.0	Химимпорт АД - София	405.2
Софарма АД - София	295.0	ТБ Корпоративна търговска банка АД - София	345.0
ТБ Първа Инвестиционна Банка АД - София	275.4	Железопътна инфраструктура - Холдингово дружество АД - София	293.9
Железопътна инфраструктура - Холдингово дружество АД - София	236.4	Монбат АД	253.5
ОБЩО	6 299.6	ОБЩО	5 553.7

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

В структурата на търговия на първите 10 водещи отрасли на „БФБ – София” АД за 2009 г. на първо място се нарежда отрасълът ‘Финансово посредничество’, който увеличава дела си по отношение на реализиран оборот, сключени сделки и изтъргувани лотове. Основна причина за това е прехвърлянето на 30% от капитала на „Корпоративна търговска банка” АД и на допълнителното свиване на ликвидността в останалите сектори. Секторът ‘Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството’ увеличава тежестта си благодарение на регистрирането на емисията привилегирани акции на

„Химимпорт” АД (с две емисии от обикновени и привилегирани акции). Сектор ‘Строителство’ заема трето място през 2009 г., като високият дял в реализирания оборот се дължи на прехвърлянето на акциите на новорегистрираното дружество Инвестиционна компания (ИК) Галата АД.

Таблица 32. Структура на търговия по 10-те водещи отрасли на БФБ – София

	Сделки (хил.бр.)		Обем (млн.лотове)		Оборот (млн.лв.)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Финансово посредничество	94.3	65.6	148.6	115.6	604.6	342.5
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	43.0	27.8	69.3	35.7	539.7	88.8
Строителство	49.8	21.2	3.1	3.4	119.5	53.3
Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнесуслуги	37.1	16.4	13.9	12.1	67.2	17.9
Производство на химични вещества, продукти и влакна	33.2	16.0	14.8	16.0	92.8	49.2
Производство на електро-, оптично и друго оборудване	27.1	8.3	6.3	3.2	75.2	12.0
Металургия и производство на метални изделия, без производство на машини и оборудване	20.5	7.3	2.9	1.6	36.0	5.6
Селско, ловно и горско стопанство	17.6	7.2	17.1	14.1	37.1	9.7
Производство на машини и оборудване, без класифицираните в подсектор DL	-	6.2	-	2.7	-	6.7
Добив, без добива на енергийни суровини	-	3.6	-	1.1	-	4.1
Други отрасли	66.9	19.6	214.5	119.1	557.2	278.0
Общо за БФБ	389.6	199.3	490.4	324.6	2 129.1	868.0

Бележка: Отраслите в ред "Производство на машини и оборудване, без класифицираните в подсектор DL" и ред "Добив, без добива на енергийни суровини" не са били включени в 10-те водещи отрасли за съответната година. В ред "Общо за БФБ" е показана търговия само на регулиран пазар.
Източник: КФН

През 2009 г. се наблюдава спад в дяловото участие в капитала на публичните дружества в следните групи инвеститори: ‘Юридически лица от ЕС’, ‘Застрахователни дружества’ и ‘Чуждестранни физически лица’, които са намалили притежаваните от тях акции от публични дружества. В същото време увеличение на инвеститорския интерес има при българските юридически лица, които не са финансови институции, и колективните инвестиционни схеми, чиито акции в публични дружества нарастват с 48,8 млн. лв.

Таблица 33. Акционерна структура на ПД

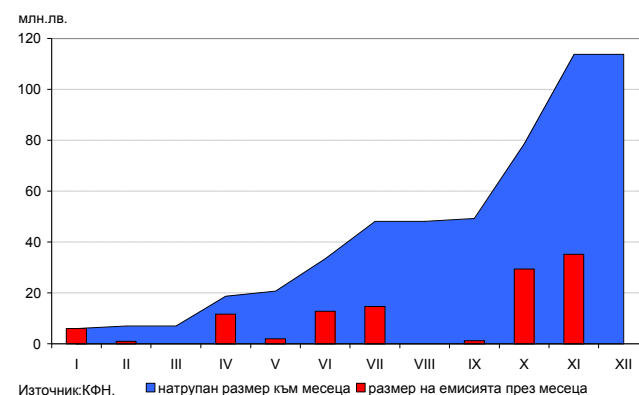
	2007	2008	2009
Инвестиционни посредници	54 246	30 101	30 070
Колективни инвестиционни схеми	56 156	53 063	63 043
Застрахователни дружества	15 744	16 549	10 588
Пенсионни фондове	56	56	56
Други български юридически лица	1 388 867	1 724 097	1 772 907
Български физически лица	441 953	578 037	591 687
Чуждестранни физически лица	43 801	130 169	127 637
Юридически лица от ЕС	289 389	303 420	259 828
Юридически лица от САЩ	90 182	79 330	78 752
Юридически лица от трети страни	126 380	120 117	116 917
ОБЩО	2 506 775	3 034 939	3 051 484

Бележка: Данните са в хил.бр., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

Въпреки това относителната структура на дяловото участие в публичните дружества се запазва през изминалата година, като най-голям дял заемат ‘Други български юридически лица’ (58,1%), следвани от българските физически лица (19,4%) и юридически лица от ЕС (8,5%).

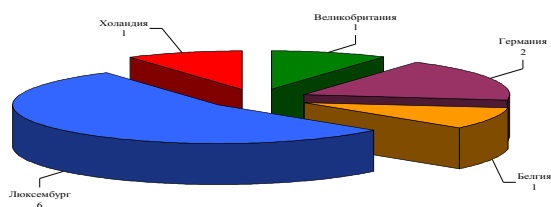
Месечната динамика на емитирания облигационен дълг показва нарастване на натрупания от началото на годината размер от април 2009 г., когато е регистриран ръст от 168% на месена база предвид ниските му предходни нива. След слабата активност през август и септември емисиите на облигационен дълг отново се активизират през октомври и ноември, като общият им обем към края на годината достига 113,8 млн. лв. Според индивидуалните характеристики на отделните емисии дългови ценни книжа през 2009 г. преобладават средносрочните емисии (с матуритет 3 и 5 години), деноминирани в евро и с фиксиран купонов лихвен процент.

Графика 33. Размер на емитирания облигационен дълг за 2009 г.

През 2009 са нотифицирани 3 нови проспекта по чл. 18 от Директивата за проспектите, с което общият им брой в края на годината достига 11. Като се отчете малкият брой на нотификациите, териториалното им разпределение по държави - членки на ЕС, е доминирано от проспектите от Люксембург (6), следвани от проспектите от Германия (2).

Графика 34. Географска карта на нотифицирани от ЕС проспекти

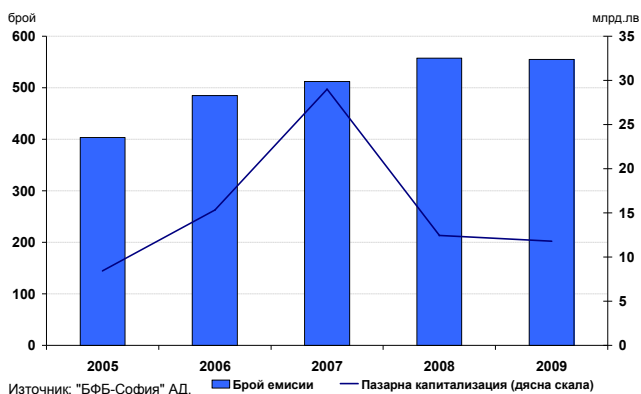
Източник: КФН.

2.1.5. Места за търговия

Световната финансовата криза, започнала в края на 2007 г., продължи да се отразява негативно на всички участници на развиващия се финансов пазар в България. Общата тенденция на спад, но в посока стабилизиране, се наблюдава и от всички индикатори за активност на БФБ - София АД.

Общата пазарната капитализация на БФБ - София АД се стабилизира на нивото 11,8 млн. лв. към края на 2009 г., като темпът на намаление се забавя до 5,1% след значимия си спад през 2008 г. (над 2 пъти). Отрицателен темп на изменение се наблюдава и при броя на емисиите, допуснати до търговия на регулирания пазар. През 2009 г. те намаляват значително до 555 броя, след като регистрират стабилен растеж през предходните четири години.

Графика 35. Пазарна капитализация и брой емисии

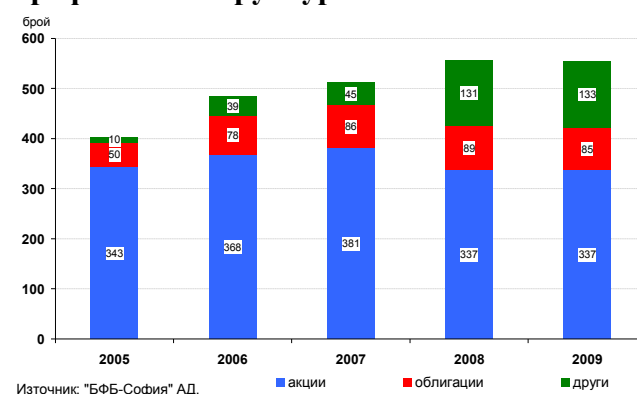

През изминалата година се запазва общата структура на емисиите, допуснати до търговия. С най-висок относителен дял са акциите (60,7% за 2009 г.), следвани от

Бележка: На графиката е показано териториалното разпределение на броя нотификации, получени от съответната държава членка.

облигациите (15,3%). Най-силно засегнатият „Официален пазар А” през 2008 г. (спад от близо 80%) възвръща най-много от неговата пазарна капитализация в сравнение с другите сегменти през 2009 г. (15,9%). Неофициалният пазар, който традиционно е с най-голям относителен дял, продължава да спада и реализира отрицателен темп на изменение от -11,5%. Вторият най-голям по относителен дял пазар („Официален пазар В” – 29,2% за 2009 г.) следва същата посока на развитие и реализира ръст от 4,7%.

Графика 36. Структура на емисиите

Стойността на пазарната капитализация и относителният дял на „Пазар на АДСИЦ” запазват равнищата си от 2008 г., като към края на изминалата година общата пазарна

капитализация нараства с 0,6%, а делът на пазара се променя несъществено с 0,8%. Най-голям принос за реализирания спад от 665 хил. лв. на общата пазарна капитализация за 2009 г. спрямо 2008 г. има намаляването на пазарната капитализация на неофициален пазар.

Таблица 34. Пазарна капитализация

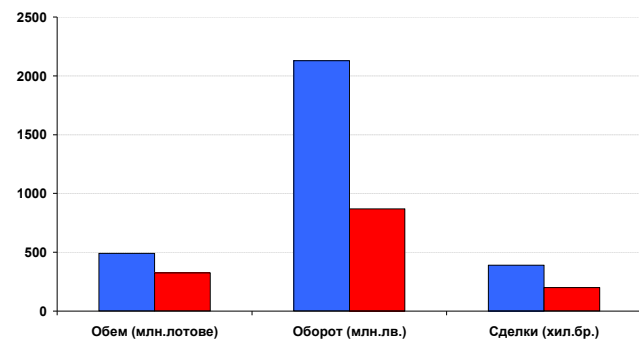
	2005	2006	2007	2008	2009
Официален пазар А	122	319	837	168	195
Официален пазар В	688	3 239	7 700	3 291	3 446
Официален пазар С	1 338	2 084	0	0	0
Неофициален пазар	6 286	9 671	20 449	7 403	6 546
Пазар на АДСИЦ	0	0	0	1 599	1 609
ОБЩО	8 434	15 314	28 987	12 461	11 796

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.

Източник: КФН

Общият обем, оборот и брой сключени сделки на регулиран и извънрегулиран пазар за 2009 г. възлизат съответно на 615 млн. лота, 1552 млн. лв. и 203 хил. бр. сделки. Основна причина за наблюдавания спад съответно с (-16,6%), (-46,6%) и (-49,4%) спрямо 2008 г. са общата финансова нестабилност и отливът на активни инвеститори. Структурата на търговия се запазва през 2009 г., като най-много са търгувани акциите, следвани от търговията с облигации, като делът на оборота на акциите възлиза на 74,8%, а броят сключени сделки с тях достига 91,5% за изминалата година. На регулирания пазар се извършват 98,3% от всички сключени сделки и 52,8% от изтъргуваните обеми.

Графика 37. Регулиран пазар

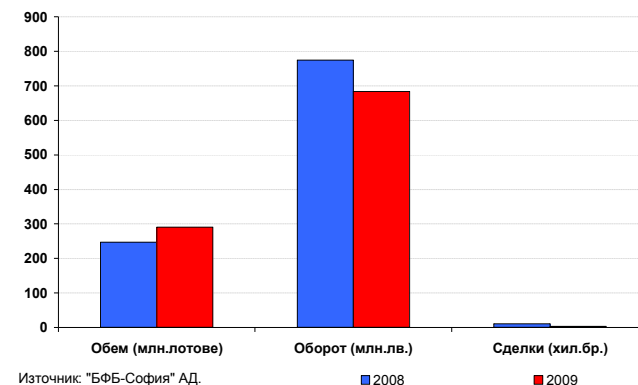

Източник: "БФБ-София" АД.

■ 2008 ■ 2009

Тенденцията на намаляване на пазарната ликвидност на регулирания пазар продължава и през 2009 г, като се отчита спад с около 2,4 пъти в оборота и намаление с -49% за 2009 г. на броя сключени сделки на регулиран пазар. Подобна динамика се наблюдава и на извънборсовия пазар при оборота (-11,7%) и броя сключени сделки (-69,4%). Противоположна посока на изменение отбелязва обемът на извънрегулиран пазар (17,5%), което се дължи на относителното нарастване на прехвърлените обеми на АДСИЦ и КИС.

Графика 38. Извънрегулиран пазар

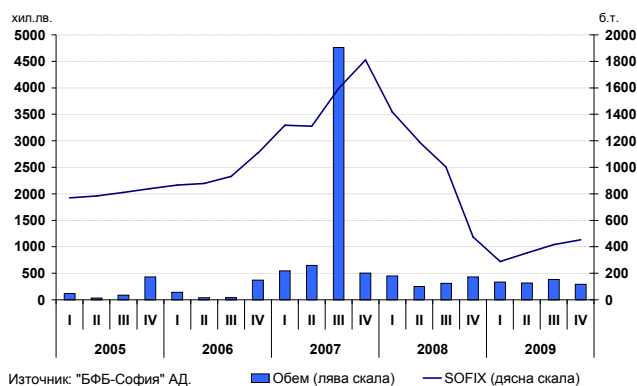
Източник: "БФБ-София" АД.

■ 2008 ■ 2009

Пазарът на акции на функциониращия в България регулиран пазар се отличава с относително по-голяма активност в сравнение с други типове пазари. Пазарните индекси, отчитащи състоянието на пазара, се характеризират с относително голяма волатилност. След няколко поредни години на растеж, породен както от развитието на капиталовия пазар, така и на икономиката, индексът SOFIX обърна тренда в посока на спад от края на 2007 г., реагирайки автоматично на световната финансова криза в условията на висока степен на интеграция на финансовите пазари. Тази негативна тенденция продължава до началото на 2009 г., когато индексът SOFIX регистрира най-ниската си точка за последните пет години (259,95). От април 2009 г. се наблюдават и първите сигнали за относително стабилизиране, като поведението на индекса

през следващата година е от голямо значение за затвърждаване на очакванията на икономическите агенти за възстановяване от финансовата криза.

Графика 39. Пазарен индекс SOFIX

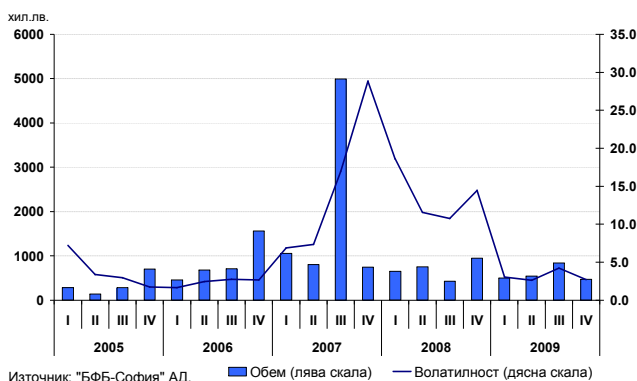

Източник: "БФБ-София" АД. Обем (лява скала) — SOFIX (дясна скала)

Бележка: Обемът е среднодневен.

Друг пазарен индекс, определян от регулираният пазар в България (BG40), също следва подобни тенденции и зависимости. През 2009 г. волатилността му намалява, след като през октомври 2007 г. достига най-високите си стойности.

Графика 40. Пазарен индекс BG40

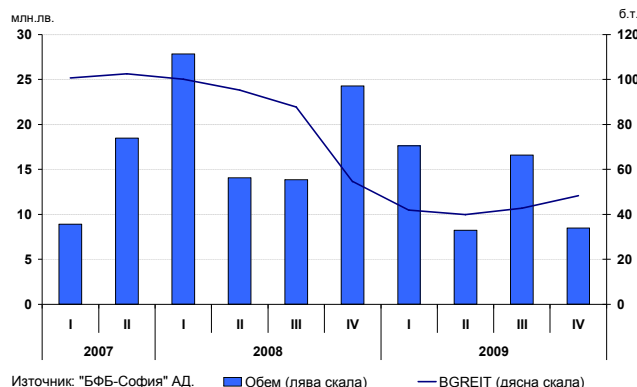
Източник: "БФБ-София" АД. Обем (лява скала) — Волатилност (дясна скала)

Бележка: Обемът е среднодневен.

Пазарът на облигации се характеризира с относително слаба активност на вторичния пазар. Към края на 2009 г. 70 дружества са набрали средства чрез 90 облигационни емисии, като не се наблюдава концентрация на облигационни емисии в един емитент. Едно дружество емитира 5 емисии, две дружества -

по 3 емисии, а 12 - по 2 емисии. Най-много средства (117 млн. лв.) са набрани чрез 2 емисии на един емитент, което представлява 10,2% от общия обем на пазара (1,2 млрд. лв.). Средният размер на една облигационна емисия към края на 2009 г. е 12,8 млн. лв. Облигационните емисии в евро са 71 броя, или 79% от всички емисии, следвани от 20%-ен дял на емисиите в лева. По-голямата част от облигационните емисии са от корпоративни облигации (98%) с общ размер 1,1 млрд. лв., а останалата част са общински облигации (2%), като общият размер на емитирания дълг възлиза на 9 млн. лв.

Графика 41. Пазарен индекс BGREIT

Източник: "БФБ-София" АД. Обем (лява скала) — BGREIT (дясна скала)

Бележка: Обемът е изтъргуван обем за тримесечие.

Пазарите на колективните инвестиционни схеми (КИС) и дружества със специална инвестиционна цел (АДСИЦ) се характеризират с прехвърляне на относително големи обеми, но малко на брой сделки. Индексът BGREIT, който следва пазарната динамика на АДСИЦ, бележи най-ниските си стойности през 2009 г. от самото си създаване (3 септември 2007 г.). След максимума (107,49), който достига през октомври 2007 г., BGREIT навлиза във фаза на спад. Най-ниската му стойност е регистрирана през март 2009 г. (37,65), след което дава сигнали за стабилизиране подобно на други пазарни индекси. Дневно изтъргуваните обеми от дружествата следват подобна динамика, но с известно закъснение във времето. След като

най-високата им стойност е през февруари 2008 г. (5,8 млн. лв.), а минимумът им (125 лв.) е отчетен през ноември 2009 г., в началото на следващата година се очаква стабилизиране.

Пазарът на права следва общата тенденция на развитие на капиталовия пазар, като пазарът на компенсаторни инструменти е относително стабилен и се характеризира с временни покачвания и последващи спадове.

2.1.6. Централен депозитар

През отчетния период общата стойност на активите на „Централен депозитар” АД възлизат на 5,7 млн. лв., с което размерът им спрямо края на 2008 г. се увеличава с 1,2 млн. лв. За цялата 2009 г. не са регистрирани сделки с незавършил сетълмент, а тези, които са преминали през сетълмент, са 212 259 броя, чиято левова равностойност възлиза на 1627 млн. лв., като „БФБ-София” АД е отменила 62 броя сделки на обща стойност 4,3 млн. лв.

2.1.7. Фонд за компенсиране на инвеститорите

Към 31 декември 2009 г. участниците във фонда са 124, от които 61 инвестиционни посредници, 23 търговски банки и 40 управляващи дружества. През 2009 г. три посредника доброволно връщат лиценза си и напускат схемата за компенсиране на инвеститорите. През изминалата година в схемата са включени един инвестиционен посредник и едно управляващо дружество.

През 2009 г. дейността на фонда е насочена преди всичко към: събиране на дължимите от инвестиционните посредници вноски; управление на средствата на фонда в съответствие с вътрешните му правила, събиране и анализ на информацията за клиентските активи на инвестиционните посредници, инициране на промени в нормативните актове, касаещи дейността на фонда, активно участие в обсъждането на промени в директивата, регламентираща дейността на схемите за компенсиране на инвеститорите, установяване на нови и поддържане на съществуващи контакти със схеми за компенсиране на инвеститорите от страни - членки на ЕС.

През 2009 г. във фонда постъпва последната четвърт от годишната вноска за 2008 г. и първите три четвърти от вноската за 2009 г. Общо постъпилите средства от годишни вноски през 2009 г. възлизат на 2,27 млн. лв. За годишните вноски, преведени след установения от закона срок, фондът е събрал лихви за забава съгласно чл. 77н, ал. 8 ЗППЦК, на стойност 968 лв. Към края на 2009 г. всички посредници са превели дължимите вноски към фонда.

Към 31 декември 2009 г. средствата на фонда възлизат на 6,88 млн. лв., което е с 2,29 млн. лв. повече в сравнение със средствата към 31.12.2008 г. Средствата на фонда са инвестирани в краткосрочни депозити и ДЦК до размери и пропорции, определени в „Инвестиционната политика” на ФКИ. За периода 1 януари – 31 декември 2009 г. са реализирани приходи от инвестиции от 610 хил. лв., или с 391 хил. лв. повече в сравнение със същия период на 2008 г.

В следствие на световната финансовата криза през 2009 г. е отчетен значителен спад в стойността на клиентските активи, подлежащи на компенсация. Предвид усложнената икономическа обстановка в края на 2009 г. УС на фонда намали размера на годишната вноска по финансовите инструменти за 2010 г. до ниво от 0,05%. До 2009 г. размерът на годишната вноска към фонда се определя на максималните нива от 0,1% и 0,5% - съответно за финансовите инструменти и паричните средства.

Към 31 декември 2009 г. броят на инвеститорите, подлежащи на компенсация от фонда, възлиза на 58 957 срещу 53 048 към 31 декември 2008 г. Към края на 2009 г. общата сума на клиентските активи, подлежащи на компенсация, възлиза на 1,22 млрд. лв.

През 2009 г. не е имало случаи на изплащане на компенсации на клиенти на инвестиционни посредници.

В началото на 2009 г. Фондът финализира двустранното споразумение с полската схема за компенсирани инвеститорите. По силата на асоциираното членство на Фонда в EFDI (Европейски форум за защита на депозитите), негови представители са взели участие в годишната среща на членовете на EFDI и в работна среща за схемите за компенсирани инвеститорите. За първи път EFDI организира отделна среща за тези схеми. На срещата, където присъстваха представители на 9 страни, бяха обсъдени предложения за промени в директивата за схемите за компенсирани инвеститорите. Към края на 2009 г. директивата все още не е променена, но ЕК продължи да иска информация от схемите по различни въпроси, касаещи увеличаване лимита на компенсация до нивата, предоставяни от схемите за гарантиране на депозитите, скъсяване на сроковете за изплащане на компенсации, установяване на единно европейско максимално ниво на защита, възможност за частично изплащане на компенсации и др.

Към 31 декември 2009 г. активите на фонда възлизат на 7,146 млн. лв., което е с 2,586 млн. лв. повече в сравнение с активите към 31 декември 2008 г. Най-голямо увеличение има в текущите активи, които към 31 декември 2009 г. са с 2,591 млн. лв. повече в сравнение с текущите активи към 31 декември 2008 г. Към 31 декември 2009 г. текущите пасиви са 26 хил. лв., или със 17 хил. лв. по-малко от текущите пасиви към 31 декември 2008 г.

Към 31 декември 2009 печалбата на фонда за годината е 329 хил. лв., докато към 31 декември 2008 г. фондът отчита загуба от 38 хил. лв. Общият всеобхватен доход към 31 декември 2009 г. е 2,603 млн. лв., или с 574 хил. лв. повече от общия всеобхватен доход към 31 декември 2008 г.

Към 31 декември 2009 г. капиталът на фонда е 7,12 млн. лв., или с 2,603 млн. лв. повече в сравнение с капитала към 31 декември 2008 г. Към 31 декември 2009 г. в перо “пари и парични еквиваленти” фондът отчита 770 хил., докато към 1 януари 2009 г. сумата по това перо е била 3,409 млн. лв. Това намаление се дължи главно на парични плащания при придобиване на ДЦК в размер на 5,979 млн. лв.

2.2. Застрахователен и здравноосигурителен пазар

Редица икономически фактори оказват негативно влияние върху развитието на застрахователния пазар през 2009 г., като намалената продажба на нови автомобили, намалението при покупките на лизинг, ограничаването на кредитната активност от страна на финансовите институции, несигурността относно бъдещите доходи на домакинствата, влияеща пряко върху склонността им за спестяване чрез закупуване и поддържане на животозастраховки, и не на последно място наличието на конкурентни продукти на пазара, които предлагат по-висока доходност (банковите депозити). Въпреки посочените фактори застрахователите успяват да устоят на финансовата и икономическа криза и разполагат с достатъчно средства, които да осигурят тяхната ликвидност и платежоспособност. За разлика от много други държави у нас не се налага застраховател да получи държавна подкрепа, за да се осигури финансовата му стабилност, като се запазва доверието на потребителите към дейността на застрахователите.

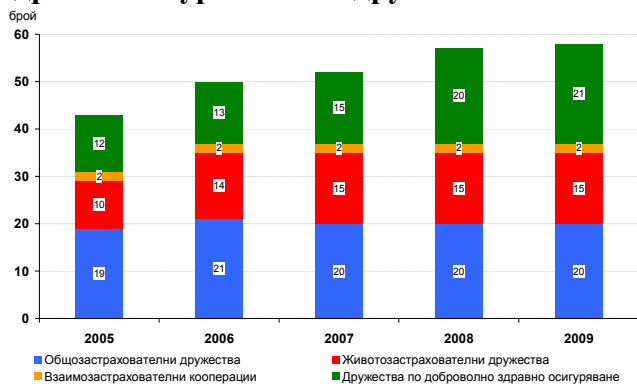
Бъдещото развитие на застрахователния пазар е пряко обвързано с подобряване на макроикономическата среда и преодоляване на негативните ефекти от забавената икономическа активност, което е предпоставка за възстановяване на високите темпове на неговото развитие.

Характерното за пазара на доброволно здравно осигуряване (при съществуващите регулаторни условия) е, че е със силно ограничени възможности (приходът от здравноосигурителни премии към края на 2009 г. е 38,3 млн. лв.) и относително голям брой участници. Най-логичното

обяснение за това са съществуващите през годините очаквания и неяснота относно конкретната роля на здравноосигурителните дружества в здравноосигурителната система на страната, както и занижените изисквания за започване и извършване на дейност по доброволно здравно осигуряване. Бъдещото развитие на този сектор е в пряка зависимост от здравноосигурителния модел, който ще бъде възприет и приложен в България.

През последните три години броят на лицензираните застрахователи със седалище в България се запазва, като в края на 2009 г. общо застрахователните дружества са 20, животозастрахователните дружества са 15, а взаимозастрахователните кооперации, извършващи дейност по животозастраховане, са 2 на брой. Нарастваща динамика отчитат дружествата по доброволно здравно осигуряване, чийто брой достига 21 в края на изминалата година.

Графика 42. Брой на застрахователите и здравноосигурителните дружества

Източник: КФН.
Бележка: Данните за застрахователите обхващат само тези със седалище в България.

Брутният премиен приход, реализиран от застрахователите със седалище в България през 2009 г., възлиза на 1681 млн. лв., което е спад от 6,8% на годишна база. Към края на 2008 г. той възлиза на 1805 млн. лв., когато България се нарежда сред първите държави в Европа с положителен номинален прираст на премиения приход³⁷. Застрахователното проникване (брутен премиен приход като процент от БВП) през изминалата година намалява на 2,5%, като почти се връща на

равнището си от 2006 г. За сравнение през 2008 г., когато стойността на този показател у нас е 2,7%, България се нарежда сред последната петица в Европа – преди Естония, Латвия, Гърция и Румъния. Застрахователната плътност (брутен премиен приход на човек от населението) също намалява на 222 лв. през изминалата година от 237 лв. през 2008 г., когато по този показател се нареждаме на предпоследно място (преди Румъния) в Европа.

Брутният премиен приход, реализиран от дружествата, извършващи дейност по доброволно здравно осигуряване, за 2009 г. възлиза на 38 млн. лв. и отчита ръст от 26,3% на годишна база. Здравноосигурителната плътност се изчислява на 5,1 лв. на човек от населението, а проникването е 0,06% при отчетени за 2008 г. съответно 4 лв. и 0,05%.

Таблица 35. Проникване и плътност на застраховането и доброволното здравно осигуряване

	2005	2006	2007	2008	2009
Брутен премиен приход от застраховане (млрд. лв.)	1 069	1 247	1 505	1 805	1 681
Брутен премиен приход от ДЗО (млн. лв.)	18	23	25	30	38
Застрахователно проникване (%)	2,5	2,5	2,7	2,7	2,5
Проникване на ДЗО (%)	0,04	0,05	0,04	0,05	0,06
Застрахователна плътност (лв.)	139	162	197	237	222
Здравноосигурителна плътност (лв.)	2,3	2,9	3,3	4,0	5,1

Бележка: При сравняване на данните за 2009 г. и 2008 г. по отношение на премиения приход от застраховане и съответните показатели, следва да се има предвид, че за 2009 г. не са включени данните на Ей Ай Джи България ЗД ЕАД.
Източник: КФН

Отчетеният брутен премиен приход по общо застраховане за 2009 г. възлиза на 1459 млн. лв., с което е реализиран спад от 4,9% на годишна база. Показателят застрахователно проникване се изчислява на 2,2% при 2,3% за 2008 г., а застрахователната плътност – на 192,9 лв. на човек от населението при стойност от 201,7 лв. за 2008 г.

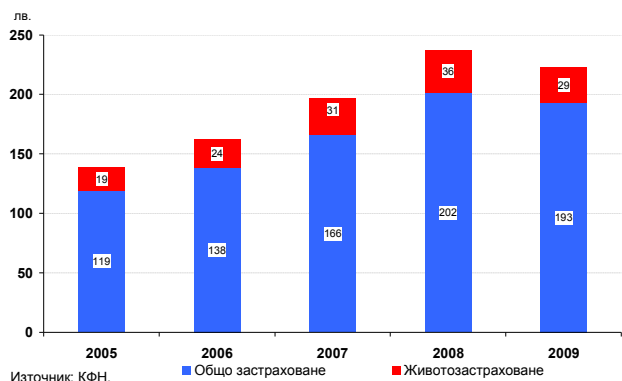
Брутният премиен приход, записан от животозастрахователите през 2009 г., възлиза на 222 млн. лв., като се отбелязва спад от 17,7% на годишна база. Следвайки динамиката

³⁷ Sigma № 3/2009 World insurance in 2008: life premiums fall in the industrialised countries - strong growth in the emerging markets, updated December 2009.

на застрахователното проникване, което намалява с 0,1 пр. п., през изминалата година и в края на 2009 г. достига 0,3%, застрахователната плътност при животозастраховането също намалява през изминалата година и възлиза на 29,4 лв. на човек от населението при 35,5 лв. за предходната година

Графика 43. Застрахователна плътност по вид застраховане

В резултат на отчетената средногодишна инфлация от 2,8% у нас за 2009 г. реалният спад на brutния премиен приход се изчислява на 9% на годишна база, като в общото застраховане той е 7% и съответно 20% в животозастраховането³⁸. Отчетеният реален спад на brutния премиен приход както в животозастраховането, така и в общото застраховане, е по-голям от отчетения реален отрицателен растеж на БВП от -5,1%.

През 2008 г. застрахователните премии в Европа намаляват в реално изражение с -9,9%, като в страните от Западна Европа отчитат реален спад от -10,7%, докато държавите от Централна и Източна Европа бележат реален ръст от 9% на годишна база. След регистрираните реални растежи на премиите както по общо застраховане, така и по животозастраховане в Европа през 2007 г. съответно с 1,4% и 9,4%, през 2008 г. премиите по животозастраховане намаляват в

реално изражение с 15,8% на годишна база, а по общо застраховане нарастват с 0,2%.

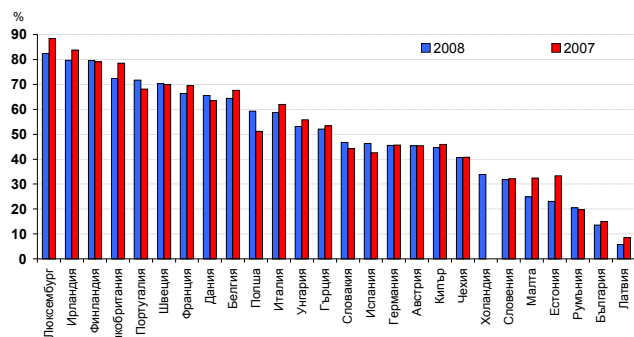
Премийният приход по животозастраховане в Западна Европа през 2008 г. отбелязва реален спад от 16,3%, който се дължи на намалената продажба на застраховки, свързани с инвестиционни фондове, в резултат на кризата на финансовите пазари от края на 2007 г. Реалното намаление на премиите по общо застраховане в страните от Западна Европа през 2008 г. е с 0,4%, като в Ирландия, Италия, Португалия и Великобритания те намаляват с повече от 2% на годишна база.

За разлика от Западна Европа в Централна и Източна Европа премиите по общо застраховане и по животозастраховане продължават да бележат реален растеж, макар и в по-малък рамер, като през 2008 г. той възлиза на 5,9% на годишна база по общо застраховане и на 18,9% по животозастраховане. По-високият ръст в премиите по животозастраховане е продиктуван от развитието на пазара в Полша (отчита реален ръст от 52,1% на годишна база), който е най-големият животозастрахователен пазар в Централна и Източна Европа. В действителност премиите в останалите страни от Централна Европа намаляват (с изключение на Словакия, която също отчита двуцифрен ръст) поради намалената продажба на застраховки, свързани с инвестиционни фондове. Сред страните от Източна Европа двуцифрен реален ръст от 20,2% на годишна база отчита Румъния, докато в останалите страни от Централна Европа ръстът на премиите е доста по-нисък. В Чехия и Унгария дори се отбелязва спад в реално изражение³⁹.

³⁸ Реалният ръст е изчислен по формулата на Фишер: $1 + r_n = (1 + r_r)(1 + i)$, където r_n е номиналният ръст, r_r е реалният ръст и i е ръстът на инфлацията.

³⁹ Източник на информацията за развитието на застрахователния пазар в Европа е: *Sigma № 3/2009 World insurance in 2008: life premiums fall in the industrialised countries - strong growth in the emerging markets, Statistical appendix, updated December 2009.*

Графика 44. Дял на животозастраховането в общия премиен приход в ЕС

Източник: Sigma № 3/2009 World insurance in 2008: life premiums fall in the industrialised countries - strong growth in the emerging markets, Statistical appendix, updated December 2009.

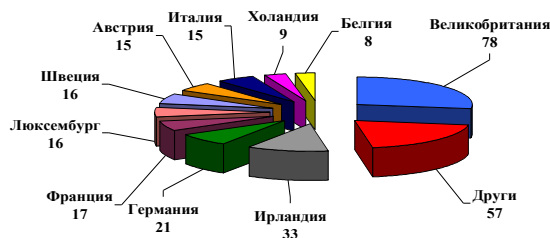
Делът на животозастраховането е един от показателите, отразяващи нивото на развитие на застрахователния пазар като цяло. В развитите страни животозастраховането формира повече от 50% от общия застрахователен бизнес, докато в света този показател за 2008 г. е 57,8%.

У нас застрахователният пазар е доминиран от общото застраховане, чийто дял през 2009 г. нараства до 86,8% при 85% към края на 2008 г. и 84,4% към края на 2007 г., когато България се нарежда на едно от последните места сред европейските страни по относителен дял на животозастраховането в общия застрахователен бизнес. Животозастраховането, което се развива с по-бързи темпове от общото застраховане през последните няколко години, променя посоката на темпа си на растеж към намаляване през 2008 г. и 2009 г. вследствие на световната финансова криза и в края на 2009 г. спада до 13,2% от общия застрахователен пазар. В резултат относителният дял на животозастраховането в общия застрахователен бизнес в края на 2009 г. намалява на 13,2% при 15% към края на 2008 г. и 15,6% към края на 2007 г.

През 2009 г. в комисията са получени 44 нотификации за застрахователни дружества (ЗД) от държави членки за намерението им да извършват дейност на територията на Република България при условията на свободата на предоставяне на услуги, с което общият им брой достига 280. Географското им

разпределение показва преобладаващ интерес към местния пазар на компаниите със седалище във Великобритания (78), следвани от Ирландия (33) и Германия (21).

Графика 45. Географска карта на нотификациите на ЗД от ЕС

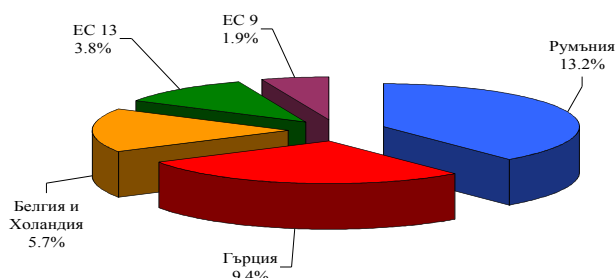

Източник: КФН.

Бележка: На графиката е показано териториалното разпределение на броя нотификации, получени от съответната държава членка. В 'Други' се включват: Лихтенщайн (7 нотификации), Унгария (6), Дания (6), Чехия (5), Испания (5), Полша (5), Малта (5), Гибралтар (Великобритания) (4), Румъния (4), Гърция (3), Норвегия (2), Словения (2), Финландия (1), Естония (1) и Литва (1).

Към края на 2009 г. 7 български застрахователи са нотифицирали комисията за намерението си да извършват дейност на територията на държавите - членки на ЕС, при условията на свободата на предоставяне на услуги, като през изминалата година дейност извършват реално 3 застрахователи. Географското разпределение на нотификациите на българските застрахователи разкрива трайните им интереси за разрастване на дейността към съседните пазари на Румъния (13,2%) и Гърция (9,4%).

Графика 46. Географска карта на нотификации на български ЗД

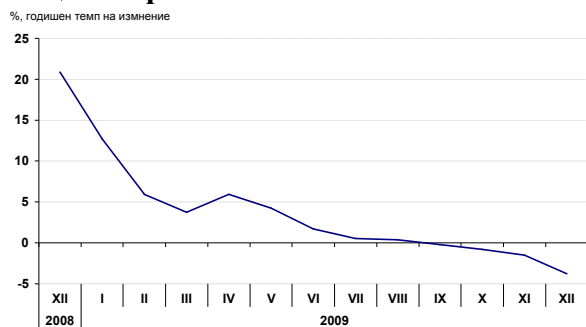
Източник: КФН.

Бележка: На графиката е показано процентното съотношение между държавите, на които са изпратени нотификации от страна на КФН. Белгия и Холандия имат еднакъв дял от по 5,7%, ЕС 13 представлява група от 13 страни членки (Австрия, Великобритания, Германия, Дания, Италия, Кипър, Португалия, Полша, Унгария, Финландия, Франция, Чехия и Швеция), всяка от които има дял от 3,8%, а ЕС 9 – респективно 9 страни членки (Естония, Ирландия, Испания, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Словения и Словакия) с по 1,9% дял.

2.2.1 Общо застраховане

Брутният премиен приход по общо застраховане към края на 2009 г. възлиза на 1459 млн. лв.⁴⁰ Девет от дружествата по общо застраховане отчитат спад на годишна база по отношение на реализирания от тях премиен приход. Брутният премиен приход, записан през отделните месеци на 2009 г., отбелязва ръст на годишна база от началото на годината до края на месец август, след което започва да намалява и в края на годината отбелязва спад от 3,8% на годишна база.

Графика 47. Брутен премиен приход по общо застраховане

Източник: КФН

Основни фактори, оказващи влияние върху развитието на сектора през 2009 г., са свитото потребление на домакинствата под влияние на нарастващата безработица и спадът на разполагаемите им средства. Намалението в продажбите както на нови, така и на употребявани автомобили, спадът при покупките на лизинг, ограниченото кредитиране от страна на банките оказват

⁴⁰ С цел съпоставимост на информацията по отношение на направените изчисления за темп на прираст от данните за 2008 г. са изключени тези за „Ей Ай Джи България ЗД“ ЕАД

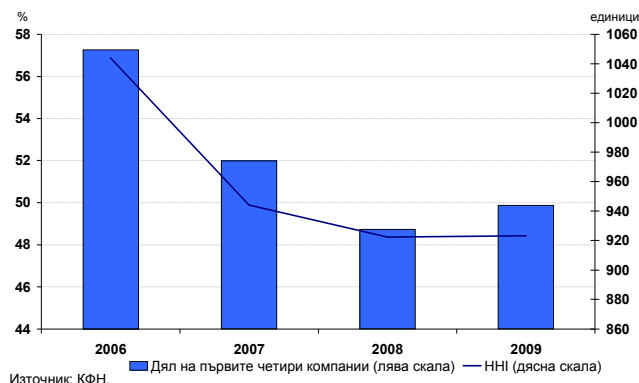
негативно влияние върху търсенето на повечето видове общозастрахователни продукти. По данни на Асоциацията на автомобилните производители в България спадът в продажбите на нови автомобили през 2009 г. е 53,7% при ръст от 4,7% през преходната година и 22,2% през 2007 г. По предварителни данни на Българска народна банка (БНБ) към края на декември 2009 г. вземанията на лизинговите дружества по финансов лизинг намаляват с 14,8%, като размерът на сключените през IV тримесечие на 2009 г. нови договори за финансов лизинг възлиза на 238,7 млн. лв. и е по-малък със 74,5% в сравнение със същия период на миналата година.

Пазарният дял на четирите дружества с реализиран най-висок премиен приход⁴¹ към края на 2009 г. възлиза на 49,9% при 48,7% в края на 2008 г. През последните години се очертава тенденция към засилване на конкуренцията на пазара по общо застраховане и намаляване на концентрацията. В рамките на една година динамиката на индексите за пазарна концентрация, измерени чрез дела на първите четири компании и индекса Херфиндал – Хиршман (ННН)⁴², отчитат силно изразена сезонност, като през март пазарът обикновено се характеризира като средно конкурентен, а в края на всяка година – високо конкурентен в резултат от продължаващата кампанияност при сключването на задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите.

⁴¹ Това са ЗАД „Булстрад Виена Иншурънс Груп“, „ДЗИ-Общо застраховане“ ЕАД, ЗК „Лев Инс“ АД и „ЗАД Армеец“ АД.

⁴² Индексът Херфиндал – Хиршман (ННН) се изчислява като сума на квадратите на пазарния дял на всеки участник на пазара, като неговата стойност варира между 0 и 10 000. При стойност под 1000 единици, пазарът се определя като силно конкурентен, между 1000 и 1800 единици - умерена конкурентна среда, а над 1800 единици – пазарът се характеризира със силна концентрация.

Графика 48. Концентрация на общозастрахователния пазар

През 2009 г. в структурата на портфейла на дружествата, които извършват дейност по общо застраховане, основен дял от 71,6% заемат автомобилните застраховки, като застраховката „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” заема дял от 41,4%, а застраховката „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”, съответно 30,2%.

Графика 49. Структура на brutния премиен приход по видове застраховки за 2009 г.

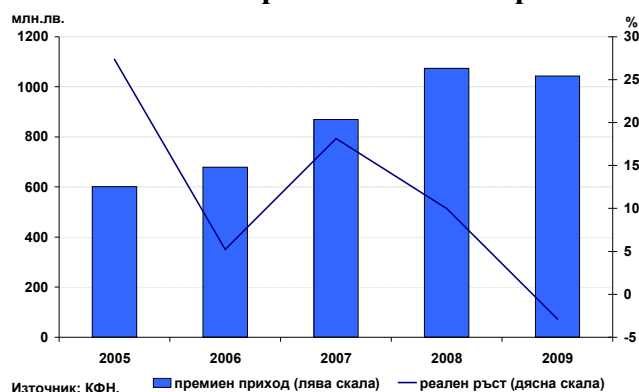

Източник: КФН.

През 2008 г. автомобилното застраховане в Европа е една от най-големите линии на бизнес, като заема дял от 30%⁴³. Премиеният приход, реализиран от европейските автомобилни застрахователи, възлиза на 127,5 млрд. евро, като отбелязва спад от 1,8% на годишна база за първи път през последното десетилетие. Това се обяснява с високото ниво на конкуренция между

застрахователите и със спада в продажбите на нови автомобили като резултат от икономическите ефекти от финансовата криза. Паралелно с развитието на Европейския пазар, българското автомобилно застраховане също отбелязва спад от 2,9% на годишна база по отношение на реализирания премиен приход за 2009 г., което е за първи път през последните десет години. Освен в България, премиеният приход по автомобилно застраховане отчита спад и в още 11 държави - членки на Европейския комитет на застрахователите (CEA).

Графика 50. Премиен приход по автомобилно застраховане в България

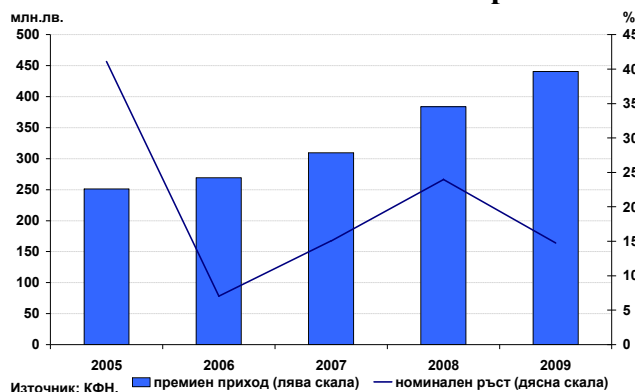
Източник: КФН. Бележка: Данните включват застраховки „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” и „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”.

За периода януари - декември 2009 г. реализираният премиен приход по застраховка „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” възлиза на 603 млн. лв., като се отчита спад от 12,7% на годишна база при положителен ръст през предходните две години от 23,3% за 2008 г. и 36,6 % за 2007 г. Реализираният премиен приход по застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС” през изминалата годин отчита ръст от 14,8% на годишна база и възлиза на 441 млн. лв. Премиеният приход по застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите възлиза на 432 млн. лв., по застраховка „Гражданска отговорност” за трети държави („Зелена карта”) – на 4,2 млн. лв., по Гранична застраховка „Гражданска

⁴³ CEA Statistics No 38

отговорност” на автомобилистите – 2,7 млн. лв., и по застраховка „Гражданска отговорност” на превозвача – приблизително 1,6 млн. лв. Делът на първите четири компании по тази застраховка е 60,7%. Ръстът на премиения приход по „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”, се обяснява с нарастването с 21 лв. на средния размер на премията по едногодишните договори по застраховка „Гражданска отговорност” на автомобилистите, като стойността ѝ за 2009 г. е 167 лв.

Графика 51. Премиен приход по застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС” в България

Към края на 2009 г. у нас имуществените застраховки („Пожар и природни бедствия” и „Други щети на имущество”) заемат дял от 19% от brutния премиен приход, както е и делът им на европейския застрахователен пазар през предходната година. Реализираният премиен приход по застраховки „Пожар и природни бедствия” и „Други щети на имущество” възлиза на 278 млн. лв. и отбелязва ръст от 11,8% на годишна база, което е повече от ръста от 7,5%, отчетен през предходната година.

Отстъпените премии на презастрахователи за 2009 г. са в размер на 203 млн. лв. и представляват 14% от brutния премиен приход, реализиран в сектора. Коефициентът на самозадържане нараства, като се изчислява на 0,86 при 0,83 година по-рано. В структурата на отстъпените премии на

презастрахователи по видове застраховки с най-голям относителен дял са застраховките „Пожар и природни бедствия” (36,1%), „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” (16,3%), „Други щети на имущество” (13,2%) и „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС” (10,3%).

Възникналите претенции по общо застраховане са в размер на 761 млн. лв., като се отчита спад от 0,8% на годишна база. Размерът на изплатените обезщетения в общозастрахователния сектор през 2009 г. нараства с 15,1% и възлиза на 680 млн. лв., като при четиринадесет от дружествата по общо застраховане увеличението на изплатените обезщетения на годишна база изпреварва ръста на премиения приход. Възстановените суми по презастрахователни договори възлизат на 96 млн. лв., което е 14,1% от изплатените през 2009 г. обезщетения по общо застраховане.

Графика 52. Структура на изплатените обезщетения по видове застраховки за 2009 г.

В структурата на изплатените обезщетения по видове застраховки най-голям относителен дял от 87% заемат автомобилните застраховки („Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” и „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”), следвани от имуществените застраховки („Пожар и природни бедствия” и „Други щети на имущество”), заемащи дял от 6%.

Най-голямо увеличение в размера на изплатените обезщетения на годишна база през 2009 г. се отчита по застраховки „ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове” (с 48 млн. лв.), „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” (с 43 млн. лв.) и „Разни финансови загуби” (с 8 млн. лв.). През изминалата година увеличението на изплатените обезщетения на годишна база изпреварва ръста на премиения приход по десет от застраховките. Брутният коефициент на щетимост в края на годината намалява на 0,52 при 0,53 година по-рано.

Таблица 36. Брутен коефициент на щетимост

	2008	2009
Злополука	0.24	0.17
Заболяване	0.55	0.58
Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства	0.57	0.61
Релсови превозни средства	-0.05	0.12
Летателни апарати	0.21	0.04
Плавателни съдове	0.79	0.51
Товари по време на превоз	0.19	0.31
Пожар и природни бедствия	0.15	0.16
Щети на имущество	0.16	0.15
ГО, свързана с притежаването и използването на МПС	0.84	0.72
ГО, свързана с притежаването и използването на летателни апарати	0	0
ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове	1.23	-0.05
Обща гражданска отговорност	0.51	0.13
Кредити	0.23	0.29
Гаранции	0.15	-0.03
Разни финансови загуби	0.32	0.95
Правни разноски	0	0
Помощ при пътуване	0.22	0.31
ОБЩО	0.53	0.52

Източник: КФН

Фактически извършените разходи от общозастрахователните дружества, свързани с тяхната дейност, намаляват с 1,6% на годишна база и в края на 2009 г. възлизат на 566 млн. лв., което представлява 39% от брутният премиен приход, реализиран в сектора. Аквизиционните разходи възлизат на 333 млн. лв. и представляват 58,8% от общо извършените фактически разходи и 22,8% от реализирания брутен премиен приход за 2009 г. От тях 287 хил. лв. (86,3%) са аквизиционни комисиони, 15 млн. лв. (4,5%) са разходите за реклама и 30 млн. лв. са други преки и косвени аквизиционни разходи.

Изплатените аквизиционни комисиони по застраховка „Сухопътни превозни средства,

без релсови превозни средства” намаляват с 8,6% на годишна база и в края на 2009 г. възлизат на 133 млн. лв., като заемат дял от 53% от общо извършените фактически разходи и 22% от премиения приход по този вид застраховка.

По застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”, към края на отчетния период са изплатени аквизиционни комисиони в размер на 92 млн. лв. при 79 млн. лв. година по-рано. Изплатените аквизиционни комисиони заемат дял от 54% от общо извършените фактически разходи по този вид застраховка и 21% от премиения приход по този вид застраховка.

Извършените административни разходи са в размер на 172 млн. лв., или 30,4%, от общо извършените разходи и 11,8% от брутният премиен приход. Стойността им по застраховка „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” възлиза на 76 млн. лв., което е 30% от общо извършените разходи по този вид застраховка и 13% от премиения приход по застраховката. По застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”, извършените административни разходи възлизат на 35 млн. лв. и нарастват с 46,9% на годишна база, което представлява 21% от общо извършените разходи по този вид застраховка и 8% от премиения приход по застраховката.

Разходите за уреждане на претенции възлизат на 25 млн. лв., или 4,4%, от общо извършените разходи. Размерът на общо извършените разходи по застраховки „ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове”, „Разни финансови загуби” и „Помощ при пътуване” възлиза на повече от 50% от премиения приход, реализиран по съответния вид застраховка.

Брутният коефициент на разходите в края на отчетния период се изчислява на 0,37 при 0,36 в края на 2008 г.

Таблица 37. Брутен коефициент на разходи

	2008	2009
Злополука	0.49	0.49
Заболяване	0.52	0.31
Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства	0.37	0.39
Релсови превозни средства	0.34	0.11
Летателни апарати	0.13	0.12
Плавателни съдове	0.33	0.38
Товари по време на превоз	0.42	0.45
Пожар и природни бедствия	0.32	0.3
Щети на имущество	0.46	0.47
ГО, свързана с притежаването и използването на МПС	0.37	0.37
ГО, свързана с притежаването и използването на летателни апарати	0.12	0.11
ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове	0.48	0.55
Обща гражданска отговорност	0.28	0.29
Кредити	0.25	0.27
Гаранции	0.28	0.32
Разни финансови загуби	0.45	0.52
Правни разноси	0.21	0.43
Помощ при пътуване	0.51	0.49
ОБЩО	0.36	0.37

Източник: КФН

През 2009 г. най-висок брутен технически резултат отбелязват застраховките „Пожар и природни бедствия” (116,3 млн. лв.), „Други щети на имущество” (24,0 млн. лв.), „Обща гражданска отговорност” (16,8 млн. лв.) и „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” (14,0 млн. лв.). По застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”, брутният технически резултат през изминалата година продължава да бъде отрицателен (-36,8 млн. лв.), като размерът му е по-малък в сравнение с предходната година (-99,8 млн. лв.). От шестнадесет застрахователи, имащи право да предлагат този вид застраховка, девет отчитат отрицателен брутен технически резултат.

Таблица 38. Брутен технически резултат

	2008	2009
Злополука	6.9	8.2
Заболяване (хил.лв.)	4.9	3.7
Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства	26.4	14.0
Релсови превозни средства	5.5	0.3
Летателни апарати	4.5	8.4
Плавателни съдове	-2.6	1.1
Товари по време на превоз	7.6	3.6
Пожар и природни бедствия	105.9	116.3
Щети на имущество	25.6	24.0
ГО, свързана с притежаването и използването на МПС	-99.8	-36.8
ГО, свързана с притежаването и използването на летателни апарати	6.4	6.7
ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове	-1.6	1.1
Обща гражданска отговорност	7.3	16.8
Кредити	11.0	8.7
Гаранции	1.9	2.1
Разни финансови загуби	9.9	-10.4
Правни разноси (хил.лв.)	0.3	1.2
Помощ при пътуване	2.7	1.9
ОБЩО	117.6	166.1

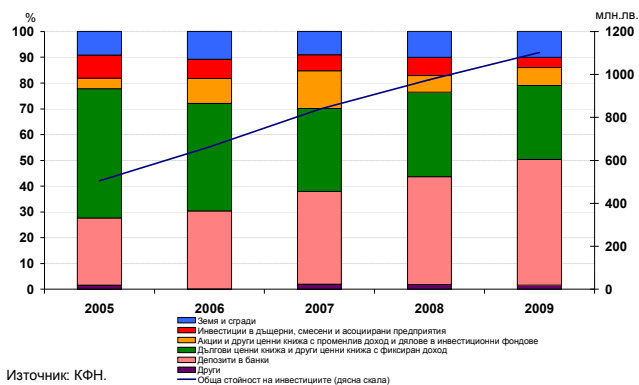
Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго. Стойностите за „Брутен технически резултат” са получени на база, отчитане на непосредствено присъщите приходи и разходи по видовете застраховки, без да се вземат предвид други технически разходи и разпределен приход от инвестиции, отчетени в Отчета за доходите. Другите технически разходи за 2009 г. са в размер на 159.3 млн. лв. (където преобладаващо се включват сторнирани премии по застрахователни договори с разсрочено плащане на премиите и вноски в Гаранционния фонд), а разпределеният приход от инвестиции е в размер на 30.2 млн. лв. За 2008 г. другите технически разходи са в размер на 105.75 млн.лв., а разпределеният приход от инвестиции е в размер на 20.65 млн.лв.

Източник: КФН

Отрицателен брутен технически резултат се отчита и по застраховка „Разни финансови загуби” (-10,4 млн. лв.), като пет от тринадесет дружества, предлагащи тази застраховка, отчитат отрицателен технически резултат.

Към края на отчетния период сумата на активите на общозастрахователните дружества възлиза на 1 811 млн. лв., като нараства с 11,7% на годишна база. Стойността на инвестициите на дружествата, извършващи дейност по общо застраховане, нараства с 14,9% през 2009 г., като в края на годината възлиза на 1 101 млн. лв. и заема дял от 60,8% от общата сума на активите. В структурата на агрегирания инвестиционен портфейл на дружествата най-голям дял заемат депозитите в банки (48,9%), следвани от дълговите ценни книжа и други ценни книжа с фиксиран доход (28,7%), 60,7% от които са ДЦК.

Графика 53. Структурата на инвестиционния портфейл на дружествата по общо застраховане

Източник: КФН.

Делът на инвестициите в земя и сради в общия инвестиционен портфейл на дружествата по общо застраховане през последните пет години остава почти постоянен от около 10%. През 2009 г. делът на инвестициите в дъщерни, смесени и асоциирани предприятия, в които дружествата имат дялово участие, намалява на 4%, което се дължи на продажбата на дялово участие на едно от дружествата по общо застраховане. В резултат на световната криза на капиталовите

пазари делът на инвестициите в акции и други ценни книжа с променлив доход и дялове в инвестиционни фондове на дружествата по общо застраховане намалява на 7% през изминалата година. През последните три години делът на инвестициите в дългови ценни книжа и други ценни книжа с фиксиран доход в общия инвестиционен портфейл остава почти постоянен, докато делът на инвестициите в депозити в банки нараства постепенно през годините в резултат от нарастване на лихвите по депозитите, като в края на 2009 г. достига 49%.

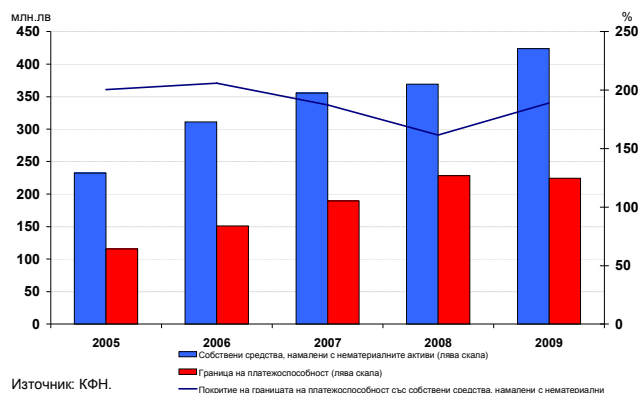
Собственият капитал на застрахователите по общо застраховане през изминалата година нараства с 18,4%, като в края на 2009 г. възлиза на 519 млн. лв. През 2009 г. записаният акционерен капитал нараства с 68 млн. лв., като при три дружества увеличението е резултат от капитализиране на част от печалбата им от предходната година.

В края на 2009 г. в структурата на собствеността на дружествата по общо застраховане 12 дружества са част от 9 европейски застрахователни групи, едно дружество е част от европейска финансова група и застрахователна група със седалище в трета държава, едно дружество е с акционерна структура, включваща юридически лица със седалища в трети държави, ЕС и България, едно дружество е с акционерна структура, включваща юридически лица със седалища в трети държави и България, едно дружество е с акционер държавата и 3 дружества са собственост на лица със седалище в България, едно от които е собственост на застрахователна група, едно - на финансова група, и едно - на други юридически лица.

В края на 2009 г. границата на платежоспособност на дружествата по общо застраховане достига 224 млн. лв., а гаранционният им капитал възлиза на 136 млн. лв. Общият размер на собствените средства на всички дружествата по общо застраховане, намалени с нематериалните активи, е 424 млн. лв. и напълно покрива границата на

платежоспособност и гаранционния капитал. Покритието на границата на платежоспособност нараства с 27,5 пр. п., като в края на изминалата година се изчислява на 189,1%, което надхвърля равнището от началото на световната финансова криза.

Графика 54. Покритие на границата на платежоспособност при общо застраховане

Източник: КФН.

В края на 2009 г. размерът на brutните технически резерви, заделени от общозастрахователните дружества за изплащане на бъдещи обезщетения, нараства със 7,4% и достига 1273 хил. лв., а нетните технически резерви нарастват до 1091 млн. лв. Най-голям дял от 56,4% в brutните технически резерви заема резервът за предстоящи плащания, който през изминалата година се увеличава с 12,8% и възлиза на 718 млн. лв.

По застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“, заделеният в края на 2009 г. резерв за предстоящи плащания нараства с 21,4% и достига 513 млн. лв. при ръст на премийния приход по този вид застраховка от 14,8%. Увеличението на резерва по тази застраховка е главно в резултат от нарастването с 28,7% на частта от него за възникнали, но непредявени претенции.

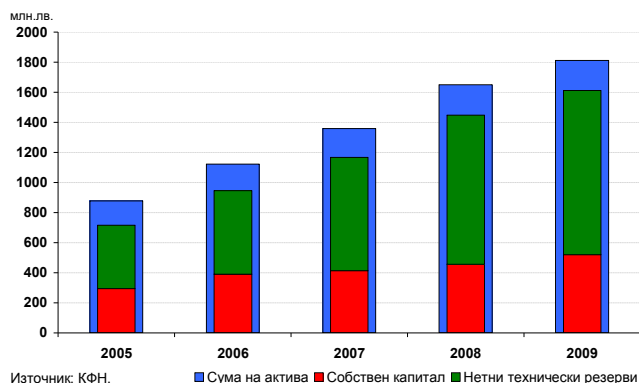
Размерът на пренос-премийния резерв в края на 2009 г. възлиза на 523 млн. лв., като отбелязва спад от 1,2% на годишна база. По видове застраховки най-голямо намаление на пренос-премийния резерв се отчита по застраховка „Сухопътни превозни средства,

без релсови превозни средства”. Размерът на резерва за неизтекли рискове нараства с 63,1% през изминалата година и достига 31 млн. лв., като най-голямо учвеличение се наблюдава при застраховките „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС”, и „Кредити”.

През изминалата година продължава тенденцията на нарастване на активите, собствения капитал и нетните техническите резерви в сектора по общо застраховане.

Графика 55. Активи, собствен капитал и нетни технически резерви при общо застраховане

Сумата на активите за покритие на техническите резерви възлиза на 1 320 млн. лв. през изминалата година, като всички общозастрахователни дружества покриват напълно brutния размер на техническите си резерви, заделени към края на отчетния период. Най-голям дял в структурата на активите за покритие на техническите резерви заемат депозитите в банки (33,2%), следвани от вземанията от застраховани лица и посредници (16,3%).

В края на 2009 г. дружествата в сектора по общо застраховане отчитат по-малък отрицателен технически резултат (-7,74 млн. лв.) в сравнение с предходната година (-7,99 млн. лв.), като девет дружества приключват периода с отрицателен технически резултат. Основна причина за отрицателния технически резултат на тези дружества е загубата по застраховка „Гражданска отговорност,

свързана с притежаването и използването на МПС”.

По-ниските разходи по инвестиции през 2009 г. в сравнение с предходната година, в т.ч. по-ниските отрицателни разлики от преценка на стойността на инвестициите на застрахователите по общо застраховане, оказват влияние върху отчетения положителен нетен финансов резултат в размер на 26,7 млн. лв. при отрицателна стойност от -6 млн. лв. една година по-рано. В резултат на отчетения положителен финансов резултат възвръщаемостта на активите, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за финансовия период и общата сума на активите, нараства от -0,4% през 2008 г. на 1,5% през изминалата година. Възвръщаемостта на собствения капитал, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за периода и собствения капитал, обръща отрицателната стойност от -1,4% през предходната година на 5,1% за 2009 г.

Реализираните за периода януари - декември 2009 г. приходи от инвестиции от общозастрахователните дружества намаляват с 26 млн. лв. и възлизат на 93 млн. лв. в края на годината. Разходите по инвестиции намаляват три пъти в сравнение с отчетените през същия период на миналата година и възлизат на 23 млн. лв., 66% от които са отрицателни разлики от преценка на стойността на инвестициите, 25% са загуби от реализация на инвестиции и 9% са разходи по управление на инвестиции. Шест от дружествата по общо застраховане приключват 2009 г. със загуба, като отрицателният финансов резултат на тези дружества е следствие от отрицателния технически резултат.

През 2009 г. записаният премиен приход по финансовите застраховки отчита спад от 59,4% на годишна база и възлиза на 25,9 млн. лв. в края на годината, като застраховка „Кредити” заема дял от 46%, застраховка „Разни финансови загуби” - 44%, а застраховка „Гаранции” - 10% от записания

премиен приход по трите вида финансови застраховки. Пазарният дял на първите четири компании общо по трите вида финансови застраховки е 62,9%.

Възникналите претенции през периода януари – декември 2009 г. са в размер на 18,1 млн. лв., от които 5 млн. лв. по застраховка „Кредити”, 93 хил. лв. по застраховка „Гаранции” и 13,2 млн. лв. по застраховка „Разни финансови загуби”, като общо за трите вида финансови застраховки е отчетено увеличение от 12,8% на възникналите претенции на годишна база.

Общо заделените технически резерви по трите вида финансови застраховки нарастват с 3,9% на годишна база, като към края на 2009 г. възлизат на 38,1 млн. лв., 65% от които са заделени по застраховка „Разни финансови загуби”, 26% са заделени по застраховка „Кредити”, а 9% - по застраховка „Гаранции”. Общата застрахователна сума, за която са покрити рисковете по действащи договори към 31 декември 2009 г., възлиза на 2 466 млн. лв., от които 32% - по застраховка „Кредити”, 3% - по застраховка „Гаранции”, и 65% - по застраховка „Разни финансови загуби”. В сравнение с предходната година застрахователната сума намалява с 36%.

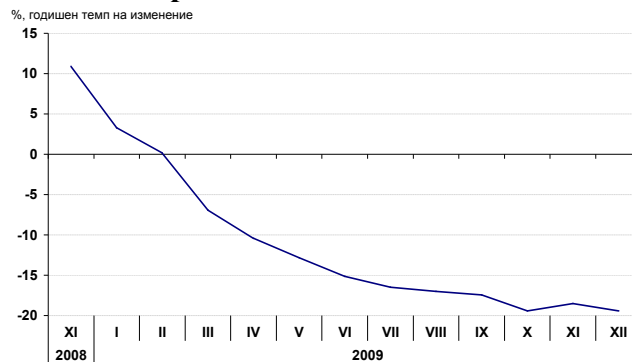
Брутният технически резултат към края на 2009 г. по трите вида финансови застраховки е съответно 8,7 млн. лв. по застраховка „Кредити”, 2,1 млн. лв. по застраховка „Гаранции” и отрицателен (-10,4 млн. лв.) по застраховка „Разни финансови загуби”.

2.2.2. Животозастраховане

Брутният премиен приход, записан от животозастрахователите, отчита спад от 17,7% на годишна база, като в края на 2009 г. възлиза на 222 млн. лв. Премийният приход е реализиран изцяло от директен бизнес, т.е. нито един животозастраховател не извършва дейност по активно презастраховане през 2009 г. За разлика от разглеждания период през

2008 г. бе отчетен премиен приход от активно презастраховане в размер на 670 хил. лв., реализиран чрез поемане на рискове по застраховка „Злополука”.

Графика 56. Брутен премиен приход в животозастраховането

Източник: КФН.

Бележка: Графиката е изградена на база темп на прираст на брутният премиен приход, отчетен по видове застраховки през отделните месеци на 2009 г., като разликата с темпа на прираст, изчислен на база премиен приход по отчета на доходите, произтича от възприетата от някои застрахователи счетоводна политика за отделяне на депозитния компонент на премията по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, и включването му в резерва по този вид застраховка.

Брутният премиен приход, реализиран от животозастрахователите през 2009 г., следва тенденция на намаление, като изменението му на годишна база е положително през първите два месеца на годината, след което навлиза във фаза на отрицателни стойности и в края на годината достига до -19%. Спад на премийния приход на годишна база към края на 2009 г. отчитат десет от животозастрахователите, като техният съвкупен пазарен дял възлиза на 73,1%.

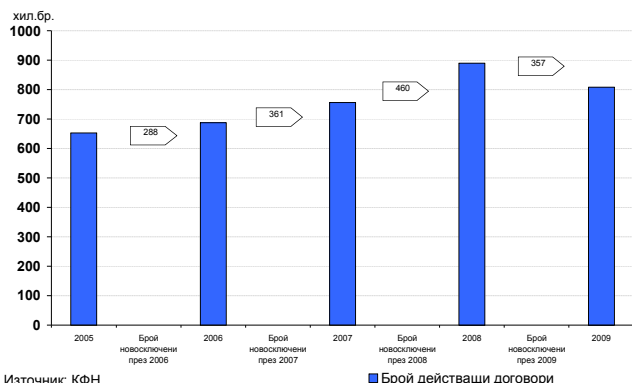
Динамиката на развитие на животозастрахователния сектор у нас през изминалата година се дължи на няколко основни фактора. На първо място, това е ограничаването на кредитната активност от страна на местни финансови институции, като към на 2009 г. ръстът в обема на кредитите, отпуснати на домакинствата и нетърговските организации, обслужващи домакинствата, намалява до 6% на годишна база. Негативен ефект има и несигурността относно бъдещите

доходи на домакинствата, влияеща пряко върху склонността им за спестяване чрез закупуване и поддържане на животозастраховки.

Алтернативната доходност, предлагана от конкурентни продукти на пазара, като лихвите по депозитите, води до нарастване на обема на депозитите на домакинствата и нетърговските организации, обслужващи домакинствата, с 10,9% на годишна база, което също оказва отрицателно влияние върху привлекателността на животозастраховането.

Тези фактори намират своето отражение върху развитието на животозастрахователния пазар у нас в следните две посоки. От една страна, намалява броят на застрахованите лица по действащи договори към 31 декември 2009 г. на 2527 хил. при 3373 хил. в края на предходната година. От друга страна, нараства броят на изцяло или частично откупените (прекратени) застрахователни договори с 6,5% на годишна база.

Графика 57. Брой новосключени и действащи договори

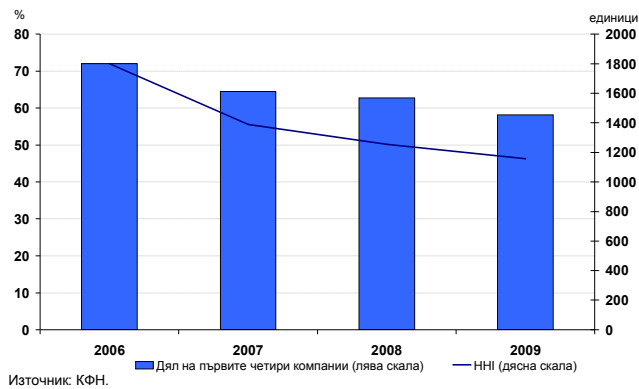
Източник: КФН.

Броят на действащите към края на 2009 г. договори възлиза на 808 777, като новосключените договори намаляват и в края на годината достигат 356 847, което е малко под броя им през 2007 г. Като пряко следствие от намаления брой на новосключените договори спад се отчита и в размера на премиите, записани по тях, като те възлизат на 95 млн. лв. в края на 2009 г. при 134 млн. лв.

по сключени договори през 2008 г. и 142 млн. лв. по сключени договори през 2007 г. Броят на действащите към края на 2009 г. договори е с 81 хил. по-малък от този на действащите към края на предходната година, което е пряк резултат от нарастналия брой на договорите с изтекъл срок и на предсрочно прекратените договори през отчетната година.

Съвкупният пазарен дял на четирите животозастрахователни дружества⁴⁴, реализирали най-високи премийни приходи през 2009 г., намалява през последните три години, като в края на изминалата година се стабилизира на 58,1%. Концентрацията на животозастрахователния пазар постепенно намалява, като съответно конкуренцията между опериращите на него дружества продължава да се засилва, което рефлектира върху динамиката на индекса Херфиндал – Хиршман (ННІ)⁴⁵, чиято стойност в края на 2009 г. е 1156.

Графика 58. Концентрация на животозастрахователния пазар

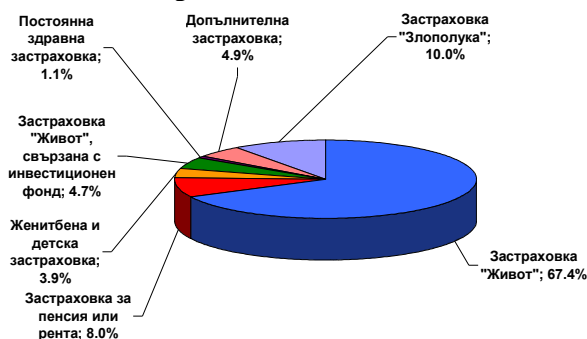
Източник: КФН.

⁴⁴ Това са ЗАД „Алианц България Живот“, ЗАД „ДЗИ“, ЗАД „Булстрад Живот Виена Иншурънс Груп“ АД и "Алико България ЖЗД" ЕАД.

⁴⁵ Индексът Херфиндал – Хиршман (ННІ) се изчислява като сума на квадратите на пазарния дял на всеки участник на пазара, като неговата стойност варира между 0 и 10 000. При стойност под 1000 единици пазарът се определя като силно конкурентен, между 1000 и 1800 единици - умерена конкурентна среда, а над 1800 единици – пазарът се характеризира със силна концентрация.

По отношение на структурата на портфейла на животозастрахователите по видове застраховки към края на 2009 г. не се наблюдава съществена промяна в сравнение с предходната година и основен дял в нея продължава да заема традиционната застраховка „Живот” и рента – 75,5%. Следва да се отбележи, че 89,4% от brutните премии по тази застраховка са формирани от продажбата на застраховка „Живот”, а останалите 10,6% - от застраховка за пенсия или рента. Следваща по относителен дял е застраховка „Злополука” (10%), застраховка „Живот, свързана с инвестиционен фонд”, чийто относителен дял в общия портфейл намалява с 1,9 пр. п. в сравнение с 2008 г., и „Допълнителна застраховка”, чийто относителен дял нараства до 4,9%

Графика 59. Структура на портфейла на животозастрахователите за 2009 г.

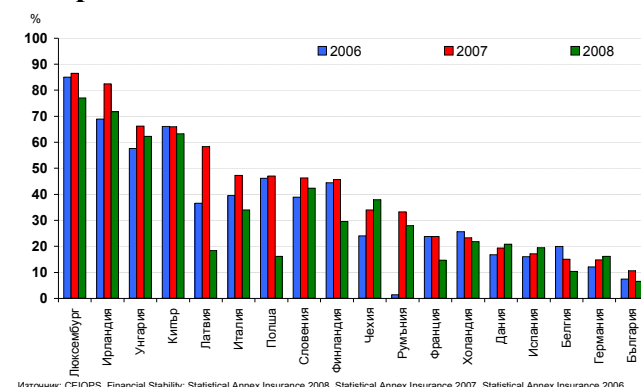
Източник: КФН.

Ръст от 4,1% на годишна база се отчита единствено в размера на премиите по „Женитбена и детска застраховка”. По всички останали видове животозастраховки се наблюдава спад на премиите на годишна база, като най-съществен е той по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд” (от 42,7%, или 7,7 млн. лв.) в резултат на намаленото търсене. Основен е спадът в премиите по договори по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, с еднократно плащане на премията, който възлиза на 78,7% на годишна база, или намалението е с 6 млн. лв. в абсолютно

изражение в сравнение с 2008 г. В резултат делът на еднократните премии по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, в общия размер на реализираните премии по тази застраховка намалява от 44,7% през 2008 г. на 16,4% в края на изминалата година.

През 2008 г. финансовата криза и произтичащият от нея икономически спад оказват силно влияние върху продажбите на застрахователни продукти, свързани с инвестиционни фондове, особено тези с еднократна премия, което води до голям спад на общия премиен приход по животозастраховане в страни като Италия, Франция, Ирландия, където такива продукти са по-широко разпространени. Пазарите с висок дял на договорите с периодично плащане на премиите, като Германия, се оказват по-устойчиви. Ръстът в продажбите на някои спестовни продукти, като фиксирани анюитети и традиционни спестовни животозастраховки, не е достатъчен да компенсира спада в премиите по застраховките, свързани с инвестиционни фондове.

Графика 60. Дял на застраховка "Живот", свързана с инвестиционен фонд, в общия директен бизнес на животозастрахователите в Европа

Източник: CEIOPS, Financial Stability: Statistical Annex Insurance 2008, Statistical Annex Insurance 2007, Statistical Annex Insurance 2006.

Отстъпените на презастрахователи премии от животозастрахователните компании у нас възлизат на 9,7 млн. лв. в края на 2009 г., което представлява 4,3% от brutния премиен приход в сектора. Делът на презастраховането

при животозастрахователните компании и през изминалата година остава относително нисък, като коефициентът на самозадържане се изчислява на 0,96 при 0,97 към края на 2008 г.

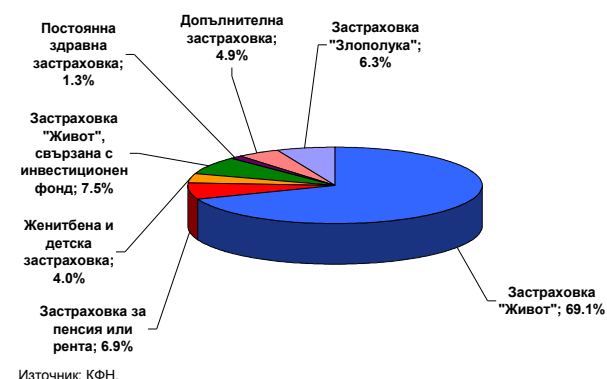
В структурата на отстъпените премии на презастрахователи по видове застраховки с най-голям относителен дял са застраховките „Живот” и рента (44,9%), „Злополука” (31,8%) и „Допълнителна застраховка” (17,7%). Най-голяма част от премиения приход в сравнение с останалите видове застраховки се отстъпва по „Постоянна здравна застраховка” (20,1%), „Допълнителна застраховка” (15,7%) и застраховка „Злополука” (13,6%) от brutния премиен приход, реализиран по тези видове застраховки.

Изплатените през 2009 г. претенции от животозастрахователите възлизат на 91 млн. лв. по общо 77 961 броя искове, при изплатени 92 млн. лв. през 2008 г. по общо 86 132 броя искове. Изплатените суми и обезщетения на цеденти по приети през предходни години договори са 200 хил. лв. по застраховка „Злополука”.

От общо изплатените претенции 47% са по договори с изтекъл срок или настъпил падеж, 21% са откупите (по предсрочно прекратени договори), 12% са изплатените суми и обезщетения при смърт и 20% са други изплатени претенции. Отчита се спад на годишна база както в броя на исковете (9,5%), така и в размера на изплатените през годината суми и обезщетения (1,2%). Нарастване се наблюдава единствено в броя на предсрочно прекратените договори (6,5%), като съответно стойността на откупите нараства с 56,7%.

В общата структура на изплатените претенции най-голям е дялът на застраховка „Живот” и рента (76%), в рамките на която 90,9% от плащанията са по застраховка „Живот”, следвана от застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд (7,5%), и „Злополука” (6,3%).

Графика 61. Структура на изплатените претенции по видове застраховки за 2009 г.

Откупи се отчитат по застраховки „Живот” и рента, „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, и „Женитбена и детска застраховка”, като общият им брой нараства с 6,5% и към края на 2009 г. възлиза на 13 898. Откупните стойности възлизат общо на 19,690 млн. лв. в края на изминалата година при 13 млн. лв. в края на 2008 г. Откупните стойности по застраховка „Живот” и рента и по „Женитбена и детска застраховка” нарастват съответно с 6,486 млн. лв. и с 1,859 млн. лв., докато по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, се наблюдава намаление с 1,218 млн. лв. в сравнение с 2008 г. Възстановените суми и обезщетения по презастрахователни договори възлизат на 2 млн. лв., което е 2% от изплатените през периода претенции по животозастраховане.

Разходите, извършени от животозастрахователите във връзка с осъществяване на дейността им през 2009 г., намаляват с 14,7% на годишна база и в края на годината възлизат общо на 88 млн. лв., което представлява 39,5% от brutния премиен приход, реализиран за периода.

Извършените през 2009 г. аквизиционни разходи намаляват на годишна база с 35% и са на обща стойност от 33 млн. лв. Основна част от общата сума на аквизиционните разходи се формира от аквизиционните комисиони (27 млн. лв.), които намаляват с 37,1% спрямо 2008 г.

Аквизиционните разходи представляват 37,1% от общо извършените разходи за периода и 14,7% съответно от премийния приход, реализиран в сектора.

Административните разходи през 2009 г. нарастват с 3,1% на годишна база, като в края на годината са 49 млн. лв., което представлява 56% от общо извършените разходи от животозастрахователите и 22,1% от премийния приход в сектора. Преобладаващ дял от общо извършените разходи са свързани с дейността по застраховка „Живот” и рента (70,4%), „Злополука” (14,2%) и застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд (7,5%).

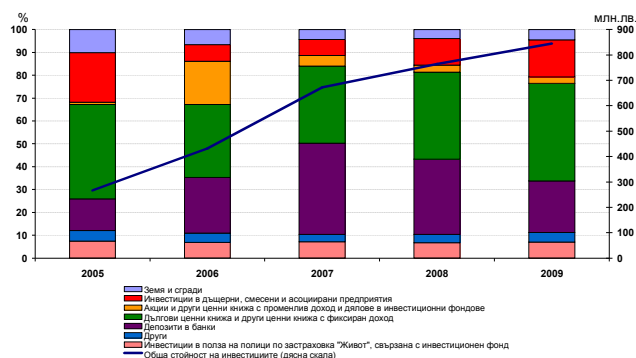
По всички животозастраховки се наблюдава намаление в размера на разходите на годишна база с изключение на „Допълнителна застраховка” и „Постоянна здравна застраховка”, като разходите, извършени във връзка с дейността по тях, нарастват съответно с 16,3% и 15,9%.

Общата сума на активите в животозастрахователния сектор нараства с 8,4% през 2009 г., като стойността им в края на годината възлиза на 976 млн. лв. Стойността на инвестициите на животозастрахователите е 844 млн. лв. в края на 2009 г., като те представляват 86,5% от общата сума на активите в сектора. Изменението в стойността на инвестициите се изчислява на 10,5% на годишна база през изминалата година, като темпът на нарастване се забавя в сравнение с този, отчетен за 2008 г. (55,8%) и за 2007 г. (13,7%) в резултат на световната финансова криза. Основен дял в общия инвестиционен портфейл на животозастрахователите към края на 2009 г. заемат ценните книжа, издадени и гарантирани от държавата (24%), депозитите в банки (22,5%), другите дългови ценни книжа и ценни книжа с фиксиран доход (18,8%) и инвестициите в акции и дялове на дъщерни, съвместни и асоциирани предприятия (16,1%).

Най-голямо нарастване от 54,5% на годишна база се наблюдава в стойността на инвестициите в акции и дялове в дъщерни,

съвместни и асоциирани предприятия, като към края на 2009 г. те възлизат на 136 млн. лв. Дълговите ценни книжа и другите ценни книжа с фиксиран доход възлизат общо на 361 млн. лв. към края на изминалата година (в т.ч. 203 млн. лв. в ДЦК), нараствайки с 23,9% на годишна база (съответно 24,5% за ДЦК). Банковите депозити на животозастрахователите намаляват с 24,5% през изминалата година и към края на 2009 г. достигат 190 млн. лв. Стойността на инвестициите в акции и други ценни книжа с променлив доход и дяловете в инвестиционни фондове почти не търпи промяна, като нараства с 11 хил. лв. през 2009 г. в сравнение с предходната година. Стойността на инвестициите по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, се увеличава с 16,7% на годишна база и достига 59,6 млн. лв. в края на 2009 г., като тези инвестиции съставляват 7,1% от общия размер на инвестициите в животозастрахователния сектор.

Графика 62. Структура на инвестиционния портфейл на животозастрахователите

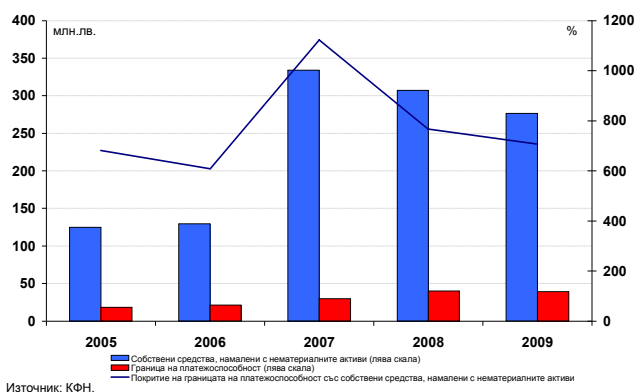
Източник: КФН.

Ангажираният В животозастрахователния сектор собствен капитал нараства със 7,2% на годишна база и към края на 2009 г. възлиза на 447 млн. лв. Структурата на собствеността на дружествата, извършващи дейност по животозастраховане в края на 2009 г., показва, че 9 от застрахователите са част от 8 европейски

застрахователни групи, двама са част от европейски финансови групи, един застраховател е част от европейска финансова група и от застрахователна група със седалище в трета държава, един застраховател е част от застрахователна група от трета държава, един застраховател се притежава от юридически лица със седалища в трета държава и България и трима застрахователи се притежават от юридически лица със седалище в България, като един от тези застрахователи е част от финансова група

Общият размер на собствените средства в животозастрахователния сектор, намалени с нематериалните активи, възлиза на 277 млн. лв., докато границата на платежоспособност се изчислява на 39 млн. лв., а гаранционният капитал - на 96,5 млн. лв. Покритието на границата на платежоспособност със собствени средства, намалени с нематериалните активи, е 707%. В края на 2009 г. всички дружества разполагат с достатъчно средства, с които да гарантират изпълнение на дългосрочните си задължения. Само едно дружество не покрива изцяло минималния гаранционен капитал в размер на 6,4 млн. лв., като е представило план за набиране на допълнителни средства, който през I тримесечие на 2010 г. е изпълнен.

Графика 63. Покритие на границата на платежоспособност при животозастраховане

Застрахователите, извършващи дейност по животозастраховане, образуват следните

технически резерви за посрещане на поетите си задължения: запасен фонд, резерв за предстоящи плащания, пренос-премиен резерв, математически резерв, капитализирана стойност на пенсиите, резерв за бъдещо участие в дохода, резерви по застраховки "Живот", свързани с инвестиционен фонд, резерв за бонуси и отстъпки, други резерви, одобрени от заместник-председателя или образувани по негово предписание.

Заделените от животозастрахователите брутни технически резерви нарастват с 10,7% през 2009 г., като в края на годината възлизат на 505 млн. лв. Увеличение се наблюдава в размера на всички видове резерви, с изключение на „Пренос-премиен резерв“, „Резерв за бонуси и отстъпки“ и на „Други технически резерви“. Основен дял в брутният размер на техническите резерви на животозастрахователите заемат математическият резерв, резервът по застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд, и резервът „Капитализирана стойност на пенсиите“, които възлизат съответно на 338 млн. лв. (66,8% от общия размер на резервите), 54 млн. лв. (10,7%) и 49 млн. лв. (9,6%).

Математическият резерв се образува за посрещане на бъдещи плащания по дългосрочните животозастраховки, които имат спестовен характер, като в резултат на финансовата криза неговото нарастване се забавя през последните три години и в края на 2009 г. ръстът му достига 12,3%, или 37 млн. лв. Капитализираната стойност на пенсиите е математически резерв, образуван за посрещане на бъдещи плащания по застраховка за пенсия или рента. Този резерв нараства с 8,552 млн. лв. (ръст от 21,3% на годишна база) при 12 млн. лв. година по-рано и 4 млн. лв. в края на 2007 г. От друга страна, премийният приход по застраховка за пенсия или рента отчита спад от 11,7% през 2009 г., докато през 2008 г. се реализира ръст от 17,1%

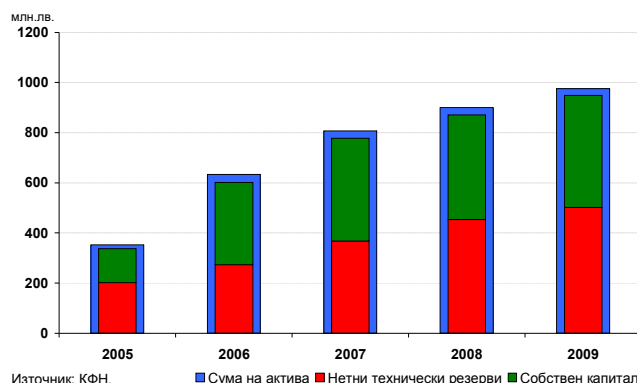
Резервът по застраховка "Живот", свързана с инвестиционен фонд, се образува за

покриване задълженията на застрахователя по застрахователни договори, при които инвестиционният риск се носи от застрахования или третото ползващо се лице. Заделените към края на 2009 г. резерви по този вид застраховка нарастват с 5,7% на годишна база (2,9 млн. лв.), което е повече от ръста през предходната година (121 хил. лв.) и по-малко от изменението с 18 млн. лв. през 2007 г. Значително по-малкото увеличение в размера на разглеждания резерв през последните две години в сравнение с увеличението, отчетено за 2007 г., е резултат от спада от 42,1% в размера на brutния премиен приход, реализиран по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, към края на 2009 г. и от 30,8% през предходната година, при отчетен ръст от 86,9% към края на 2007 г. Резервите по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, заемат дял от 10,7% в общата сума на резервите.

Друг резерв, заделен от животозастрахователите, е резервът за бъдещо участие в дохода, който се образува по животозастраховките със спестовен елемент за покриване на очаквани бъдещи неблагоприятни отклонения в дохода от инвестиции. Използва се за допълване на дохода за разпределение по застрахователните договори или за попълване на недостига на доход от инвестиции за покриване на техническата лихва, като в края на 2009 г. той възлиза на 3,598 млн. лв., нараствайки повече от два пъти на годишна база.

През изминалата година техническите резерви, нетни от презастраховане, продължават да нарастват, като в края на 2009 г. възлизат на 502 млн. лв.

Графика 64. Активи, собствен капитал и нетни технически резерви при животозастраховане

Стойността на активите, използвани за покритие на техническите резерви на животозастрахователите (без резервите по застраховка "Живот", свързана с инвестиционен фонд), възлиза на 474 млн. лв. в края на изминалата година, като нарастват с 10,7% на годишна база. Активите за покритие на резервите по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, нарастват с 16,2%, като в края на 2009 г. възлизат на 59 млн. лв.

В държави членки и в трети държави са разположени съответно 30,6% и 3,2% от общия размер на активите за покритие на техническите резерви (без резервите по застраховка "Живот", свързана с инвестиционен фонд), като делът им нараства съответно от 18,7% и 1,6% спрямо предходната година. Най-голям дял в структурата на активите за покритие на техническите резерви имат ДЦК (44,2%), като след тях се нареждат банковите депозити (19,1%) и ценните книжа, приети за търговия на регулирани пазари на ценни книжа (13,1%). Сумата на активите за покритие на резервите по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, нараства с 16,2% на годишна база, като в края на изминалата година 39,3% от тях (23 млн. лв.) са разположени в други държави членки.

Техническият резултат в животозастраховането към края на 2009 г. е положителен и възлиза на 12 млн. лв., като

техническият резултат през предходната година е отрицателен (-2 млн. лв.). Въпреки отчетения спад в размера на спечелените премии (-14,8%) и в размера на приходите от инвестиции в техническата част на отчета за доходите (-5%) в сравнение с 2008 г. се отчита изпреварващо намаление на разходната част на техническия отчет, в резултат на което резултатът от застрахователна дейност в края на 2009 г. е положителен.

Общият нетен финансов резултат, постигнат от животозастрахователите към края на 2009 г., е положителен и възлиза на 24 млн. лв., като по-високата му стойност в сравнение с 2008 г. (7 млн. лв) е следствие от реализирания положителен резултат от застрахователна дейност. Възвръщаемостта на активите, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за съответния период и общата сума на активите, нараства от 0,7% за 2008 г. на 2,5% за 2009 г. Възвръщаемостта на активите за 2007 г. е била 6,2%.

Възвръщаемостта на собствения капитал, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за отчетния период и собствения капитал, също нараства от 1,6% за 2008 г. на 5,4% за 2009 г., но въпреки това остава под стойността ѝ през 2007 г. (12,2%).

2.2.3. Презастраховане

През изминалата година дейност по активно презастраховане извършват пет застрахователя по общо застраховане и един презастраховател, който започва да извършва дейност от началото на 2009 г. Реализираният от тях премиен приход през годината възлиза на 1371 млн. лв., от които „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД записва 1352 млн. лв. Основен дял в дейността по активно презастраховане заема застраховка „Пожар и природни бедствия“ (28%), следвана от застраховки „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ (27%) и „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ (21,8%).

Изплатените обезщетения на цеденти възлизат на 546 млн. лв., от които 544 млн. лв. са изплатени от „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД. В структурата на изплатените обезщетения най-голям дял заема застраховките „Пожар и природни бедствия“ и „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ с дял от по 31,1% от сумата на изплатените през годината обезщетения.

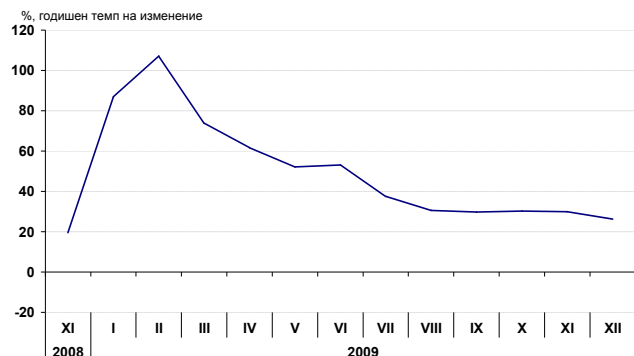
Към края на 2009 г. сумата на актива на „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД възлиза на 1084 млн. лв., 90% (976 млн. лв.) от която е стойността на инвестициите. През 2009 г. дружеството инвестира предимно в дългови ценни книжа и други ценни книжа с фиксиран доход, които заемат дял от 63,1% от инвестиционния портфейл на дружеството. Собственият капитал на „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД в края на годината възлиза на 346 млн. лв., а заделените технически резерви са 752 млн. лв., от които 736 млн. лв. представляват резерв за предстоящи плащания, а 16 млн. лв. са пренос-премиен резерв.

Към края на годината техническият резултат на „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД е 242 млн. лв., а финансовият резултат е 274 млн. лв.

2.2.4. Доброволно здравно осигуряване

Реализираният премиен приход от дружествата по доброволно здравно осигуряване нараства с 26,2% на годишна база към края на 2009 г., като в края на годината възлиза на 38 млн. лв. Годишното изменение на брутния премиен приход, записан по месеци за изминалата 2009 г., отбелязва най-висок ръст през първите два месеца на годината, което в значителната си част се дължи на промяна в счетоводната политика на отчитане на премиите при едно здравноосигурително дружество.

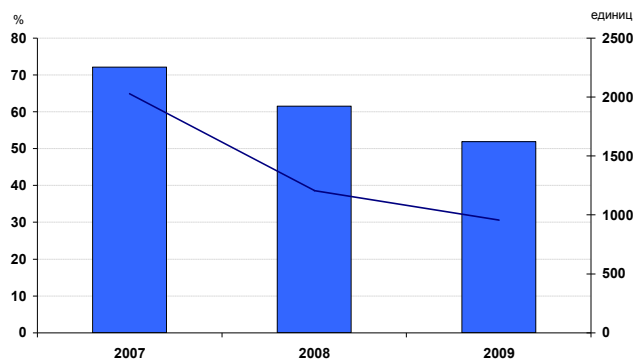
Графика 65. Брутен премиен приход по доброволно здравно осигуряване

Източник: КФН.

Пазарният дял на четирите здравноосигурителни дружества с реализиран най-висок премиен приход⁴⁶ намалява от 61,5% през 2008 г. на 51,9% през изминалата година. Стойността на индекса ННІ също намалява от 1207 единици през 2008 г. до 956 единици през 2009 г., което показва, че е налице силна конкуренция между участниците на пазара по доброволно здравно осигуряване.

Графика 66. Концентрация на пазара по доброволно здравно осигуряване

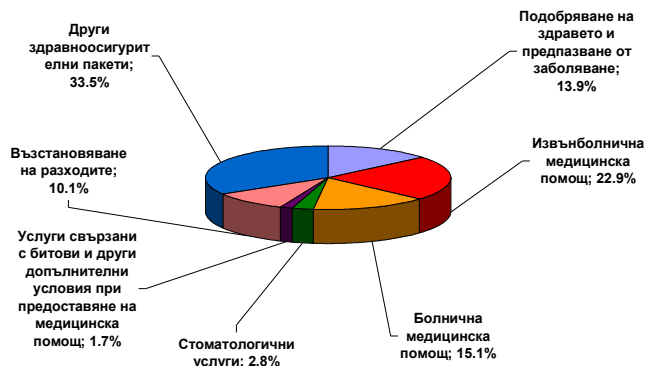
Източник: КФН.

През 2009 г. дейност по доброволно здравно осигуряване извършват 20 дружества, 7 от които отчитат спад на премиения приход спрямо предходната година. В структурата на портфейла на здравноосигурителните дружества преобладаващ дял от 33,5% заема

⁴⁶ Това са ЗОК „България Здраве“ АД, „Дженерали Закрила Здравно Осигуряване“ АД, ЗОФ „Медико-21“ АД, и „Общинска здравноосигурителна каса“ АД.

пакетът „Други здравноосигурителни пакети“, следван от пакетите „Извънболнична медицинска помощ“ (22,9%) и „Болнична медицинска помощ“ (15,1%). Спад на премиения приход с 1,2% на годишна база се наблюдава единствено по пакет „Други здравноосигурителни пакети“, като сред отчитащите положителни изменения пакети на годишна база най-висок е ръстът от 56,5% по пакет „Болнична медицинска помощ“.

Графика 67. Структура на портфейла на здравноосигурителните дружества за 2009 г.

Източник: КФН.

Действащите към края на 2009 г. договори за доброволно здравно осигуряване са 8944, като намаляват спрямо предходната година, когато броят им е 10 158. Здравноосигурените лица по предлаганите здравноосигурителните пакети също бележат намаление от 50,1%, като броят им в края на 2009 г. е 178 хил. души.

Размерът на изплатените претенции от здравноосигурителните дружества към края на 2009 г. възлиза на 22 млн. лв., при изплатени 21 млн. лв. година по-рано, с което се отчита увеличение от 3,0%. Увеличение на изплатените претенции се отчита по пакетите „Други здравноосигурителни пакети“ (25,1%) и „Извънболнична медицинска помощ“ (17,3%). По останалите пакети се отчита намаление на изплатените претенции, като на годишна база най-голямо намаление се отчита по пакет „Стоматологични услуги“ (-53,9%).

Графика 68. Структура на изплатените претенции по здравноосигурителни пакети за 2009 г.

В структурата на изплатените претенции най-голям относителен дял заема пакетът „Други здравноосигурителни пакети” (38%), след който се нареждат „Извънболнична медицинска помощ” (26,4%) и „Възстановяване на разходите” (14,1%). На годишна база темпът на нарастване на премийния приход (26%) изпреварва този на изплатените претенции (3%), като обратната динамика на по-голямо увеличение на изплатените претенции спрямо ръста на премийния приход на годишна база се наблюдава при 7 от дружествата.

Коефициентът на щетимост намалява от 0,72 през 2008 г. на 0,56 през 2009 г., като най-големите му стойности се отчитат при пакетите „Стоматологични услуги” (0,79) и „Възстановяване на разходите” (0,73).

Таблица 39. Коефициент на щетимост по здравноосигурителни пакети

	2008	2009
Подобряване на здравето и предпазване от заболяване	0.72	0.48
Извънболнична медицинска помощ	0.85	0.67
Болнична медицинска помощ	0.37	0.21
Стоматологични услуги	1.65	0.79
Услуги свързани с битови и други допълнителни условия при предоставяне на медицинска помощ	0.12	0.06
Възстановяване на разходите	1.32	0.73
Други здравноосигурителни пакети	0.58	0.63
ОБЩО	0.72	0.56

Източник: КФН

Разходите, извършени от дружествата по доброволно здравно осигуряване, възлизат на 17 млн. лв. (в т.ч. разходи за уреждане на

претенции), с което се отчита ръст от 24,5% на годишна база. Извършените фактически разходи представляват 44,0% от отчетения премиен приход.

Аквизиционните разходи (разходите, произтичащи от сключването или подновяването на здравноосигурителните договори) заемат дял от 30% от общо извършените разходи за периода, а административните – 68,6%. Аквизиционните разходи представляват 13,2% от премийния приход, реализиран в сектора, а административните - 30,2%. Най-голям относителен дял в общо извършените разходи заемат тези, извършени по пакет „Други здравноосигурителни пакети” (30,3%) и пакет „Извънболнична медицинска помощ” (23,2%). На годишна база най-съществено нарастват разходите по пакет „Болнична медицинска помощ” (51,9%).

Таблица 40. Коефициент на разходите по здравноосигурителни пакети

	2008	2009
Подобряване на здравето и предпазване от заболяване	0.45	0.40
Извънболнична медицинска помощ	0.54	0.44
Болнична медицинска помощ	0.53	0.51
Стоматологични услуги	0.53	0.55
Услуги свързани с битови и други допълнителни условия при предоставяне на медицинска помощ	0.67	0.54
Възстановяване на разходите	0.41	0.45
Други здравноосигурителни пакети	0.34	0.39
ОБЩО	0.43	0.43

Източник: КФН

През изминалата година положителен технически резултат се реализира по три от здравноосигурителните пакети. Отрицателен технически резултат се отчита по пакетите „Други здравноосигурителни пакети”, „Извънболнична медицинска помощ”, „Стоматологични услуги” и „Възстановяване на разходите”. Най-съществена е промяната по пакета „Други здравноосигурителни пакети”, по който се постига отрицателен технически резултат от -202 хил. лв. за 2009 г. при положителен технически резултат от 405 хил. лв. за 2008 г.

Таблица 41. Технически резултат по здравноосигурителни пакети

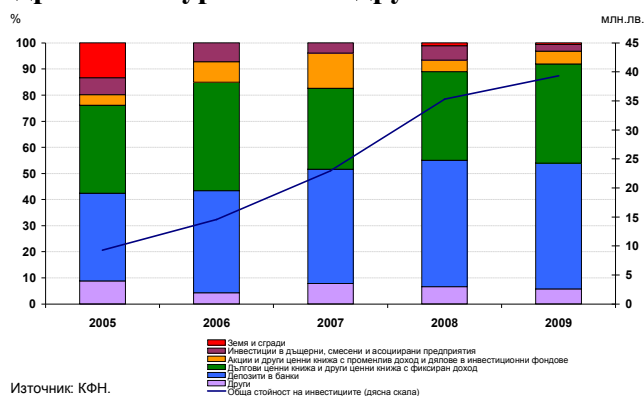
	2008	2009
Подобряване на здравето и предпазване от заболяване	-0.6	0.5
Извънболнична медицинска помощ	-2.7	-1.4
Болнична медицинска помощ	0.6	1.5
Стоматологични услуги	-1.1	-0.5
Услуги свързани с битови и други допълнителни условия при предоставяне на медицинска помощ	0.2	0.2
Възстановяване на разходите	-2.2	-0.7
Други здравноосигурителни пакети	0.4	-0.2
ОБЩО	-5.4	-0.6

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН

Общата сума на активите на здравноосигурителните дружества нараства с 13,8% на годишна база и в края на 2009 г. възлиза на 68 млн. лв. Общата стойност на инвестициите на дружествата е 39 млн. лв. и нараства с 10,4% спрямо 2008 г., като инвестициите представляват 58% от активите на здравноосигурителните дружества.

Най-голям относителен дял в структурата на агрегирания инвестиционен портфейл на здравноосигурителните дружества заемат депозитите в банки (48,1%), следвани от дълговите ценни книжа и други ценни книжа с фиксиран доход с дял от 38,1%. През последните пет години се установява тенденция на увеличение на банковите депозити, както и на дълговите ценни книжа и други книжа с фиксиран доход за сметка на инвестициите в „Земя и сгради”, които намаляват с променлив темп, като през 2009 г. заемат дял от 0,6%.

Графика 69. Инвестиционен портфейл на здравноосигурителните дружества

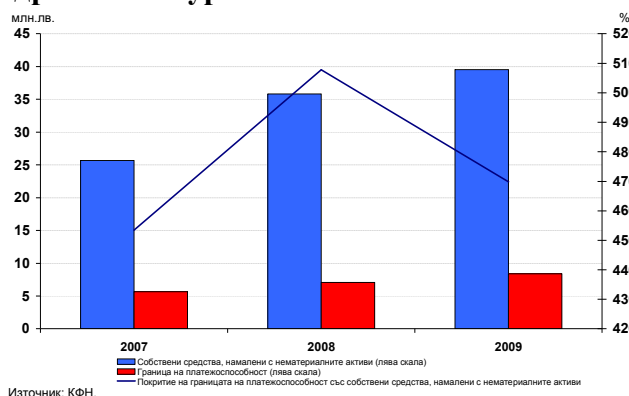
Източник: КФН.

Собственият капитал на здравноосигурителните дружества нараства с 18,2% на годишна база и достига 45 млн. лв. към края на 2009 г. Записаният акционерен капитал на дружествата намалява с 4,9% на годишна база поради намаление на акционерния капитал на две от тях.

Структурата на собствеността на дружествата по доброволно здравно осигуряване в края на 2009 г. е следната: 14 дружества са собственост на юридически и физически лица от България, 4 дружества са част от европейски застрахователни групи, едно дружество се притежава от юридическо лице със седалище в ЕС, а 2 дружества се притежават от юридически лица със седалища в трети държави.

В края на 2009 г. границата на платежоспособност и гаранционния капитал на дружествата по доброволно здравно осигуряване възлизат съответно на 8,410 млн. лв. и 8,239 млн. лв. Общият размер на собствените средства на всички дружества, намалени с нематериалните активи, е 39,514 млн. лв. и напълно покрива границата на платежоспособност (470%) и гаранционния капитал.

Графика 70. Покритие на границата на платежоспособност при доброволно здравно осигуряване

Източник: КФН.

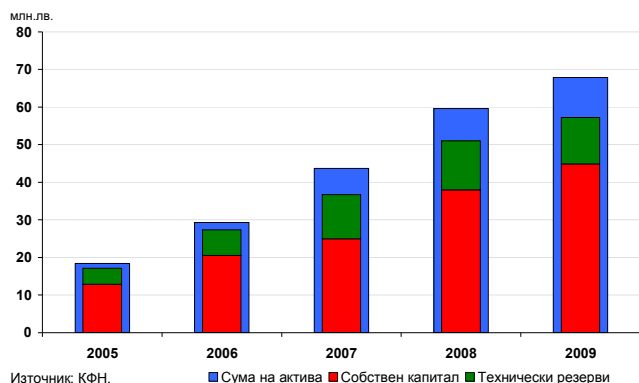
Към края на 2009 г. общият размер на здравноосигурителните резерви, заделени от дружествата, извършващи дейност по доброволно здравно осигуряване, възлиза на

12 млн. лв., отчитайки намаление от 5,4% спрямо заделените година по-рано резерви. Пренос-премийният резерв заема най-голям дял от 68,4% от общо заделените резерви. Резервът за предстоящи плащания заема дял от 20,9%, като намалява от 3 млн. лв. през 2008 г. на 2,6 млн. лв. в края на изминалата година.

Сумата на активите за покритие на здравноосигурителните резерви намалява с 13,3% на годишна база през 2009 г., като възлиза на 13 млн. лв. в края на 2009 г. Всички здравноосигурителни дружества покриват напълно размера на здравноосигурителните си резерви, заделени към края на отчетния период. В структурата на активите за покритие на здравноосигурителните резерви най-голям дял от 71,9% заемат държавните ценни книжа, следвани от банковите депозити с дял от 19,6%.

Резултатът от дейността по доброволно здравно осигуряване за 2009 г. е отрицателен и възлиза на -995 хил. лв., като стойността му намалява в сравнение с предходната година (-6 млн. лв.). Постигнатият по-добър резултат от дейността се дължи на изпреварващия ръст на спечелените премии (31% на годишна база) в сравнение с увеличението на възникналите претенции (1% на годишна база) и нетните оперативни разходи (23%). Отрицателен резултат от дейността за 2009 г. отчитат 13 от здравноосигурителните дружества, като през преходната година броят им е 15.

Графика 71. Активи, собствен капитал и техническите резерви при здравноосигурителните дружества

Дружествата по доброволно здравно осигуряване приключват отчетния период с положителен финансов резултат от 220 хил. лв., след като отчитат отрицателен резултат от -8 млн. лв. за предходната година. По-високият финансов резултат е следствие от постигнатия по-добър резултат от дейността, както и от по-високите нетни приходи от инвестиции през изминалата година. Десет от дружествата приключват годината на загуба, докато за 2008 г. дружествата, отчели отрицателен финансов резултат, са 14.

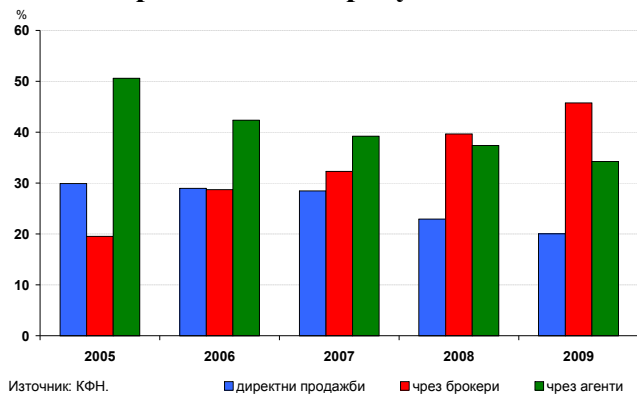
Възвръщаемостта на активите, изчислена като съотношение между печалбата/загубата за съответния период и общата сума на активите, нараства от отрицателното ниво от -13,3% през 2008 г. на 0,3% за изминалата година. Възвръщаемостта на собствения капитал, изчислена като съотношение между печалбата/загубата за отчетния период и собствения капитал, също нараства от -20,9% за 2008 г. на 0,5% през 2009 г.

Приходите от инвестиции на здравноосигурителните дружества нарастват неколкостранно през 2009 г. в сравнение с 2008 г., като в края на отчетния период възлизат на 4 млн. лв. Разходите по инвестиции, извършени от дружествата по доброволно здравно осигуряване през 2009 г., възлизат на 866 хил. лв. при 2 млн. лв. към края на предходната 2008 г.

2.2.5. Канали за дистрибуция

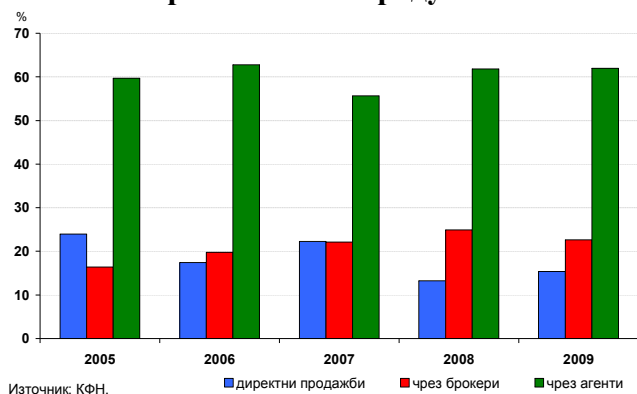
Основен канал за дистрибуция на общозастрахователните продукти през 2009 г. са застрахователните брокери. През последните пет години се наблюдава тенденция на намаляване дела на директните продажби и продажбите чрез агенти за сметка на увеличение на продажбите чрез брокери.

Графика 72. Канали за дистрибуция на общозастрахователни продукти

В животозастраховането основен канал за дистрибуция на животозастрахователните продукти са застрахователните агенти, които заемат дял от 62% в структурата през 2009 г., следвани от застрахователните брокери (23%), а най-малък дял заемат директните продажби (15%)

Графика 73. Канали за дистрибуция на животозастрахователни продукти

Премийният приход, реализиран чрез застрахователните брокери през 2009 г., е в размер на 706 млн. лв., от които 683 млн. лв. са в полза на застрахователи със седалище в България, 20 млн. лв. - в полза на застрахователи със седалище в друга държава, и 3 млн. лв. в полза на дружества по доброволно здравно осигуряване.

В сравнение с 2008 г. премийният приход, реализиран чрез застрахователните брокери в полза на застрахователи със седалище у нас, нараства със 7,3%, като в

общото застраховане е отчетен ръст от 9%, а в животозастраховането - спад от 13%.

В структурата на реализирания чрез застрахователни брокери премиен приход в полза на застрахователи по общо застраховане със седалище в България най-голям дял запазват автомобилните застраховки – „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства” (52,5%) и „Гражданска отговорност, свързана с притежаването и използването на МПС” (28,3%), следвани от „Пожар и природни бедствия” (8,8%) и „Други щети на имущество” (4,4%). При животозастраховането реализираният чрез застрахователните брокери премиен приход в полза на застрахователи със седалище в България е основно по застраховка „Живот” и рента (89,9%).

През 2009 г. 53% от реализирания премиен приход чрез застрахователни брокери в полза на застрахователи от други държави е за застрахователи от Великобритания и 34% за застрахователи от Франция. Най-голям дял в структурата на премийния приход, реализиран чрез застрахователните брокери в полза на застрахователи от други държави през 2009 г., заемат застраховките „Злополука” (28,6%), „Плавателни съдове” (21,9%) и „Пожар и природни бедствия” (14,2%).

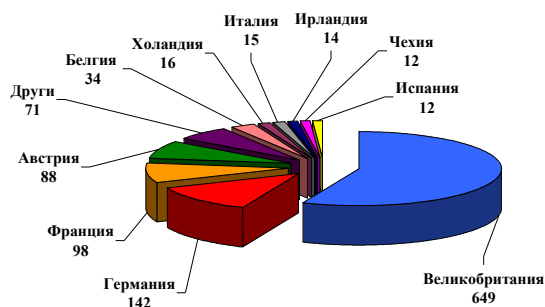
Приходите от комисиони на застрахователните брокери са 172 млн. лв., от които 169 млн. лв. - при посредничеството за застрахователи със седалище в България, 3 млн. лв. - при посредничеството за застрахователи от други държави, и 362 хил. лв. – при посредничество за дружества по доброволно здравно осигуряване. Комисионите на брокерите, отнесени към реализирания чрез тях премиен приход в полза на застрахователи със седалище в България, са 24,9% в общото застраховане и 21,9% в животозастраховането.

Дейност по презастрахователно посредничество през 2009 г. се извършва от четири застрахователни брокера, като отстъпените премии от цеденти възлизат на

7 млн. лв., а реализираният приход от комисиони е на стойност 299 хил. лв.

През 2009 г. 223 застрахователни посредници от държави членки са изразили намерение за извършване на дейност по застрахователно посредничество на територията на Република България при условията на свободата на предоставяне на услуги, с което общият им брой нараства на 1151. Следвайки териториалното разпределение на нотификациите за застрахователите, географската карта на нотификациите на посредниците също е доминирана от застрахователни посредници със седалище Великобритания, като втори се нареждат германските застрахователни посредници.

Графика 74. Географска карта на нотификациите на застрахователни посредници от ЕС

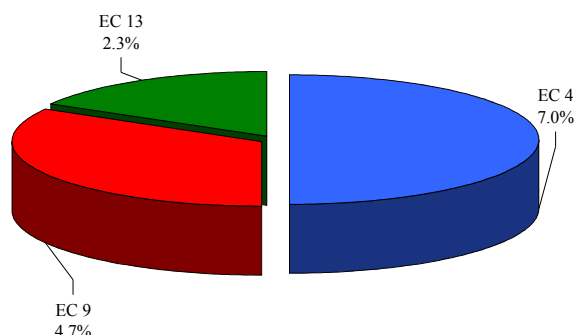
Източник: КФН.

Бележка: На графиката е показано териториалното разпределение на броя нотификации, получени от съответната държава членка. В 'Други' се включват: Люксембург (10 нотификации), Швеция (10), Унгария (10), Лихтенщайн (8), Гърция (7), Словакия (6), Литва (4), Дания (3), Малта (3), Румъния (3), Гибралтар /Великобритания/ (2), Кипър (2), Словения (2) и Полша (1).

По отношение на българските застрахователни брокери през 2009 г. комисията е изпратила една нотификация за осъществяване на застрахователно посредничество, като с това общият им брой става 5. Според географското разпределение Австрия, Великобритания, Гърция и Холандия са с най-голям дял от по 7% в териториалното разпределение на нотификациите, което отразява предпочитанията на българските застрахователни брокери за навлизане на тези

пазари. Това разпределение е повлияно от ограничения брой български застрахователни брокери, които разширяват дейността си на територията на други европейски държави.

Графика 75. Географска карта на нотификациите на български застрахователни брокери

Източник: КФН.

Бележка: На графиката е показано процентното съотношение между държавите, на които са изпратени нотификации от страна на КФН. ЕС 4 представлява група от 4 страни членки (Австрия, Великобритания, Гърция и Холандия), всяка от които има дял от 7%, ЕС 9 – респективно 9 страни членки (Белгия, Германия, Ирландия, Испания, Литва, Малта, Румъния, Франция и Чехия) с по 4,7% дял, а ЕС 13 е група от 13 страни членки (Дания, Естония, Италия, Кипър, Латвия, Люксембург, Полша, Португалия, Словакия, Словения, Унгария, Финландия и Швеция) с дял от по 2,3%.

2.2.6. Гаранционен фонд (ГФ)

През 2009 г. приходите на ГФ, формирани от вноски по задължителните застраховки „Гражданска отговорност“ на автомобилистите и „Злополука“ на пътниците в средствата за обществен транспорт, от глоби и имуществени санкции, от приходи от инвестиране средствата на фонда и др., възлизат на 31 млн. лв. при 28 млн. лв. към края на същия период на предходната година⁴⁷. Приходите от вноски заемат най-голям дял в структурата на приходите на ГФ и са в размер на 24 млн. лв., което отразява спад от 2,3% в сравнение с приходите от вноски, отчетени за предходната година.

Средствата на ГФ се разходват за плащания на обезщетения на пострадали лица, административни и други разходи, свързани с

⁴⁷ Данни за отчета за всеобхватния доход и средствата на ГФ са представени в приложението.

неговата дейност. За периода от 1 януари до 31 декември 2009 г. към фонда са предявени общо 1319 броя претенции (1057 бр. по имуществени щети и 262 бр. по неимуществени щети), от които 282 бр. са отказани, 584 бр. са висящи и некомплектвани и 453 бр. са изплатени.

Разходите за обезщетения бележат ръст от 49,3% спрямо предходната година и възлизат на 5 млн. лв. по общо 792 бр. претенции, в т.ч:

- 1380 хил. лв. по 628 бр. имуществени щети, от които 327 хил. лв. са по 256 бр. претенции от минали години.
- 3974 хил. лв. по 164 бр. неимуществени щети, от които 2492 хил. лв. са по 83 бр. претенции от минали години.

Гаранционният фонд приключва 2009 г. с положително салдо от 16 млн. лв. при отчетени 15,7 млн. лв. за 2008 г.

Средствата на ГФ към 31 декември 2009 г. възлизат на 61 млн. лв. Намалени с размера на резерва за предстоящи плащания в размер на 11 млн. лв., те възлизат на 50 млн. лв. Размерът на разполагаемите средства отговаря на изискването съгласно чл. 287, ал. 1 КЗ, според което минималният им размер е определен на 3000 хил. лв.

Средствата на фонда се инвестират в съответствие с решение на управителния съвет по реда за инвестиране на техническите резерви на застрахователите, предвиден в КЗ, и съобразно общите принципи за инвестиране, приети от Съвета на фонда.

Общият размер на инвестираните средства възлиза на 59 млн. лв., от които най-висок е дялът на банковите депозити (54,5%), следвани от инвестициите в ДЦК (21,6%) и корпоративните облигации (неквалифицирани) (12,5%).

2.2.7. Обезпечителен фонд

След приемането на Закона за изменение и допълнение на Кодекса за застраховането през месец ноември 2007 г. се

създаде Фонд за обезпечаване на застрахователни вземания на потребителите на застрахователни услуги при несъстоятелност на застраховател със седалище в Република България или на застраховател от трета държава, регистрирал клон в нашата страна по Търговския закон. Обезпечителният фонд е обособена сметка към Гаранционния фонд, която се управлява от органите на Гаранционния фонд. Обезпечителният фонд се финансира чрез годишни вноски от застрахователите и изплаща гарантираните размери на застрахователните вземания по застраховките съгласно чл. 311в КЗ.

Приходите на Обезпечителния фонд за периода от 1 януари до 31 декември 2009 г. възлизат на 7,6 млн. лв., в т.ч. 4,1 млн. лв. вноски от застрахователи по общо застраховане, 1,4 млн. лв. вноски от застрахователи по животозастраховане, 106 хил. лв. приходи от инвестирани средства и 2 млн. лв. встъпителна вноска за сметка на републиканския бюджет, извършена от държавата чрез министъра на финансите.

През 2009 г. от средствата на Обезпечителния фонд са изплатени гарантирани застрахователни вземания към потребителите на застрахователни услуги в общ размер на 391 хил. лв. по общо 32 броя претенции (45 хил. лв. по 17 броя имуществени щети и 346 хил. лв. по 15 броя неимуществени вреди).

Към края на 2008 г. приходите на Обезпечителния фонд възлизат на 1367 хил. лв., а разходите – на 870 хил. лв. Средствата на Обезпечителния фонд се инвестират при спазване на изискванията за сигурност и постоянна ликвидност, предвидени в чл. 311о, ал. 2 КЗ. Към 31 декември 2009 г. средствата на фонда възлизат на 7689 хил. лв., от които 7370 хил. лв. са инвестирани в банкови депозити, а 319 хил. лв. са налични средства. Резултатът от дейността на Обезпечителния фонд през 2009 г. възлиза на 7192 хил. лв., при 497 хил. лв. за 2008 г.

2.3. Осигурителен пазар

Допълнителното пенсионно осигуряване е неделима част от пенсионната система в България, което е изградено на капиталов принцип и е форма на дългосрочно целево спестяване. То предоставя възможност на осигурените лица (3 764 958 в края на 2009 г.) да получават, при наличието на законово определените условия, заедно с “държавната” пенсия и допълнителна пенсия, събрана с усилията на лицето и на неговите работодатели през времето, когато активно е полагало труд. Пенсионноосигурителните дружества (ПОД) управляват активите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО), като ги инвестират в определени от закона финансови инструменти (финансови инструменти и инвестиционни имоти) при спазване на количествени ограничения за всеки вид инструмент, с цел реализиране на приход и нарастване на активите на фондовете в дългосрочен план.

В резултат на финансовата криза, оказала негативно отражение върху пазарите на ценни книжа и инвестиционните имоти през 2008 г., размерът на нетните активи (задълженията към осигурените лица), акумулирани във фондовете за допълнително пенсионно осигуряване, намалява до 2299 млн. лв. Тази тенденция се запазва и през I тримесечие на 2009 г., но се преодолява през следващите тримесечия, като към края на годината нетните активи надхвърлят 3 млрд. лв.

Бъдещото развитие на пазара на допълнително пенсионно осигуряване в страната зависи от усъвършенстване на законовата рамка, осигуряваща по-голяма защита на осигурените лица, подобряване на макроикономическата среда и преодоляване на негативните ефекти от влошената икономическа активност, подобряване ликвидността на капиталовия ни пазар, осигуряване на качествени инструменти за инвестиране и др.

Всяко пенсионноосигурително дружество (ПОД) управлява по един универсален пенсионен фонд (УПФ), един професионален пенсионен фонд (ППФ) и един доброволен пенсионен фонд (ДПФ). Към края на 2009 г. 10 дружества управляват 32 фонда за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО). Два от тях са доброволни пенсионни фондове по професионални схеми (ДПФПС), като само един от тях упражнява дейност. Един ППФ и един ДПФ, управлявани от дружеството „Пенсионноосигурителен институт” АД, получило лиценз за извършване на дейност по допълнително пенсионно осигуряване и разрешение за управление на фондове през 2008 г., стартират дейността си от началото на 2009 г.

2.3.1 Пенсионноосигурителни дружества

В четири от десетте⁴⁸ регистрирани в България пенсионноосигурителни дружества един акционер притежава над 90% от капитала. В сравнение с 2008 г. се отчита нова акционерна структура на три пенсионноосигурителни дружества (ПОК „Доверие” АД, ПОК „Съгласие” АД и ПОД „Бъдеще” АД). Отчитайки пряко притежаваните акции, чуждестранни

инвеститори са собственици на две пенсионноосигурителни дружества (ПОК „Доверие” АД и „Ай Ен Джи ПОД” ЕАД)⁴⁹.

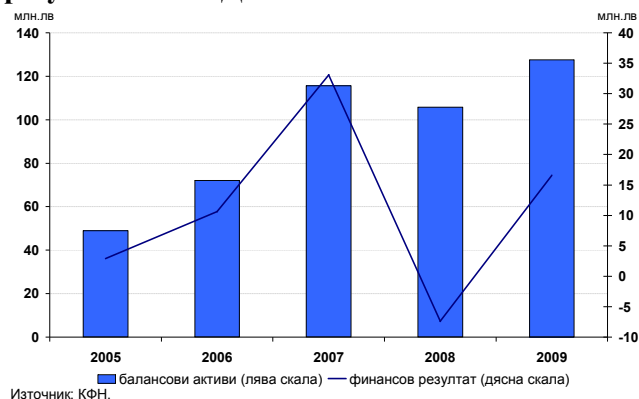
След известен спад на балансовите активи на ПОД през 2008 г., стойността им през 2009 г. възвръща тенденцията си на нарастване, като в края на годината достигат 128 млн. лв, което е прираст от 21% спрямо 2008 г. Подобна динамика се наблюдава и при общия финансов резултат на ПОД, който вследствие на финансовата криза спада до

⁴⁸ Тук не се отчита решението за преобразуване чрез вливане на ПОД ЛУКОЙЛ ГАРАНТ – БЪЛГАРИЯ АД в ПОАД ЦКБ – СИЛА АД, тъй като не е довело до фактическа промяна към края на 2009 г.

⁴⁹ В приложението е представен списък с пенсионноосигурителните дружества и тяхната акционерна структура, отчитайки прякото притежание.

отрицателното ниво от -7,4 млн. лв през 2008 г. Със стабилизирането на финансовите пазари през втората половина на 2009 г. той се увеличава на 16,6 млн. лв., което се нарежда непосредствено след максималната му стойност от 2007 г.

Графика 76. Балансови активи и финансов резултат на ПОД

И през 2009 г. ПОД продължават да поддържат сравнително високо равнище на капиталова адекватност. Средната стойност на капиталовата адекватност за 2009 г. нараства с 25 пр. п. и достига равнище от 180,2% към края на годината и далеч надхвърля нормативно определения размер от не по-малко от 50 на сто от минималния капитал. Показателят по отделни дружества варира между 53,9% и 362,6% с изключение на едно дружество, чиято капиталова адекватност е 465,5%. Нарастването на стойността на капиталова адекватност е в резултат на реализирането на по-високи печалби сред по-голяма част от дружествата през изминалата година.

Таблица 42. Капиталова адекватност и ликвидност на ПОД и ФДПО

	2008	2009
Капиталова адекватност на ПОД (%)	155.2	180.2
Ликвидност на ПОД	42.4	32.4
Ликвидност на ДПФ	154.9	176.6
Ликвидност на ДПФ - ПС	11.2	146.8
Ликвидност на ППФ	201.3	234.9
Ликвидност на УПФ	203.9	207.9

Бележка: Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД/ФДПО.

Източник: КФН

Ликвидните средства на ПОД и управляваните фондове за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО) значително

надвишават нормативно регламентирания минимален размер. Размерът на заделените със средства на ПОД резерви за гарантиране на минималната доходност във фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване е в съответствие със законовите разпоредби, а средствата от резервите са инвестирани по нормативно установения ред. Оценката на активите, в които са инвестирани средствата на резервите, е в съответствие с нормативните изисквания.

През 2009 г. фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване (ФДЗПО) на едно пенсионно дружество са заделили резерв за гарантиране на минималната доходност, тъй като постигнатата от тях доходност е по-висока от обявената горна граница на доходността за съответния фонд за 24-месечния период. Едно пенсионно дружество е покривало три поредни тримесечия в УПФ и едно тримесечие в ППФ разликата до минималната доходност със собствени средства в размер на общо 1590 хил. лв., тъй като постигнатата доходност от фондовете за съответните периоди е по-ниска от обявената минимална доходност за конкретния вид фонд. Трябва да се има предвид, че законовата уредба на минималната доходност е остаряла и не гарантира адекватна защита на интересите на осигурените лица във ФДЗПО, особено в условията на финансова и икономическа криза.

Степента на покритие на регистрирания капитал за повечето дружества през изминалата година е в границите между 38,7% и 166,3%, с изключение на едно пенсионноосигурително дружество, чийто собствен капитал покрива 363,9% от регистрирания. Средната стойност на показателя за 2009 г. се подобрява и достига 131,6% спрямо 123,9% за 2008 г. Нарастването на стойността му е в резултат на увеличение на отчетената печалба или намаление на отчетени загуби към 2009 г. спрямо предходната година. При 7 от пенсионните дружества се наблюдава увеличение на

стойността на показателя спрямо предходната година.

Наблюдава се значително нарастване на рентабилността на собствения капитал, като средната стойност на показателя през 2009 г. е 7,3% спрямо -19,4% за 2008 г. Макар 7 дружества да реализират печалба, а 3 регистрират загуба, броят на дружествата, при които рентабилността на капитала нараства, е равен на тези, при които се отчита намаление. Диапазонът на рентабилността на собствения капитал по отделни ПОД е широк, като най-ниската му стойност е -48,7%, а най-високата - 43,3%.

Таблица 43. Анализ на собствения капитал на ПОД

	2008	2009
Степен на покритие на регистрирания капитал	123.9	131.6
Рентабилност на собствения капитал	-19.4	7.3

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД.
Източник: КФН

Степента на покритие на активите на управляваните ФДПО за повечето дружества е в границите между 2,5% и 10,4%, с изключение на едно дружество, чиито активи покриват 206,7% от активите на управляваните фондове. Средната стойност на показателя за 2009 г. нараства до 25,5% спрямо 8,2% за 2008 г., което се дължи на по-високия темп на нарастване на активите на ПОД спрямо активите на ФДПО. При 7 дружества се наблюдава намаление на стойността на показателя спрямо предходната година.

Поради положителния текущ финансов резултат от дейността през 2009 г. 7 дружества имат положителна рентабилност на активите, а при 3 рентабилността на активите е отрицателна в резултат на отчетена загуба за годината. Средната стойност на показателя към края на 2009 г. е 4,1% спрямо -21,4% за 2008 г. Наблюдаваното подобрене на рентабилността се дължи на увеличение на стойността на показателя при по-голяма част от дружествата в резултат на реализираната печалба за годината и отчетен ръст на активите. Най-ниската рентабилност по

отделните дружества е -41,6%, а най-високата е 31,2%.

Таблица 44. Анализ на активите на ПОД

	2008	2009
Степен на покритие на активите на ФДПО	8.2	25.5
Рентабилност на активите на ПОД	-21.4	4.1
Ръст на активите на ПОД	-9.0	15.6

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД/ФДПО.
Източник: КФН

През изминалата година по-голяма част от пенсионните дружества имат положителна стойност на показателя ръст на активите, а само две остават с отрицателни стойности. Това влияе върху подобряването на средната стойност на показателя, който достига 15,6% спрямо -9,0% за 2008 г. За отделните дружества показателят за ръст на активите е в границите между -30% и 39,9%, с изключение на едно дружество, което отчита ръст на активите от 51,6 %.

Таблица 45. Анализ на приходите и разходите на ПОД

	2008	2009
Ефективност на дейността на ПОД	107.4	115.6

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД.
Източник: КФН

Три дружества отчитат текуща загуба от дейността за 2009 г. Средната стойност на показателя за ефективност на дейността на ПОД е 115,62% през изминалата година, като спрямо 2008 г. се наблюдава нарастване от 8,2 процентни пункта. Тази динамика се дължи на нарасналата ефективност на дейността при 7 от дружествата в резултат на по-високия темп на нарастване на приходите в сравнение с разходите при по-голямата част от дружествата. Стойността на показателя по дружества е в границите между 55,9% и 150,5%, с изключение на едно дружество, чиято ефективност достига 187,7%.

В сравнение с 2008 г. приходите на ПОД от такси и удръжки на един участник в пенсионните фондове нарастват. Средната им стойност за 2009 г. възлиза на 15,8 лв. спрямо 14,5 лв. за предходната година. Приходите на дружествата от такси и удръжки през 2009 г. се увеличават с по-бърз темп от нарастването на участниците в управляваните ФДПО, което е и директната причина за нарастване на

показателя. Стойността на показателя за отделните дружества е в границите между 9,0 лв. и 20,6 лв.

Разходите за дейността на ПОД на един участник в управляваните пенсионни фондове намаляват с 10,2 лв. през 2009 г., като към края на годината те възлизат на 26,0 лв. спрямо 36,2 лв. през 2008 г. По отношение на отделните дружества стойността на показателя се увеличава при 4 дружества поради нарастване на разходите с темп, който изпреварва темпа на увеличаване на участниците.

Таблица 46. Такси, удържки и разходи за дейността на един участник във ФДПО

	2008	2009
Такси и удържки на един участник във ФДПО	14.5	15.8
Разходи за дейността на един участник във ФДПО	36.2	26.0

Бележка: Данните са в лв., освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ФДПО.
Източник: КФН

Приходите от такси и удържки на 100 лв. активи на фондовете към края на 2009 г. са между 1,9 лв. и 2,5 лв., като средната стойност на показателя възлиза на 2,2 лв. спрямо 2,6 лв. през 2008 г. Намалението на този показател е незначително, което се дължи на по-големия ръст на активите в сравнение с нарастването на приходите от такси и удържки.

Разходите за дейността на 100 лв. активи на фондовете към края на 2009 г. варират между 1,1 лв. и 4,9 лв., с изключение на едно дружество, което отчита 18,4 лв. разходи за дейността на 100 лв. активи на ФДПО. Средната стойност на показателя бележи значително намаление, като в края на 2009 г. възлиза на 4,6 лв. спрямо 7,2 лв. през 2008 г. Подобряването на показателя се дължи на комбинирания ефект от увеличение на активите на ФДПО и снижение на разходите на някои от дружествата за управление на активите на ФДПО, като стойността му намалява при девет от десетте дружества.

Таблица 47. Такси, удържки и разходи за дейността на 100 лв. активи на ФДПО

	2008	2009
Такси и удържки на 100 лв. активи на ФДПО	2.6	2.2
Разходи за дейността на 100 лв. активи на ФДПО	7.2	4.6

Бележка: Данните са в лв., освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ФДПО.
Източник: КФН

При контрола върху дейността на ПОД през 2009 г. не са установени отклонения от нормативните изисквания относно размера на задължителните такси, удържани от фондовете за допълнително доброволно пенсионно осигуряване (ФДДПО) в полза на ПОД.

Девет години след старта на втория стълб на пенсионното осигуряване у нас всички пенсионноосигурителни дружества събират максимално допустимия от КСО размер на таксите за управление на ФДЗПО поради задължителния характер на осигуряването в тях. Независимо че още през 2006 г. отпадна таксата, заплащана от пенсионноосигурителните дружества на Националната агенция за приходите за събиране на осигурителните вноски (в размер на 0,8% от преведените вноски), това не доведе до намаление на таксите за допълнително задължително пенсионно осигуряване и през 2009 г. Ценовата конкуренция между пенсионноосигурителните дружества съществува и се засилва единствено в сектора на доброволното пенсионно осигуряване, а индиректните стимули за намаляване на равнищата на таксите в задължителното пенсионно осигуряване (например включването им като критерий при служебното разпределение) не дават резултат. Необходима е спешна законодателна промяна на максималния размер на таксите за ДЗПО с оглед натрупването на по-големи средства по партидите на осигурените лица, което е особено важно за първите пенсионери през 2015 г.

Таксите, удържани в доброволните фондове, са по-ниски от нормативно определените максимални размери - при ДПФ средният размер на удържките от осигурителни вноски възлиза на 3,7% спрямо 3,4% през 2008 г., а при ДПФС – 4,5% при законоустановена такса до 7%. Средният размер на таксите от осигурителни вноски в ДПФ е нараснал с 0,3 процентни пункта. Инвестиционната такса в ДПФ възлиза на 8,5% при законоустановена такса до 10%, като

по-ниският размер на таксата е в резултат на реализирания отрицателен доход през I тримесечие на 2009 г. и на извършените промени в посока на намаление на таксата в правилниците за организацията и дейността на три от фондовете. За 2008 г. инвестиционната такса не е начислявана поради отчетен отрицателен резултат от инвестирането на средствата на всички ДПФ. Инвестиционната такса в ДПФПС възлиза на 9,9%, а разликата до 10% е в резултат на закръгления на изходните стойности.

Таблица 48. Инвестиционна такса и такса от осигурителни вноски

	2008	2009
Отчислена инвестиционна такса на ДПФ	0.0	8.5
Отчислена инвестиционна такса на ДПФ-ПС	0.0	9.9
Среден размер на такса от осигурителни вноски на ДПФ	3.4	3.7
Среден размер на такса от осигурителни вноски на ДПФ-ПС	4.1	4.5

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ФДПО.

Източник: КФН

2.3.2 Фондове за допълнително пенсионно осигуряване

През отчетната година размерът на балансовите активи на ФДПО нараства, което се дължи основно на постъпленията от осигурителни вноски и на реализирания положителен доход от инвестиране на акумулираните средства. През 2009 г. балансовите активи на ФДПО са се увеличили общо с 37,8% на годишна база, докато през 2008 г. балансовите активи на ФДПО намаляват с -1,1%. Темпът на изменение на активите е различен по видове фондове, като при универсалните фондове (УПФ) нарастването е най-голямо (50,8%), следвани от професионалните фондове (ППФ) (23,2%). Най-малък е прирастът при доброволните фондове (ДПФ), където увеличението е с 9,5%. Нарастването на активите на единствения доброволен пенсионен фонд по професионални схеми е най-значително (280,4%), което се дължи на "ефект от ниската база", поради факта, че той е започнал дейността си през 2008 г. В резултат на стабилизиращата се инвестиционна активност на капиталовите пазари активите на всички

фондове нарастват. Разликата в ръста на активите на ДПФ⁵⁰ през 2009 г. и 2008 г. е най-голяма (38,8 пр. п.), като ръстът на активите се обръща от отрицателен през 2008 г. (-29,2%) на положителен през 2009 г.

Таблица 49. Ръст на активите на ФДПО

	2008	2009
УПФ	18.1	50.8
ППФ	-11.4	23.2
ДПФ	-29.2	9.5
ДПФ-ПС	-	280.4

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като отношение на изменението за годината към състоянието им в началото на годината.

Източник: КФН.

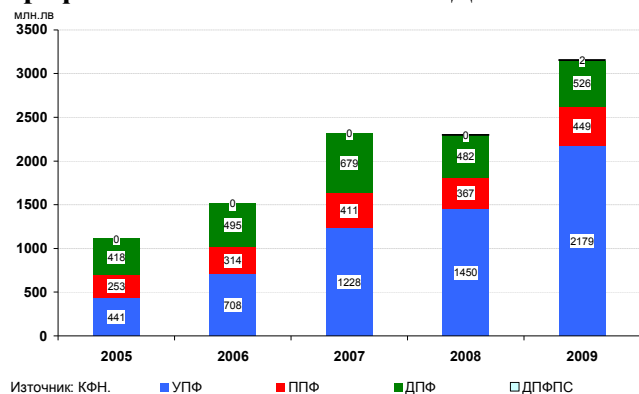
В резултат на различния темп на нарастване на балансовите активи на отделните видове ФДПО през изминалата година се наблюдава промяна в структурата на балансовите активи на ФДПО. Най-голям относителен дял притежават балансовите активи на универсалните пенсионни фондове (69,00%), следвани от доброволните (16,67%), професионалните (14,27%) и доброволния пенсионен фонд по професионални схеми (ДПФПС) (0,06%). В сравнение с 2008 г. дялът на универсалните фондове в балансовите активи нараства с 6 пр. п. за сметка на дяловете на ДПФ и ППФ.

Наблюдаваните тенденции при балансовите активи се отчитат и при нетните активи (стойността на задълженията към осигурените лица). През 2009 г. нетните активи на ФДПО са се увеличили с 37,3% на годишна база, като през 2008 г. те отчитат на намаление (-0,83%). Темпът на изменение на нетните активи се различава по видове фондове, като най-значителен е при ДПФПС поради ниската им абсолютна стойност през 2008 г. (454 хил. лв.). Обратно на тенденцията на спад на нетните активи на ППФ и ДПФ през 2008 г., през 2009 г. се наблюдава ръст съответно с 22,4% и 9,3%. При УПФ ръстът на нетните активи се увеличава от 18,0% през 2008 г. на 50,3% през 2009 г. В структурно

⁵⁰ Разликата в ръста на активите е показател за скоростта или изменението на ръста на активите.

отношение най-голям относителен дял имат УПФ (69,0%), следвани от ДПФ (16,7%), ППФ (14,2%) и ДПФПС (0,1%).

Графика 77. Нетни активи на ФДПО

Размерът на управляваните балансови активи на един участник във ФДПО нараства през 2009 г. Като изключим стойността на показателя за ДПФПС, която нараства с 239,4% на годишна база, най-голям е прирастът при УПФ (39,8%), като към края на годината стойността на показателя достига 648,8 лв. Средният размер на управляваните активи на един участник в ППФ се увеличава на 1735,6 лв. спрямо 1422,68 лв. през 2008 г. При доброволните фондове показателят нараства с най-малки темпове (11,2%), като в края на годината достига стойност от 823,48 лв. Отклоненията в средните стойности при отделните дружества варират между 355,6 лв. и 1433,4 лв.

Таблица 50. Управлявани активи на един участник във ФДПО

	2008	2009
УПФ	463.9	648.8
ППФ	1422.7	1735.6
ДПФ	740.3	823.5
ДПФ-ПС	109.4	371.4

Бележка: Данните са в лв., освен ако не е посочено друго.

Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на
Източник: КФН.

Запазва се тенденцията на нарастване на brutните постъпления от осигурителни вноски във ФДПО и през 2009 г., макар и с по-бавни темпове (4,4%) в условията на

функциониращия в България пазар на осигурителни услуги. Най-голям принос за това имат brutните постъпления при УПФ поради най-големия си дял, които нарастват с 12,9%. От друга страна, малкият размер на нарастване на средната стойност на показателя се дължи на задълбочаващото се намаляване на brutните постъпления при ДПФ, които през 2008 г. са се свили с 33,0%, а през 2009 г. с още 35,6%. Същата динамика се наблюдава и при ППФ, чиито brutни постъпления отчитат спад от 2,7% през изминалата година, следвайки тенденцията на по-малки, макар и положителни темпове на нарастване през 2008 г.

Таблица 51. Брутни постъпления от осигурителни вноски

	2005	2006	2007	2008	2009
УПФ	165.8	236.8	410.6	549.8	620.5
ППФ	46.9	52.1	64.1	78.5	76.3
ДПФ	95.4	103.3	154.6	103.6	66.8
ДПФПС	-	-	-	0.5	1.3
Общо	308.2	392.3	629.3	732.4	764.9

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.

Източник: КФН

Начислените и изплатени суми през 2009 г. намаляват с 54,4% общо за всички ФДПО. Основен принос за динамиката на начислените и изплатени суми имат сумите, изплащани от доброволните пенсионни фондове, чийто дял в общата стойност е 97% средно за последните пет години. В резултат на тази динамика съотношението 'изплатени суми/постъпили средства' достига най-високата си стойност през 2008 г. (0,18), като през 2009 г. то се завръща на нивата от 2007 г. (0,08). В условията на развиващ се пазар на допълнителното пенсионно осигуряване в България, който е във фазата на натрупване, съотношението възлиза на 0,11 средно за последните пет години.

Таблица 52. Начислени и изплатени суми

	2005	2006	2007	2008	2009
УПФ	0.12	0.25	0.45	0.75	1.11
ППФ	0.78	1.02	1.47	1.79	1.87
ДПФ	28.71	50.93	49.53	126.05	55.63
ДПФПС	-	-	-	-	0.03
Общо	29.61	52.19	51.45	128.59	58.64

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.

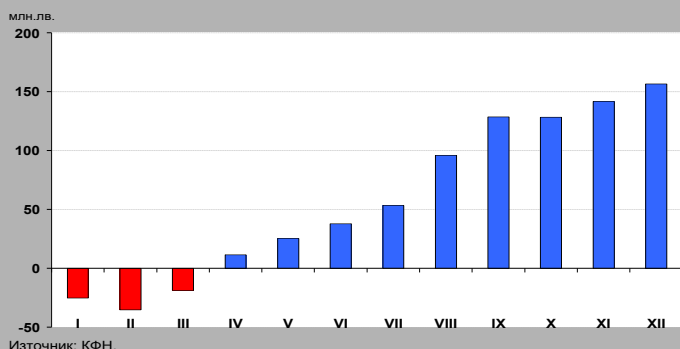
Източник: КФН

ФОКУС ТЕМА: Доходност на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване през 2009 г.

През 2009 г. спадът в доходността на пенсионните фондове от предходната година в резултат на световната икономическа криза е преодолян и годишната доходност от управлението на активите им е положителна. Средната доходност, претеглена спрямо размера на нетните активи на универсалните пенсионни фондове за 2009 г. е 7,91%, като при отделните фондове варира от 5,47% до 13,69%. Доходността на професионалните фондове за 2009 г. е 7,85%, като за отделните фондове приема стойности между 5,17% и 10,74%. Средната претеглена доходност на доброволните пенсионни фондове за 2009 г. е 7,6%, като по фондове се движи в интервала от 2,77% до 9,57%. Отчетената доходност на доброволния пенсионен фонд по професионални схеми е 6,03%.

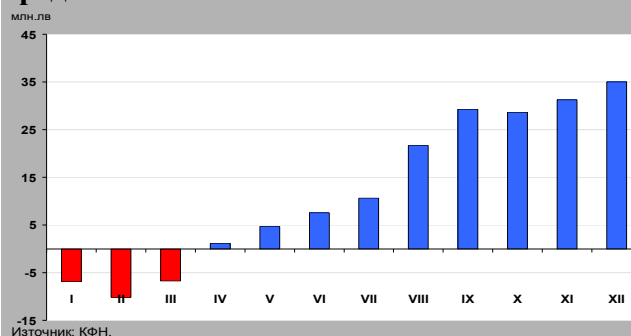
Динамиката на доходността през 2009 г. показва отрицателни стойности на дохода от инвестиране на средствата на универсалните фондове през първите три месеца на годината. Към април 2009 г. тази негативна тенденция е преодоляна и от този момент нататък фондовете реализират положителен и нарастващ доход от инвестиции, като в края на годината приходите от инвестиране на средствата на УПФ възлизат на 157 млн. лв.

Графика 78. Доход от инвестираните средства на УПФ

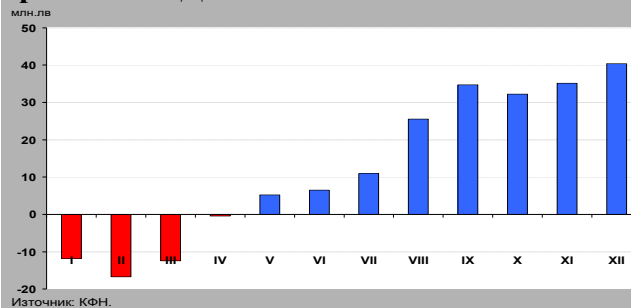
Динамиката на дохода от инвестиране на средствата на ППФ също следва тенденцията при универсалните фондове за реализиране на положителен доход от началото на II тримесечие на 2009 г. Точката на пречупване на негативната доходност отново е през месец април, като фактор за това са положителните сигнали за стабилизиране на капиталовите пазари. В края на 2009 г. натрупаният доход от инвестициите на средствата на ППФ възлиза на 35 млн. лв.

Графика 79. Доход от инвестираните средства на ППФ

Доходът от инвестиране на средствата на доброволните пенсионни фондове през 2009 г. също следва общата тенденция. В резултат на по-различната структура на агрегирания инвестиционен портфейл промяната в негативния ръст на приходите от инвестиции се реализира с един месец по-късно в сравнение с УПФ и ППФ.

Графика 80. Доход от инвестираните средства на ДПФ

Положителният доход от инвестиране на средствата на ДПФ е с по-непостоянна динамика след момента на установяването му, като през октомври регистрира известен спад на месечна база. Въпреки това в края на годината положителният доход от инвестиране на средствата на ДПФ възлиза на 40 млн. лв.

Средната стойност на възвръщаемост на управляваните активи във всеки един вид ФДПО нараства през 2009 г. в резултат на постигнатия положителен доход от инвестирането на средствата на фондовете (вж. фокус тема „Доходност на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване през 2009 г.“). Прирастът по видове фондове е различен, като за УПФ е 0,09 спрямо -0,22 за 2008 г., за ППФ е 0,08 спрямо -0,25 за 2008 г. и за ДПФ е 0,07 спрямо -0,33 за 2008 г. И за четирите вида ФДПО стойностите на показателя за отделните дружества са в границите между 0,06 и 0,10, с изключение на едно пенсионноосигурително дружество, чиято възвръщаемост на управляваните активи в ППФ и УПФ е с коефициент съответно 0,12 и 0,14.

Таблица 53. Възвръщаемост на управляваните активи

	2008	2009
УПФ	-0.22	0.09
ППФ	-0.25	0.08
ДПФ	-0.33	0.07
ДПФ-ПС	-1.07	0.08

Бележка: Данните са коефициенти. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ФДПО.
Източник: КФН.

През изминалата година участниците във ФДПО продължават да нарастват с 3,3%, макар и с по-малки темпове в сравнение с 2008 г. (5,9%). Най-голямо е увеличението на осигурените лица при УПФ, които нарастват с 4,3%, докато ръстът на осигурените лица в ППФ е само с 2,6%. При третия стълб на пенсионноосигурителната система - фондовете за допълнително доброволно пенсионно осигуряване, се наблюдава отлив на осигурените лица (-1,0%), което в голяма степен се дължи на отрицателната доходност на ДПФ в условията на финансова криза.

Таблица 54. Прираст на брой участници

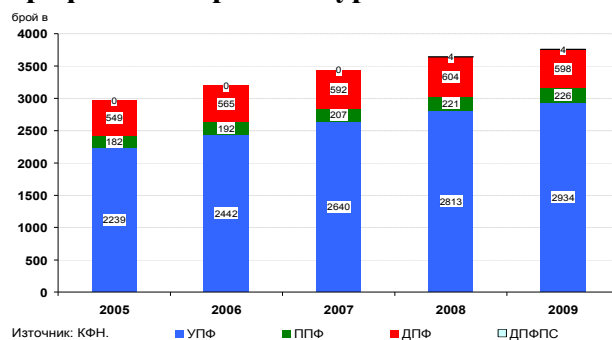
	2008	2009
УПФ	6.6	4.3
ППФ	6.7	2.6
ДПФ	1.9	-1.0
ДПФ-ПС	-	12.0

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като отношение на изменението за годината към състоянието им в началото на годината.
Източник: КФН.

Структурата на разпределение на осигурените лица между фондовете за допълнително пенсионно осигуряване се запазва относително непроменена спрямо

предходната година. Най-голям дял от осигурените лица са концентрирани в универсалните пенсионни фондове (77,95%). В края на 2009 г. лицата, осигурени в доброволните и професионалните пенсионни фондове, заемат съответно дял от 15,89% и 6,03% в структурата на разпределение на осигурените лица. Най-малък остава дялът на осигурените в доброволните пенсионни фондове по професионални схеми – едва 0,13%.

Графика 81. Брой осигурени лица

Прехвърлените средства от индивидуалните партии на лицата, променили участието си във фондове за допълнително пенсионно осигуряване, нарастват с 52% през 2009 г. на годишна база и са на стойност над 88 млн. лв. Следвайки тенденцията през годините, динамиката на прехвърлените средства е най-голяма при УПФ, като през 2009 г. те нарастват със 72,9%. В допълнителните доброволни пенсионни фондове прехвърлените средства намаляват с -53,6% през 2009 г.

Таблица 55. Прехвърлени средства от индивидуални партии

	2005	2006	2007	2008	2009
УПФ	10.9	14.1	33.6	38.6	66.7
ППФ	12.1	8.6	22.1	16.1	20.1
ДПФ	2.6	1.7	3.1	3.4	1.6
Общо	25.7	24.4	58.8	58.1	88.4

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН.

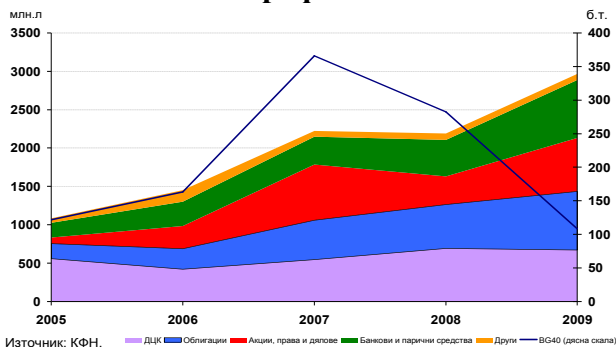
Инвестициите на ФДПО през 2009 г. запазват тенденцията си на нарастване от годините преди финансовата криза у нас, като ръстът им от 35,5% за 2009 г. спрямо 2008 г. е съизмерим със стойностите му от 2006 и 2007 г. В резултат на възстановения темп на нарастване абсолютната стойност на инвестициите на ФДПО в края на 2009 г. е 3 млрд. лв. Запазва се и структурното

разделение на инвестираните средства по типове фондове, като с най-висок относителен дял са УПФ (68,79%), следвани от ППФ (14,41%), ДПФ (16,75%) и ДПФПС (0,05%).

През 2007 г. тенденцията на прехвърляне на инвестираните средства в по-рискови активи (акции - 32,6%) за сметка на по-безрискови (български ДЦК - 24,4%, облигации - 23,3%, и банкови депозити - 16,3%) достигна връхната си точка. Основни фактори за тази динамика са икономическият растеж през годините, както и високата доходност, при очаквани по-ниски рискови характеристики. Под влияние на финансовата криза, обхванала и българския капиталов пазар през 2008 г., структурата на инвестициите се променя в посока на увеличаване на дела на по-безрисковите активи. При първите индикации за възстановяване на инвестиционния климат на финансовите пазари през втората половина на 2009 г. се наблюдава плавна промяна в структурата на активите на ФДПО, като делът на ДЦК спада до 22,6%, акциите нарастват до 23,5%, банковите депозити достигат до 25,4% поради високите лихвени нива, а облигациите относително запазват дела си в сравнение с 2008 г.

Графика 82. Структура на агрегирания инвестиционен портфейл и индекса ВГ40

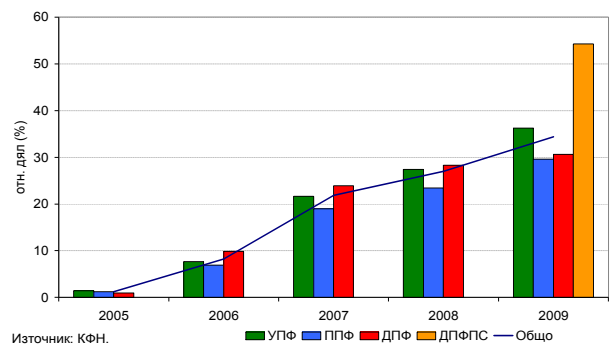

Бележка: До 2006 г. инвестициите в чужбина се отчетат като отделно перо, като на графиката те са включени в „Други“.

Прави впечатление чувствителното нарастване на инвестициите в чужбина, които от 1,22% през 2005 г. се увеличават на 21,81% през 2007 г. и достигат до 34,38% през 2009 г. от балансовите активи на ФДПО. Това увеличение се дължи на няколко фактора – либерализирането на инвестиционния режим от началото на 2007 г., премахването на ограничението за инвестиране в чужбина,

приемането на страната ни в ЕС, нарастването на активите на фондовете и, не на последно място, недостатъчната ликвидност на местните инвестиции и липсата на достатъчно качествени инструменти. Поради това над една трета от парите на осигурените лица през 2009 г. са излезли извън страната, финансирайки развитието на чуждестранни икономики.

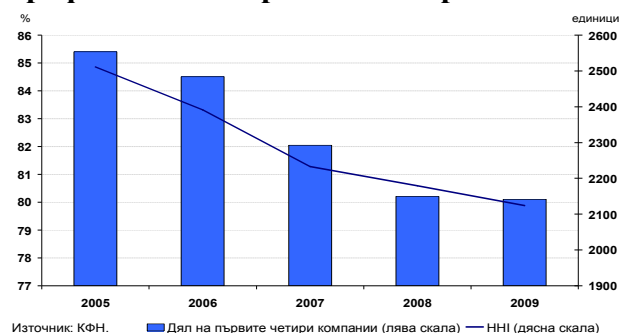
Графика 83. Инвестиции в чужбина като процент от балансовите активи на ФДПО

Източник: КФН.

Към края на 2009 г. делът на първите четири компании на пазара на осигурителни услуги според балансовите им активи е на най-ниската си точка (80,1%) за последните пет години. Същата тенденция бележи и индексът Херфиндал – Хиршман (ННІ)⁵¹, който непрекъснато намалява през годините, като достига стойност от 2124, показвайки все още силна концентрация на пазара на допълнителното пенсионно осигуряване.

Графика 84. Пазарна концентрация

Източник: КФН.

⁵¹ Индексът Херфиндал – Хиршман (ННІ) се изчислява като сума на квадратите на пазарния дял на всеки участник на пазара, като неговата стойност варира между 0 и 10 000. При стойност под 1000 единици, пазарът се определя като силно конкурентен, между 1000 и 1800 единици - умерена конкурентна среда, а над 1800 единици – пазарът се характеризира със силна концентрация.

III. Стратегия за развитие на Комисията за финансов надзор (2010 г. – 2012 г.)

При осъществяването на своите правомощия, свързани с регулирането и надзора върху небанковия финансов сектор за периода 2007 г. – 2009 г., Комисията за финансов надзор следваше приетата през 2007 г. стратегия за развитие. В края на 2009 г. на заседание на КФН бе приета новата Стратегията за развитие на Комисията за финансов надзор за следващия тригодишен период.

Стратегията на Комисията за финансов надзор е насочена към определяне на основните цели и подходите за постигането им, които държавният орган за регулиране на небанковия финансов сектор в Република България ще следва при осъществяването на своите правомощия.

Очертани са основните направления за осъществяване на ефективна надзорна дейност в средносрочен план, които целят обединяване на регулаторните действия в рамките на последователна политика при запазване на заложените приоритети.

С разработването на стратегия за ефективен надзор се цели хармонизирането на действията на регулаторния орган с променящата се икономическа среда, развитието на финансовите дейности, продукти и услуги и произтичащите промени в нормативната рамка.

В настоящия период на унифициране на надзорните практики професионално предизвикателство пред КФН е да следва регулаторна политика, която да е адекватна и в съответствие с развитието на средата, с единната европейска икономическа политика и с особеностите на българския небанков финансов сектор.

Обновената стратегия отчита постигнатите резултати и натрупания опит от функционирането на надзора над ценните книжа, регулираните пазари, застраховането, доброволното здравно осигуряване и допълнителното пенсионно осигуряване, съществуващите международни стандарти и се основава на принципа на приемственост в политиките на комисията.

Мисия

Осъществяване на ефективен надзор и регулация върху дейността на:

- регулираните пазари на ценни книжа, Централния депозитар, инвестиционните посредници, инвестиционните и управляващите дружества, договорните фондове, физическите лица, които непосредствено извършват сделки с ценни книжа и инвестиционни консултации, публичните дружества, дружествата със специална инвестиционна цел и другите емитенти на ценни книжа,
- застрахователите, презастрахователите, застрахователните брокери и застрахователните агенти и здравноосигурителните дружества,
- дружествата за допълнително социално осигуряване и на управляваните от тях фондове,
- финансовите конгломерати

с цел защита интересите на потребителите на небанкови финансови услуги и осигуряване на стабилност, предвидимост, прозрачност и доверие на финансовите пазари.

Макроикономическа и институционална среда

Съществените промени в средата, в която Комисията за финансов надзор ще извършва дейността си в периода 2010-2012 г., са новата регулаторна рамка на единния европейски пазар и променените икономически условия, налагащи оформянето на нова стратегическа институционална рамка за превъзможване на кризата и постигане на устойчив растеж.

Създаването на Европейска система на финансовите регулатори, съставена от всички национални надзорни структури, подпомагани от Европейски орган за надзор на пазарите на ценни книжа, Европейски орган за надзор по застраховането и осигуряването по професионални схеми и Европейски орган за банков надзор, предполага укрепването на рамката за пруденциален надзор и цели постигане на финансова стабилност, превенция на бъдещи кризи, хармонизиране на регулациите и укрепване на сътрудничеството между надзорните органи.

Предвижда се създаването и на Европейски съвет за системен риск (ЕССР), който ще следи за потенциални заплахи за финансовата стабилност, породени от макроикономическата конюнктура и от промените във финансовата система като цяло.

Логично бъдещото развитие на българския небанков финансов сектор ще бъде доминирано от тенденциите в развитието на общия европейски пазар.

В настоящите условия на несигурност, породена от световната финансова и икономическа криза, българският небанков финансов сектор се характеризира с относителна стабилност. Налице е потенциал за динамично развитие и навлизане на нови продукти и участници на пазара, както и за укрепване инфраструктурата на капиталовите пазари. Възстановяването на финансовата активност и на доверието на инвеститорите в пазара са приоритетните цели на надзора.

Основни принципи

- Балансиран подход на регулиране и надзор, отчитащ „разходи-ползи”, свързани с въвеждането на регулациите и съобразен със съществените промени в икономическата среда;
- Равнопоставеност, обективност, системност, последователност, безпристрастност при осъществяване на надзорните функции;
- Единство на надзорните процедури за наблюдение и оценка на сходни рискове в регулираните сектори;
- Прозрачност, предвидимост, публичност на дейността.

Стратегически цели

- Стабилност и конкурентоспособност във функционирането на пазара на небанкови финансови услуги и защита на потребителите чрез упражняване на проактивен надзор, съобразен с основните принципи, открит за конструктивно взаимодействие с всички заинтересувани лица (пруденциален надзор на макро- и микроравнище) и съдействие за развитие на вътрешнорегулативните механизми и системи;
- Регулиране и надзор, основани на риска;
- Активно участие на КФН в дейността на Европейския съюз в областта на регулацията и надзора на небанковия финансов сектор и интегриране в новата европейска архитектура на финансови регулаторни органи;
- Повишаване на общественото доверие и информираност към търсенето и предлагането на финансови продукти и услуги, ефективна координация и

- партньорство при разработване и провеждане на политики;
- Изграждане на адекватна и гъвкава структура на КФН, последователно и балансирано оптимизиране на процесите, процедурите и използваните информационни технологии. Провеждане на ефективна и целенасочена политика за развитие на човешките ресурси.

Специфични подходи за постигане на стратегическите цели

- ***Осигуряване на стабилното функциониране на пазара на небанкови финансови услуги***
  - Провеждане на надзорна политика, основаваща се на текущ анализ на пазара с цел поддържане на икономическа и финансова стабилност;
  - Идентификация на потенциални рискове и опасности - резултат от финансовата криза, и описание на възможните проявления, начини за предотвратяване и минимизиране на ефектите от тях;
  - Разработване на система за ранно предупреждение;
  - Навременно предприемане на надзорни мерки при индикации за възникване на кризи с произход небанковия финансов сектор;
  - Осигуряване на максимална защита на потребителите на продукти и услуги, предлагани от небанковия финансов сектор.
- ***Упражняване на проактивен надзор, съобразен с основните принципи, открит за конструктивно взаимодействие с всички заинтересувани лица***
  - Прилагане на балансиран надзорни мерки, основани на утвърдените международни практики в областта на надзора и корпоративното управление, чрез последователна регулаторна политика;
  - Адаптиране към интегрирания европейски пазар, подобряване на сътрудничеството, координацията, съгласуваността и доверието с националните органи, с европейските институции и с участниците на пазара на небанкови финансови продукти и услуги;
  - Оптимизиране на дистанционния надзор като приоритетен в надзорната дейност, както и на процедурите за осъществяване на проверки на място;
  - Наблюдение и предотвратяване на пазарни аномалии и нерегламентирано поведение на пазара на финансови инструменти, както и осъществяване на по-добро вътрешно взаимодействие между управленията и различните звена в КФН по установяване на злоупотреби от всички участници на пазара на финансови инструменти;
  - Информирание на инвестиционната общност и на организациите на пазарните участници за планирани от КФН регулаторни мерки или промяна в надзорната политика;
  - Активно взаимодействие с професионалните и обществените организации и стимулиране пазарните участници за подаване на информация относно системно възникващи затруднения и предлагане на мерки за преодоляването им.
  - Усъвършенстване на обмена на информация и координацията за съвместни действия с административните органи в страната, имащи отношение към надзорната дейност на финансовите пазари, както и със съдебната власт и прокуратурата.

- ***Поддържане на среда, стимулираща дейността на конкурентоспособни участници на финансовия пазар и съдействие за развитието на саморегулирането им***
  - Осигуряване на справедливо и равнопоставено третиране на всички участници на пазара на финансови услуги от небанковия финансов сектор, включително и на потребителите на услуги, предлагани от този сектор;
  - Осигуряване на конкурентоспособност на местния бизнес в условията на общия европейски пазар чрез въвеждане и поддържане на изисквания към поднадзорните лица, сравними с изискванията в другите европейски държави;
  - Стимулиране на пазарните участници за разработване на стратегии и мерки за избягване възникването на системни рискове и за преодоляването на последствията от тяхното възникване;
  - Поддържане на регулаторна среда, имаща за цел стимулиране и подкрепа на развитието на небанковия финансов сектор съобразно тенденциите в ЕС;
  - Извършване на предварителна оценка за въздействието и въвеждане на регулаторни изисквания, водещи до намаляване на административната тежест за бизнеса;
  - Регулярен преглед на създадените административни режими и предвидени допълнителни изисквания за поднадзорните лица и предприемане на мерки за облекчаването им.

- ***Регулиране и надзор, основани на риска***
  - Поетапно разработване и поддържане на интегрирана регулаторна рамка за осъществяване на надзор, основан на риска, от КФН;
  - Придобиване на по-добро познание за различните рискове, базирано на обстоен анализ на досегашния практически опит на местно ниво, както и на сравнителен анализ на опита на чуждите регулатори, възприели този подход, и акцентирание на по-значимите рискове;
  - Разработване и поддържане на система за оценка на риска на поднадзорните лица и наблюдението им в зависимост от риска, който представляват за пазара, с цел актуализация на оценката;
  - Прилагане на рисковоориентиран подход за надзор върху дейността на поднадзорните лица, съобразен с икономическата конюнктура;
  - Разработване, ефективно прилагане и усъвършенстване на системата (рисковата матрица) за присъждане на рисков рейтинг за надзорни цели на всяко поднадзорно лице чрез оценка на вероятността за настъпване на отделните видове риск и ефекта им върху пазара;
  - Периодична проверка на системата за оценка на риска за адекватност по заложените параметри, както и нейното усъвършенстване.

- ***Активно участие на КФН в дейността на Европейския съюз в областта на регулацията и надзора на небанковия финансов сектор, интегриране в новата европейска архитектура на финансови регулаторни органи***
  - Участие в процеса на съгласуване на въпросите по въвеждането на новата архитектура на европейски финансови регулаторни и надзорни органи като последствие от доклада на де Ларозиер;
  - Активно представяне и защита на позициите на КФН на комитетите от ниво 3 (Комитета на европейските регулатори на ценни книжа и Комитета на европейските застрахователни и пенсионни надзорни органи до въвеждането на новите европейски регулаторни органи) и на комитетите от ниво 2 (Европейския комитет по ценни книжа и Европейския комитет по застраховане и осигуряване

по професионални схеми). Последващо активно участие в дейността на новите европейски регулаторни и надзорни органи: Европейски орган за надзор на пазарите на ценни книжа и Европейски орган за надзор по застраховането и осигуряването по професионални схеми;

- Взаимодействие с институциите на Европейския съюз и участие в срещите на експертни групи към Съвета на ЕС и Европейската комисия по въпросите, свързани с небанковия финансов сектор.

- ***Утвърждаване на международния авторитет на КФН чрез поддържане на активни международни позиции***

- Участие във форумите на Международната организация на комисиите по ценни книжа (IOSCO), както и развитие на възможностите за обмен на надзорна информация с други надзорни органи в рамките на Анекс А на Меморандума на IOSCO;

- Участие във форумите и обмен на информация в рамките на Международната организация на застрахователните надзорни органи (IAIS) и Международната организация на пенсионните надзорни органи (IOPS);

- Поддържане на тясно сътрудничество с местните регулаторни органи на трети държави и кандидат-членки на ЕС, с които България има засилен обмен на финансови услуги, включително постигане на споразумения за сътрудничество и обмен на информация с тях;

- Активно участие в нови проекти за институционално укрепване, финансирани по програми на ЕС и други международни донорски програми, изграждане на партньорства с чужди надзорни органи.

- ***Задълбочаване на интегритета в рамките на ЕС при осъществяване на регулаторните функции***

- Подпомагане на участниците на пазара на небанкови финансови услуги в интегрирането им на европейския пазар на небанкови финансови услуги и продукти;

- Активно взаимодействие с поднадзорните лица, иницирали нотификационна процедура, с оглед своевременното ѝ приключване;

- Въвеждане на процедури за ефективно и своевременно сътрудничество и обмен на информация между регулаторните органи на държавите - членки на ЕС;

- Увеличаване интензивността в обмена на информация със съответните компетентни органи в случаите на трансгранично функциониращи участници в процеса по предлагане на небанкови финансови услуги.

- ***Повишаване на доверието на обществото към търсенето и предлагането на финансови продукти и услуги чрез повишаване на общата информираност на обществото за тях***

- Упражняване на надзорна политика, насочена към възстановяване на търсенето и интереса към търговията с финансови инструменти;

- Привличане на нови участници на финансовия пазар и разширяване на предлаганите услуги и продукти;

- Осигуряване на ясна и достъпна информация на потребителите за финансовите продукти и услуги, предлагани от небанковия финансов сектор, при спазване на принципа за равнопоставеност;

- Разработване на информационни политики на КФН за повишаване на финансовата култура на потребителите на услуги от небанковия финансов сектор;
- Популяризиране на функциите, ролята и дейността на КФН сред потребителите на услуги от небанковия финансов сектор.
- ***Политики на взаимодействие с неправителствения сектор, изследователски центрове и медиите***
  - Създаване на комитет на заинтересувани лица, чрез който браншовите и неправителствените организации да бъдат включени в процеса на подобряване на регулаторната среда за пазарните участници и потребителите на небанкови финансови услуги;
  - Поддържане на ефективен диалог с поднадзорните лица и провеждане на срещи с мениджмънта, както и с техните браншови организации, при установени съществени проблеми в дейността с цел тяхното ефективно и своевременно разрешаване;
  - Разработване на процедура за предварително обсъждане на проектите на нормативните документи със заинтересуваните лица.
- ***Изграждане на адекватна и гъвкава структура на КФН, последователно и балансирано оптимизиране на процесите, процедурите и използваните информационни технологии***
  - Повишаване на ефективността на институцията чрез екипна организация на работата и стимулираща вътрешна работна среда;
  - Разработване на процедури за решаване на въпроси и проблеми, които касаят повече от едно управление, чрез създаване на функционални структури и експертни групи по въпросите и проблемите на база тясно сътрудничество между звената от трите управления и администрацията;
  - Извършване на планово стратегическо планиране (на годишна база) като част от управленския процес;
  - Разработване на обща рамка за развитието и организацията на единна информационна система в КФН и оптимизация на движението на информационните потоци;
  - Информационно (технологично) обезпечаване на преминаването към надзор, основан на риска;
  - Поддържане на адекватна техническата обезпеченост на КФН, съответстваща на тенденциите в развитието на ИТ технологиите;
  - Създаване и поддържане на база данни за постъпващата финансова и обща икономическа информация, която да повиши ефективността на надзора и анализа на наблюдаваните пазари и участниците в тях;
  - Унифициране, стандартизиране и централизиране на водените регистри.
- ***Провеждане на ефективна и целенасочена политика и практики за развитие на човешките ресурси с насоченост към потребителите на небанкови финансови услуги и небанковия финансов сектор***
  - Превръщане на управлението на човешките ресурси в приоритетен и целенасочен процес за подбор на служители, тяхното обучение, мотивиране и развитие чрез създаване на нова актуална политика по отношение на човешките ресурси;
  - Ефикасно изпълнение на организационните цели при рационално използване на публичните средства, основаващо се на разбирането, че хората са определящ

фактор за институционалния авторитет и конкурентните предимства на организацията;

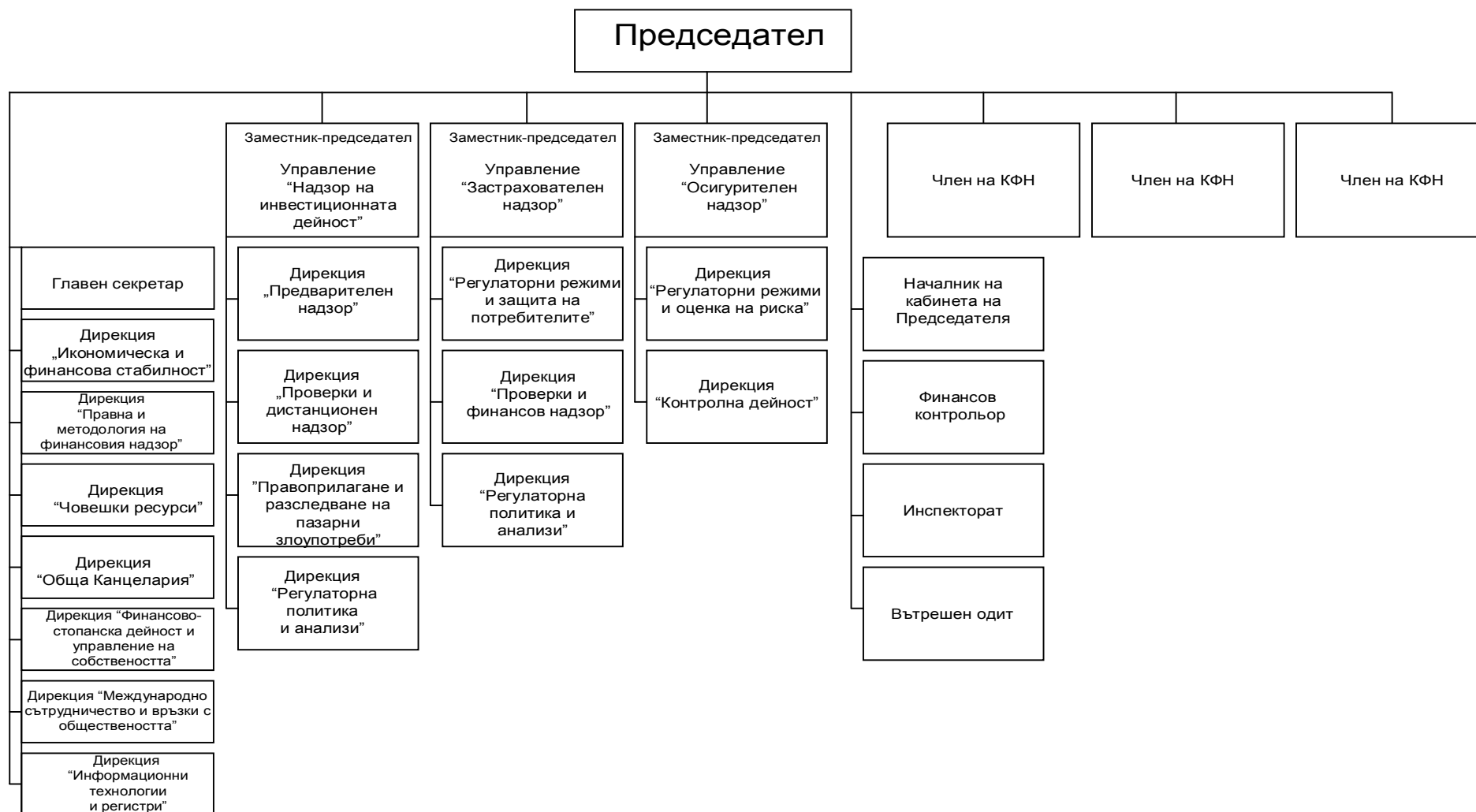
- Ефективно управление на човешките ресурси чрез подобряване качеството на изпълнението и оперативното съвършенство в служба на обществения интерес;
- Създаване на предпоставки за кариерно развитие на ръководители, носители на ценности и модели на поведение, които допринасят за престижа на работата на КФН;
- Стимулиране на екипността в работата и приемствеността при планиране и изпълнение на задачите, оценявайки значимия ефект от подобряване на качеството и усъвършенстване на системата за управление на човешките ресурси;
- Усъвършенстване и подобряване на корпоративното управление, повишаване на професионализма и квалификацията на служителите на основата на сравнителни анализи;
- Разработване на обективни системи за оценка, заплащане и стимулиране на индивидуалния принос на служителите.

Политика за ресурсно осигуряване на стратегията

Надзорният орган трябва да разполага с необходимите финансови, човешки и информационни ресурси, съобразени с осъществяването на надзора съгласно приложимите нормативни документи, както и със стратегическите цели, заложи в стратегията. Основен принцип на политиката за ресурсно осигуряване на дейността на надзорния орган е принципът за рационално управление на ресурсите, включващ функция по планиране, прилагане и оценка на постигнатото, критерии при измерването и оценката на ефективността.

Организационна структура на КФН

Приложения⁵²

Приложение I.2.1А. Организиране и управление на нови договорни фондове от управляващи дружества

Управляващо дружество	Договорен фонд
УЛТИМА КАПИТАЛ МЕНИДЖМЪНТ	УЛТИМА ДИВИДЕНТ
УЛТИМА КАПИТАЛ МЕНИДЖМЪНТ	УЛТИМА BG 30
НЮУЕЙ АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ	НЮУЕЙ НОВА ЕВРОПА
НЮУЕЙ АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ	НЮУЕЙ ИНДЕКС ПЛЮС
ОБЩИНСКА БАНКА АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ	ОБЩИНСКА БАНКА - БАЛАНСИРАН
ОБЩИНСКА БАНКА АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ	ОБЩИНСКА БАНКА - ПЕРСПЕКТИВА
ОВЕРОН ФИНАНС	ОВЕРОН ПРЕСТО
ЕЛАНА ФОНД МЕНИДЖМЪНТ	ЕЛАНА ЕВРОФОНД
АЛФА АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ	АЛФА ПАРИЧЕН ПАЗАР
РАЙФАЙЗЕН АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ (БЪЛГАРИЯ)	РАЙФАЙЗЕН (БЪЛГАРИЯ) ФОНД ЗАЩИТЕНА ИНВЕСТИЦИЯ В ЕВРО
ЕКСПАТ АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ	ЕКСПАТ БОНДС

Приложение I.2.1Б. Инвестиционни посредници, КИС, публични дружества, емитенти и АДСИЦ, вписани и отписани през 2009 г. от публичния регистър, воден от КФН

Наименование на дружество	Тип
Дружества с издаден лиценз през 2009 г.	
ТРЕЙДВИЛ ЕАД	инвестиционен посредник
АДАМАНТ КЕПИТЪЛ МЕНИДЖМЪНТ ЕАД	управляващо дружество
ИНВЕСТ КЕПИТЪЛ ЕАД	управляващо дружество
АЛТЕРОН АДСИЦ	АДСИЦ
Дружества, вписани като публични в регистъра, воден от КФН	
АЛТЕРОН АДСИЦ	АДСИЦ
ОРФЕЙ КЛУБ УЕЛНЕС АД	публично дружество
Дружества с постановен отказ за издаване на лиценз през отчетния период	
ЮРЪП ИНВЕСТ АД	управляващо дружество
Дружества с отчет лиценз през 2009 г.	
БОРА ИНВЕСТ АД	инвестиционен посредник
ДЗИ ИНВЕСТ АД	инвестиционен посредник
КД СЕКЮРИТИС АД	инвестиционен посредник
ЕЛАНА ЕВРОФОНД АД	инвестиционно дружество

⁵² Номерацията на приложенията посочва главата от текста на Отчета за дейността на КФН, към която се отнася конкретното приложение.

ЕВЪР ИНВЕСТ	договорен фонд
ЗАГОРА ФИНАКОРП БАЛАНСИРАН ФОНД	договорен фонд
АЛФА ПРОПЪРТИ 1 АДСИЦ	АДСИЦ
КАПИТАЛ ДИРЕКТ-1 АДСИЦ	АДСИЦ
Дружества, отписани от регистъра	
Отписани след заличаване от Търговския регистър поради приключване на производство по ликвидация или несъстоятелност	
БУКЕТ АД	публично дружество
ЕНЕРГОКАБЕЛ АД	публично дружество
КЮСТЕНДИЛСКИ ИНДУСТРИАЛЕН ПАРК АД	публично дружество
СТОМАНА АД	публично дружество
ХЮНДАЙ ФИНАНС АДСИЦ	емитент
Отписани след осъществено търгово предлагане по реда на чл. 119, ал. 1, т. 3 ЗППЦК	
БАЛКАН ПРОДЖЕКТИ МЕНИДЖМЪНТ АД	публично дружество
ВЕЛПА-91 АД	публично дружество
ЗИНО АД	публично дружество
ИНО АД	публично дружество
МЕСОКОМБИНАТ-БУРГАС АД	публично дружество
НЕЗАВИСИМОСТ – 40 АД	публично дружество
ПЕТЪР КАРАМИНЧЕВ АД	публично дружество
РИЛА - БОРОВЕЦ АД	публично дружество
СВИНЕВЪДСТВО СТАМБОЛОВО АД	публично дружество
СЕРДИКОМ АД	публично дружество
ФЕЪРПЛЕЙ РЕЗИДЕНШЪЛ ПРОПЪРТИС АД	публично дружество
Отписани предвид обстоятелството, че емисията ценни книжа е отписана от регистъра и емитентът няма вписана друга емисия ценни книжа	
ЗАГОРА ФИНАКОРП БАЛАНСИРАН ФОНД	емитент
НЛБ БАНКА ЗАПАД-ИЗТОК АД	емитент
ОБЩИНА ДОБРИЧ	емитент
ТЪРГОВСКА ЛИГА – НАЦИОНАЛЕН АПТЕЧЕН ЦЕНТЪР АД	емитент
Отписани по собствена инициатива при наличие на някои от условията по чл. 18 от Наредба № 22	
БАЛКАНТУРИСТ ЕЛИТ АД	публично дружество
СОФИЯ МЕЛ АД	публично дружество
ЦИГАРЕНА ФАБРИКА – ПЛОВДИВ АД	публично дружество
Отписани по инициатива на зам.-председателя, § 4, ал. 2 от допълнителните разпоредби на Наредба № 22	
ДОМ – ЗДРАВЕ АД	емитент
ДЪРВООБРАБОТВАНЕ – ВТ АД	емитент
Дружества с издаден отказ за отписване от регистъра	
БАЛКАН ПРОДЖЕКТИ МЕНИДЖМЪНТ АД	публично дружество
ИНСТИТУТ ПО ЦЕЛУЛОЗА И ХАРТИЯ АД	публично дружество
ПОЛЯНИЦА АД	публично дружество

Приложение 1.2.1В. Проспекти за публично предлагане на ценни книжа

Наименование на дружеството	Публично предлагане	Тип ценни книжа
Потвърдени проспекти през 2009 г.		
БОЛКАН ЕНД СИЙ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	първично	акции
ФОНД ЗА ЕНЕРГЕТИКА И ЕНЕРГИЙНИ ИКОНОМИИ - ФЕЕИ АДСИЦ	първично	акции
КЕПИТЪЛ МЕНИДЖМЪНТ АДСИЦ	първично	акции
ЦКБ РИЪЛ ИСТЕЙТ ФОНД АДСИЦ	първично	акции
ОПТЕЛА-ЛАЗЕРНИ ТЕХНОЛОГИИ АД	първично	акции
БЛЕК СИЙ ИНВЕСТМЪНТ АДСИЦ	първично	акции

ОРФЕЙ КЛУБ УЕЛНЕС АД	първично	акции
ХИМИМПОРТ АД	първично	акции
ЗАД БУЛСТРАД ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП	първично	акции
АРКО ТАУЪРС АДСИЦ	първично	акции
ХЕЛТ ЕНД УЕЛНЕС АДСИЦ	първично	акции
ПАРАХОДСТВО БЪЛГАРСКО РЕЧНО ПЛАВАНЕ АД	първично	акции
БГ АГРО АД	първично	акции
ЕНЕМОНА АД	първично	привилегировани конвертируеми акции
ЕНЕМОНА АД	първично	варанти
Продължение на списък на дружествата, които са предмет на проспекти за издаване		
АДВЕРТАЙЗИНГ ПРОДИДЖИ АД	допускане до търговия	акции
ИНТЕРСКАЙ АД	допускане до търговия	акции
СОФАРМА АД ⁵³	допускане до търговия	акции
УЕЛКЪМ ХОЛДИНГС АД	допускане до търговия	акции
ВИТА МИ ХОЛДИНГС АД	допускане до търговия	акции
ЕНЕРГОНИ АД	допускане до търговия	акции
БРЯСТ-Д АД	допускане до търговия	акции
ГЛОУБ ФАРМ АД	допускане до търговия	акции
ОНИ ХОЛДИНГС АД	допускане до търговия	акции
ИЗИ БРОКЪРС АД	допускане до търговия	акции
БОГАТСА.КОМ АД	допускане до търговия	акции
МЕЙФЕЪР ГРУП АД	допускане до търговия	акции
ИТА БЪЛГАРИЯ ЕНЕРДЖИ ИНВЕСТМЪНТС АД	допускане до търговия	акции
ИНВЕСТИЦИОННА КОМПАНИЯ ГАЛАТА АД	допускане до търговия	акции
АЛФА БЪЛГАРИЯ АД	допускане до търговия	акции
Продължение на списък на дружествата, които са предмет на проспекти за издаване		
ТИ БИ АЙ КРЕДИТ ЕАД	допускане до търговия	корпоративни обезпечени облигации
ЕВРОКРЕДИТ ЕАД	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
АСЕНОВА КРЕПОСТ АД	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
СОФИЯ КОМЕРС КРЕДИТ ГРУП АД	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
И АР ДЖИ КАПИТАЛ – 3 АДСИЦ	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
АВТО ЮНИОН ГРУП ЕАД	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни необезпечени облигации
АЛЕН МАК АД	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
АЛФА ФИНАНС ХОЛДИНГ АД	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
ХЕЛТ ЕНД УЕЛНЕС АДСИЦ	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
ФИНАНС КОНСУЛТИНГ АД	допускане до търговия	неконвертируеми корпоративни обезпечени облигации
Продължение на списък на дружествата, които са предмет на проспекти за издаване		
СОФИЯ КОМЕРС КРЕДИТ ГРУП АД	допускане до търговия	облигации
АРКО ТАУЪРС АДСИЦ	първично	акции

⁵³ Потвърденият проспект е относно допускане до търговия на регулиран пазар в Европейския съюз.

Приложение II.2.1А. Списък на банки - инвестиционни посредници

Наименование на банки - инвестиционни посредници
АЛИАНЦ БАНК БЪЛГАРИЯ АД
БАНКА ДСК ЕАД
БАНКА ПИРЕОС БЪЛГАРИЯ АД
БНП ПАРИБА /БЪЛГАРИЯ/ АД
БЪЛГАРСКА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ АД
ЕМПОРИКИ БАНК - БЪЛГАРИЯ ЕАД
ИНГ БАНК Н.В. - КЛОН СОФИЯ
ИНТЕРНЕТЪНЪЛ АСЕТ БАНК АД
МКБ ЮНИОНБАНК АД-СОФИЯ
ОБЕДИНЕНА БЪЛГАРСКА БАНКА АД
ОБЩИНСКА БАНКА АД
РАЙФАЙЗЕНБАНК /БЪЛГАРИЯ/ ЕАД
СИТИБАНК Н. А. - КЛОН СОФИЯ
СОСИЕТЕ ЖЕНЕРАЛ ЕКСПРЕСБАНК АД
СТОПАНСКА И ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА АД /СИБАНК/
ТЪ БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА АД - СОФИЯ
ТЪ ИНВЕСТБАНК АД-СОФИЯ
ТЪ КОРПОРАТИВНА ТЪРГОВСКА БАНКА АД - СОФИЯ
ТЪ ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА АД - СОФИЯ
ТЪ ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА АД-СОФИЯ
ТОКУДА БАНК АД
ТЪРГОВСКА БАНКА Д АД
УНИКРЕДИТ БУЛБАНК АД
ЧАСТНА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА БАНКА ТЕКСИМ АД
ЮРОБАНК И ЕФ ДЖИ БЪЛГАРИЯ АД

Приложение II.2.1.3А. Дружества със специална инвестиционна цел с регистриран капитал над 1 млн. лв. за периода 2008 -2009 г.

Дружество	Регистриран капитал (хил. лв.)	
	към 31.12.2008 г.	към 31.12.2009 г.
АДВАНС-ТЕРРАФОНД АДСИЦ	85110	85110
ФОНД ЗА НЕДВИЖИМИ ИМОТИ БЪЛГАРИЯ АДСИЦ	60450	60450
ЕЛАРГ ФОНД ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА ЗЕМЯ АДСИЦ (БИВШО ЕЛАНА ФОНД ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА ЗЕМЯ АДСИЦ)	59716	59716
ФЕЪРПЛЕЙ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	55825	55825
ПРАЙМ ПРОПЪРТИ БГ АДСИЦ	35707	35707
АГРО ФИНАНС АДСИЦ	32220	32220
ФОНД ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА ЗЕМЯ МЕЛ ИНВЕСТ АДСИЦ	27962	27962
БЕНЧМАРК ФОНД ИМОТИ АДСИЦ	23395	23395
И АР ДЖИ КАПИТАЛ-3 АДСИЦ	21000	21000
БЛЕК СИЙ ИНВЕСТМЪНТ АДСИЦ	14950	20930
АКТИВ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	19728	19728
АГРОЕНЕРЖИ АДСИЦ	18500	18500
БУЛЛЕНД ИНВЕСТМЪНТС АДСИЦ	13018	13018

СОФАРМА ИМОТИ АДСИЦ	11700	11700
ПИ АР СИ АДСИЦ	5850	11700
ПАРК АДСИЦ	9720	9720
ЕКСКЛУЗИВ ПРОПЪРТИ АДСИЦ	9452	9452
ЮНИВЪРСЪЛ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	6500	6500
БОЛКАН ЕНД СИЙ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	650	5333
ИНТЕРКАПИТАЛ ПРОПЪРТИ ДИВЕЛОПМЪНТ АДСИЦ	4824	4824
ЕКСПАТ БЕТА АДСИЦ	4343	4343
И АР ДЖИ КАПИТАЛ-2 АДСИЦ	3450	3450
И АР ДЖИ КАПИТАЛ-1 АДСИЦ	3000	3000
ХЕЛТ ЕНД УЕЛНЕС АДСИЦ	975	2478
СИТИ ДИВЕЛЪПМЪНТ АДСИЦ	2198	2198
ЕКСПАТ ИМОТИ АДСИЦ	2000	2000
ФОРУКОМ ФОНД ИМОТИ АДСИЦ	1810	1810
ЛИАМ АДСИЦ	1700	1700
ИНВЕСТ ПРОПЪРТИ АДСИЦ	1666	1666
ИНВЕСТМЪНТ ПРОПЪРТИС АДСИЦ (БИВШО КОЛОС-1 АДСИЦ)	1603	1603
ЛЮК АДСИЦ	1500	1500
ИМОТИ ДИРЕКТ АДСИЦ	0	1500
ФОНД ЗА ЕНЕРГЕТИКА И ЕНЕРГИЙНИ ИКОНОМИИ-ФЕЕИ АДСИЦ	972	1303
АЛФА КРЕДИТ АДСИЦ	1300	1300
ЦКБ РИЪЛ ИСТЕЙТ ФОНД АДСИЦ	650	1077

Приложение II.2.1.3Б. Дружества със специална инвестиционна цел със собствен капитал над 1 млн. лв. за периода 2008 -2009 г.

Дружество	Собствен капитал (хил. лв.)	
	към 31.12.2008 г.	към 31.12.2009 г.
АДВАНС-ТЕРРАФОНД АДСИЦ	160508	154419
ФОНД ЗА НЕДВИЖИМИ ИМОТИ БЪЛГАРИЯ АДСИЦ	82556	75760
ФЕЪРПЛЕЙ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	80139	74515
ЕЛАРГ ФОНД ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА ЗЕМЯ АДСИЦ (БИВШО ЕЛАНА ФОНД ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА ЗЕМЯ АДСИЦ)	70975	67868
ПРАЙМ ПРОПЪРТИ БГ АДСИЦ	64333	53652
АГРО ФИНАНС АДСИЦ	44750	44861
ФОНД ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА ЗЕМЯ МЕЛ ИНВЕСТ АДСИЦ	33350	35341
БЛЕК СИЙ ИНВЕСТМЪНТ АДСИЦ	27407	33150
БЕНЧМАРК ФОНД ИМОТИ АДСИЦ	31055	28787
АКТИВ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	30454	27725
И АР ДЖИ КАПИТАЛ-3 АДСИЦ	28405	27338
БОЛКАН ЕНД СИЙ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	3903	26233
ЦКБ РИЪЛ ИСТЕЙТ ФОНД АДСИЦ	2317	25305
АРКО ТУОУЪРС АДСИЦ (БИВШО СИНГУЛАР АДСИЦ)	21230	24591
АГРОЕНЕРЖИ АДСИЦ	23258	21694
СОФАРМА ИМОТИ АДСИЦ	25920	20961
ИНТЕРКАПИТАЛ ПРОПЪРТИ ДИВЕЛОПМЪНТ АДСИЦ	16275	20844
ПИ АР СИ АДСИЦ	8348	17768
БУЛЛЕНД ИНВЕСТМЪНТС АДСИЦ	17157	17358
ЮНИВЪРСЪЛ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	39508	15999

ПАРК АДСИЦ	16204	15772
КЕПИТЪЛ МЕНИДЖМЪНТ АДСИЦ	4218	13870
ЕЙЧ БИ ДЖИ ФОНД ЗА ИНВЕСТИЦИОННИ ИМОТИ АДСИЦ	8351	11096
КУАНТУМ ДИВЕЛОПМЪНТС АДСИЦ	9596	10087
ЕКСКЛУЗИВ ПРОПЪРТИ АДСИЦ	7130	6493
И АР ДЖИ КАПИТАЛ-2 АДСИЦ	5792	5623
И АР ДЖИ КАПИТАЛ-1 АДСИЦ	4448	4377
ЕКСПАТ БЕТА АДСИЦ	4342	3844
ИНВЕСТ ПРОПЪРТИ АДСИЦ	3546	3597
ИНВЕСТМЪНТ ПРОПЪРТИС АДСИЦ (БИВШО КОЛОС-1 АДСИЦ)	3119	3404
БУЛГАРИ РЕЗЕРВ ПРОПЪРТИС АДСИЦ	13821	3128
ТУРИН ИМОТИ АДСИЦ	1081	2746
АЛФА КРЕДИТ АДСИЦ	2979	2494
АЛФА ПРОПЪРТИ 1 АДСИЦ	3653	2471
ЛЮК АДСИЦ	2648	2270
ФОНД ЗА ЕНЕРГЕТИКА И ЕНЕРГИЙНИ ИКОНОМИИ-ФЕЕИ АДСИЦ	1548	2203
ЛИАМ АДСИЦ	2319	2023
ЕКСПАТ ИМОТИ АДСИЦ	1998	1899
ФОРУКОМ ФОНД ИМОТИ АДСИЦ	1873	1865
ИМОТИ ДИРЕКТ АДСИЦ	0	1493
СОФАРМА БИЛДИНГС АДСИЦ	1455	1454
ДИТ ПРОПЪРТИ АДСИЦ	1432	1422
БОЛКАН ПРОПЪРТИ ИНСТРУМЕНТС АДСИЦ	530	1211
ПЪЛДИН ЛАЙЪН ГРУП АДСИЦ	1685	1101
УЛПИНА АДСИЦ	923	1014

Приложение II. 2.1.4А. Емисии дългови ценни книжа за 2009 г.

Публично дружество / Емитент	Размер на емисията (хил. лв.)	Брой ЦК	Валута	Купон/Лихва	Срочност	Падеж
"ТИ БИ АЙ КРЕДИТ" ЕАД	6000	6000	BGN	8% ГОДИШНА	36	29.10.2011 г.
"ЕВРОКРЕДИТ" ЕАД	1000	1000	BGN	КУПОН В РАЗМЕР НА 6-МЕСЕЧНИЯ EURIBOR + НАДБАВКА ОТ 500 БАЗИСНИ ТОЧКИ, НО НЕ ПО-МАЛКО ОТ 8% НА ГОДИШНА БАЗА	60	14.12.2011 г.
"АСЕНОВА КРЕПОСТ" АД	6000	1000	EUR	11 % НА ГОДИШНА БАЗА	72	30.01.2015 г.
"СОФИЯ КОМЕРС КРЕДИТ ГРУП" АД	1000	1000	EUR	10,75 % НА ГОДИШНА БАЗА	36	20.09.2010 г.
"И АР ДЖИ КАПИТАЛ - 3" АДСИЦ	6514	1000	EUR	10 % НА ГОДИШНА БАЗА	36	12.03.2012 г.
"АВТО ЮНИОН ГРУП" ЕАД	7500	1000	EUR	9,5 % НА ГОДИШНА БАЗА	60	14.04.2014 г.
"АЛЕН МАК" АД	592	1000	EUR	11 % НА ГОДИШНА БАЗА	27	26.06.2011 г.
„ХЕЛТ ЕНД УЕЛНЕС“ АДСИЦ	15000	1000	EUR	8.5 % НА ГОДИШНА БАЗА	60	17.03.2014 г.
"АЛФА ФИНАНС ХОЛДИНГ" АД	8000	1000	EUR	8.5 % НА ГОДИШНА БАЗА	60	19.05.2014 г.
"ФИНАНС КОНСУЛТИНГ" ЕАД	10000	1000	EUR	9 % НА ГОДИШНА БАЗА	84	19.08.2016 г.

Приложение II.2.1.7А. Финансови отчети на Фонд за компенсиране на инвеститорите за периода 2008 -2009 г.

Отчет за финансовото състояние за годината, приключваща на 31 декември 2009 г.	В ХИЛ. ЛВ.	В ХИЛ. ЛВ.
	към 31.12.2008 г.	към 31.12.2009 г.
АКТИВИ		
НЕТЕКУЩИ АКТИВИ		
МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ	10	8
НЕМАТЕРИАЛНИ АКТИВИ	13	10
ОБЩО НЕТЕКУЩИ АКТИВИ	23	18
ТЕКУЩИ АКТИВИ		
ВЗЕМАНИЯ ПО ЛИХВИ	91	241
ДРУГИ ВЗЕМАНИЯ	3	3
ДЦК	1034	6114
ДЕПОЗИТИ В БАНКИ	3376	748
ПАРИЧНИ СРЕДСТВА	33	22
ОБЩО ТЕКУЩИ АКТИВИ	4537	7128
ОБЩО АКТИВИ	4560	7146
КАПИТАЛ		
РЕЗЕРВ ЗА КОМПЕНСИРАНЕ	2488	4517
ОБЩ ВСЕОБХВАТЕН ДОХОД ЗА ГОДИНАТА	2029	2603
ОБЩО КАПИТАЛ	4517	7120
ПАСИВИ		
ТЕКУЩИ ПАСИВИ		
ТЪРГОВСКИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ	1	
ЗАДЪЛЖЕНИЯ КЪМ ПЕРСОНАЛА И ОСИГУРИТЕЛИ	4	5
ЗАДЪЛЖЕНИЯ ЗА ДАНЪК ВЪРХУ ПЕЧАЛБАТА		21
ДРУГИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ	38	
ОБЩО ТЕКУЩИ ПАСИВИ	43	26
ОБЩО КАПИТАЛ И ПАСИВИ	4560	7146

Отчет за всеобхватния доход за годината, приключваща на 31 декември 2009 г.	В ХИЛ. ЛВ.	В ХИЛ. ЛВ.
	към 31.12.2008 г.	към 31.12.2009 г.
ФИНАНСОВИ ПРИХОДИ	210	664
РАЗХОДИ ЗА МАТЕРИАЛИ	-7	-7
РАЗХОДИ ЗА ВЪНШНИ УСЛУГИ	-66	-74
РАЗХОДИ ЗА АМОРТИЗАЦИИ	-6	-6
РАЗХОДИ ЗА ПЕРСОНАЛА	-137	-161
ФИНАНСОВИ РАЗХОДИ	-24	-57
ДРУГИ РАЗХОДИ	-8	-9
ПЕЧАЛБА/ЗАГУБА ПРЕДИ ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ	-38	350

РАЗХОДИ ЗА ДАНЪЦИ*		-21
РЕЗУЛТАТ /ПЕЧАЛБА/ЗАГУБА/ ЗА ГОДИНАТА	-38	329
ДРУГ ВСЕОБХВАТЕН ДОХОД		
ПРИХОДИ ОТ ВСТЪПИТЕЛНИ И ГОДИШНИ ВНОСКИ	2067	2274
ОБЩ ВСЕОБХВАТЕН ДОХОД ЗА ГОДИНАТА	2029	2 603

Бележка: Фондът за компенсиране на инвеститорите е данъчно задължено лице единствено за получените приходи по чл. 12 ал. 2 ЗКПО. За приходите, формирани от парични вноски на инвестиционни посредници по силата на чл. 77а, ал. 3 ЗППЦК, фондът не е данъчно задължено лице.

Отчет за промените в собствения капитал за периода 01.01.2009 г. – 31.12.2009 г.			
	РЕЗЕРВИ ЗА КОМПЕНСИРАНЕ НА ИНВЕСТИТОРИТЕ	ОБЩО РЕЗЕРВИ	В ХИЛ. ЛВ. ОБЩО КАПИТАЛ
САЛДО НА 01 ЯНУАРИ 2008 г.	2488	2488	2488
ПРОМЕНИ В СЧЕТОВОДНАТА ПОЛИТИКА, ГРЕШКИ И ДР.			
ПРЕИЗЧИСЛЕНО САЛДО КЪМ 01 ЯНУАРИ 2008 г.	2488	2488	2488
ПРОМЕНИ В СОБСТВЕНИЯ КАПИТАЛ ЗА 2008 г.			
ОБЩ ВСЕОБХВАТЕН ДОХОД ЗА ГОДИНАТА	2029	2029	2029
ДРУГИ ПРОМЕНИ			
САЛДО КЪМ 31 ДЕКЕМВРИ 2008 г.	4517	4517	4517
ПРОМЕНИ В СОБСТВЕНИЯ КАПИТАЛ ЗА 2009 г.			
РЕЗУЛТАТ /ПЕЧАЛБА/ ЗА ГОДИНАТА	329	329	329
ПРИХОДИ ОТ ВСТЪПИТЕЛНИ И ГОДИШНИ ВНОСКИ	2274	2274	2274
САЛДО КЪМ 31 ДЕКЕМВРИ 2009 г.	7120	7120	7120

Отчет за паричните потоци (по прекия метод) за 2009 г.		
	В ХИЛ. ЛВ. годината, приключваща на 31.12.2008 г.	В ХИЛ. ЛВ. годината, приключваща на 31.12.2009 г.
ПАРИЧНИ ПОТОЦИ ОТ ОПЕРАТИВНИ ДЕЙНОСТИ		
ПОСТЪПЛЕНИЯ ОТ ВСТЪПИТЕЛНИ И ГОДИШНИ ВНОСКИ НА ИНВЕСТИТОРИ	2067	2277
ИЗПЛАТЕНИ СУМИ НА ИНВЕСТИТОРИ*	-	-39
ПАРИЧНИ ПЛАЩАНИЯ НА ДОСТАВЧИЦИ	-85	-82
ПАРИЧНИ ПЛАЩАНИЯ НА ПЕРСОНАЛА	-117	-140
ПАРИЧНИ ПЛАЩАНИЯ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	-17	-19
ПАРИЧНИ ПЛАЩАНИЯ НА БЮДЖЕТА	-1	-1
ПЛАТЕНИ ДАНЪЦИ ВЪРХУ ДОХОДА НА ФИЗИЧЕСКИ ЛИЦА	-12	-15
НЕТЕН ПАРИЧЕН ПОТОК, ГЕНЕРИРАН ОТ ОПЕРАТИВНА ДЕЙНОСТ	1835	1981
ПАРИЧНИ ПОТОЦИ ОТ ИНВЕСТИЦИОННИ ДЕЙНОСТИ		
ПОСТЪПЛЕНИЯ ОТ ПАДЕЖИРАЛИ ДЦК	-	1056
ПАРИЧНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ПРИДОБИВАНЕ НА ДЦК	-1081	-5979
ПОСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ КУПОНИ ПО ДЦК	24	118
ПОЛУЧЕНИ ЛИХВИ ПО ДЕПОЗИТИ	153	185
НЕТЕН ПАРИЧЕН ПОТОК, ИЗПОЛЗВАН В ИНВЕСТИЦИОННАТА ДЕЙНОСТ	-904	-4620
НАРАСТВАНЕ НА ПАРИ И ПАРИЧНИ ЕКВИВАЛЕНТИ	931	-2639
ПАРИ И ПАРИЧНИ ЕКВИВАЛЕНТИ В НАЧАЛОТО НА ПЕРИОДА	2478	3409
ПАРИ И ПАРИЧНИ ЕКВИВАЛЕНТИ В КРАЯ НА ГОДИНАТА	3409	770

Бележка: В ред „Изплатени суми на инвеститори“ са посочени възстановени надвнесени суми по годишни и встъпителни вноски на инвестиционни посредници.

Приложение II.2.2.1А. Брутен премиен приход на общо застраховане

Застрахователи	2009 г.		2008 г.		Ръст / спад (%)
	хил. лв.	паз. дял (%)	хил. лв.	паз. дял (%)	
ЗАД "БУЛСТРАД ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП"	209 490	14.4	221 938	14.6	-5.6
"ДЗИ - ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	201 946	13.8	202 151	13.3	-0.1
ЗК "ЛЕВ ИНС" АД	168 057	11.5	158 561	10.5	6.0
"ЗАД АРМЕЕЦ" АД	148 239	10.2	145 968	9.6	1.6
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ"	141 757	9.7	165 031	10.9	-14.1
ЗД "БУЛ ИНС" АД	130 830	9.0	155 002	10.2	-15.6
"ЗД ЕВРОИНС" АД	74 286	5.1	82 345	5.4	-9.8
ЗАД "ЕНЕРГИЯ"	67 226	4.6	57 799	3.8	16.3
ЗД "УНИКА" АД	63 063	4.3	95 974	6.3	-34.3
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАСТРАХОВАНЕ" АД	56 984	3.9	62 381	4.1	-8.7
"ЗК БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	50 183	3.4	52 202	3.4	-3.9
ЗАД "ВИКТОРИЯ"	49 150	3.4	44 127	2.9	11.4
"ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЗЕАД"	30 447	2.1	20 258	1.3	50.3
"ОЗК" АД	28 772	2.0	14 203	0.9	102.6
"ХДИ" ЗАД	19 232	1.3	18 860	1.2	2.0
"ГРУПАМА ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	6 814	0.5	8 328	0.5	-18.2
"ОББ-ЕЙ АЙ ДЖИ ЗД" АД	6 814	0.5	5 936	0.4	14.8
"БАЕЗ" ЕАД	5 624	0.4	5 042	0.3	11.5
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	150	0.0	73	0.0	105.5
ОБЩО:	1 459 064	100.0	1 516 179	100.0	-3.8

Приложение II.2.2.1Б. Възникнали претенции и изплатени обезщетения от застрахователите по общо застраховане

Застрахователи	2009 г.				2008 г.			
	възникнали претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)	изплатени претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)	възникнали претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)	изплатени претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)
ЗАД "БУЛСТРАД ВИЕНА ИНШУРАНС ГРУП"	119 575	15.7	115 080	16.9	126 155	19.5	115 389	16.4
"ДЗИ - ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	137 039	18.0	112 857	16.6	131 031	16.1	95 084	17.1
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ"	64 149	8.4	82 065	12.1	79 839	10.6	62 502	10.4
ЗД "БУЛ ИНС" АД	59 653	7.8	60 450	8.9	66 658	10.3	60 553	8.7
"ЗАД АРМЕЕЦ" АД	76 155	10.0	62 130	9.1	59 319	7.8	45 794	7.7
ЗК "ЛЕВ ИНС" АД	74 645	9.8	54 090	8.0	57 879	6.4	37 751	7.5
ЗД "УНИКА" АД	50 628	6.7	53 802	7.9	66 100	9.7	57 020	8.6
"ЗД ЕВРОИНС" АД	38 115	5.0	37 862	5.6	46 162	5.8	34 305	6.0
"ЗК БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	40 848	5.4	28 158	4.1	40 779	3.8	22 449	5.3
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАСТРАХОВАНЕ" АД	30 986	4.1	27 287	4.0	42 766	4.3	25 377	5.6
ЗАД "ВИКТОРИЯ"	26 100	3.4	19 426	2.9	22 191	2.4	13 943	2.9
"ИНТЕРАМЕРИКАН	10 728	1.4	9 197	1.4	9 852	1.0	5 846	1.3

БЪЛГАРИЯ ЗЕАД"								
"ХДИ" ЗАД	14 921	2.0	8 179	1.2	9 385	1.2	6 994	1.2
"ОБЩИНСКА ЗАСТРАХОВАТЕЛНА КОМПАНИЯ" АД	9 442	1.2	3 838	0.6	2 869	0.4	2 480	0.4
ЗАД "ЕНЕРГИЯ"	3 428	0.5	2 376	0.3	3 988	0.5	2 945	0.5
"БАЕЗ" ЕАД	2 643	0.3	1 876	0.3	1 387	0.3	1 492	0.2
"ГРУПАМА ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	1 733	0.2	730	0.1	737	0.0	290	0.1
"ОБЪ-ЕЙ АЙ ДЖИ ЗД" АД	511	0.1	269	0.0	614	0.0	217	0.1
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	15	0.0	9	0.0	4	0.0	2	0.0
ОБЩО:	761 314	100.0	679 681	100.0	767 715	100.0	590 433	100.0

Приложение II.2.2.1В. Технически и финансов резултат на общозастрахователните дружества

Застрахователи	Технически резултат (хил. лв.)		Финансов резултат (хил. лв.)	
	2009 г.	2008 г.	2009 г.	2008 г.
"ЗАД АРМЕЕЦ" АД	1 439	318	2 975	1 937
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ"	12 101	9 928	11 018	9 070
ЗАД "БУЛСТРАД ВИЕНА ИНШУРАНС ГРУП"	581	1 751	95	2 075
ЗД "БУЛ ИНС" АД	8 946	17 043	5 775	9 864
"ЗК БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	-5 309	-5 017	753	-3 642
"БАЕЗ" ЕАД	1 539	1 425	2 449	1 722
ЗД "УНИКА" АД	-5 977	-4 954	-2 168	-3 526
"ДЗИ - ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	-32 459	-33 956	-25 173	-23 588
"ЗД ЕВРОИНС" АД	-2 631	-10 526	-1 369	-13 407
ЗАД "ЕНЕРГИЯ"	31 636	25 147	24 015	20 695
"ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЗЕАД"	-1 854	-2 924	-2 301	-2 863
ЗК "ЛЕВ ИНС" АД	-12 100	12 378	7 323	11 842
ЗАД "ВИКТОРИЯ"	-5 367	-1 525	-3 060	6
"ОБЩИНСКА ЗАСТРАХОВАТЕЛНА КОМПАНИЯ" АД	822	118	351	380
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАСТРАХОВАНЕ" АД	965	-16 432	5 086	-16 509
"ХДИ" ЗАД	48	-231	225	199
"ГРУПАМА ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	-1 347	556	-963	750
"ОБЪ-ЕЙ АЙ ДЖИ ЗД" АД	1 406	-875	1 589	-1 363
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	-175	-219	69	48
ОБЩО:	-7 736	-7 995	26 689	-6 310

Приложение II.2.2.1Г. Сума на актива и собствен капитал на общозастрахователните дружества

Застрахователи	Сума на актива (хил. лв.)		Промяна (%)	Собствен капитал (хил. лв.)		Промяна (%)
	2009	2008		2009	2008	
"ЗАД АРМЕЕЦ" АД	156 133	140 920	10.8	35 159	31 644	11.1
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ"	175 476	178 075	-1.5	54 929	43 320	26.8
ЗАД "БУЛСТРАД ВИЕНА ИНШУРАНС ГРУП"	236 093	225 621	4.6	59 088	49 382	19.7
ЗД "БУЛ ИНС" АД	139 146	137 555	1.2	34 441	36 530	-5.7
"ЗК БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	82 839	60 619	36.7	7 547	6 552	15.2
"БАЕЗ" ЕАД	20 901	17 794	17.5	16 942	14 807	14.4
ЗД "УНИКА" АД	71 391	72 372	-1.4	15 465	17 809	-13.2
"ДЗИ - ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" АД	329 306	278 690	18.2	85 606	56 313	52.0
ЗД ЕВРО ИНС АД	62 793	63 200	-0.6	13 628	14 997	-9.1
ЗАД "ЕНЕРГИЯ"	89 601	78 569	14.0	55 015	51 629	6.6
"ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЗЕАД"	30 294	18 496	63.8	11 176	6 894	62.1
ЗК "ЛЕВ ИНС" АД	192 921	156 257	23.5	57 955	50 632	14.5
ЗАД "ВИКТОРИЯ"	48 264	41 037	17.6	8 276	11 335	-27.0
"ОБЩИНСКА ЗАСТРАХОВАТЕЛНА КОМПАНИЯ" АД	32 324	21 698	49.0	9 943	10 349	-3.9
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАСТРАХОВАНЕ" АД	88 527	80 207	10.4	22 237	6 180	259.8
"ХДИ" ЗАД	21 703	20 653	5.1	7 878	7 653	2.9
"ГРУПАМА ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	11 891	11 200	6.2	7 059	7 821	-9.7
"ОББ-ЕЙ АЙ ДЖИ ЗД" АД	13 985	11 725	19.3	9 439	7 692	22.7
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ОБЩО ЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	7451	7 007	6.3	7 295	6 946	5.0
ОБЩО:	1 811 039	1 621 695	11.7	519 077	438 485	18.4

Приложение II.2.2.2А Брутен премиен приход на животозастрахователите

Застрахователи	31.12.2009 г.		31.12.2008 г.		Ръст / спад (%)
	хил. лв.	паз. дял (%)	хил. лв.	паз. дял (%)	
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТ"	47 154	21.2	58 948	21.8	-20.0
ЗАД "ДЗИ"	34 686	15.6	40 972	15.2	-15.3
ЗАД "БУЛСТРАД ЖИВОТ ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП" АД	25 026	11.3	24 397	9.0	2.6
"АЛИКО БЪЛГАРИЯ ЖЗД" ЕАД	22 418	10.1	31 818	11.8	-29.5
ЗК "УНИКА ЖИВОТ" АД	18 378	8.3	37 784	14.0	-51.4
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	15 055	6.8	16 887	6.2	-10.8
"ОББ - АЛИКО ЖЗД" АД	14 618	6.6	13 074	4.8	11.8
"ДЖЕНЕРАЛИ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" АД	14 059	6.3	18 509	6.8	-24.0
"СИНДИКАЛНА ВЗК"	9 993	4.5	7 425	2.7	34.6
"ГРУПАМА ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	6 757	3.0	9 344	3.5	-27.7
ЗАД "СОЖЕЛАЙФ БЪЛГАРИЯ"	5 328	2.4	1 768	0.7	201.4
ЗД "КД ЖИВОТ" АД	2 340	1.1	2 803	1.0	-16.5
"ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	1 888	0.8	1 137	0.4	66.1
ЗЕАД "ЦКБ ЖИВОТ"	1 637	0.7	910	0.3	79.9

ЖЗК "БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	1 517	0.7	4 152	1.5	-63.5
"ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	1 404	0.6	60	0.0	2240.0
ВЗК "ДОБРУДЖА - М - ЖИВОТ"	169	0.1	259	0.1	-34.7
ОБЩО:	222 427	100.0	270 247	100.0	-17.7

Приложение II.2.2.2Б. Изплатени претенции от застрахователите по животозастраховане

Застрахователи	31.12.2009 г.		31.12.2008 г.		Промяна (%)
	хил. лв.	отн. дял (%)	хил. лв.	отн. дял (%)	
ЗАД "ДЗИ"	24 653	27.1	27 825	30.2	-11.4
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТ"	18 557	20.4	15 254	16.5	21.7
ЗК "УНИКА ЖИВОТ" АД	14 636	16.1	16 434	17.8	-10.9
"ДЖЕНЕРАЛИ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" АД	9 006	9.9	12 984	14.1	-30.6
ЗАД "БУЛСТРАД ЖИВОТ ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП" АД	9 461	10.4	7 842	8.5	20.6
"АЛИКО БЪЛГАРИЯ ЖЗД" ЕАД	4 583	5.0	3 704	4.0	23.7
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	1 928	2.1	1 187	1.3	62.4
"ГРУПАМА ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	1 727	1.9	1 158	1.3	49.1
"ОББ - АЛИКО ЖЗД" АД	2 555	2.8	2 050	2.2	24.6
ЖЗК "БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	758	0.8	1 623	1.8	-53.3
"СИНДИКАЛНА ВЗК"	585	0.6	624	0.7	-6.3
"ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	1 313	1.4	744	0.8	76.5
ЗАД "СОЖЕЛАЙФ БЪЛГАРИЯ"	563	0.6	60	0.1	838.3
ЗЕАД "ЦКБ ЖИВОТ"	558	0.6	275	0.3	102.9
ВЗК "ДОБРУДЖА - М - ЖИВОТ"	206	0.2	468	0.5	-56.0
ЗД "КД ЖИВОТ" АД	36	0.0	2	0.0	1700.0
"ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	7	0.0	0	0.0	-
ОБЩО:	91 132	100.0	92 234	100.0	-1.2

Приложение II.2.2.2В. Технически и финансов резултат на животозастрахователите

Застрахователи	ТЕХНИЧЕСКИ РЕЗУЛТАТ (хил. лв.)		ФИНАНСОВ РЕЗУЛТАТ (хил. лв.)	
	2009 г.	2008 г.	2009 г.	2008 г.
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТ"	11 056	5 855	10 053	5 396
"АЛИКО БЪЛГАРИЯ ЖЗД" ЕАД	7 596	5 302	6 830	4 761
"ОББ - АЛИКО ЖЗД" АД	3 858	2 974	3 469	2 668
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	1 036	1 227	1 309	1 535

"ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	564	399	9	2
ЗК "УНИКА ЖИВОТ" АД	332	2 009	179	1 737
"ГРУПАМА ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	356	-3 849	356	-3 849
ЗАД "БУЛСТРАД ЖИВОТ ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП" АД	212	-2 340	9	-2 195
"СИНДИКАЛНА ВЗК"	205	168	183	149
ЖЗК "БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	-134	358	-61	313
ВЗК "ДОБРУДЖА - М - ЖИВОТ"	-90	-159	-90	-159
ЗЕАД "ЦКБ ЖИВОТ"	-344	-122	25	12
"ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	-1 430	-2 170	-773	-1 716
ЗАД "СОЖЕЛАЙФ БЪЛГАРИЯ"	-1 435	-1 669	-1 174	-1 533
ЗД "КД ЖИВОТ" АД	-1 950	-2 872	-1 939	-2 859
"ДЖЕНЕРАЛИ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" АД	-1 888	-2 049	-1 740	-2 026
ЗАД "ДЗИ"	-6 023	-4 704	7 297	4 354
ОБЩО:	11 921	-1 642	23 942	6 590

Приложение II.2.2.2Г. Сума на актива и собствен капитал на животозастрахователите

Застрахователи	СУМА НА АКТИВА (ХИЛ. ЛВ.)			СОБСТВЕН КАПИТАЛ (ХИЛ. ЛВ.)		
	2009 г.	2008 г.	промяна (%)	2009 г.	2008 г.	промяна (%)
ЗАД "ДЗИ"	387 503	382 616	1.28	285 343	277 679	2.76
ЗАД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТ"	237 249	207 986	14.07	35 134	23 637	48.64
"АЛИКО БЪЛГАРИЯ ЖЗД" ЕАД	70 944	57 087	24.27	24 361	17 364	40.29
"ГРАВЕ БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	60 857	48 948	24.33	11 252	8 459	33.02
ЗАД "БУЛСТРАД ЖИВОТ ВИЕНА ИНШУРЪНС ГРУП" АД	51 302	39 177	30.95	9 726	9 584	1.48
ЗК "УНИКА ЖИВОТ" АД	29 662	33 704	-11.99	8 705	10 526	-17.30
"ДЖЕНЕРАЛИ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" АД	23 748	26 069	-8.90	5 220	6 511	-19.83
"СИНДИКАЛНА ВЗК"	21 547	12 877	67.33	1 048	796	31.66
"ОББ - АЛИКО ЖЗД" АД	19 458	14 632	32.98	14 091	10 482	34.43
"ГРУПАМА ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	17 642	17 693	-0.29	7 220	6 663	8.35
"ИНТЕРАМЕРИКАН БЪЛГАРИЯ ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ" ЕАД	10 905	8 660	25.92	10 102	8 413	20.08
ЗАД "СОЖЕЛАЙФ БЪЛГАРИЯ"	10 895	9 701	12.31	7 045	8 132	-13.37
ЗД "КД ЖИВОТ" АД	8 262	9 685	-14.69	6 350	7 414	-14.35
ЖЗК "БЪЛГАРСКИ ИМОТИ" АД	8 231	13 845	-40.55	7 813	7 767	0.59
"ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	8 150	7 909	3.05	6 909	6 900	0.13
ЗЕАД "ЦКБ ЖИВОТ"	7 415	7 050	5.18	6 438	6 413	0.39
ВЗК "ДОБРУДЖА - М - ЖИВОТ"	2 185	2 350	-7.02	661	749	-11.75
ОБЩО:	975 956	899 989	8.44	447 417	417 489	7.17

Приложение II.2.2.4А. Реализиран премиен приход от дружествата по доброволно здравно осигуряване

Здравноосигурителни дружества	31.12.2009 г.		31.12.2008 г.		Ръст / спад (%)
	хил. лв.	паз. дял (%)	хил. лв.	паз. дял (%)	
ЗОК "БЪЛГАРИЯ ЗДРАВЕ" АД	5 921	15.5	778	2.6	661.0
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАКРИЛА ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ" АД	5 809	15.2	5 809	19.2	0.0
"ЗОФ МЕДИКО-21" АД	4 455	11.6	3 662	12.1	21.7
"ОБЩИНСКА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА" АД	3 664	9.6	1 088	3.6	236.8
ОЗОФ "ДОВЕРИЕ" АД	3 163	8.3	2 475	8.2	27.8
"ДОМ - ЗДРАВЕ" АД	3 103	8.1	6 344	20.9	-51.1
ЗОФ "ДАЛЛБОГГ: ЖИВОТ И ЗДРАВЕ" ЕАД	2 764	7.2	546	1.8	406.2
"ДЗИ-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" АД	1 544	4.0	2 819	9.3	-45.2
ЗОК "НАДЕЖДА" АД	1 421	3.7	1 779	5.9	-20.1
"ЕВРОИНС-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	1 272	3.3	832	2.7	52.9
"ТОКУДА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ФОНД" АД	1 186	3.1	628	2.1	88.9
ЗОД "БУЛСТРАД ЗДРАВЕ" АД	1 180	3.1	950	3.1	24.2
"ЮНАЙТЕД ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	1 058	2.8	1 234	4.1	-14.3
ЗОД "ПЛАНЕТА" АД	500	1.3	241	0.8	107.5
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	323	0.8	357	1.2	-9.5
ЗОД "ВСЕОТДАЙНОСТ" АД	306	0.8	585	1.9	-47.7
ЗОК "ЦКБ- ЗДРАВЕ" ЕАД	294	0.8	42	0.1	600.0
ЗОФ "ВАЙС МЕДИКА" АД	208	0.5	0	0.0	-
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА ПРАЙМ ХЕЛТ" АД	76	0.2	128	0.4	-40.6
"ЗОФ ЕВРОПА" АД	11	0.0	0	0.0	-
ОБЩО:	38 258	100.0	30 297	100.0	26.3

Приложение II.2.2.4Б. Възникнали претенции и изплатени обезщетения от дружествата по доброволно здравно осигуряване

Здравноосигурителни дружества	2009 г.				2008 г.			
	възникнали претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)	изплатени претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)	възникнали претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)	изплатени претенции (хил. лв.)	отн. дял (%)
ЗОК "БЪЛГАРИЯ ЗДРАВЕ" АД	2 435	11.4	2 275	10.5	90	0.4	82	0.4
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАКРИЛА ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ" АД	3 408	15.9	4 279	19.7	8 747	41.3	9 197	43.6
"ЗОФ МЕДИКО-21" АД	2 618	12.2	2 609	12.0	1 823	8.6	1 821	8.6
"ОБЩИНСКА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА" АД	900	4.2	767	3.5	51	0.2	46	0.2
ОЗОФ "ДОВЕРИЕ" АД	2 482	11.6	2 380	10.9	1 930	9.1	1 858	8.8
"ДОМ - ЗДРАВЕ" АД	1 630	7.6	1 759	8.1	3 803	18.0	3 604	17.1
ЗОФ "ДАЛЛБОГГ: ЖИВОТ И ЗДРАВЕ" ЕАД	2 770	12.9	2 620	12.1	2	0.0	0	0.0
"ДЗИ-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" АД	1 422	6.6	1 507	6.9	1 734	8.2	1 715	8.1

ЗОК "НАДЕЖДА" АД	984	4.6	1 039	4.8	856	4.0	764	3.6
"ЕВРОИНС-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	458	2.1	428	2.0	367	1.7	356	1.7
"ТОКУДА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ФОНД" АД	620	2.9	409	1.9	143	0.7	105	0.5
ЗОД "БУЛСТРАД ЗДРАВЕ" АД	490	2.3	453	2.1	462	2.2	471	2.2
"ЮНАЙТЕД ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	454	2.1	451	2.1	349	1.6	301	1.4
ЗОД "ПЛАНЕТА" АД	65	0.3	65	0.3	140	0.7	140	0.7
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	9	0.0	16	0.1	257	1.2	241	1.1
ЗОД "ВСЕОТДАЙНОСТ" АД	610	2.8	598	2.8	400	1.9	407	1.9
ЗОК "ЦКБ- ЗДРАВЕ" ЕАД	25	0.1	20	0.1	1	0.0	0	0.0
ЗОФ "ВАЙС МЕДИКА" АД	39	0.2	37	0.2	0	0.0	0	0.0
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА ПРАЙМ ХЕЛТ" АД	22	0.1	22	0.1	4	0.0	1	0.0
"ЗОФ ЕВРОПА" АД	1	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0
ОБЩО:	21 442	100.0	21 735	100.0	21 159	100.0	21 109	100.0

Приложение II. 2.2.4В. Технически и финансов резултат на здравноосигурителните дружества

Здравноосигурителни дружества	ТЕХНИЧЕСКИ РЕЗУЛТАТ (хил. лв.)		ФИНАНСОВ РЕЗУЛТАТ (хил. лв.)	
	2009 г.	2008 г.	2009 г.	2008 г.
ЗОД "БУЛСТРАД ЗДРАВЕ" АД	-266	-252	-244	-269
ЗОК "БЪЛГАРИЯ ЗДРАВЕ" АД	842	185	945	273
"ЮНАЙТЕД ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	-414	-235	-245	-173
ЗОД "ВСЕОТДАЙНОСТ" АД	-557	-387	-515	-352
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАКРИЛА ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ" АД	-399	-4 968	-141	-5 392
"ДЗИ-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" АД	-85	-153	95	-52
ОЗОФ "ДОВЕРИЕ" АД	-225	-415	-84	-143
"ДОМ - ЗДРАВЕ" АД	214	777	-507	-661
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	-24	-61	88	2
"ЗОФ МЕДИКО-21" АД	535	-525	539	-501
ЗОК "НАДЕЖДА" АД	-37	318	42	274
ЗОД "ПЛАНЕТА" АД	58	-220	200	-195
"ЕВРОИНС-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	208	-710	307	-866
"ТОКУДА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ФОНД" АД	160	-65	208	-29
ЗОК "ЦКБ- ЗДРАВЕ" ЕАД	-157	-172	245	-178
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА ПРАЙМ ХЕЛТ" АД	-81	-8	-72	-9
"ОБЩИНСКА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА" АД	818	546	743	501
ЗОФ "ДАЛЛБОГГ: ЖИВОТ И ЗДРАВЕ" ЕАД	-1 223	187	-1 189	3
ЗОФ "ВАЙС МЕДИКА" АД	-174	-75	-124	-39
"ЗОФ ЕВРОПА" АД	-188	-119	-71	-114
ОБЩО:	-995	-6 352	220	-7 920

Приложение II.2.2.4Г. Сума на актива и собствен капитал на здравноосигурителните дружества

Здравноосигурителни дружества	СУМА НА АКТИВА			СОБСТВЕН КАПИТАЛ		
	2009 г. (хил. лв.)	2008 г. (хил. лв.)	промяна (%)	2009 г. (хил. лв.)	2008 г. (хил. лв.)	промяна (%)
ЗОД "БУЛСТРАД ЗДРАВЕ" АД	2 219	2 129	4.2	1 490	1 582	-5.8
ЗОК "БЪЛГАРИЯ ЗДРАВЕ" АД	8 001	5 257	52.2	5 680	4 752	19.5
"ЮНАЙТЕД ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	2 024	2 405	-15.8	1 651	1 896	-12.9
ЗОД "ВСЕОТДАЙНОСТ" АД	1 676	2 233	-24.9	1 345	1 559	-13.7
"ДЖЕНЕРАЛИ ЗАКРИЛА ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ" АД	10 639	11 231	-5.3	2 050	1 831	12.0
"ДЗИ-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" АД	3 712	4 363	-14.9	2 894	2 721	6.4
ОЗОФ "ДОВЕРИЕ" АД	3 387	3 298	2.7	2 419	2 503	-3.4
"ДОМ - ЗДРАВЕ" АД	3 830	4 379	-12.5	2 260	2 787	-18.9
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ" АД	2 322	2 114	9.8	2 113	2 025	4.3
"ЗОФ МЕДИКО-21" АД	4 750	4 128	15.1	2 148	1 602	34.1
ЗОК "НАДЕЖДА" АД	4 027	4 264	-5.6	3 366	3 325	1.2
ЗОД "ПЛАНЕТА" АД	2 396	2 051	16.8	2 038	1 838	10.9
"ЕВРОИНС-ЗДРАВНООСИГУРЯВАНЕ" ЕАД	3 368	3 008	12.0	2 554	2 247	13.7
"ТОКУДА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛЕН ФОНД" АД	1 893	1 252	51.2	1 255	927	35.4
ЗОК "ЦКБ- ЗДРАВЕ" ЕАД	1 492	1 039	43.6	1 067	814	31.1
"ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА ПРАЙМ ХЕЛТ" АД	556	683	-18.6	519	591	-12.2
"ОБЩИНСКА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА" АД	3 010	1 882	59.9	2 244	1 501	49.5
ЗОФ "ДАЛЛБОГГ: ЖИВОТ И ЗДРАВЕ" ЕАД	6 148	1 541	299.0	5 466	1 105	394.7
ЗОФ "ВАЙС МЕДИКА" АД	571	480	19.0	476	461	3.3
"ЗОФ ЕВРОПА" АД	1 831	1 887	-3.0	1 815	1 886	-3.8
ОБЩО:	67 852	59 624	13.8	44 850	37 953	18.2

Приложение II.2.3.1А. Собствен капитал и балансови активи на ПОД. Балансови активи и брой осигурени лица във фондовете за допълнително пенсионно осигуряване към 31.12.2009 г.

Пенсионноосигурително дружество	Собствен капитал на ПОД (хил. лв.)	Балансови активи на ПОД (хил. лв.)	Балансови активи на управляваните ФДПО (хил. лв.)					Брой осигурени лица				
			УПФ	ППФ	ДФФ	ДФФПС	общо	УПФ	ППФ	ДФФ	ДФФПС	общо
ПОК ДОВЕРИЕ АД	23 924	35 946	801 847	165 182	95 817	0	1 062 846	1 021 435	75 814	160 219	0	1 257 468
ПОК СЪГЛАСИЕ АД	10 666	16 968	259 021	79 984	20 301	0	359 306	383 057	35 702	36 043	0	454 802
ПОК ДСК-РОДИНА АД	9 994	12 634	195 114	25 975	35 508	1 771	258 368	309 085	19 253	45 912	4 769	379 019
ПОД АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ АД	18 193	25274	466801	88165	262559	0	817525	569635	36426	247588	0	853649
АЙ ЕН ДЖИ ПОД ЕАД	4 492	7 621	218 733	25 802	58 613	0	303 148	259 315	16 460	36 040	0	311 815
ПОАД ЦКБ СИЛА	9 202	10 505	96 440	14 496	10 292	0	121 228	157 309	13 080	20 799	0	191 188
ПОД ЛУКОЙЛ ГАРАНТ- БЪЛГАРИЯ АД	4 839	6 409	96 111	31 508	37 435	0	165 054	119 812	14 296	34 423	0	168 531
ПОД БЪДЕЩЕ АД	2 717	3 182	38 039	4 646	4 909	0	47 594	76 340	5 513	5 404	0	87 257
ПОД ТОПЛИНА АД	3 149	3 695	14 959	17 040	3 685	0	35 684	32 293	9 969	11 862	0	54 124
ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ АД	5 217	5 271	2 362	161	27	0	2 550	6 643	416	46	0	7 105
ОБЩО:	92 393	127 505	2 189 427	452 959	529 146	1 771	3 173 303	2 934 924	226 929	598 336	4 769	3 764 958

Приложение II.2.3.1Б. Акционерна структура на пенсионноосигурителните дружества

ПОД	Акционери	БУЛСТАТ	Процент на акции/дялове, притежавани пряко	Процент на акции/дялове, притежавани непряко
ПОК "ДОВЕРИЕ" АД	ТИ БИ АЙ ЕЙЧ ФАЙНЕНШЪЛ СЪРВИЗ ГРУП Н.В.		92.58	
ПОК "СЪГЛАСИЕ" АД	ХИМИМПОРТ АД	000627519	49.42	
	ФИНАНС КОНСУЛТИНГ ЕАД	103765841	19.95	
ПОК "ДСК-РОДИНА" АД	БАНКА ДСК АД	121830616	97.00	
ПОД "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ" АД	АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ ХОЛДИНГ АД	0040812785	65.40	
	НАЦИОНАЛНА ЕЛЕКТРИЧЕСКА КОМПАНИЯ ЕАД	0000649348	34.00	
"АЙ ЕН ДЖИ ПОД" ЕАД	ИНГ КОНТИНЕНТАЛ ЮРЪП ХОЛДИНГ		100.00	
ПОАД "ЦКБ-СИЛА"	ЦКБ ГРУП АСЕТС МЕНИДЖМЪНТ ЕАД	121749139	89.26	99.20
	ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА АД	831447150	9.95	99.20
ПОД "ЛУКОЙЛ ГАРАНТ-БЪЛГАРИЯ" АД	ХИМИМПОРТ ИНВЕСТ АД	831541734	84.60	
"ПОД-БЪДЕЩЕ" АД	"ЮНИВЪРС КЪМПАНИ" ООД	130948859	15.00	
	"ГОЛДЪН ЮНИЪН" ООД	130948827	15.00	
	"КЕРАМИК - СТИЛ" ООД	121551239	11.04	
	"БЕТА ТРЕЙДИНГ КОРПОРЕЙШЪН" ООД	130948866	10.00	
	"ИЗТОЧНА ТЪРГОВСКА КОРПОРАЦИЯ" ООД	130948811	10.00	
ПОД "ТОПЛИНА" АД	"ЕЛ ЕМ ИМПЕКС" ЕООД	122073062	46.40	
	"БРИКЕЛ" ЕАД	123526494	30.00	
„ПЕНСИОННООСИ-ГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ“ АД	„ПЕЛА“ ЕООД	820178630	74.00	
	„ЕСТ“ АД	130524198	25.00	

Приложение II.2.3.2А. Структура на инвестициите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване

Пенсионни фондове	Универсални пенсионни фондове (УПФ)				Професионални пенсионни фондове (ППФ)				Доброволни пенсионни фондове (ДПФ)				Доброволни пенсионни фондове по ПС (ДПФПС)			
	2009 г.		2008 г.		2009 г.		2008 г.		2009 г.		2008 г.		2009 г.		2008 г.	
	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)
ИНВЕСТИЦИИ ОБЩО, В Т.Ч.:	2 040 765	100.00	1 378 083	100.0	427 516	100.0	349 012	100.0	496 932	100.0	461 587	100.0	1445	100.0	376	100.0
ДЪЛГОВИ ЦЕННИ КНИЖА, ИЗДАДЕНИ ИЛИ ГАРАНТИРАНИ ОТ ДЪРЖАВИ - ЧЛЕНКИ НА ЕС, ДРУГИ ДЪРЖАВИ ИЛИ ТЕХНИТЕ ЦЕНТРАЛНИ БАНКИ	503 624	24.68	474 366	34.42	94 991	22.22	103 975	29.79	70 336	14.15	111 388	24.13	991	68.60	296	78.67
КОРПОРАТИВНИ ОБЛИГАЦИИ	451 872	22.14	301 872	21.91	91 610	21.43	75 099	21.52	122 495	24.65	100 792	21.84	-	-	-	-
ИПОТЕЧНИ ОБЛИГАЦИИ	24 716	1.21	42 960	3.12	7 090	1.66	12 419	3.56	2 449	0.49	17 592	3.81	-	-	-	-
ОБЩИНСКИ ОБЛИГАЦИИ	42 516	2.08	14 523	1.05	10 139	2.37	4 509	1.29	11 168	2.25	2 629	0.57	-	-	-	-
АКЦИИ, ПРАВА И ДЯЛОВЕ, В Т.Ч.:	459 536	22.52	200 092	14.52	108 383	25.35	65 196	18.68	129 658	26.09	102 185	22.14	46	3.19	36	9.57
АКЦИИ И ПРАВА НА АДСИЦ	50 607	2.48	32 597	2.37	16 434	3.84	12 692	3.64	23 319	4.69	20 841	4.51	-	-	-	-
АКЦИИ И ДЯЛОВЕ НА КИС	234 396	11.49	71 788	5.21	45 984	10.76	22 037	6.31	57 130	11.50	34 122	7.39	-	-	-	-
АКЦИИ И ПРАВА ИЗВЪН ТЕЗИ НА АДСИЦ И КИС	174 534	8.55	95 708	6.94	45 965	10.75	30 467	8.73	49 209	9.90	47 222	10.23	46	3.19	36	9.57
БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ	523 989	25.68	319 623	23.19	105 102	24.58	78 262	22.42	125 274	25.21	78 395	16.98	408	28.21	44	11.76
ИНВЕСТИЦИОННИ ИМОТИ	34 512	1.69	24 646	1.79	10 200	2.39	9 552	2.74	35 553	7.16	48 607	10.53	-	-	-	-

Приложение II.2.3.2Б. Инвестиции фондове (общо)

Пенсионни фондове	Фондове за допълнително пенсионно осигуряване			
	2009 г.		2008 г.	
	стойност (хил. лв.)	дял (%)	стойност (хил. лв.)	дял (%)
ИНВЕСТИЦИИ ОБЩО, В Т.Ч.:	2 966 658	100.00	2 189 059	100.00
ДЪЛГОВИ ЦЕННИ КНИЖА, ИЗДАДЕНИ ИЛИ ГАРАНТИРАНИ ОТ ДЪРЖАВИ - ЧЛЕНКИ НА ЕС, ДРУГИ				
ДЪРЖАВИ ИЛИ ТЕХНИТЕ ЦЕНТРАЛНИ БАНКИ	669 943	22.58	690 025	31.52
КОРПОРАТИВНИ ОБЛИГАЦИИ	665 978	22.45	477 762	21.83
ИПОТЕЧНИ ОБЛИГАЦИИ	34 255	1.15	72 971	3.33
ОБЩИНСКИ ОБЛИГАЦИИ	63 823	2.15	21 661	0.99
АКЦИИ, ПРАВА И ДЯЛОВЕ, В Т.Ч.:	697 623	23.52	367 509	16.79
<i>АКЦИИ И ПРАВА НА АДСИЦ</i>	90 360	3.05	66 129	3.02
<i>АКЦИИ И ДЯЛОВЕ НА КИС</i>	337 510	11.38	127 947	5.85
<i>АКЦИИ И ПРАВА ИЗВЪН ТЕЗИ НА АДСИЦ И КИС</i>	269 753	9.09	173 433	7.92
БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ	754 773	25.44	476 325	21.76
ИНВЕСТИЦИОННИ ИМОТИ	80 264	2.71	82 806	3.78